

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

COURSE FILE

Department of Law

Faculty Name: Dr. Mrityunjai Pandey

Subject: LABOUR LAW AND INDUSTRIAL RELATIONS- I

Class: LLB (Sem -I)

Paper: I

Year: 2022-23

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

TABLE OF CONTENTS

S. No.	Topic
1.	Department Academic Calendar
2.	Subject Allocation
3.	Class Time Table
4.	Syllabus
5.	List of books
6.	Vision, Mission statement of the institution and department
7.	Program Outcomes(POs)
8.	Program Specific Outcomes(PSOs)
9.	Course Outcomes (COs)
10.	CO-PO Mapping
11.	Lecture Delivery Lecture Plan VI-B Contents beyond syllabus Subject notes List of subject books in the library
12.	Discussion on Advance topics
13.	Internal Assessment
14.	Assignments
15.	Measures taken for weak and advance learner list of weak and advance learner Timetable of remedial classes
16.	Curriculum Gap And Justification
17.	Initiative in teaching learning
18.	Attainments of CO's

Q. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

19.	Result
20.	Question Bank
21.	University Question paper
22.	Attendance Register

Qusingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

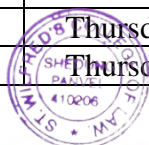
St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Academic Calendar

DATE/WEEK/MONTH	DAY	EVENT
01.07.2022	Friday	Commencement of Academic Year 2022-2023
05.07.2022	Tuesday	VAC – 1
06.07.2022	Wednesday	Lecture commencement LL.B. Semesters 3 & 5
11.07.2022	Monday	College Foundation Day Celebration
10.08.2022	Wednesday	VAC - 2
15.08.2022	Monday	Independence Day Celebration
16.08.2022	Tuesday	Legal Aid and Legal Awareness Programme in association with DLSA, Mumbai
22.08.2022	Monday	Para Legal Volunteers Training
August (last week)		Tentative Commencement of Internal & Practical examinations Semesters 3 and 5
31.08.2022	Wednesday	Ganapati Festival Vacation
02.09.2022	Friday	Turn Coat Competition
05.09.2022	Monday	Teachers' Day Celebration
08.09.2022	Thursday	Volunteering and Participation of students in National Lok Adalat
13.09.2022	Tuesday	Sports Activity
16.09.2022	Friday	World Ozone Day
02.10.2022	Sunday	Mahatma Gandhi Jayanti/ Non Violence Day Celebration
12.10.2022	Monday	VAC - 3
17.10.2022	Monday	Sports Activity
19.10.2022	Monday	Lecture commencement LL.B. Semester 1
22.10.2022-26.10.2022		Diwali Celebration
28.10.2022	Friday	Lex Concilio
09.11.2022	Wednesday	National Legal Services Authorities Day
16.11.2022	Wednesday	Sports Activity
November 2022		Odd Semesters Examinations As per University Schedule
26.11.2022	Saturday	Constitution Day
November (last week)		Tentative Internal & practical examination (Semester 1)
01.12.2022	Thursday	AIDS Awareness Day
10.12.2022	Friday	Celebration of International Human Rights Day
15.12.2022-01.01.2023		Christmas Vacation
02.01.2023	Monday	Commencement of Second half of Academic Year 2022-2023
10.01.2023	Monday	VAC - 4
January 2023		Semester 1 Examinations As per University Schedule
20.01.2023	Monday	Police Station Visit
25.01.2023	Wednesday	Proposed Awareness Program on account of National Voters' Day
26.01.2023	Thursday	Republic day Celebration
07.02.2023	Thursday	Institutional Visit

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

08.02.2023-16.02.2023		Commencement of lectures of Semester 2 and Semester 4 LL.B. A.Y. 2022-2023
17.02.2023	Friday	Sports Activity
18.02.2023	Saturday	Degree Distribution Ceremony
21.02.2023	Monday	Lex Concilio (A Model Parliamentary Debate Competition)
25.02.2023	Saturday	Prison Visit
03.03.2023	Friday	VAC - 5
08.03.2023	Wednesday	International Women's Day
09.03.2023 - 11.03.2023		College Intra-moot Competition
March 2023 (third week)		Tentative Commencement of Internal examinations Semester 2
23.03.2023	Thursday	Legis Centrum (Inter -collegiate National Level Fest)
24.03.2023	Friday	Legal Aid and Legal Awareness Programme in association with DLSA, Mumbai
25.03.2023 - 26.03.2023		Tentative commencement of Internal examinations Semester 4
27.03.2023	Monday	Sports Week
31.03.2023	Friday	College Annual Day
March/April 2023		Practical 2, Practical 3 and Practical 4 & DPC-I examinations
April 2023		National Conference
April/May 2023		Even Semesters Examinations As per University Schedule
01.05.2023	Monday	International Labour Day and Maharashtra Day
20.05.2023	Saturday	Last working day of Academic Year 2022-2023
21.05.2023-30.06.2023		Summer Vacations

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Subject- Allocation

NAME OF DEPARTMENT: LLB (3 YEAR COURSE)

Name of Faculty: Dr. Mritunjay Pandey

1. Qualification. LLM, Ph.D.
2. Specialization Industrial law

Time	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
08.00 a.m. to 09.40 a.m.	Contract - I	Torts	Torts	Contract - I	Torts	Contract - I
	Contract - I	Torts	Torts	Contract - I	Torts	Contract - I
09.40 a.m. to 10.00 a.m.				RECESS		
10.00 a.m. to 11.40 a.m.	Labour Law	Legal Language	Labour Law	Legal Language	Labour Law	Legal Language
	Labour Law	Legal Language	Labour Law	Legal Language	Labour Law	Legal Language

3. Total experience 15 years
4. Special training / FDP/Certification on concern and allied subject. 1

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Class Time Table

F.Y.LL.B. (THREE YEARS DEGREE COURSE)

SEMESTER - I

Time	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
08.00 a.m. to 09.40 a.m.	Contract - I	Torts	Torts	Contract - I	Torts	Contract - I
	Contract - I	Torts	Torts	Contract - I	Torts	Contract - I
09.40 a.m. to 10.00 a.m.				RECESS		
10.00 a.m. to 11.40 a.m.	Labour Law	Legal Language	Labour Law	Legal Language	Labour Law	Legal Language
	Labour Law	Legal Language	Labour Law	Legal Language	Labour Law	Legal Language

- **LEGAL LANGUAGE: PROF.**
- **TORTS: PROF.**
- **LABOUR LAW: PROF.**
- **CONTRACT - I: PROF.**

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

Syllabus

LLB (SEM-I)

PAPER –I (LABOUR LAW AND INDUSTRIAL RELATIONS- I)

Syllabus

MODULE 1:

THE TRADE UNIONS ACT, 1926

- 1.1 Evolution and growth of Trade Union in India.
- 1.2 International Labor Organization (ILO) – its influence in bringing changes in the Constitution and national legislation.
- 1.3 Definition, Registration and Recognition.
- 1.4 Immunities in trade disputes: Criminal and Civil.
- 1.5 Collective Bargaining – Purpose and its types.
- 1.6 Collective Bargaining Process, Advantages and Disadvantages.

MODULE 2:

INDUSTRIAL DISPUTES ACT, 1947.

1. Industry – Conceptual Analysis.
2. Concept – Industrial Dispute, Workman etc.
3. Authorities under the Act.
4. Strike and Lockout.
5. Lay off, Retrenchment and Closure.
6. Award and Settlement.

MODULE 3:

MRTU & PULP, 1971

1. Concept – Industry, Labor Courts, Unfair Labor Practices etc.
2. Authorities within the Act.
3. Recognition of Union and its rights with obligations.
4. Illegal Strikes and Lockouts.
5. Unfair Labor Practices.
6. Power of Courts and Penalties.

MODULE 4:

FACTORIES ACT, 1948 AND APPRENTICES ACT, 1961

1. Concept: Factory, Occupier, Hazardous Process, Apprentices etc.
2. Provision relating to health, safety and welfare of workers.
3. Provision relating to Hazardous Process and working conditions.
4. Penalties and Procedures.

Chandigarh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

5. Apprentices and their training with object and scope.
6. Authorities constituted and Penalties.

Important Topics:

Immunities in trade disputes: Criminal and Civil, Collective Bargaining Process, Advantages and Disadvantages, Concept – Industrial Dispute, Workman, Lay off, Retrenchment and Closure, Award and Settlement, Concept – Industry, Labor Courts, Unfair Labor Practices, Illegal Strikes and Lockouts, Power of Courts and Penalties, Concept: Factory, Occupier, Hazardous Process, Apprentices, Provision relating to Hazardous Process and working conditions, Authorities constituted and Penalties.

Qus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

List of Subject Books

Sr. No.	Book Name	Author
1.	Industrial Relations and Labor Laws.	S.C. Srivastava
2.	Labor Industrial Laws.	Dr. V.G. Goswami
3.	Labor and Industrial Laws	S.N. Mishra
4.	Law of Industrial Disputes	O.P. Malhotra
5.	Introduction to Labor and Industrial Laws.	Dr. Avatar Singh
6.	Labor and Industrial Laws	Madhavan Pillai
7.	Commentaries on Industrial Disputes Act, 1947 V	Srivastava K D
8.	Labor problems in Indian Industry	Giri
9.	Labor Law and Labor Relations Published by Indian Law Institute	
10.	Social Security and Labor Laws, Universal, Delhi	S.C Srivastava

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Vision Mission statement of the institution

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Vision

Classes are directed by best teaching privilege in capacious classrooms, which are well equipped for the comfort and convenience of the students.

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

MISSION

- To nurture our intellectual capital through a perfect blend of the traditional as well as contemporary ways and means, for the comprehensive development of the society.
- To provide a conducive environment for proper harnessing latent talent of students and encourage them to take initiatives for the development of their personality.
- To sensitize learners towards inclusive social concerns, human rights, gender and environmental issues.

Qusingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Vision & Mission Statements of the Department

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Vision

Vision is determined to achieve exceptional higher legal education and establish eminent law institute in Maharashtra in order to best serve the needs of the students and nurture them holistically to take social responsibility. Our aim is to create a stellar legal institute that produces eminent lawyers who not only excel in their specialization but focus on uplifting the society.

Qusingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Mission

- To impart world class legal education by promoting hunger for knowledge and critical thinking among students.
- To promote equality by providing quality legal education to all sectors of the society within the four walls of our classrooms and nurturing the students with practical exposure to make them viable for court practice.
- To create social minded advocates who have sound ethical and legal values.
- To ensure that the students imbibe the values of rule of law and the objectives enshrined in the Constitution of India.
- To develop human resources sensitive to contemporary and social issues.
- To instil curiosity among students in order to continue expanding their knowledge at the national and international level.

Qus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Programme Outcomes (POs)

Programme Outcomes (POs) Bachelor of Legislative Law

PO 1	Understand the concept of justice and the concept of law as a means of justice and social transformation.
PO2	Understand the Indian legal system and the underlying philosophy and considerations of the system of giving justice.
PO3	Understand substantive law within political, economic and social context.
PO4	Learn to apply knowledge of substantive and procedural law as interpreted by courts to a divorce range of facts or real life situations.
PO5	Learn the skills of lawyer, an administrator, a legislature or a judge.
PO6	Learn to utilize knowledge from a variety of different sources like legal conventions and treaties at international level and its incorporation in Municipal law.
PO7	Learn to make appropriate use of technology while constructing an argument or undertaking research or forming a policy.
PO8	Learn to work cooperatively and professionally with others.
PO9	Learn the global perspectives of various issues and its relation with socio-political economic dimensions.
PO10	Learn to respect the values of Human Dignity.

Qusingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Program Specific Outcomes (PSOs)

PSO1	To gain knowledge of various laws including substantive as well as procedural laws.
PSO2	Inculcate the values of rights and duties and transfer these values to real life through legal and judicial process.

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

Course Outcomes (COs) and Mapping with PO's

Paper: LABOUR LAW AND INDUSTRIAL RELATIONS- I

COURSE OUTCOMES LLB (PAPER-I) SEM -I

CO1	Understand the provisions of the Trade Union Act.
CO2	Comprehend the standards and techniques of Collective Bargaining
CO3	Understand the technicalities and concepts of industrial dispute and apply the relevant provisions of law.
CO4	Know the legal provisions and concepts of Lay-Off and Lock-Out, Retrenchment, Strike, Wages and Workman
CO5	Know the Powers and Duties of Authorities under the various Acts.

Mapping of PO, PSO&CO

	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8	PSO1	PSO2
CO1	1		2	1		2		1	1	2
CO2	1	2		2	1		1		2	
CO3			2					2		
CO4	1	1		1	2		1		2	
CO5	2		2			1				1

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

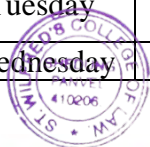
Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Lecture Plan (2022-23)

LLB (SEM-I)

PAPER-I (LABOUR LAW AND INDUSTRIAL RELATIONS- I)

Sr. No.	Schedule Date	Day	Particulars of Topic covered	Teaching Methodology	Date of execution	Remark/ Evaluation Technique
1.	11-07-2022	Monday	Orientation			
2.	12-07-2022	Tuesday	MODULE 1: Evolution and growth of Trade Union in India	Black board		
3.	13-07-2022	Wednesday	International Labor Organization (ILO) – its influence in bringing changes in the Constitution and national legislation.	PPT		
4.	18-07-2022	Monday	Definition, Registration and Recognition	Video lecture		
5.	19-07-2022	Tuesday	Immunities in trade disputes:	Black board		Oral Test
6.	20-07-2022	Wednesday	Criminal and Civil.	Interactive method		
7.	25-07-2022	Monday	Collective Bargaining – Purpose and its types.	PPT		
8.	26-07-2022	Tuesday	Collective Bargaining Process, Advantages and Disadvantages.	Black board		
9.	27-07-2022	Wednesday	MODULE 2: Industry – Conceptual Analysis.	PPT		
10.	1-08-2022	Monday	Authorities under the Act.	Black board		Class Test
11.	2-08-2022	Tuesday	Strike and Lockout.	Video lecture		
12.	3-08-2022	Wednesday	Lay off, Retrenchment and Closure.	Black board		
13.	8-08-2022	Monday	Award and Settlement.	Interactive method		
14.	9-08-2022	Tuesday	MODULE 3: Concept – Industry, Labor Courts,	PPT		Open book test
15.	10-08-2022	Wednesday	Unfair Labor Practices etc.	Lecture method		
16.	17-08- 2022	Wednesday	Unfair Labor Practices etc.	Group discussion		
17.	22-08-2022	Monday	Authorities within the Act.	PPT		Unit test
18.	23-08-2022	Tuesday	Recognition of Union and its rights with obligations	Participative method		
19.	24-08-2022	Wednesday	Unfair Labor Practices.	PPT		Oral test

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

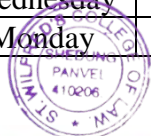

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

20.	29-08-2022	Monday	Unfair Labor Practices.	Video lecture		
21.	30-08-2022	Tuesday	Illegal Strikes and Lockouts.	Black board		
22.	5-09-2022	Monday	Illegal Strikes and Lockouts.	Group discussion		
23.	7-09-2022	Wednesday	Unfair Labor Practices	Black board		Class test
24.	12-09-2022	Monday	MODULE 4: Concept	PPT		
25.	13-09-2022	Tuesday	Factory,	Group discussion		
26.	14-09-2022	Wednesday	Occupier,	Black board		Oral Test
27.	19-09-2022	Monday	Hazardous Process,	PPT		UNIT-TEST
28.	20-09-2022	Tuesday	Apprentices	Black board		
29.	21-09-2022	Wednesday	Provision relating to health	PPT		Class Test
30.	26-09-2022	Monday	Provision relating to health	Participative method		
31.	27-09-2022	Tuesday	safety and welfare of workers.	Black board		
32.	28-09-2022	Wednesday	Provision relating to Hazardous Process and working conditions.	Group discussion		
33.	3-10-2022	Monday	Provision relating to Hazardous Process and working conditions.	Black board		
34.	4-10-2022	Tuesday	Penalties and Procedures.	Video lecture		
35.	10-10-2022	Monday	Apprentices and their training with object and scope	PPT		Open book test
36.	11-10-2022	Tuesday	Apprentices and their training with object and scope	Black board		
37.	12-10-2022	Wednesday	Authorities constituted and Penalties.	Participative method		
38.	17-10-2022	Monday	Authorities constituted and Penalties.	Black board		
39.	18-10-2022	Tuesday	Remedial class	Black board		
40.	19-10-2022	Wednesday	Remedial class	Participative method		
41.	31-10-2022	Monday	Remedial class	Black board		Student Presentation
42.	1-11-2022	Tuesday	Remedial class	Participative method		
43.	2-11-2022	Wednesday	Remedial class	Black board		
44.	7-11-2022	Monday	Remedial class	Black board		

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

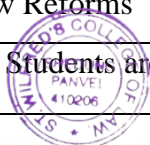
Where the mind is without fear! where the head is held high!

Content Beyond syllabus

1. LABOUR LAW AND INDUSTRIAL RELATIONS- I

S.NO.	
1.	Module 1: Employment and Working Conditions 1. Employment Contract - Types of Employment Contracts - Rights and Obligations of Employers and Employees 2. Wages and Salary - Minimum Wages Act - Payment of Wages Act - Equal Remuneration Act
2.	Module 2: Social Security 1. Concept and Importance of Social Security 2. Employees' Provident Fund 3. Employees' State Insurance 4. Maternity Benefits 5. Gratuity and Pension Schemes 6. Workmen's Compensation Act
3.	Module 3: Labour Welfare and Legislation 1. Labour Welfare: Definition and Importance 2. Labour Welfare Funds 3. Role of Government in Labour Welfare 4. International Labour Standards - ILO Conventions and Recommendations - Implementation of International Labour Standards in Domestic Law
4.	Module 4: Case Studies and Recent Developments 1. Analysis of Landmark Judgments 2. Current Issues and Trends in Labour Law 3. Impact of Globalization on Labour Law 4. Labour Law Reforms
	Conclusion : Students are able to understand the law and Act.

Principals
PRINCIPALS
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

SUBJECT NOTES

LABOUR LAW AND INDUSTRIAL RELATIONS-I

Introduction

The term industrial relations refer to industry and relations. Industrial relations deal with relationship between labour and management and their organization. So the concept of IR is very broad and is not only limited to the relation between management and employees but also covers aspects like empowerment of the weak, human relations, collective bargaining, conflict resolution etc.

Definition of IR.

Dale Yoder IR is a designation of whole field of relationship that exists between because of necessary collaboration of men and women in the employment processes of industry.

Pr Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Sale Young - IR is the relationship between labour and management and its organization which is based on mutual adjustment of interests and goals.

Encyclopedia Britannica - It includes individual relations and joint consultation between employers and workers at their places of work, collective relations of employers and trade unions and the part played by state in regulating these relations.

ILO - Industrial relations deal with either relationship between state and employers and workers' organizations or the relations between occupational organizations themselves.

R.A. Lester - IR involve attempts at workable solutions between conflicting objectives and values of the enterprise.

Qusinh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

and economic security, by discipline, and industrial democracy, between authority and freedom between bargaining and cooperation.

The term IR may be conceptualized as relations between labour and management as a result of their composite attitude for the betterment not only of workers but also of management and industry and nation as a whole.

Industrial Relations is a multidisciplinary field which studies the employment relationship in the organisation. It covers many dimensions impacting a company's activities.

Evolution of Industrial Relations

Industrial relations has its roots in the industrial revolution.

Qusinh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

free labor market and large scale industrial relations organisations with thousands of wage-workers. There was massive economic and social change which led to labor problems. Low wages, long working hours, arduous and dangerous work and abusive supervisory practices led to high employee turnover, violent strikes and the threat of social instability. This led to establishment of IR. The concept was first introduced in the book of Sidney and Beatrice, namely Industrial Democracy in 1897.

In India the evolution of IR developed a long time ago. The caste system greatly influenced the ancient industries and their development. Due to successive foreign invasions in India, the living conditions of slaves and artisans couldn't

Anish

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

be differentiated. The autocratic regime of Muslim rulers worsened the conditions of employees. Under the British rule also, the working conditions of workers were harsh, with low pay and tough working conditions. This gave rise to various disputes between management and employees. During the 1st world war, the Workmen's Compensation Act, 1923, The Trade Union Act, 1926 and Trade Disputes Act 1917 were enforced. After 2nd world war, in 1944 Philadelphia charter was adopted, which stated that labour is not a commodity but a resource.

Qusinh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

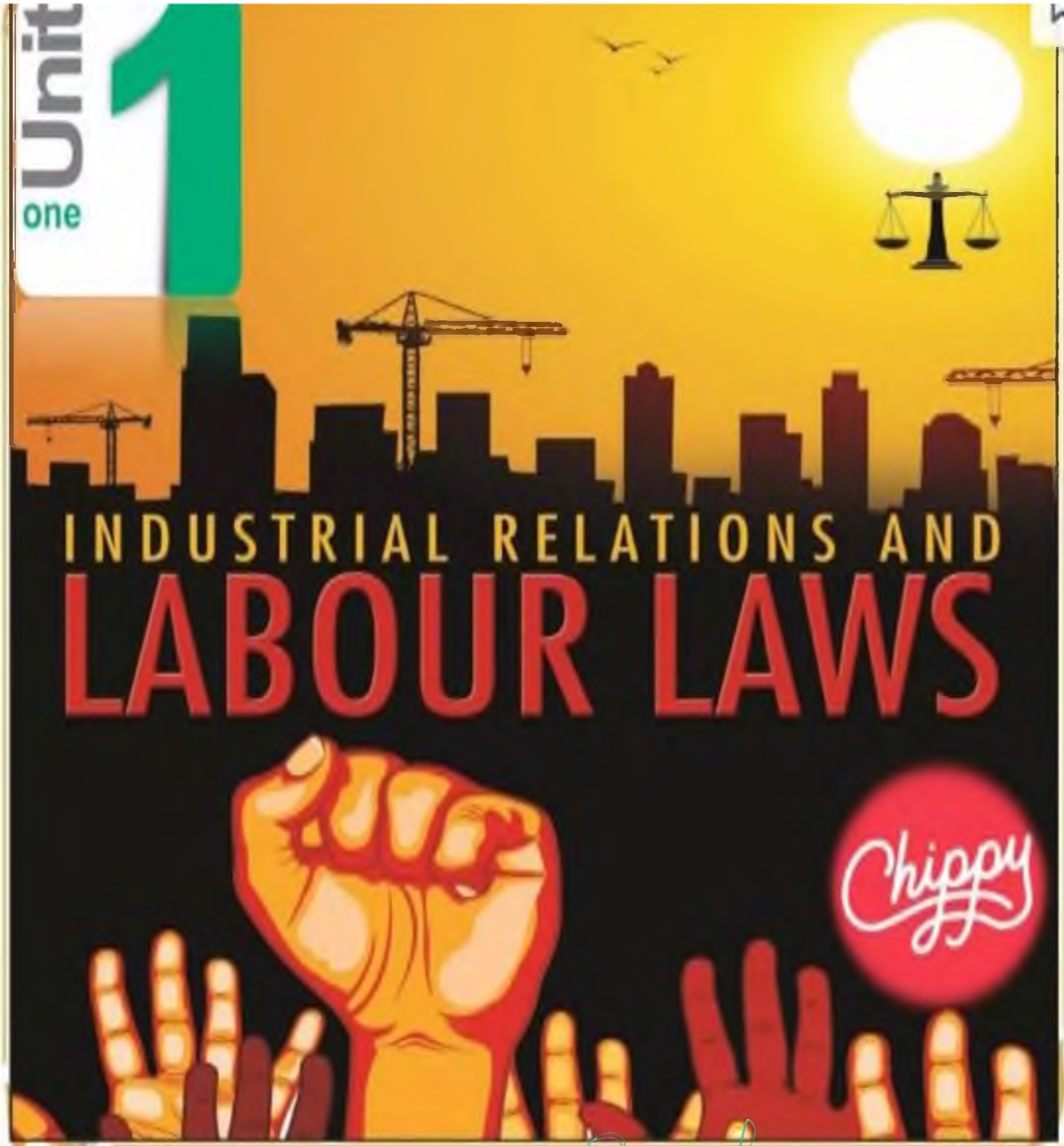

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

PPT

Dus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

Industrial relations are the relationships between employees and employers within the organizational settings.

The field of industrial relations looks at the relationship between management and workers, particularly groups of workers represented by a union.

Industrial relations are basically the interactions between employers, employees and the government, and the institutions and associations through which such interactions are mediated.

Qus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Scope of IR:

1. Labour relations, i.e., relations between labour union and management.
2. **Employer-employee relations** i.e. relations between management and employees.
3. The role of **various parties'** viz., employers, employees, and state in maintaining industrial relations.
4. The mechanism of **handling conflicts** between employers and employees, in case conflicts arise.

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Objectives of IR:

1. **Improvement of** economic conditions of workers.
2. State **control over** industrial undertakings with a view to regulating production and promoting harmonious industrial relations.
3. **Socialisation and rationalisation** of industries by making the state itself a major employer.
4. Vesting of a proprietary **interest** of the workers in the industries in which they are employed.

OBJECTIVES OF INDUSTRIAL RELATIONS

- To **promote and develop** congenial labour management relations
- To enhance the economic status of the worker by improving wages, benefits and by helping the worker in evolving sound budget
- To **regulate the production** by minimizing industrial conflicts through state control
- To **socialize industries** by making the government as an employer

Qus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

- ➔ To provide an **opportunity to the workers** to have a say in the management and decision making
- ➔ To **encourage and develop trade unions** in order to improve the workers strength
- ➔ To **avoid industrial conflicts** and their consequences
- ➔ To **extend and maintain industrial democracy**

Industrial Relations **Versus** Employee Relations

Industrial relations generally refers to the laws, duties and employer and labor union obligations in a **union work environment**.

Employee relations typically refers to laws, duties and employer obligations in a **nonunion work environment**. Industrial relations commonly **involves three parties**: the employee, employer and the union. With employee relations, **just the employee and employer** are parties to the working relationship.

Q. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

Action Plan for Supporting Weak Learners in College

1. Early Identification:

- Implement a system for early identification of weak learners through continuous assessments, class participation, and feedback from instructors.
- Arrange classteststo identify specific areas of weakness and learning styles & arrange remedial classes on difficult topics.

2. Personalized Learning Plans:

- Develop personalized learning plans for each weak learner based on their strengths, weaknesses, and learning preferences.

3. Mentorship Programs:

- Implement mentorship programs pairing weak learners with experienced students or faculty members.
- Foster supportive environment for open communication and guidance.

4. Specialized Courses and Workshops:

- Offer specialized courses or workshops designed to address foundational concepts and bridge knowledge gaps.
- Provide extra classes overview sessions for specific topics causing difficulties.

5. Regular Progress Monitoring:

- Establish a system for regular progress monitoring to track improvements and identify areas that still need attention.
- Communicate progress with both students and relevant faculty members.

6. Collaboration with Instructors:

- Encourage open communication between weak learners and their instructors.
- Provide training for instructors on recognizing and addressing diverse learning needs.

7. Peer Collaboration:

- Promote collaborative learning environments where students can work together to strengthen their understanding of course material.
- Encourage peer mentoring and study groups.

8. Counseling and Psychological Support:

- Recognize the potential emotional and psychological impact of academic struggles.
- Provide access to counseling services for mental health support.

9. Continuous Improvement

- Regularly review and assess the effectiveness of the support programs

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Curriculum Gap Identification process

LLB (Sem-I)

Paper – I

Labour Law and Industrial Law I

Following means are used for curriculum gap identification:

- Guidance from Program Advisory Committee:** The department is privileged to have distinguished personalities from industry and academia as members of PAC, who have been guiding us to improve the quality of education and to ensure that the budding engineers are able to meet the industry requirement. During the Program Advisory Committee meeting, various issues related to curriculum and the process of Outcome Based Education are discussed and refined further.
- Syllabus Feedback from Stakeholders:** Feedback about syllabus from stakeholders in identifying the curriculum gaps. These points are taken into consideration for modifying the teaching- learning process to make the students ready for the industry in a better way.

Gaps in the Syllabus & Justification

S. No.	Description	Proposed Action	Relevance with POs	Relevance with PSOs
1	Social Security	Additional Class	2	1
2	Case Studies and Recent Developments	Additional Class	10	2

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

St. Wilfred College of Law

Academic Year 2022-23

Allowed Time : 50 Minutes

Subject: LABOUR LAW AND INDUSTRIAL RELATIONS- I

Question Paper

Q.1 Highlight the trade union laws. Explain how does code of conduct helpful in Industrial growth?

Q.2 what do you mean by term dispute? Explain the causes and impact of strikes? How these strikes are resolved?

Q.3 Describe the concept, objective, scope and need for various types of welfare measures in labour welfare?

Q. 4 Explain the role and responsibilities of safety and health professional regarding industrial hygiene. Explain the typical categories of hazards in the workplace?

Q5. Explain the various types of labour and welfare measures in details?

Qus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

Question Bank

- 1 Explain the historical development of labour laws in India.
- 2 Define 'labour law' and discuss its objectives and significance.
- 3 Describe the role of the International Labour Organization (ILO) in shaping labour laws.
- 4 Discuss the sources of labour law in India.
- 5 What is the significance of the Constitution of India in labour law? Explain with relevant articles.
- 6 Define 'industrial relations' and explain its scope and importance.
- 7 Discuss the role of trade unions in industrial relations.
- 8 What are the main causes of industrial disputes? Provide examples.
- 9 Explain the machinery for the settlement of industrial disputes under the Industrial Disputes Act, 1947.
- 10 Discuss the concept of collective bargaining and its importance in industrial relations.
- 11 Define a 'trade union' and explain its objectives and functions.
- 12 Discuss the procedure for registration of trade unions under the Trade Unions Act, 1926.
- 13 Explain the rights and liabilities of a registered trade union.
- 14 What are the challenges faced by trade unions in India today?
- 15 Discuss the role of trade unions in promoting workers' rights and interests.
- 16 Explain the concept of social security and its importance for workers.
- 17 Discuss the provisions of the Employees' State Insurance Act, 1948.
- 18 Define 'occupational health and safety' and explain its importance.
- 19 Discuss the provisions related to health, safety, and welfare under the Factories Act, 1948.
- 20 Explain the responsibilities of employers and employees under the Occupational Safety, Health, and Working Conditions Code, 2020.
- 21 What are the common occupational hazards in industries? Provide examples.
- 22 Discuss the impact of globalization on labour laws and industrial relations.
- 23 Explain the concept of 'gig economy' and its implications for labour laws.
- 24 What are the challenges and opportunities posed by technology in industrial relations?
- 25 Discuss the role of corporate social responsibility (CSR) in promoting labour welfare.

Qu Singh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

- 26 Explain the significance of ethical practices in maintaining good industrial relations.
- 27 Define 'labour welfare' and explain its significance.
28. Discuss the various labour welfare measures provided under the Factories Act, 1948
29. Explain the main features of the Employees' Provident Funds and Miscellaneous Provisions Act, 1952.
- 30 Highlight the trade union laws. Explain how does code of conduct helpful in Industrial growth.
- 31 what do you mean by term dispute? Explain the causes and impact of strikes? How these strikes are resolved?
- 32 Describe the concept, objective, scope and need for various types of welfare measures in labour welfare.
- 33 Explain the role and responsibilities of safety and health professional regarding industrial hygiene. Explain the typical categories of hazards in the workplace.
- 34 Explain the various types of labour and welfare measures in details.

Qus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

University Question Paper

Paper / Subject Code: 75709 / Labour Law & Industrial Relations-I

28/03/23
Reguler
@ FYLLB

Time: 2:30 Hours

Marks: 75

Q1. Answer in One or Two Sentences (any 6)

12 Marks

1. What is the object of the Trade Union Act, 1926?
2. How many members are required for making the application for registration of the Trade Union?
3. What is the Triple Test as laid down in the case of *Bangalore Water Supply v. A. Rajappa*?
4. Mention any two duties of the Industrial Court under the MRTU & PULP Act, 1971.
5. State the duties of settlement authorities under the Industrial Dispute Act, 1947.
6. Who is an 'Apprentice' under The Apprentice Act, 1961?
7. What are the qualifications prescribed under The Apprentice Act, 1961 for being engaged as an Apprentice?
8. Who is a 'Member' under the MRTU & PULP Act, 1971?

Q2. Write Short Notes (any 2)

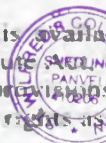
12 Marks

1. Contract of Apprenticeship
2. Factory under the Factories Act, 1948
3. International Labour Organization
4. Workman under the Industrial Dispute Act, 1947.

Q3. Solve the Following (Any 2)

12 Marks

1. XYZ Trade Union applies for registration of the trade union. This trade union submitted all the required documents, still, the certificate of registration was refused.
 - a. Explain the legal requisites for providing certificate of registration or the cancellation of the registration of the Trade Union?
 - b. What remedy is available to any aggrieved party for refusal of the registration of the trade union?
2. Vishwa Kalyan Kamgar Sanghatana applied for recognition. It has 32% membership of employees of the industry 'Z'. Another trade union Shramik Kamgar Sangh has 29% of membership of employees of the same industry 'Z'. Both have applied for the recognition.
 - a. Which Trade Union will get the recognition? Why?
 - b. State the legal criteria to provide the recognition to the Trade Unions by in Maharashtra?
3. In an industry Mr. B was an active member of a trade union. The employer changed the conditions of service applicable for him related to one pendency of proceeding of industrial dispute and repeatedly transferred him to different locations, due to his activeness.
 - a. What remedy is available to Mr. B as an employee of the industry as per the Industrial Dispute Act, 1947?
 - b. Explain legal provisions provided to some employees among various trade unions to protect their rights as per Industrial Dispute Act, 1947?

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. Wilfred's College of Law

Affiliated to Mumbai University

Near Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Panvel, Dist Raigad, Navi Mumbai-410206

Paper / Subject Code: 75709 / Labour Law & Industrial Relations-I

4. In PQR factory the apprentices are undergoing the training. Their health, safety and welfare are the important criteria. Their working time is not fixed.
- Explain the protection provided to all the apprentices under The Apprentices Act, 1961?
 - State the working conditions provided to the apprentices by The Apprentices Act, 1961?

Q4. Answer the Following (Any 3)

39 Marks

- Discuss in detail regarding Registration of Trade Union under the Trade Union Act, 1926.
- State the Welfare Provisions under the Factories act, 1948.
- Discuss in detail regarding provisions applicable for Lay-off of the workers.
- Analyze in detail about Illegal Strike and Lock-out under MRTU and PULP Act, 1971.
- Explain the term "Collective Bargaining". What are its advantages and disadvantages?

.....

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

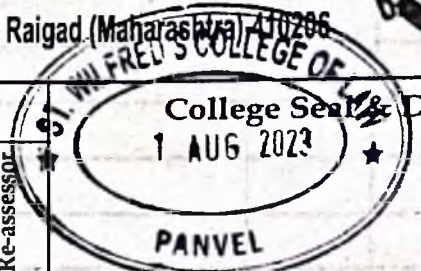
Where the mind is without fear! where the head is held high!

St. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

(Affiliated to the Mumbai University & Approved by Bar Council of India)

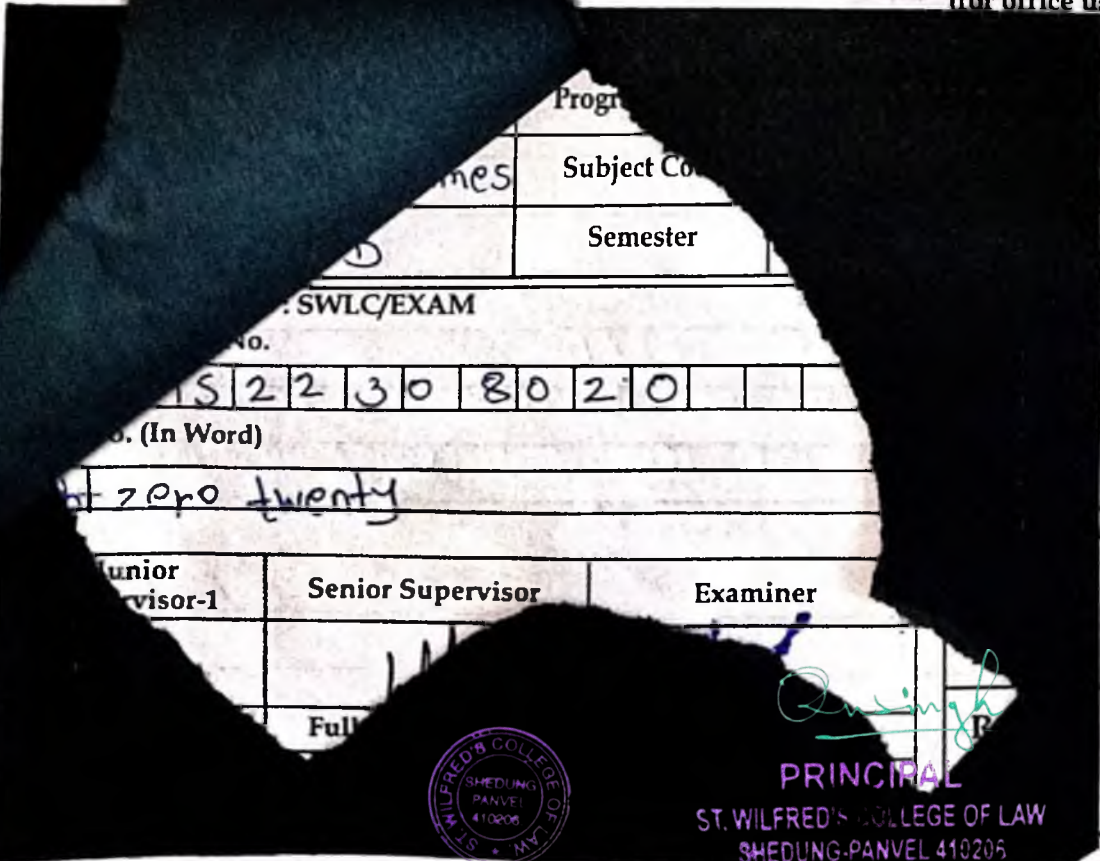
Old Mumbai-Pune Highway, Near Shedung Toll Plaza, Panvel, Dist. Raigad (Maharashtra) 410206

Q. No.	1			2			3			4			Grand Total	Examiner / Sign
	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor		
A	1½			4			3½			7½			42½ 15	Examiner / Sign
B	1½			4½			2½			7½				Exam Name
C	1												Grand Total Moderator	Exam Name
D	1													Moderator / Sign
E	1												Grand Total Re-assessor	Moderator Name
F	1½													Re-assessor / Sign
G													Grand Total	Re-assessor Name
H														Total
I														
J														
Total							07			19½				

Code No. :
(for office use only)

301012

Program Code	3L00512
Paper Code	10034434
Language	Marathi
St. Wilfred's College of Law	
Code	975
Signature	☐
Signature	☐

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

2

हुंडा मृत्यु म्हणजे काय ?

→

हुंडा मृत्यु पुढील प्रकारे मुख्यतः समाविष्ट होत असते :-

1] हुंडा मृत्यु हा असा भाग आहे की यात मुलीला वंश द्या जात असतो.

2] लग्न नंतर नवरा बायकोचा विविध प्रकारे वंश करत असतो.

3] तो तिला विविध प्रकारे तारप देत असतो.

4] हुंडा मृत्यु म्हणजे त्यात हुंडासाठी बायकोला मृत्यु करत असतो.

5] कावण लग्नानंतर त्या मुलीला आपल्या नवराचा घरात हुंडा आणले असतो म्हणून त्या मुलीला विविध प्रकारे वंश करत असतो.

6] ते वंश सर्व प्रकारे अक्षर शकतात त्यात मृत्यु द्या होणाऱ्या पण शकता असतो. त्या मुले नवरा बायकोला विविध तारप देत असतो.

7] हुंडासाठी नवरा याचा घरातले देखील त्या मुलीला वंश करत असतो.

8

सा मुलाला विविध गोष्टीला वराने जावे लागत असते

PRINCIPAL

SHRI. FRED B. COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL-40205

Space for Marks
Question No.

START WRITING HERE

9। हुंडा घणे हा प्रायद्वीपर कृष्ण मानल जात असतो.

10। हुंडा व नृसू यांआ मोठी प्रमाणात भावतात समावेश हात आहे.

11। आपला भावतात या गोष्टी मोठ्या प्रमाणात दिरसू येतात. जास्त कुकम खंडगाव स्थय या गोष्टीआ मोठ्या प्रमाणावर समावेश हात आहे.

12। या मुळे हा मुलाला विविध गोष्टींना तोंड द्यावे लागत आहे.

13। हे गोष्टी कुमी कुरणे व मार्ग कुळणे हे प्रमुख मुलाची जबाबदारी आहे. त्यामुळे हे प्रमाण कुमी कुवत येऊ शकते.

14। हे प्रमाण जर कुमी कुली तर मोठ्या प्रमाणात आपला या गोष्टीआ फायदा येऊ शकते.

15। सुपरकारनी यावर विविध प्रकारे नियम देखील घेतले आहेत.

16। त्यामुळे विविध मुलींना या नियमांआ मोठ्या प्रमाणावर फायदा होऊ शकतो.

असतो. हुंडा व नृसू या गोष्टीआ समावेश

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

उ] दोषी हटा हुआ खुलासा विपरीत काय करके जाएँ

→ तथा मुकदमा प्रमाणों की कमी के लिए जाकर जायें

अ] दोषी हटा हुआ खुलासा प्रमाणों की कमी के लिए जाकर जायें

2] दोषी मुकदमा यात विपरीत जात असते

3] यात मोष्या प्रमाणों की कमी के लिए जात असते

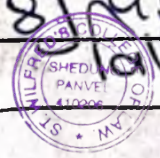
4] सामुझे दोषी हुआ खुलासा विपरीत यात असते

5] सामुझे ही मुकदमा मोष्या प्रमाणों की कमी के लिए जात असते

6] दोषी मुकदमा कोणती प्रमाणों पर करत नही

7] सामुझे दोषी हटा हुआ खुलासा विपरीत यात असते

8] दोषी हटा हुआ खुलासा प्रमाणों की कमी के लिए जात असते

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

१) कायदेशीर पालकालातून अपहरणामि सारख्या करा.

→ उत्तर :-

कायदेशीर पालकालातून अपहरणामि विविध गोष्टीं आ समावका हात असता. लाला अपहरण करणे अस्य म्हणतात.

यात विविध गोष्टी बदल अपहरण करणे जाणू शकते यामुळे पायदा यात पालकालातून मिळत नसू शकतात ती शकती जबाबदार असते.

यात कायदेशीर पालकालातून अपहरण सारख्या असत म्हणतात.

आहेत.

यात सामूहिक विविध अपहरणामि सारख्या असू शकते. यात आहे सामूहिक नियंत्रण हे असू शकते. पालकालातून अपहरणामि सारख्या करणेत यात आहे.

~~कायदेशीर पालकालातून सारख्या पायदा सारख्या समावका हात आहे सामूहिक नियंत्रण यामुळे अपहरणामि पालकालातून कायदेशीर आहे.~~

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Question No.

START WRITING HERE

Q) गैरवर्तनशील कोणतीही दोन उदाहरणे सांगा

→ दो उदाहरणे :-

गैरवर्तनशील म्हणजे विशेष गैरवर्तनशील असतो. एका असतो कारण यात गैरवर्तनशील विविध गैरवर्तनशील होत असत.

→ दो उदाहरणे :-

केले, सुपारी, मूले, मखाना, सुकाने, केले, गैरवर्तनशील कारण असू शकते त्यामुळे यांना दोष मानला जात असतो.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

St. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

(Affiliated to the Mumbai University & Approved by Bar Council of India)

Old Mumbai-Pune Highway, Near Shedung Toll Plaza, Panvel, Dist. Raigad (Maharashtra)-410206

College Seal & Date

1 AUG 2023

Q. No.	1			2			3			4			Grand Total	Examiner / Sign
	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor		
A														
B	8 1/2			3			2 1/2			8			31 1/2	
C							2 1/2						75	
D				3 1/2										
E	1 1/2									7 1/2				
F														
G	1 1/2													
H														
I														
J														
Total	4 1/2			6 1/2			5			15 1/2				

Supplement Copy No.:

Code No. :
(for office use only)

301015

Main Answer Sheet + Supplement :

Program Code	3L00912
Q. Paper Code	10034434
Language	Marathi

Subject Name	Law of Crimes	Subject Code	
Class	LLB-1st.	Semester	

Answer Sheet Code : SWLC/EXAM
Candidate Seat No.
2 2 5 2 2 3 0 8 0 4 8

Seat No. (In Word)
Twenty two thousand two hundred thirty eight

Address: St. Wilfred's College of Law.
Registration Code 975

Supervisor
Examiner
Full Name & Sign
Principal

Mark:
[]
[]

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

(क 4)

७. निवडणुकांची संबंधित गुण्यांची माहिती द्या.

निवडणुक - (171 अ ते 171 ब्याय)

निवडणुक या बाबींचा वापर काम 969 द्वारे करण्यात आला.

निवडणुकीमध्ये उमेदवारांची महत्त्वपूर्ण भूमिका असते.

उमेदवार निवडणुकी उमे राहून जाणारी सत्ता या अधिकार मिळवू शकतो.

969 - अ - या कामामध्ये उमेदवार निवडणुकी विषयी उमेदवारी, उमे राहणे या उमेदवारी मागे घेणे तसेच पचार-प्रसार करणे वा न करणे हे यात समाविष्ट आहे.

काम - 969 - ब - लाचमुचपत.

काम 969 - ब अंतर्गत उमेदवार हा निवडणुकी संदर्भात लाचमुचपत म्हणजे निवडणुकीचा काळात बकायदेवारी पुढे खर्च करणे वा बकायदेवारी मागणे निवडणुक (गुण्यास) प्रसन्न करणे

काम - 969 - क - डावाजकी प्रभाव.

निवडणुकी संदर्भात डावाजकी प्रभाव अकार्यक्षमता या गुणधर्म संदर्भात हे

काम

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHREDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

कलम - १७१-ड - तोतयागिरी करणे.

तोतयागिरी करणे म्हणजे उमेरवार स्वता: दुसऱ्या नावाने मतदान करणे. दुसऱ्याच्या नावाने मतपत्रिका मागवणे व दुसऱ्याकडून गुन्हा मतदान करवून घेणे. या प्रकारास तोतयागिरी करणे असे म्हणतात.

हा कलम - १७१-ड या कलमाभोवतीत गुन्हा आहे. त्याच हा गुन्हा दखलपात्र आहे. N.C.

कलम - १७१-इ - बकायेद्वारे पेशा खर्च करणे

निवडणुकी संदर्भात किंवा निवडणुकीच्या काळात उमेरवाराने आपला पुराणात लोकांना बकायेद्वारे पेशा खर्च करणे, बकायेद्वारे सामाजिक यांचा वापर करणे लोकांना कारागृहाच्या प्रयत्न करणे हा गुन्हा. या कलमाभोवतीत ग्राह्य धरला जाता.

कलम - १७१-इ. या कलमात उमेरवाराने हा गुन्हा केल्यास त्यास दोन वर्षे कारागृह व काही दफ्तरेची शिक्षा होते.

कलम - १७१-फ - निवडणुकीच्या काळात विशेष शिक्षण.

कलम - १७१-फ - या संदर्भात निवडणुकीच्या काळात विशेषतः शिक्षण देणे किंवा शिक्षण देणे किंवा या कलमाभोवतीत कारावासाची शिक्षा होते.

PRINCIPAL ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW SHEDUNG-PANVEL 410205

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

* कलम - 949 - आय - दलाव आणणे

निवडुकीच्या काळात उमेदवार मतदारीवर रूखाव
आणण्याचा प्रयत्न करतात व धाक -
दुपस्वभा करताना यावर प्रतिबंध करण्या
करिता या कलमा अंतर्गत शिक्षा केली जाते
या कलमा अंतर्गत कोणत्याही प्रकारचा
दलाव आणू नये.

* गुन्हे :-

① निवडुकीच्या काळात कोणते प्रकारचे
गुन्हे आपणारू पहावयास मिळतात व
या गुन्हेगारू आळा घालणे किंवा
प्रतिबंध करणे या कलमा अंतर्गत
शिक्षा देऊन कमी केले जाऊ शकते.

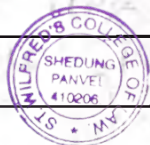
उदा - उमेदवार, विविध आगात एकामुळे
जो यश प्राप्त करता व खोरी
मालास पात्रिकांचा वापर करतो.

ला (क) गुन्हा आपणारू पहावयास
मिळता. या गुन्हेगारू अंतर्गत कलम
949 - इ. व या कलमा अंतर्गत
शिक्षा दिली जाते. या कलमा अंतर्गत
गुन्हेगारू वा गुन्हेगारारू 2 किंवा 3 वर्षा
पर्यंत कारावास व 70,000 रु. पर्यंत
दंडाची शिक्षा दिली जाते.

Pr Singh

PRINCIPAL

ST WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

2) खोटा, नफामी मालाफत पत्रिका वाचणे. हा सुद्धा एक निवडणुकीचा काळीस धडणार गून्हा आपणार हांगला येईल.

चरीत सर्व गून्हांची पैकी काम 969 फ. लेखागरी करणे. ह काम भारतीय संघील गुरार किंकर पत्र व दखम गून्हा आहे. N.C. बाकी सर्व गून्हा अदखपात आहेत.

लेखागरी करणे -

य प्रकारची किंवा गून्हांची निवडणुकीचा काळीस इतिवापर वा गैर होऊना दिशते. व यार भारतीय संघील गुरार दखमपात गून्हा धाकत गेला आहे.

7 1/2

या शाही कामान 969-फ. हे अंतर्गत 2 वर्जापर्यंत कारावाक व 94,00 पर्यंत कळडडगी किंवा दिमी जाते.

अशा प्रकारे

27/12/24 - चरीत गून्हांची माहिती आपण काम 969- अ ल 969 इत्ये या काम अंतर्गत निवडणुकी अदभात दिशेली व वा वाहिमेनी इ

XOX
Principal
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHREDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

(Q.4.)

b) शिक्षा - Punishment

IPC अंतर्गत कोर्टात प्रकारच्या शिक्षेस परवानगी आहे. याच्या अन्वयेत (कोर्ट कारावास अर्थात तुरुंगवासाचा वृत्त या शिक्षेची आज्ञा देऊ शकतो. सार्वकार माहिती पाहू शकतो.

प्रस्तावना - शिक्षा - "जे कोणी जमनी-भूमीचे कोर्ट कोर्टात त्यास इतक्या इतक्या त्रास देणे म्हणजे ती त्याला शिक्षित करितो शिक्षा होय."

विशिष्ट शिक्षेची अनेक प्रकारे केली जाते. विविध गुन्हे केल्या जातात. विधायक होऊन शिक्षा केली जाते.

गुन्ह्याचे स्वरूप कशात होऊन त्या कुलपारु शिक्षा केली जाते किंवा शिक्षा दिली जाते.

शिक्षा ही गुन्ह्यास आळा बंधना व गुन्हेगार पकडला केली जाते. या उद्देशाने दिली जाते.

गुन्हेगार प्रतिबंध, प्रतिबंध या करीत शिक्षा दिली जाते.

Pr Singh

PRINCIPAL

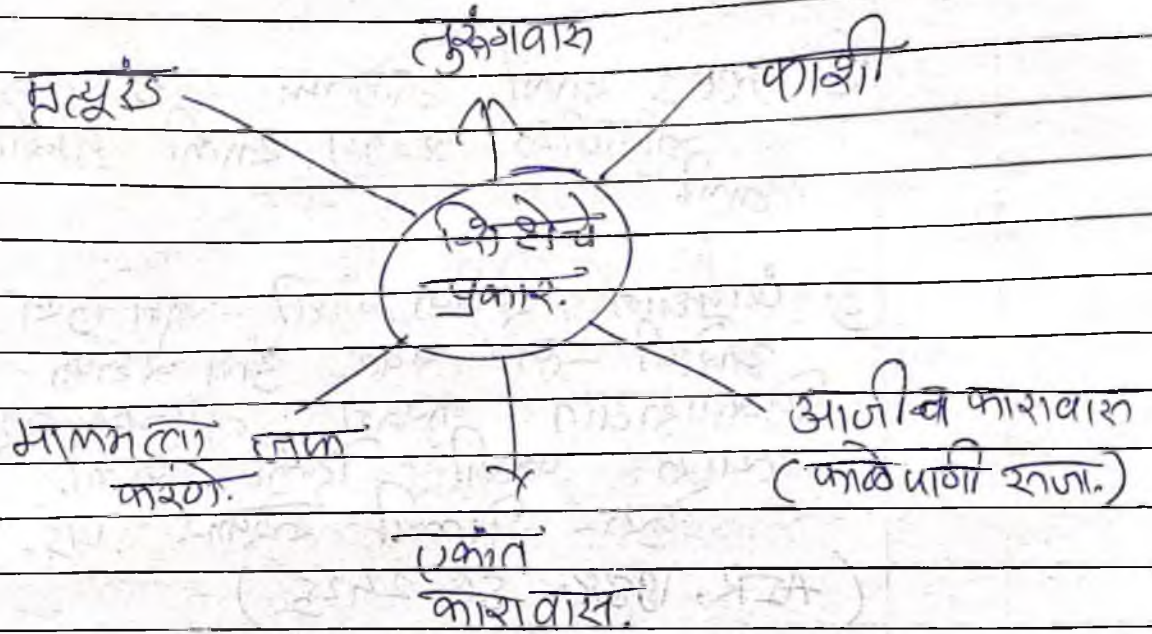
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

* विशिष्ट प्रकार :- कानून (उ०१-त०३०२.)

① काशी

भारतीय इंड संघिता अंतर्गत काशी म्हणजे गुन्हेगारांच्या गळ्याला फाट लावून त्यांच्या जीव जाई पर्यंत त्यांना लटकवून ठेवणे.

काशी ही शिक्षा भारतात फार इमिळी केल्या जाई दिवली जाते. अति गंभीर गुन्हेगारांशी फाशी दिवली जाते.

भारतातील काशी महत्त्वपूर्ण न्यायनिवाडे -

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

1) 2008 साली मुंबई हायकोर्ट (सामाजिक आरंपी अजमल कासब यास 2012 साली फाशी देयात आली.

2) 1993 साली हायकोर्ट मुंबई (सामाजिक आरंपीस 2014 साली फाशी देयात आली.

3) पंतप्रधान इंदिरा गांधी - खून केस या प्रकारचा आरंपी हा खत. अंग रक्षक - खून विववाशदान करून त्यांचा खून केस त्यास फाशी दिली गेली. कस - दिल्ली सरकार vs. अंकीतपथ. (AIR. 1988. SC. 2425.)

* कौत कारावास :- कानून (उद्य.)

भारतीय हा संघीय अंतर्गत कौत कारावास ही शिक्षा कानून उद्य. या कानून अंतर्गत देयात येते. यात सुद्धे गारास (का) लंड काळडीत लंडीसु कानून जातो हा त्यास लकाच जागा घेथे कोणी जाऊ शकता नाही असेर (का) लंड अंतर्गत लंडीसु कानून जाते. या प्रकारच्या शिक्षेला कौत लंडीवारु असे म्हणते जातो.

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

किस- ताबाचें विरुद्ध प्रयाल राज्य.
(AIR- 1975 S.C. 2465)

जो फरती सुकोच न्यायमार्गो अरु
महापुदरित कुल को, अरुपी हा एक
अन्यथा राज्य अरु अरुपान शरुपारु
इला परेपु ल्यालम कोचामय
वापरास को करतो. एका वर अरु
निर्णय दिमा ल्याल को. अरुपीम
वाचिामय ह ० अत्यावश्यक सुकोचम
एक अरुपु ल्याल लो करण ह
सुकोच अरुपु न्यायमार्गो हा
निकास अरुपु अरुपु अरुपु. अ ल्याल
अरुपु अरुपु.

* कुसंगवारु :- कामम (396.)

अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी
अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी
अरुपी

अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी

अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी
अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी
अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी

अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी
अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी अरुपी

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

START WRITING HERE

Space for Marks

Question No.

शुद्धीकरण

किस प्रकार की अपराधों को दण्डित करने के लिए कानून बनाया जाता है

की, IPC द्वारा निर्धारित है जो कि अपराधों को दण्डित करने के लिए बनाया गया है।

8

~~XXXX~~

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

उदाहरण-

'आ' हा चानी रसपातें ठ्या
 याले. ती मीरु रमान अशा
 व अप्पणक (क) डिग्री डिग्री
 गुडी थाले व तीस काह गरील
 म्म थाले वरु मागलात हा
 पुढे करलात. आ हा थाले, रम
 येत वगळत व थाले वरु रम
 हे काक मागले व थाले
 उदाहरण हात.

9

Quisingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

d) देराडू - (क. 2.)
 Deraadly (302.) - कम्म.
 भारतीय दंड संहिता न्यायगत देराडू
 हा एक गून्हा आहे

देराडू हा संयुक्तपणे केलेला गून्हा आहे.
 यात कमीत कमी पाच किंवा त्यापेक्षा
 अधिक जण एकत्र येऊन देराडू
 राकण्याला किंवा करण्याला प्रयत्न
 करतात, या मध्ये प्रत्येक करणारा
 तसेच त्या देराडूला प्रत्येक लावीताने
 प्रयत्न करणारा हा जण शक्यतो
 हाच सब आरापी ठरता.

* आवश्यक धरक

- ① हेवू उद्देश ठरविणे.
- ② नियोजन करणे.
- ③ प्रयत्न करणे.
- ④ यशस्वीपणे पूर्ण करणे.

या प्रकारात देराडू धाताना आरापी
 घरील आवश्यक धरक गृहकार त्याच
 नियोजन करणे ही पूर्ण करता
 व पूर्ण किंवा यशस्वीपणे देराडू फेला
 गेला तर तो दोषी नियोजनात
 शक्य होतो.

Rusingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

भारतीय संघीयता का अर्थ - 302
या अर्थों में है।
देशीयता का अर्थ -

उदाहरण -

यह एक सामान्य कानून है जो सभी राज्यों के
राज्यों के अन्तर्गत है।
जो कानून है। वही कानून है।
यह कानून है।
यह कानून है।
यह कानून है।

केशव रिपयंड विरुद्ध इन्डियन स्टेट बैंक
AIR-1985 - S.C. 266.

3/2

यह कानून है।
यह कानून है।
यह कानून है।
यह कानून है।
यह कानून है।

यह कानून है।
यह कानून है।
यह कानून है।
यह कानून है।
यह कानून है।

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

(Q. 3)

c) i) डिफि हा कम्म - 302. या अंतर्गत
डिफि मज्ज जल्लरसी मे गिक विंवा
शरीर शर्यामी कपका करत
परु डिफि यान विषाध करते.

डिफि हा कम्म - 302. या अंतर्गत
डिफि हा कम्म

ii) डिफि डिफि अशुभ विडीओ
उपकरण ता अशुभ कृत् करण
लावत देता ठेवत.

2 1/2

IPC कम्म - 999. अंतर्गत ती देवी ठेवत.

XOX

Quisingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

(Q. 3.)

b).

i) जब शासन द्वारा यह सिद्ध करने के लिए प्रमाणों को इकट्ठा करता है तो प्रमाणों को इकट्ठा करने, वसूली के दौरान शासन, वरन् (आपत्ति) Suicide, या प्रकार का बूझा-साटी कोषी असेम.

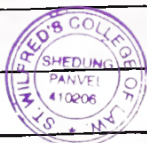
शासन एक वर्षी प्रमाणों, कारणों व काली इकट्ठा करती शिक्षा दर्शन.

ii) शासन को मरण इच्छा करणियों को पुराने करणों से संबंधी कोषी असेम.

ताने विज शासन द्वारा शासन मको होत.

आपत्ति प्रमाणों को या बूझा-साटी शासन कोषी असेम.

~~...~~

Ruslingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

Q. हुंडा मूल्य -

भारतीय रंग संहिता धारक हुंडा कर्ता ही एक प्रथा है। शापना भारत प्राचीन काल पर्यन्त यथा आग्नी ही एक प्रथा है।

हुंडा इष्टान (का) विवाहित स्त्रीमा त्रिच्य माहेश्वर काही एकक भाग्यमा भावना. फिवा भावा फिवा चाम्य हस्ती लोक काही मालवान वसु फिवा मलगाडी गाडी इ. काही वस्तु यन्त्री भागणी करतात. व ल्या, स्त्री मा लीम्य माहेश्वर ले भागयमा भावना. भाग तत्र

त्रिच्य माहेश्वर कोकोनी ही भागणी पूरा केनी जाही. तत्र तीमा ही माले शाश्वतिक - लिय हक करतात तीमा भागारक साक इतात.

काही ठिकानी तत्र ही लिके ल्या, स्त्रीच्य अंगार शकत अक्षर तिम जिवन भागयामा पुरात करतात. व काही वका ल्या विवाहित महीन या अक्षरमा लकी पदान व ल्या यात अंत होसे या शक व अशा कुरथेमा हुंडा कर्ता फिवा हुंडा मूल्य अरु महरम जाते.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Quingh X

Space for Marks

Question No.

(क।)

9) दोषी ठहरा व खूनाची शिक्षा यात फरक.

खूनाची शिक्षा - (कम - 300.)

भारतीय डे संश्लेषण कम 300 नुसार खून ही अतिशय गंभीर गुन्हा आहे. या गुन्ह्याकडक कारवाई केली जाते.

खून हा काली भारतीय कित्तू गुन्हेगार ठरवून करत नाही. कित्तू

खून हा शगाच्या अशात अतिक्रोध यात यथ्या कृत्य जाला. जाला खून हा ठरवून नियोजना यथा कृत्य जाला.

परंतु इन्ही प्रकारत गुन्हेगाराक एक शिक्षा दिना जात नाही.

कारण त्याच उद्देश हा वेगळा अशात नियोजित प्रकारत खून हा ठरवून त्या व्यक्तीची खून जाणकारा अशात कृत्य जाला.

तर शगाच्या अशात कित्तू अतिक्रोधात केल्या खून हा त्याच धरत तस यथा कृत्य जाला.

X

Quingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

वर्गीय कारावास व 25000 रु. दंडदानी
शिक्षा दिना जाते किंवा

दोषी लक्ष या प्रकारा कारावास वर
अपत्य परत तो काम करता येत.
आपना आपना सक्षम करून
आपना शिक्षा करून करून देतात.

d) Abetment - आपनयन

आ.ड. राहील कायला अंतर्गत काम
परत. नुसार आपनयन ही काम करत
जात.

आपनयन म्हणजे जो कोणी काम
करताना तसे व्यक्तीस प्रसन्नतेत पळवून
आपनयन किंवा तीस शिक्षा माता विरुद्ध
पळवून जाते त्यास आपनयन असे
म्हळते जात.

~~Abetment असे. या प्रकारा
आपनयन असे देखील म्हळते जात.~~

D. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

Space
for
Marks

Question
No.

Quisingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

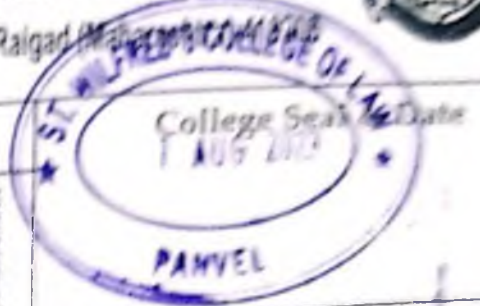

St. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

(Affiliated to the Mumbai University & Approved by Bar Council of India)

Old Mumbai-Pune Highway, Near Shedung Toll Plaza, Panvel, Dist. Raigad (Maharashtra)

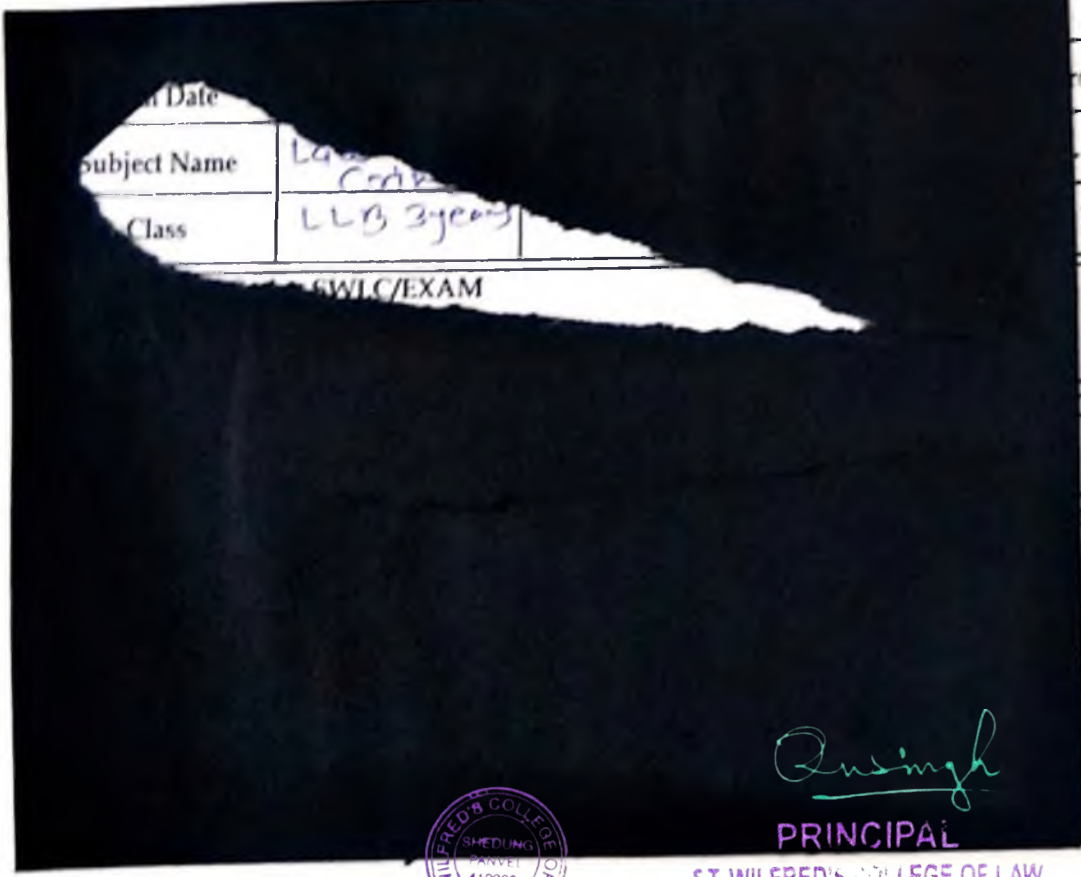

Q. No.	1			2			3			4			Grand Total Examiner	Examiner / Sign	
	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor			
A	1						3	3					30 75	[Signature]	
B	1 1/2				2 1/2					5 1/2					Examiner Name Pannam
C							2 1/2	2 1/2							
D					2 1/2					3			Grand Total Moderator	Moderator / Sign	
E										5 1/2					Moderator Name
F															
G	1														
H	1												Grand Total Re-assessor	Re-assessor / Sign	
I															Re-assessor Name
J															
Total	4 1/2				5		5 1/2	5		15					

Supplement Copy No.:

Code No. :
(for office use only)

301013

Date
Subject Name
Class

Program Code: 3L00512
Paper Code: 10034434
Language: Marathi

St. Wilfred's College of Law
Code: 975

[Signature]
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

START WRITING HERE

Space
for
Marks

Question
No.

५

१.

२.

सार्वजनिक सेवांची आख्या करा.

उत्तर

भारतीय संविधानाने सुविष्ट केलेल्या सर्व जातींचा उल्लेख आहे. सार्वजनिक सेवा ही कोणी खासगी व्यक्ती नसून ती नसून दिलेल्या एका घटकाचा विशेष कार्य आहे जो आठव्या महानिमुषा केलेला प्रतिनिधी असतो. त्याला सर्वसामान्य जनतेची सेवा करणे हे प्रथम दायित्व असते. सर्वसामान्य जनतेच्या अडचणी सोडवण्याचा त्याच्याकडून प्रथम त्याला पाहिजे.

ଆପଣଙ୍କ ସହ ଆମ ସମ୍ପର୍କ ସୁସ୍ଥ ରଖିବା ପାଇଁ ଆମେ
ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ଆପଣଙ୍କ ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ
ପ୍ରସନ୍ନ ରୁହୁଁଛୁ।

↓
2

ପ୍ରତି, ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ସୁସ୍ଥ ରଖିବା ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ
ସୁସ୍ଥ ରଖିବା ପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରସନ୍ନ ରୁହୁଁଛୁ। ଆପଣଙ୍କ ସହ
ଆପଣଙ୍କ ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ
ଆମେ ପ୍ରସନ୍ନ ରୁହୁଁଛୁ।

Quingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No

START WRITING HERE

11.

9

b)

ଦ୍ରବ୍ୟର ସ୍ୱାଭାବିକତାକୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ
କ୍ରମରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉ ।

ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ କାରଣକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉ ।

ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ କାରଣକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉ ।

ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ କାରଣକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉ ।

ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ କାରଣକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉ ।

ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ କାରଣକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉ ।

ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ କାରଣକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉ ।

20

2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

Principals

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410206

START WRITING HERE

Space for Marks

Question No

1.

97

दीर्घ इच्छा आदि सुस्थाना विक्षेप कश्चिद्व्युत्पन्नं

इन्द्र

दीर्घ इच्छा → दीर्घ इच्छा प्राप्तेन सुस्थाना विक्षेपः
कथं विदुः कश्चिद्व्युत्पन्नं इच्छा कश्चिद्व्युत्पन्नं
इच्छा विदुः कश्चिद्व्युत्पन्नं इच्छा

इच्छायाः विक्षेपः

इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः

इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः

इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः

इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः

इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः इच्छायाः विक्षेपः

Space for Marks

Question No.

a. বৈরবর্ষ কৈবর্ষে পুৰ্ণিমপূৰ্ণে

কেন বৈরবর্ষ হৈ নহেগৈ পূৰ্ণাৰ্ধ। অষ্টমীতী মনসা
কুৰ্মপুৰিওঁৰে পূৰ্ণাৰ্ধে কৰা কৰা নহেগৈ
বৈরবর্ষ।

৩২১. বীৰবর্ষ বিবৰ্ণে বিবৰ্ণাৰ্ধে
পূৰ্ণাৰ্ধে পূৰ্ণাৰ্ধে, বৈবৰ্ণে পূৰ্ণাৰ্ধে
বৈবৰ্ণাৰ্ধে হৈ বৈবৰ্ণাৰ্ধে গৈছে।

৩২২. আবৰ্ণ কৈবর্ষে পূৰ্ণাৰ্ধে
বীৰবর্ষে, মনসা পূৰ্ণাৰ্ধে
বীৰবর্ষে, মনসা পূৰ্ণাৰ্ধে
বীৰবর্ষে হৈ বৈবৰ্ণাৰ্ধে গৈছে।

৩২৩. বীৰবর্ষ পূৰ্ণাৰ্ধে
বীৰবর্ষে, মনসা পূৰ্ণাৰ্ধে
বীৰবর্ষে হৈ বৈবৰ্ণাৰ্ধে গৈছে।

Dusingh

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

25

25/11/2020

18/11/2020

[Signature]

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL
25/11/2020

21

प्रति
श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित
श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित
श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित

श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित
श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित
श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित

श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित
श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित
श्री. सुधीर शिवाजी पुरोहित

D. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

15/12 19/12/16 पर 2000 10/12/16
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000
 10/12/16 पर 2000 10/12/16 पर 2000

15/12/16

STUDENT NAME: _____

Date: _____
 Page: _____

30/11/2024

30/11/2024

~~30/11/2024~~
30/11/2024

Dushy
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVELI 410206

START WRITING HERE

Space for Marks

Question No.

2.

3. 2.1. ମନେ ପାଖାପାଖି ସାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତି ସ୍ତର (2000) ଆକାରରୁ 1000 ଆକାର ପ୍ରାୟ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାର

2.1) 1000 ଆକାରରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା ଦିଗ୍ ଶକ୍ତି କଣି ?
2.2) 1000 ଆକାରରୁ ଦିଗ୍ ଶକ୍ତି ଆକାରରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା ଦିଗ୍ ଶକ୍ତି କଣି ?

ମନେ ପାଖାପାଖି ସାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତି ସ୍ତର (2000) ଆକାରରୁ 1000 ଆକାର ପ୍ରାୟ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାର
ଆକାରରୁ 1000 ଆକାର ପ୍ରାୟ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାର
ଆକାରରୁ 1000 ଆକାର ପ୍ରାୟ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାର
ଆକାରରୁ 1000 ଆକାର ପ୍ରାୟ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାର
ଆକାରରୁ 1000 ଆକାର ପ୍ରାୟ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାର

2.1) 1000 ଆକାରରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା ଦିଗ୍ ଶକ୍ତି କଣି ?
2.2) 1000 ଆକାରରୁ ଦିଗ୍ ଶକ୍ତି ଆକାରରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା ଦିଗ୍ ଶକ୍ତି କଣି ?

Page 1.

3
 The first part of the question is about the
 definition of a contract. A contract is an agreement
 between two or more parties which is intended to
 create legal relations. It is a promise which the law
 enforces. The essential elements of a contract are
 offer, acceptance, intention to create legal relations,
 capacity, free consent, and legal object.

Quinn

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

Q.

5

Q7) P is a real coefficient is an integral power of x .
Expand $(1+x)^n$ using binomial theorem and
show that the sum of all coefficients is 2^n .

Q8) A polynomial $P(x)$ is such that

$P(1) = 1, P(2) = 4, P(3) = 9, P(4) = 16, P(5) = 25$
Find $P(6)$.

Q9) Find the sum of all coefficients of $(1+x)^n$

21. 21.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

22. 22.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

23. 23.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

24. 24.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

25. 25.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

26. 26.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

27. 27.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

28. 28.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

29. 29.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

30. 30.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

31. 31.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

32. 32.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

33. 33.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

34. 34.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

35. 35.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

36. 36.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

37. 37.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

38. 38.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

39. 39.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

40. 40.01.2020 2020/2021 2020/2021 2020/2021

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

START WRITING HERE

Question No.

Space for Marks

Handwritten text in the first column of the table, including the number '17'.

Handwritten text in the second column of the table.

Handwritten text in the third column of the table.

Handwritten text in the fourth column of the table.

Handwritten text in the fifth column of the table.

Handwritten text in the sixth column of the table.

Handwritten text in the seventh column of the table.

START WRITING HERE

Space for Marks

Question No

1.

Q. Discuss the role of the State in the development of the Indian economy.

Ans

The role of the State in the development of the Indian economy is multifaceted. It involves the government's intervention in the economy to promote growth, stability, and social justice. Key aspects include: 1. Planning: The State has been instrumental in formulating and implementing five-year plans, which have guided the country's economic development. 2. Infrastructure Development: The government has invested heavily in building roads, bridges, and public utilities, which are essential for economic growth. 3. Industrialization: The State has played a crucial role in the establishment and growth of various industries, particularly in the public sector. 4. Social Welfare: Through various schemes and programs, the State has aimed to reduce poverty and improve the living standards of the population. 5. Regulation: The government has implemented various regulations and policies to control inflation, manage foreign exchange, and protect the interests of consumers and workers.

Quinigh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEUNG-PANVEL 410206

Sheung Panvel 410206

পৰিচালক ৭ অধ্যক্ষ
শিক্ষিকাৰী শাখাৰ
৩৩. ৫০০ ৭১১
৩১০৬১০২১৮
৩৩৩

১১
১২
১৩
১৪
১৫
১৬
১৭
১৮
১৯
২০
২১
২২
২৩
২৪
২৫
২৬
২৭
২৮
২৯
৩০
৩১
৩২
৩৩
৩৪
৩৫
৩৬
৩৭
৩৮
৩৯
৪০
৪১
৪২
৪৩
৪৪
৪৫
৪৬
৪৭
৪৮
৪৯
৫০
৫১
৫২
৫৩
৫৪
৫৫
৫৬
৫৭
৫৮
৫৯
৬০
৬১
৬২
৬৩
৬৪
৬৫
৬৬
৬৭
৬৮
৬৯
৭০
৭১
৭২
৭৩
৭৪
৭৫
৭৬
৭৭
৭৮
৭৯
৮০
৮১
৮২
৮৩
৮৪
৮৫
৮৬
৮৭
৮৮
৮৯
৯০
৯১
৯২
৯৩
৯৪
৯৫
৯৬
৯৭
৯৮
৯৯
১০০

১১
১২
১৩
১৪
১৫
১৬
১৭
১৮
১৯
২০
২১
২২
২৩
২৪
২৫
২৬
২৭
২৮
২৯
৩০
৩১
৩২
৩৩
৩৪
৩৫
৩৬
৩৭
৩৮
৩৯
৪০
৪১
৪২
৪৩
৪৪
৪৫
৪৬
৪৭
৪৮
৪৯
৫০
৫১
৫২
৫৩
৫৪
৫৫
৫৬
৫৭
৫৮
৫৯
৬০
৬১
৬২
৬৩
৬৪
৬৫
৬৬
৬৭
৬৮
৬৯
৭০
৭১
৭২
৭৩
৭৪
৭৫
৭৬
৭৭
৭৮
৭৯
৮০
৮১
৮২
৮৩
৮৪
৮৫
৮৬
৮৭
৮৮
৮৯
৯০
৯১
৯২
৯৩
৯৪
৯৫
৯৬
৯৭
৯৮
৯৯
১০০

১১
১২
১৩
১৪
১৫
১৬
১৭
১৮
১৯
২০
২১
২২
২৩
২৪
২৫
২৬
২৭
২৮
২৯
৩০
৩১
৩২
৩৩
৩৪
৩৫
৩৬
৩৭
৩৮
৩৯
৪০
৪১
৪২
৪৩
৪৪
৪৫
৪৬
৪৭
৪৮
৪৯
৫০
৫১
৫২
৫৩
৫৪
৫৫
৫৬
৫৭
৫৮
৫৯
৬০
৬১
৬২
৬৩
৬৪
৬৫
৬৬
৬৭
৬৮
৬৯
৭০
৭১
৭২
৭৩
৭৪
৭৫
৭৬
৭৭
৭৮
৭৯
৮০
৮১
৮২
৮৩
৮৪
৮৫
৮৬
৮৭
৮৮
৮৯
৯০
৯১
৯২
৯৩
৯৪
৯৫
৯৬
৯৭
৯৮
৯৯
১০০

D. Singh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

START WRITING HERE

Score
by
marks

Question
No.

Q.

Q.

Q.

ब्राह्मण श्रद्धेयता का यह अर्थ समझो कि
उत्तमवर्गीय वर्ग का यह अर्थ समझो कि
अर्थवर्गीय वर्ग का अर्थ समझो कि
महाशक्ति का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि

वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि
वर्धमान वर्ग का अर्थ समझो कि

प्रमाणित करणें विलेखित करणें
 प्रमाणित करणें विलेखित करणें
 प्रमाणित करणें विलेखित करणें
 प्रमाणित करणें विलेखित करणें
 प्रमाणित करणें विलेखित करणें

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDDING-PANVEL 410235

प्रमाणित करणें विलेखित करणें
 प्रमाणित करणें विलेखित करणें
 प्रमाणित करणें विलेखित करणें
 प्रमाणित करणें विलेखित करणें
 प्रमाणित करणें विलेखित करणें

Space
for
Answer

Question
No.

START WRITING HERE

2.

3.

4.

IPC अंतर्गत कोणत्या प्रकारच्या ब्रिडिंग प्रकाराची आहे.
हेसुद्धा वादग्रस्त स्थिति असल्यास आणि सुट्यावरूनही
अपेक्षित करावी.

उत्तर :-

IPC अंतर्गत कोणत्याही अंतर्गत आणि
आधीच संविधानाने साधारण असा

दस्तावेज 535 आणि दस्तावेज 350 अन्वयेत असे

दस्तावेज दोघात येण्याची परिस्थिती दिसून

आय प्रकाराची आहे. म्हणजेच असा दस्तावेज

दिसून येतो असा प्रकाराची आणि असेल असा

आधारित असा प्रकाराची आहे.

असा प्रकार आहे. असाच असा दिसून

असाच असाच आहे.

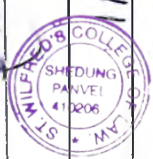
असा प्रकाराची दिसून IPC अंतर्गत

उदा. १९६३ अंडर वॉशिंग प्रक्रिया
आवक्य आनीक गणन भवन आनी अन्वय
कार्याची शिक्षा सहाय्यमान आनी

०२- अन्वय के काही निसिद्धांत प्रथम अन्वय प्रोव्हण
अशा प्रकारक आभासक आनी मासिक अन्वय
मास मासिक पन्हा अन्वय गी अन्वय भवन

IPD अन्वय कार्याची शिक्षा अन्वयमान
अन्वयक्य अन्वय. आन्वयमान गणन IPC
अन्वय अशा प्रकारक शिक्षा प्रदानकी आनी

अन्वय कार्याक गणन अन्वय अन्वय गणन
कार्याची अन्वयक्य अन्वय अन्वय अन्वय
अन्वय अन्वय. अन्वय अन्वय अन्वय अन्वय
अन्वय अन्वय अन्वय अन्वय

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

8.

START WRITING HERE

ଆମ ଦେଶର ସମସ୍ତ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ
 ଏକାଠି ଆଣିବା ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ଆମର
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଟେ । ଏହା ଦ୍ଵାରା
 ଦେଶର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଆମେ
 ଉତ୍ତମ ଉପାୟ ଖୋଜିବା ।

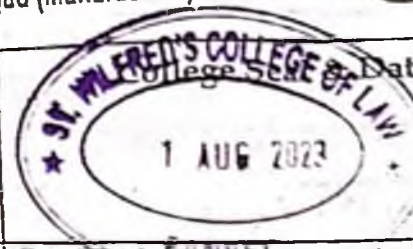
ଓଡ଼ିଶା ଏକ ବିକାଶମୟ ରାଜ୍ୟ
 ଭାବେ ଗଠିତ ହୋଇଛି । ଏହା
 ଦେଶର ସମୃଦ୍ଧ ସମ୍ପଦମାନଙ୍କୁ
 ଆମେ ଉପଯୋଗୀ ଭାବେ
 ବ୍ୟବହାର କରିବା । ଏହା
 ଦେଶର ସମଗ୍ର ଲୋକଙ୍କୁ
 ଉନ୍ନତ କରିବା ।

St. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

(Affiliated to the Mumbai University & Approved by Bar Council of India)

Old Mumbai-Pune Highway, Near Shedung Toll Plaza, Panvel, Dist. Raigad (Maharashtra)-410206

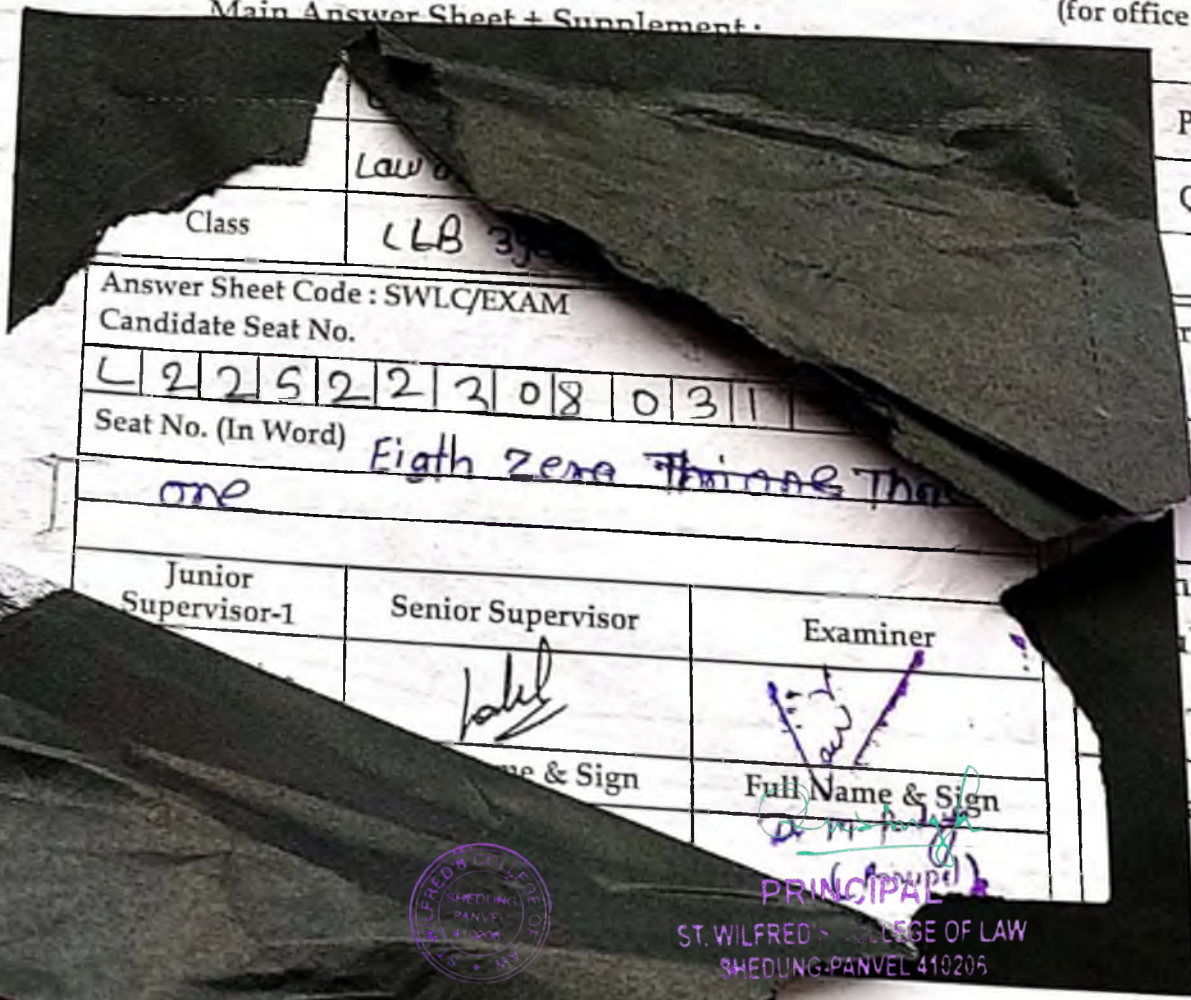
Q. No.	1			2			3			4			Grand Total	Examiner / Sign
	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor		
A	1						4						30 / 75	Examiner Name
B	1						6							
C				4 1/2										
D	1			3 1/2									Grand Total Moderator	Moderator / Sign
E	1									7				
F													Grand Total Re-assessor	Re-assessor / Sign
G	1													
H	1 1/2													
I													Grand Total Re-assessor	Re-assessor / Sign
J														
Total	6 1/2			8 1/2			8			7 1/2				Re-assessor Name

Supplement Copy No.:

Code No. :
(for office use only)

301

Main Answer Sheet + Supplement:

Program Code	30
Q. Paper Code	100
Language	Mar
Centre Code	975

Answer Sheet Code : SWLC/EXAM
Candidate Seat No.
L 2 2 5 2 2 3 0 8 0 3 1

Seat No. (In Word) Eight Zero Three Three

one

Junior Supervisor-1	Senior Supervisor	Examiner
	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
	Full Name & Sign	Full Name & Sign

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

प्र. 1

अ)

सार्वजनिक सेवांची व्याख्या करा.
 जनतेच्या सोयीसाठी सार्वजनिक ठिकाणी
 केलेल्या सोयीसाठी सुसंगत सेवा म्हणजे
 सार्वजनिक सेवा असतात. सार्वजनिक ठिकाणी
 जनतेला सुखशुविधा मिळवून देण्यासाठी
 वेवसायी सुसंगत सेवा (इसम, व्यक्ती) त्यांना
 सार्वजनिक सेवा म्हणतात.

ब)

कायदेशीर पालकत्वातून अपहरणाची व्याख्या करा.
 मुखादया व्यक्तीचे पालक म्हणून त्यांचे कायदेशीर
 नांदणे असलेल्या व्यक्ती पालक असतात. त्या मुलांचे
 जन्म देऊन त्यांचे नाई-पडील म्हणून पालकत्वाचे
 असते. त्यांना कायदेशीर पालकत्व मिळाले
 असते अशा पालकांकडून मुलांचे अपहरण करून
 त्यांचे बऱ्या मुलांना पालकत्व घेणे, अपहरण
 करून घेण्या मुलांना भौतिक मागणे, विकणे, या अशा
 प्रकारच्या पालकत्वातून अपहरण होते. परंतु ते
 व्यत्यय म्हणून पालकत्व नसताना पालकत्वातून अपहरण
 होऊन अशा मुलांना कायदेशीर पालकत्व मिळवणे
 त्यांचे अपहरण करून त्यांना कायदेशीर रित्या
 विकले जाते.

द)

Abetment व्याख्या
 मंडळ 12(2) अन्वयेच्या अर्थाने कोणत्या 344(1)ने
 त्या व्यक्तीचे बळगतीने किंवा त्या व्यक्तीच्या
 व्यावसायिक जीवनात बाधा घेणे किंवा त्या व्यक्तीला
 या 29(1) (Abetment) असे म्हणतात.
 मंडळ 12(2) अन्वयेच्या
 अन्वयेने

PRINCIPAL
 SHRI WILFRED COLLEGE OF LAW
 SHREDUNG-PANVEL 410205

QCE or arks Question No. START WRITING HERE

त्या व्यक्तीचा म्हणणे जसा मुल त्या व्यक्ती
जीवावर बतले गेले मरणाच्या व्यक्तीच्या
जीवावर बतले ह्या हेतूने त्या व्यक्तीच्या वर ह्या
करणे म्हणून ही त्या व्यक्तीच्या उद्देशाने
जसा त्याच्या ह्या मुल त्या व्यक्तीच्या म्हणून ह्या
करणे म्हणून. Abetment करितात.

७) हुंडा म्हणजे म्हणजे काय.
→ मर्यादा, मुलीतून लग्न, जमावलीना लिखा असून
कुठून वारवार पेशाची, अथवा वस्तुची, मागणी,
करण, पुरवणे, असा प्रकारच्या, सोबल्या करणे म्हणजे.
कायद्वारे गुन्हा आहे परंतु कुठे किणी या
डोक्या वर, दबाव असून त्यामुळे त्या व्यक्तीच्या
मागणी करणे व लिखित तो मिळाली, नसे म्हणून
त्या विवाहित मुलीला, जाकुण मागणे, अथवा
विहिरीत वकलणे, असा कोणताही प्रकार की ज्या
मुळे त्या मुलीचा जीव गेला, अथवा त्यामुळे त्या
मागलेल्या करण्यास प्रभावित केले तो हुंडा
म्हणून असा.

७) दोषी हत्या आणि युनाच्या शिक्षा
माह.
→ दोषी हत्या आणि युनाच्या शिक्षा
दोषी हत्या, यामध्ये तो गुन्हेगार दोषी हत्याला
असा झालेला असतो त्याच्या मरणातमध्ये
गुन्हा झालेला असतो त्यामध्ये त्या हत्येत तो व्यक्ती
ही दोषी असतो.
धुन :- यामध्ये मर्यादा व्यक्तीच्या हुंडा होणे
व त्या म्हणून तो व्यक्ती, जबाबदार असतो हे
गुन्हा करणारे व्यक्ती मरित असून त्या व्यक्ती

Space for Marks Question No.

त्या जीवून म्हणून
करणे जावनेत ह्या
युनात प्रकृत म्हणून
कारवासाची शिक्षा

h) गैरवर्तनाची

→ मर्यादा व्यक्तीच्या
कृत्य करणे
याचा त्या
गैरप्रकार
या वर
१) सावध
करण
जसा मुल
व्यक्ती
गैरव
२) म
गैर
क

Qu Singh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

म्हणजे जीववृत्त म्हणून घेतले असलेले कृत्य कुठल्या कुठल्या भावनेने करून घ्यायच्या प्रयत्नातून करता येऊ शकतात. अशा प्रकारच्या व्यक्तीला कारवाऱ्याची शिक्षा होते.

h) गैरवर्तनाची कोणतेही उदाहरणे सांगा

म्हणजे व्यक्तीला त्याचा त्रास होत असलेले असे कृत्य करणे जाणवू नये किंवा नकार पणे करणे याचा त्या व्यक्तीला होत नसत असणे ही ही एक गैर प्रकार आहे. तसे दखील, कुत्र्याला त्रास देणे या वर्तने असे वर्तने म्हणजे गैरवर्तन होय.

1) सावधानीक ठिकाणी धुकणे 2) शांतता भंग करणे 3) मोठ्या सावधानीत द्यावी (साक्ष) जावणे

ज्यामुळे इतर लोकांना त्रास होईल. 4) म्हादया व्यक्तीला जागेत घुसणे 5) सावधानीक ठिकाणी गैरवर्तन करणे 6) शिवा गार्ड करणे 7) म्हादया अधिकारी यांच्या सरकारी कामातून गैरवर्तन करणे किंवा सरकारी कामातून वेगळे घालणे.

8) दवाखान्या या सरख्या ठिकाणी इतर लोकांना त्रास होईल असे कृत्य करणे.

9)

Principle

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks
Question No.

Q. 2

Q

विगारी :-

मर्यादा कामासाठी तो व्यक्ती मजुरी करून त्या कामाचा मोबदला घेतो. व त्याच्या मोलमजुरीवर त्याच्या उदरनिर्वाह होतो त्यामुळे त्या व्यक्तीचे मोलमजुरी मध्ये थुणी काडी, करून वा दुकाम करण्याच्या ठिकाणी त्या मोलमजुरी विगारी कामासाठी तो व्यक्ती विकत घेऊन ठेवतो त्या कामाद्वारे त्या व्यक्तीला पैसे देतात व त्या व्यक्ती करून तो काम करून घेता.

उदा. विगारी हा मर्यादा विगार्याचे काम करव्यासाठी घेतो. त्या कामासाठी तो मजुरी करून काम पुढे करवण्याच्या व्यक्तीला कामावर ठेवतो त्या व्यक्तीला त्याच्या जीवना साफव्यास जागा अथवा पैसे ठेवण्या सोयी करतो.

विगार्याने बंगल्याचे काम मजुरांना देऊन त्याच्या करून करून घेतो. व त्याबद्दल्यात त्याला बळकट अथवा पैसे जे ठेवेली बळकट त्या कामाच्या बद्दल्यात पैसे देतो.

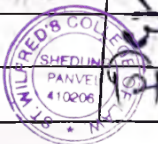
विगारी कामांमध्ये पत्नी व कुतार, गोवंडी यासारखे मोलमजुरी घेता.

विगारी कामांमध्ये विगारी या व्यक्तीच्या जीवना हा कामासाठी न घेव्यासारखा काम घ्यावी याची काळजी मानलात घेते. गरजेचे असते.

विगारी कामांमध्ये त्या व्यक्तीचे मोबदला त्या व्यक्तीला मिळाले पाहिजे याचा जबाबदारी ही मानलाची असते. विगारी कामासाठी मोल मजुरी करून त्या कामाचे त्या व्यक्तीला मोबदला मिळणे आवश्यक असते. त्यासाठी सरकारने अशा लोकांच्या लोकांच्या लोकांना मोलमजुरी कायद्याची

Space for Marks	Question No.	START WRITING HERE	Space for Marks	Question No.
		नरनरुद केकी ओह, मेका विगारी लोकावा त्याच्या हक्काचे त्यांना मिळव देण्याची कार्यवाही	८)	दुसरा :-
		नरनरुद केकी ओह विगारी व्यक्तीचे कोठातही प्रकृत मसला अत्याचार अपमान अथवा त्या व्यक्तीचे जीवाला, घाका वगैरे नष्टी याचा दखता		दुसरा :-
		मसलाचे कोठावरून मसला कोठातही घेवा हाताच्या मदतीने किंवा या कामावर त्यांना मालकाचे मनु प्रकाशने प्रयत्न		दुसरा :-
		कमाल यांना स्वयंसेवका वगैरे वरून मसलाचे काम घेवा कामगारा मालमपुत्री करणे त्या कामाचे कामे घेतून दिल्या त्यांना काम करणे		दुसरा :-
		मागून किंवा त्याच्या बाबतचे निल्या त्यांना मजुरी नुसार काम करावे मागते		दुसरा :-
		दुसरा विगारी लोकांना त्याच्या हक्काचे त्यांना मिळव देण्याची कार्यवाही नुसार त्यांच्या गोद केकी घात असे घेवता त्यांच्या मदतीने		दुसरा :-
		प्रमाणे त्यांचे त्यांच्या हक्काचे मिळव देणे त्यांचे मोठ्या प्रमाणात करणारे (वासणे) प्रयत्न		दुसरा :-
		करणे घालणे मजुरांना त्यांच्या मदतीने मिळवणे देणे हा काम प्रमाणात असे		दुसरा :-
		दुसरा विगारी व्यक्ती हा आसा प्रमाणात काम करणे काम प्रमाणात पैसे अथवा वेळाने कामगारां		दुसरा :-
		विगारी यांना अशा मुळे यांचे वाढना तोड द्यावे मागते		दुसरा :-
		तोड विगारी हा त्यांच्या मदतीने पेक्षा ही काम प्रमाणात वेळाने काम करणे यांचे		दुसरा :-
		त्यांचे बाबतचे प्रमाणे जास्त असावे विगारी हा त्यांच्या कामाचे वेळाने पाहणे काम करणे वगैरे		दुसरा :-
		जे असेल ते काम करणे त्यांच्याला वेळाने मिळवण्याची दखता करावी		दुसरा :-

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE
SHELDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

८) दरोडा :-
 मुख्यतया व्यक्तीच्या मालमतामध्ये
 हप्त्याने व त्या मालमतावर वसती करणाऱ्या व्यक्ती
 पकवून जेणे करिता त्या मालमतावर वसती करणाऱ्या
 करण

दरोडा यामध्ये एक व्यक्ती किंवा अनेक
 व्यक्ती सामावून घेऊन मुख्यतया व्यक्तीची
 मालमतात अथवा वाणिज्य, सोप्यात वसती किंवा फस
 (विक्रम) घेऊन दरोडा असे म्हणतात.
 अनेक व्यक्ती सहमतीने मुख्यतया मालमतावर
 लक्ष देऊन त्यामध्ये चोरी करून त्या व्यक्ती वसती
 पकवून घेतात.

व अशा पद्धती अथवा सोप्यात वसती
 चोरी पकवणे याचा बदल्यात विक्रम
 मिळवणे.

दरोडा करणार व्यक्ती हा गुन्हा करता.
 जो इतर व स्वतः मुख्यतया मालमतावर लक्ष
 देऊन त्या मालमतामध्ये वाणिज्य असे हप्त्याने
 लक्ष पकवून घेतात. त्या मालमताच्या बदल्यात
 तो घेता. गुन्हा करता. अशा गुन्हा करणाऱ्या
 व्यक्ती मुख्यतया व्यक्तीच्या मालमतावर वसती
 मिळवण्यास ही धोरण आहे.

दरोडा यामध्ये मुख्यतया सोप्याच्या
 दुकानावर लक्ष देऊन त्या दुकानामध्ये छिनी मात
 हा वसती घेऊन त्या दुकानावर लक्ष
 देऊन सोप्यात वसती त्या असे सोप्याच्या दुकानावर
 चोरी अथवा समार जाऊ शकते वाढवून
 लुटणे व चोरी हे दोन्हीमध्ये कोणत्याही

दरोडा घालण्यात व्यक्ती ही प्रकारे
 घेता घेता असा

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHREEUNG-PANVEL 410205

Space for Marks
Question No.

START WRITING HERE

Space for Marks
Question No.

यामध्ये नस ते व्यक्ती अनेक व्यक्तीच्या जीवना
विचार देखील करत नसित तसेच मुख्यद्वारा
माहिती किंवा मुमुक्षुता मुख्य असेल असे
देखील काम करू शकता एवढा आहे

Q. 3 A) A

एक पॅरोडियामध्ये बरेचच देखील दरोडू धामप्यात
येता. दरोड्यात हे बरेच यामध्ये किंवा
रकम आहे किंवा जमान रकम असतो
अशा असे माहिती मिळवता साठी
मानाधिकार पण त्या बरेचच वेळा करण किंवा
नकळत पण जाऊन त्या वेळीच रकम
अथवा इतर वस्तू ठेवता असे बरेच वेळा
संघट करत. दरोडू यामध्ये वेळोवेळा
मुकुसमीचा विचार देखील केला जातो. नसित
अशा वेळीच रकम अथवा वस्तू पळवून
घेऊन जातो.

यामध्ये दरोड्यात यामध्ये
कायदेबाही गुंडा दाखले केला जातो.
त्यानुसार त्यांना कारवासातून मिळतो
कायदेबाही गुंडात मुख्यद्वारा व्यक्ती
एवढा दरोडा हाकाश्या व्यक्तीचे मुकुसमी केले
असा यामध्ये अत्यंतच मानमत्त व
त्या व्यक्तीचे माथेच मुकुसमी घेऊन
असा यामध्ये मानमत्त मध्ये मुकुसमी दरोडा
हाकाश्या असा

मुख्यादया व्यक्तीच्या मानमत्ता व
इतर वस्तूव असाधिकार पण पळवून नेणे
व त्यावर त्यावर ताबा मिळवणे अशादी वरकम
अथवा अशुभवाग वस्तू यावर दरोडा धाडता
हा गुंडा आहे. आणि त्यावर कायदेबाही रत्या
कारवास होतो.

Pr Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

Q.3 A) A कोठ्या गुन्हासांग दोषी ठरले :-

मखादया व्यक्तीच्या जीवावर बतले असे कृत्य करणं ज्यामध्ये त्या व्यक्तीच्या जीवाला अथवा त्याच्या शरीराकडे धातक अशी इजा पोहचले त्या होणाऱ्या शरीराकडे धातक असा त्रास होणं ज्यामुळे त्या व्यक्ती मध्ये मानो निक्षिप्त होतो याच्या मध्ये जर मखादया व्यक्तीने आक्रमण त्या व्यक्तीच्या जीवावर बतले असे कृत्य करणं तर ती व्यक्ती गुन्हास पात्र असणं परंतु मखादया व्यक्ती नकळत पणे म्हणजे त्या व्यक्तीच्या जीवाला त्रास होणार नाही अशी कृत्य किंवा शोषणा मजगती नकोत त्या ती व्यक्ती त्या गुन्हास पात्र ठरत नाही. परंतु मखादया व्यक्तीच्या जीवावर आक्रमण त्या व्यक्तीचे कुक्सांग वर या रूपात केलेला शोषणा म्हणजे ती गुन्हास ठरत नाही.

A त्याच्या पठामिताला ठेवा मारणं त्याच्या जीवावर कुक्सापत झाले त्याच्या वी मुळे तोंड झाडवून त्याचे कुक्सांग होतं कारण A मुळे त्याच्या शरीराकडे धातक व अथवा झाले त्यामुळे त्याच्या शरीराचे कुक्सांग झाले तसेच त्याच्या जीवाला होणाऱ्या धातकामुळे वी छ कालापर्यंत त्याच्या शकला नाही त्यामध्ये वी के कुक्सांग त्यामुळे A या वर मारहाणाचा गुन्हा दोषी ठरतो. यामध्ये B च्या शरीराकडे आक्रमण इजा पोहचली आहे त्यामुळे A च्या कृत्यामुळे B वी शरीराकडे कुक्सांग झाले आहे यामध्ये A कोठ्यावरून ठरकत आहे.

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHREDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks	Question No.	START WRITING HERE	Space for Marks	Question No.
	11)	<p>सावपीसीमद्ये द्योकादायक शस्त्रयो व्याख्या कवी उक्ती जान.</p> <p>मखादा व्यक्ती दुसऱ्याच्या काहीकाली इजा पाल्ल्याच्या हेर वास्तू बाळगोनी त्यामुळे कोण्यानाही व्यक्तीस शाश्वतिक शिथळी जीव द्याच्या दृष्टीने ते शस्त्र बाळगोण गुन्हा आहे.</p> <p>द्योकादायक शस्त्र बाळगोण हे गुन्हा आहे त्याच्यामुळे कोण्यानाही व्यक्तीस जीव जाऊ शकतो.</p> <p>परंतु स्वतःच्या जीवाला द्योका होणान व इतरांच्या जीवावर बनता जातो त्यामुळे अशमिक, काव लोकांच्या जीवावर गुन्हा जाऊ शकतो त्यामुळे मखादया व्यक्तीने द्योकादायक शस्त्र स्वतः पालव बाळगोण व त्या द्योकादायक शस्त्रांन कोणत्याही व्यक्तीच्या जीवाला शिववा शरीराला इजा पाल्ल्या नाही तरी देखील द्योकादायक शस्त्र पालव बाळगोण्या बद्दल त्या व्यक्तीवर बेमुकी, पायल हाक वगैरे कायदे वास्तू बाळगोणाबाबतला ही काव जीवनेन शिववा कोणत्या जीवावर बनत द्या हे त्या व्यक्तीस जीवावर बनत असे काय करतो. त्यामुळे द्योकादायक शस्त्र स्वतः पालव बाळगोण हे काय गुन्हा आहे असा बाळगोण्याचा शस्त्रांमुळे कोणत्याही अपघात होऊ शकतो मखादया व्यक्तीच्या जीवावर देखील ते वेगू शकता त्यामुळे द्योकादायक शस्त्र बाळगोण गुन्हा आहे असे बाळगोणार व्यक्तीवर कायदेशीर कारवाई होऊ शकता.</p>	12.3	6)

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

Q.3

b)

गंधीर आजारीत तस्तु अमलेषु
 रामु कोणत्या गुह्यत दोषी माह
 रामु हा ह्या या गुह्य मध्ये दोषी स्वती.
 तसेच अद्याप्य लोकांच्या जीवावर येतले असे
 विष अद्याप्य शोधय याचा वेधील रामुने अपराध
 पुढ्या माह अद्याप्य आमचा युव रामुने पुढ्या
 माह.

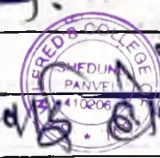
गंधीर आजारीत तस्तु अमलेषु आमची
 इच्छा जरी असले तरी तो आमचा त्याच्या ह्या
 माठी अपराधीत एक शक्य नाही.

अशा प्रकारे वाम कुठले गुह्य ह्या
 तसेच अद्याप्य रामुने ह्या विष या अद्याप्य माफी
 शोधय व तसे मिळवणे युक्त्या असे पद्येने
 विष मिळवणे तसे आमला देणे ह्या विषय
 आमचा केल्या होती. म्हणजे या अर्थ वाम
 कुठले आमचा युव आम माह.

रामुने माह माह की वाम या
 विषय वरुणार माह तर आमला ल विष माह
 असुन तो म्हणजे युव माह यामध्ये वाम
 देण्या गुह्य वार माह परंतु रामुने ल कृत्य
 करणे गुह्य माह.

रामुने माह अमताला जव आमच्या
 जीवावर येताने विष तसे अद्याप्य पण मिळवणे
 ल राम वर गुह्य पद्येने करतो अशा वाम
 ह्या कृत्याची जरी आमची परवणगी माह तरी
 वेधील वामने ल कृत्य करणे साध्य नव्हते
 अद्याप्य अद्याप्य मृत्यु होणार आमला
 असताना ल कृत्य करणे म्हणजे युव करणे
 हाय.

राम कुठले गुह्य आम माह त्याच्यावर
 करवणे शक्य नाही.

PRINCIPAL
 SHRI. S. S. PANVEL COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

जर शामने स्वतः विष मिळवणे असो आणि प्राशन केले असो परंतु ना वचला असो, ना गुन्हासही दोषी असो आणि असो तर त्याका काय शिक्षा ठरवता?

जर शामने स्वतः विष मिळवणे असो आणि ते मिळवून शामने प्राशन केले असो तर शामने स्वतः आत्महत्या करणे व विष मिळवणे या दोन गुन्हासही दोषी ठरला असतो.

शामने स्वतः विष मिळवणे ठरले व विष ठेवणे किंवा विक्री करणे यातून त्यामुळे शामने आत्महत्या करणे हे दोन गुन्हासही दोषी ठरले आणि त्यामुळे त्याला बळगण साम्य नाही.

शामने स्वतः विष मिळवून त्या गुन्हासही आत्महत्या आणि आत्महत्यासही दोषी ठरला आणि त्यामुळे त्याला बळगण साम्य नाही.

शामने स्वतः विष मिळवून त्या गुन्हासही आत्महत्या आणि आत्महत्यासही दोषी ठरला आणि त्यामुळे त्याला बळगण साम्य नाही.

शामने स्वतः विष मिळवून त्या गुन्हासही आत्महत्या आणि आत्महत्यासही दोषी ठरला आणि त्यामुळे त्याला बळगण साम्य नाही.

शामने स्वतः विष मिळवून त्या गुन्हासही आत्महत्या आणि आत्महत्यासही दोषी ठरला आणि त्यामुळे त्याला बळगण साम्य नाही.

PRINCIPAL
SCHOOL
MEDUNGPANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

4. निपट्टुकांबी संबंघित गुणधर्मी माहिली द्या.

निपट्टुकांबी निपट्टुकांबी लोकांघाळी प्रकार मोडे या मध्ये मातदान संबंघित मध्ये लोकांघाळी विमांठ काळी प्रत्येक नागरिक हा वंघतः निपट्टुकांबी देकुण शय्यासांठी, देशासांठी, शहरासांठी, एक चारोला व्यक्ती वरुणु निपट्टुकांबी शकतः यामध्ये निपट्टुकांबी करुणार व्यक्ती हा लोकांघाळी गुणार निपट्टुकांबी सुगा लामध्ये लोकांघाळी वरुणु गुणार व्यक्ती यारुय भाटे काम व्यक्ती निपट्टुकांबी दिला जातो।

निपट्टुकांबी निपट्टुकांबी करुणार व्यक्ती हा गुणदार व्यक्ती। गुणदार व्यक्ती निपट्टुकांबी देकुण व्यक्ती व्यक्ती लोकांघाळी शहरासांठी, कामांठी करुणो जातो। गुणदारचा वंघ्या मातदान त्या निपट्टुकांबी व्यक्तीस योग्य समजला जातो परंतु निपट्टुकांबी काळीन भरभुर रित्या मध्ये दो व्यक्ती त्या निपट्टुकांबीस पात नभरतो। निपट्टुकांबी मध्ये मातदार यारुय त्या व्यक्ती यारुय व्यक्तीशी मातदान करता व्यक्तीच्या जास प्रमाणात यारुय मातदान वरुणु ती व्यक्ती त्या शय्यासांठी, देशासांठी, शहरासांठी यारुय करुणो। शांती व्यक्तीस पध करुणो जात परंतु निपट्टुकांबी मध्ये भरभुर प्रमाणात वरुणु दारुण हातु व्यक्ती मध्ये अगुणिकृतपण काम करुणो जातु। अशुभुके नागरिकांचो फरुवणु कुणी जातो नागरिक मातदार यांघाळी यांघाळी लोड सुगव नागरिक मातदार जा व्यक्ती निपट्टुकांबी देकुण तो व्यक्ती यारुय करुणो जातो त्यामध्ये मातदार हा महत्वात प्रिन्सिपल असतो।

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

निवडुकांची संबंधित गुण.

1) निवडुक मध्ये मोठ्या रित्या मतदान होत.

2) निवडुक लढवणार व्यक्ती हा पात्र नसल्या तर त्यावर गुण द्यायला होत नाही.

3) अशा निवडुक मधील उभा राहणार व्यक्ती हा अपात्र असून त्याच्या जरीक कारादपत्रे मोठ्या अंशात अशी गुण.

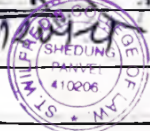
4) निवडुक निवडुक लढवणार व्यक्ती हा मतदान करणाऱ्या स्पर्ध्यांना मत देऊन त्यांना त्यांच्या पक्षांना मत देण्यास आवा पडत नाही गुण आहे.

5) निवडुक मध्ये लोकशाही प्रकारे असल्याने मतदार हा व्यक्ती मत ठामपणे देऊ शकतो परंतु उमेदवार हा व्यक्ती देऊ न मिळवण्याच्या प्रयत्न करता. त्यामुळे तो व्यक्तीचा गुण द्यायला होत नाही.

6) मुखाद्वारा मतदाराला त्याचे मत देऊन त्या विकता येत नाही. त्यात त्यामुळे त्या व्यक्ती हा देखील गुण द्यायला होत नाही.

7) उमेदवार पात्र नसल्याने देखील त्यामध्ये उभा राहण्या शकतो हा देखील गुण आहे.

8) उमेदवार हा त्या निवडुक मधील पत्रे असेल त्यामुळे आहे.

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDING PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

निवडणूक मध्ये गुड होतो त्यामध्ये मादारींना
पेशवाई मस्येव पावतूक मने विजा होतके
जाते .

तसेच कधी उमेदवार मोग रिया मगदार
उमे करके त्यामनीया फसवणूक करताना आणि
मोगरास मादार उमे करुनान त्यामध्ये उमेदवार
ही मियोरस असताना दखोन येतची निवड-
केकेत होतो व खोशेची फसवणूक करतो.

कधी उमेदवार हे मोगर रिया काठापेले
जमा करके स्वतःचे पात्र करून होताना
निवडणूक मध्ये गुड होताना।

कधी उमेदवार हे कामची म्हेन
त्याचे मनामितीकरणे मपक करताना
आणि पात्राचे अशी म्हेनची म्हेन
करताना त्यामध्ये मनेची फसवणूक
होते .

उमेदवार मगदारीच्या मोगरी काठापेले
शाही उमेदवार होके रिया मगदारी करताना
मपक करताना कामचे गुडे होताना।

उमेदवार कामी म्हेनचे म्हेन म्हेनची
करके मगदारी म्हेनची म्हेन म्हेनची
करताना म्हेनची म्हेनची म्हेनची

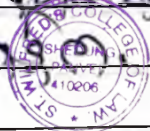
उमेदवार म्हेनची म्हेनची म्हेनची
करताना म्हेनची म्हेनची म्हेनची

उमेदवार म्हेनची म्हेनची म्हेनची
करताना म्हेनची म्हेनची म्हेनची

उमेदवार म्हेनची म्हेनची म्हेनची
करताना म्हेनची म्हेनची म्हेनची

उमेदवार म्हेनची म्हेनची म्हेनची
करताना म्हेनची म्हेनची म्हेनची

उमेदवार म्हेनची म्हेनची म्हेनची
करताना म्हेनची म्हेनची म्हेनची

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

क)

गुन्हेगारी :-

गुन्हेगारी ककळ मख्यायथा व्यक्तीच्या जीवाला ताम देणें व त्या व्यक्तीच्या दख्खान परिमाण ककळ तर व्यक्तीला ताम होवुन असे. जगांत जूव मख्याय होय इतर व्यक्तीला ताम द्यायला असेल असे होय करणे म्हणजे गुन्हा होय असे म्हणून ककळ पुन्हा पुन्हा व्यक्ती गुन्हा करी राहो म्हणजे गुन्हेगारी म्हणजे गुन्हेगारी करुन मोळावर दुबाव भाळुन त्या इतर व्यक्तीला ताम होवुन या होवुन व्यक्तीच्या मालमनाला अथवा मार

Quingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No.

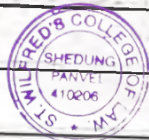
START WRITING HERE

[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

Quisingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

St. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

(Affiliated to the Mumbai University & Approved by Bar Council of India)

Old Mumbai-Pune Highway, Near Shedung Toll Plaza, Panvel, Dist. Raigad (Maharashtra)-410206

Q. No.	1			2			3			4			College Seal & Date
	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	Examiner	Moderator	Re-assessor	
A													
B	1 1/2			2 1/2			03						Examiner / Sign
C	1 1/2			2 1/2						2 1/2			<div style="border: 1px solid red; border-radius: 50%; padding: 5px; display: inline-block;">30 1/2</div>
D	1 1/2			2 1/2			03			05			
E	1 1/2									05			Moderator / Sign
F	01												
G													
H													
I													Re-assessor / Sign
J													
Total	09			05			06			12 1/2			

Supplement Copy No.:

Code No.:

(For use only)

Project Name: Labour Law and T.A. Subject Code: 757

Class: _____ Semester: _____

Answer Sheet Code: SWLC/EXAM 2230328110

Candidate Seat No. 22512303110

No. (In Word) Two

Senior Supervisor: *Rohit* 28/3/23 & Sign

Examiner: *Dr. M. Pandey (Principal)* Full Name & Sign

Program Code: 320051

Q. Paper Code: 10022633

Language: English

Code: 975

Signature: _____

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

Q.4 Answer the following

Ans 5 Definition of Collective Bargaining

Sydney Webb:-

Collective Bargaining is a term fixing of employment, by the means of bargaining between employer and employees

Ludwig Teller:-

Collective Bargaining is an agreement between one employer or an association of employer on one hand, and labour union on another hand. for ~~rules and~~ terms and condition of employment

Essentials of Collective Bargaining

1. Collective ~~Bargaining~~ Bargaining is a group of employment
2. In Collective Bargaining an employer or an workman or association of employee come together for bargaining
3. Collective Bargaining is done by ~~the~~ in the negotiation by the employer and workman where all employer ~~at~~ participate come together they

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

send their representative to bargaining with the employer. Therefore their employer also have their representation.

Advantages of Collective Bargaining

- 1) It is simple and sufficient. No wastage of time.
- 2) It is more democratic as party solve dispute by them.
- 3) It is more harmonious between the parties.
- 4) Bitterness, delay and expenses are avoid.

Disadvantage of Collective Bargaining

- 1) Consumer has to bear price hike as the wages of workman increase.
- 2) It is demoralisation of rights conscious of workman.
- 3) It collective bargaining fails strikes and lock out take place.

Dusinh

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Question
No.

START WRITING HERE

4) The leader is more act like politician
and not like Diplomat
Therefore, They do not have any skill to stop
the matters

Procedure of Collective Bargaining

- 1) Negotiation
- 2) Mediation
- 3) Arbitration
- 4) Voluntary arbitration
- 5) Permanent arbitration

Pr Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

Q.4

Ans 4

Definition of strikes

The cessation of body of people or group of employees come together to make their demands fulfill their strikes for their demands is called strikes under M.R.Tu and P.V.L.P Act

Definition of lock-out

Lock out means temporary close down of the work to fulfill the demand of ~~employee~~ workman to the employer is known as lock-out

Types of strikes

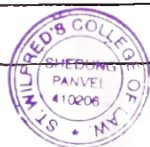
1) slow down strikes

2) Illegal strikes

3) Hunger strikes

4) Sit down strikes

5)

Quingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

1) Slow down strikes

When the work of the workmen is not fulfill but the work of Industry is also to be fulfill the workmen do production but not as much it requires they slow down the production of Industries. and it lid the needs is fulfilled of Industries is known as Slow down strikes

2) Illegal strikes

When the workers illegal go on strikes and do worst things which is against the law and pull more workmen to do so and they do risk or any thing which the Industries get damage by it is known as Illegal strikes

3) Hunger strikes

Hunger strikes is a strike when the workmen go on strike when they do not eat any food at all it is also called a ~~emotional~~ emotional because by not eating food the workmen had more power to fulfill their demand against the Industries. It is called Hunger strikes

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

4) Sit down strikes

This is a strike where they sit down on place where they work and some keep silence or some make noise to fulfill their demand against the work. This is called sit down strikes.

Provision of lock-out

1) Lock out is a temporary closure

2) Lock out take place if the strike strikes is not done

3) Lock out follow under their trade union

4) Appropriate notice should be given before the lock out happen

Provision of Illegal strikes

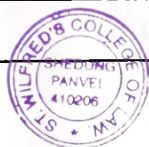
1) Before the strike happen the workmen has to give notice to employer 6 months before the strike happen

2) The notice should be given on the day of strike happen also.

Ruslingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

Q. 4
Ans 3

Definition of lay-off

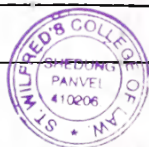
Under section of M.T.V and Pulp Act, 1971 lay off means removing of workers from the work due to shortage of coal, raw material or manipulation of stocks or natural calamities happen is known as lay-off. lay off does not mean retrenchment.

Provisions applicable for lay-off

- 1) Shortage of coal, raw material or manipulation of stocks led to lay-off
- 2) Advance notice should be given if lay-off is happening
- 3) Lay-off does not mean Retrenchment. Retrenchment means termination of service of workman and lay-off means permanent removing from work
- 4) natural calamities or unworkd circumstances laid to lay-off

Pr Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Q.1

Ans 3

Bangalore Water supply v/s. A. Rajappa the
Court held the triple Test of this case

First Test

It is systematic activity held by the
co-operation between employer and his workman
on production, supply, goods and service for the
human wants and wishes not for the spiritual
and Religions of nature

Second Test

1 -
2 -
Absence of parolite motive Absence of
occupational ventures to all private, Joint,
public and other

Third Test

It is decisive Test which is specially
emerged between employer and employees.

Quinigh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

Q.1

Ans 2

1. 30% of whole the union required for making the application for registration of the trade union

2. All the members of trade union who has register has to pay 50 paise

3. There should be not less than 30% of whole worker to register for Trade union or else it won't be register

Principh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

Q.1

Ans 4

The duties of Industrial Court under the MRTV and pulp Act 1971 are as follow

- 1) Atleast 3 members should be their and one president under Industrial Court
- 2) Their should be always one independent person under Industrial Court and he should not have any complaint on it and no other can have any complaint against him
- 3) Their is one judge at high court or a Judge who is sufficient of work like high court

1
1
2

Quwinqh
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

Q.1

Ans.5

The duties of Settlement authorities under the Industrial Dispute Act, (1947) are as follows.

1. Settlement Authorities work as settling the disputes between the employer and workmen.
2. Settlement Authorities look that all the things and works go smoothly in industry.
3. There should be good nature between the employer and workmen so the Authorities keep an eye on it.
4. Settlement Authorities make sure that disputes do not happen between workers and employer or lock-out. And settle the problems between both the parties.
5. Settlement Authorities has all rights to interfere in matter of both parties employer and workmen.

Quisingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

Q.1

Ans 1

~~The member under the ~~Act~~ MRTU and PULP Act 1977 are~~

Q.1

Ans 6

~~Apprentice are the workers in the industry who do all the operation from start to end of the factory work. Apprentice have their own working condition and protection from all the unwanted things happen is known as~~
Apprentice under the Apprentices Act 1961

Dus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

Q. 3

2

Ans a) Vishwa Kalyan Karmgar Sanghatana will get Trade Union Recognition
According to Trade Union Act, 1926
Say that To make trade union the member in industry and in trade union should be 30% and not less than that

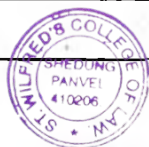
Ans b) Section under Trade Union Act, 1926 provide the recognition to the trade union in Maharashtra

1. To form a trade union there should be 30% of member in union

2. Member's should pay 50 paise as register fees compulsory to representative of union

3. To register in union employee should be there in industry for continuous 6 months

4. Government should appoint an officer for an account book and it should maintain every financial year.

Rusinh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Space
for
Marks

Question
No.

START WRITING HERE

Q. 3

Ans a

a Under the Apprentices Act, 1961

1. If any apprentices got any types of injury or even a death the factory is liable for their injury and death

2. Factory has to pay compensation to the apprentices for their illness

3. Factory has to provide all safety measure to the apprentices before working

4. Factory has to take health check-up of all the workers every three months to know if their workers are fit or not

5. Factory should tell the welfare programme of government to worker and to help in getting them

Ans b

1. There should be an appropriate time of working in factory. factory should keep fixed time of working

2. Working time in factory should not be more than 12 hours of a day

3. There should be one hour break between the workers to relax or to eat food for workers

PRINCIPAL
ST WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Q. 2

Ans 3

International Labour Organization is organization to protect labour across the world for any unfair things happens to them. There are 52 members in International Labour organization with 108 offices and 3500 employees across the globe. Its headquarter is in The Hague, Netherlands. Purpose of making of International Labour organization is to know and help the labour from the unnecessary things happen with them. International Labour organization protect labour by all the disputes and all the things happen with them. In an industry was an active member of a trade union the employer changed the conditions of service applicable for him related to one redundancy of proceeding of industrial dispute and repeatedly transferred him to different locations, due to his activities. If labour has any problem in his workplace and he say to authority to work and look on it and authority didn't look at it it started collecting more member and he go to International Labour organization and seek the help and the organization help him by providing and look it into case what happen to it. . .

Prasanna

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Space for Marks

Question No.

START WRITING HERE

Q.2

Ans 4

Under the Industrial Dispute, 1947 Workman means worker work in the industry under the employer hand. and get employment by working in industry and should earning wages out of it is called as workman

1. Workman should be workman under Industrial Dispute Act, 1948

2. Workman should be citizen of India

3. Workman should be qualified in industry to do work

4. Workman should be in some specific category of industrial work.

5. There should be no agreement between workman

Ansingh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

Practical Assignment

CRIMINOLOGY

Under the Guidance & Supervision

of

PROF. DR. MRITYUNJAI PANDEY

Principal

PROF. PRIYANKA MURKUTE

Professor -CRIMINOLOGY

144

Submitted

by

Hemuman Vithal ghodigade

LLB 2ND YEAR - 4TH SEMESTER

Examination Seat No. ...144.....

SESSION: 2023-24

AT SHEDUNG, OLD MUMBAI-PUNE HIGHWAY, PANVEL, NAVI MUMBAI 410206

www.stwilfredslaw.in

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

SHEDUNG PANVEL 410206

DECLARATION

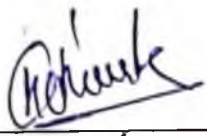
By

STUDENT

I. HANUMEN VITTHAL SHINGARKE, LLB 2nd Year-4th Sem Student, hereby declare that this assignment of "CRIMINOLOGY" is been submitted as my own original work.

I further declare that this project has not been submitted for any other course, neither has it been copied from any others work and nor any part of it has been published before.

This original work of mine is been submitted for partial fulfilment of my Degree of Law at St. Wilfred's College of Law, Navi Mumbai

HANUMEN VITTHAL SHINGARKE

Student - LLB 2nd Year-4th Sem

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Date: 29/05/2023

1) Multiple Causation approach to Crime?

गुन्ह्यासाठी अनेक कारणांचा दृष्टीकोन.

गुन्ह्येगार जास्जानी व समाजशास्त्रज्ञानी आपल्या चिंतनातून गुन्हा व गुन्ह्येगारी वतनि हाडण्यास कारणीभूत असलेले विविध हाटक पुढीलप्रमाणे आंगितले आहेत.

अ) व्यक्तिवादी हाटक (दृष्टीकोन) -

व्यक्तिवादी दृष्टीकोनात पुढील हाटकांचा समावेश होतो.

1) रंगसूत्र हाटक (Chromosomal factor)

वनस्पती किंवा प्राणी जिवनाच्या केंद्रकांमधील डीएन्याची वैशिष्ट्ये रंगसूत्रे म्हणून ओळखता जाणाचा संमिश्र अरंघनदार निहायित कुणी जातात. एका सामान्य माणसांच्या फेरीमध्ये रंगसूत्राच्या 23 जोड्या असतात. त्यांपैकी एक जोडी प्राथमिक व दुसऱ्या भौतिक वैशिष्ट्यांसाठी जबाबदार असते. सामान्य पुत्रिकांगी व स्त्रीमिगी गुणसूत्रे अनुक्रमे एकस वाय वाय (XXY) व एकस एकस वाय (XXY) या वणांनी दाखवले जातात. निमुपयोगी अतिरिक्त पुत्रिकांगी किंवा स्त्री मिगी गुणसूत्रांना अनुक्रमे एकस वाय वाय व एकस एकस वाय अस म्हणले जाते. गृहितकांच्या एकस वाय वाय पुत्रिकाणाच्या अभ्यास करणात आत्मा म्हणून जादा एकस गुणसूत्रे असणारी व्यक्ती ही असाव्य गुन्ह्येगारी वतनावर परिणाम करणाऱ्या आक्रमक प्रवृत्तीची अति पुरुषी (Supermale) असली पाहिले तथापि याबाबतीत कुम्या अनेक अभ्यासा मध्ये या गृहितकांना दुष्टी मिळव नाही असा निष्कर्ष आर्विन मिथर यांनी काढला आहे.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
FOR EDUCATIONAL USE
SHEDUNG-PANVEL 410206

3 ① Multiple Causation approach to crime?

गुन्हेसाठी अनेक कारणांचा दृष्टिकोन.

गुन्हेगार जाणूनाने व समजूनाने जाणे (आपल्या चिंतनातून गुन्हा व गुन्हेगारी तसेच हाडण्यास कारणीभूत असलेले विविध कारक पुढीलप्रमाणे आणितले आहेत.

अ व्यक्तिवादी कारक (दृष्टिकोन).

व्यक्तिवादी दृष्टिकोनात पुढील कारकांचा समावेश होतो.

① अंगसूत्र कारक (chromosomal factors)

जनपती किंवा प्राणी जिवनाच्या केंद्रकांमधील डीएनएची वैशिष्ट्ये अंगसूत्रे म्हणून ओळखता येतात. एका सामान्य माणसाच्या प्रतिसूत्रात अंगसूत्राच्या 22 जोड्या असतात. त्यांपैकी एक जोडी प्राथमिक व दरसम लैंगिक वैशिष्ट्यांमधी प्रभावकार असते. सामान्य पुरुषांमधी व स्त्रियांमधी अंगसूत्रे अनुक्रमे एकस वार वार (XY) व एकस एकस वार (XX) या रंगांनी दाखवले जातात. निरुपयोगी अतिरिक्त पुरुषांमधी किंवा स्त्री किंवा अंगसूत्रांना अनुक्रमे एकस वार वार व एकस एकस वार असू शकतात. शरीरिकांच्या एकस वार वार, प्रतिमाणाचा अभाव करू शकतात त्यामुळे जादा एकस अंगसूत्र असलेली व्यक्ती ही अंगसूत्र गुन्हेगारी तर्जनावर पाहिलेले गुन्हेगार आकार प्रवृत्तीची शक्ति पुढील (Supernormal) असलेली पाहिले तरीही त्यांचा तर्जना अनेक अंगसूत्रांमधी अनेक शक्तिकांना दृष्टिकोन नाही असा निष्कर्ष आलेला आहे.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
FOR AMEDUNSI PANVEL 410206

② अनुवंशिक घटक :- (Hereditary)
 व्यक्ती आणि तिचे गुन्हेगारी व अगुन्हेगारी
 वर्तन यांमधील अनुवंशिक वैशिष्ट्यांमधील संबंध पुढ्यापि
 करण्यासाठी गुन्हेगारी शास्त्रज्ञांद्वारे अनेक प्रयत्न करण्यात आले
 आहेत. अनुवंशिकता व कोणत्याही प्रकारचे वर्तन यांच्यामधील
 परस्पर संबंधाची कोणतीही शक्यता जोडण्यातील अडचण या
 कठोरपणे दिसून येते. यामध्ये विविध परिणामांच्या पर्याय-
 विपर्ययक घटकांच्या वतांग अशा अनुवंशिक घटकांवर आधारित
 असलेल्या कोणत्याही शास्त्रीय अभ्यास करणे जवळपास अशक्य
 असते.

गुन्हेगार आणि अनुवंशिकता

गार्लंड आणि विल्यम हेमिंग्वे यांनी पुढ्याद्वारे
 असे सिद्ध केले की, अनुवंशिकता आणि गुन्हेगारी प्रवृत्ती
 यांचा जवळचा संबंध आहे तर या विसुद्ध मानसशास्त्रज्ञ म्हणतात,
 की गुन्हेगार मानसिक विकृती सहून तयार होतात. हेमिंग्वे
 म्हणतो की जन्मतःच गुन्हेगार निर्माण होत असतात आणि
 त्यामुळे असे गुन्हेगार पुढ्यापेढ्यापेढीकडे असताना प्रसिद्ध जर्मन
 मानसशास्त्रज्ञ आग्रेस लगे यांनी यासंबंधात अभ्यास केला
 आहे परंतु याबाबत अनेक कारणांच्या आधार आक्षेप घेण्यात
 आला. कारण जुळ्या व्यक्ती एकाच वातावरणात राहून असल्यात
 त्यांना इतरांचा सारखाच प्रतिसाद व प्रभाव पडतो.

③ मानसिक घटक :- (Mental Factors) :-

मानसिक विकार व गुन्हेगारी :-

काही अभ्यासातून असे दिसून आले आहे की
 गुन्हेगारी वर्तन स्पष्ट करण्यासाठी विविध मानसिक विकारांमधील
 घटक पुरेसे नाहीत.

R. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 FOR EDUCATIONAL USE
 SHEDUNG-PANVEL 410205

दीर्घा अध्यायान् यान् अस्मिन्. अस्मिन् कालेऽस्मिन् अस्मिन् कालेऽस्मिन्
नव नवैतरे वेदा अस्मिन् अस्मिन् देवनिन् यानि दीर्घा अध्यायान्
यान् अस्मिन्,

नवदि आजातानि वेदा अध्यायान् अस्मिन्
अध्यायान् काले ६। १५२ अथे इति आह्वये निश्चिन्तिते काले
एतन् नैतरे निवाम अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन्
आह्वये.

अस्मिन् १० अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् -
एतन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन्

अथ अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन्
अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन्
अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन्
अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन्

Principal

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANJEL 410206

ज्ञाना मोक्षया पुत्राणां यानि आनन्ता देवानां येन की विवर्त्ति-
विक्रान्ताभक्त अवुपात्त। आन्तरिक बाह्येभ्यो भव देवात्ता।
विचारं चारिण मानसब्याप्यि निरन्तरा सामाजिक व अन्य
बाह्येभ्यो देव्यानि येषु नरा विना भारं यव्युत्सारे व
कार्ये विवर्त्तित्वेण व चवसेय, यानि युक्तं भार्यात्वा व्यति-
नाना विवर्त्तित्वेण Personality, Phagocytosis of animals
ह। येषु नरा येषु येषु अर्धेन यानि यानि 1950 क्रम आहे.
यु.एस.एस.भयो क्रोत्तया 113 अद्याप्यश्च परिक्षा क्रम आहे.
प्राथमिक टयानां कारणा ह। कवळ व्यक्तीत्या बाह्य वर्तनाशी
अंतर्गत होना कारणा असोत्याचा मानसिक स्थितीचा कोणातीही
अंतर्गत होना नदना आहे। मानसिक अवस्था (Anemness) युक्त
या आस्थाव्ययक बाह्ये वरुत्त विकसित आनी नरे। कारणा
याप्यन प्रोत्साहना कारणा असोत्याच्या देव्या व्यक्तीच्या स्थिती
आस्थावला अप्रोत्साहना येषु चारुट होनी. देव्या व्यक्तीची देव्या

मिलन सुभाषा टार कुम. आण इतर दाखाना सोकुसय
नंतर दुपारी 2.45 वाजता पोतिसु तपासु अधिकार्यास
दुशारा टपून ब्यवस्थत उत्तर दिया. तर ता आरपी
नव्हता आणि त्याचा बचाव काम 84 खासि खोश
गेमा पाहा प्रभुभाय - वि - दिव्यी पुशासन AIR
1969 Sc. 15

(4) मनोविश्लेषणकारी दृष्टिकोन :- (Psychologically-based Approach) :-
मनोविश्लेषणकारी दृष्टिकोन हा सुप्रसिद्ध
मानसशास्त्रा सिंगमंड फ्राइड यांनी तयार केलेल्या काही
संकल्पनांपर आधारित आहे. फ्राइड याच्या मते "पॅर (इड)
हा मानव प्राणमध्य उत्पन्न होणारा गुप्तभूत जैविक स्त्रात

अशा जनविक्रम व्याप्तियों चार प्रकार आहेत

- ① जन्मनष्ट वेडी व्याप्ती अंजनात नसणे, वार न आटवणे
- ② आप्पारायुक्त जनविक्रमण आप्पण व्याप्ती ③ मधुन मरुन वसुच झटक योरा व्याप्ती ④ आनिमहापन करणारी आनिमिक परिणाम जाणना व्याप्ती

शासनामहिन वसुणा संदर्भात कायदाः-

भारतीय दंडशाहित्य क्रम 84 हे आप्पदांच

क्रम आह या क्रमशाखना/ आरुपिरि व्वाव क्रमा येना ना निदीप सुटना आरुपिना वसुणामुक्त ना करव अप्पणन क्रम्य चुकिच आहे अजर कायदाच्या विरोधान आहे हेच अप्पणन नाहा आरुपि क्रम्य करुणापुर्वी करनाना आठि नंतर देखीच वसुच्य हेना न्यायुक्त न्याचा व्वाव क्रम 84 आनी आन्य क्रम। आनी पहाटु राज्य सरकार = वि - हारिनाय ATR 1959

MP 203 परेनु यानिचुहेद एका हटनन आरुपि अकाका व्वावस्थान हेना व्वाचवा अच मिहना आठि नंतर दुपारी 1.45 वाचना

व बुद्धेऽपि। एतेन यावत् कारणात् अयं अन्य उदाहरणं
 यद्यपि नसाम्पत्तौ भोजविशेषणवादी करि द्रुटिकानां वारन्त
 गुणविशेष उदाहरणं अह (एवम्) व अतिअह (Super egg) यावत्
 अहानि परस्परसंबन्ध विचारान् हेतु अपराह्यावत् अयं व्युत्प-
 अन्तानि विशेषण करानां सामाजिक हारक इत्येवम् अहोवादि
 अह हे विचार भोजविशेषणकरि विचार हारन आसन्न अह
 नशापि एतादृश व्यवहारो बुद्धेऽपि वर्तन्त्या वाचनानि
 भोजविशेषणकारा द्रुटिकेन मायु कुरो अहानि अवयव
 अह कारो व्यवहारो मुख्यं भोजनस्य स्थिति अवयव
 अह कारो परिशेषो कानां हेतु साहज अहया भोजविशेषण-
 कारो विज्ञानकर उपायस्य नास्ति।

बुद्धिमान् अहो अहोः -

अह भोजनस्य अयं विन्दे [1857-

1857] यान् भोजनस्य अह बुद्धिमान्, अहोः अहोः
 यदह भोजनस्य अहोः अहोः अहोः अहोः अहोः अहोः

P. N. GOPI
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 402005

आरे ने यन्मात्या वेकी अस्मिन्वाग्नि असने आणि ने
अग्नि स्थानि देखिय कार्यन असने पवित्रभार ती यान्वाग्नि
शाखाधिक चान्नात्वा शान्त। यवन् करीन असने।

अहोड (एगुल) हे श्वेताद्य व्यक्तिभक्त्य अर्पण शक्ति
व शाखाधिक यज्ञात्वा शंपकान आन्वाग्नि न्यात्वा विकल्प करणासि

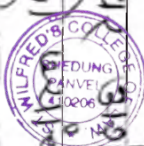
प्रदानी दिव्यन यन् इद (दी) व अहोड यान्त्या। शंभवाग्नि अग्नि
अहोड (स्युर इशा) नथार हाने। शाखाधिक उत्कीर्णात्वा वृत्ती

अथ। ओह वाहने नये। शाखात्वात्वा हान्मायन निवृत्त्य कुमा हानान
असन्वाग्नात्वात्वात्वा लभ्युत्वा कायत्वात्वा। परिणामे शशाखात्वात्वा

वर्तमानिभूत्वात्वा वाह्य निवृत्त्य वाहने आणि परिणामी श्वेतात्वा।
द्वान वाह हेने अहोड-अभारिकीन्य वार्यन पोन्निस्यानी

कन्या। शशाखात्वात्वा शंभ्येन नात्कक मोडी वाह ज्ञान्य हान
अथ। काननाही एक दुष्टिकेन किंवा। श्वेत्क श्वेत्

अपरिक्रियाभास्ययि दृष्टिकोण (Psychological Approach) वननाचे स्पष्टीकरण करूयाच। कुर्याच। अशाणे आणक्या सुसुगतानिय। गुंथीचि काय-वे आशानि वनी संवैहानाच। असास्य करुयाच। गुथाना करुयाच। आन्य वननाचे स्पष्टीकरण। कुरयासावे। या दृष्टिकोणाचा विचार अनेक सामाजिक व आरोग्यीय अरुच कारणां शून अथ व अन्य वैज्ञानिक संशोधनामध्ये आश्या गु हान होनी न्यावेळी हा दृष्टिकोण विकसित झाले। नशापि या दृष्टिकोणावर अशी टीका की असे अनेक गुन्हेवार आसन की अशास्य। कर्त्याच्या आर्थिक कुशलीतिय विलाड दिरून आत्मा। गुंथीक कार्यानि विलाड असण्य। व्यक्तीना। व विन्यनान्या कोठ्यादी सारक्या। गाबा। झाली।

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
PANEVEL
MUMBAI
ESTD 2006

येना येचें विवेचने केलें आसो मान्नि
 बुध्दत्याक (Jury) विचारान होळान आनी
 मानसिक दोष दोन प्रकारचे आसतात . 1.
 दोन Dementing अमान्दित्या वळोवप
 1. इमान्दित्या अमान्दित्या वळोवप अराराम
 परतुं नंतर त्या बुध्दति कुमतरना दोष
 आनिव्मन्त्य वळोवपापुढाण भातिवंद व्यक्त
 करुना येत आनि नें चार प्रकारांतल्या
 3) शक्तिर 4) अतिशक्तिर

T. 9. 2 M. 100%

Psychological and Physical
 बुध्दत्या क्री विकारसु इमानिया असना . नि
 विशेष अपराह रिजारा करु आकृतात .

आजकारा अध्याय गुणै अस्यैतं शीतं .

व समाजशास्त्रिण दृष्टिकोने (Sociological Approach, Social Approach)
दृष्टिकोने (Environmental Approach)

Quingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

व्यक्तित्वादी दृष्टिकोनाया विविधा सामुदायिक
य दृष्टिकोने गुणैतानि अस्मिन्ना शतके गुणैतानाया व्यक्तित्वा
शतकाया वाक्य शतकाया अर्थशिक्षण कलाया आशानि व्यक्तित्वा
विचार अर्थशिक्षण शाने गुणैतानाया कला गुणैतानाया
व्यक्तित्वादायक व अन्वय शिष्टाचार कलाशिक्षण शतकाया
शतकाया आशानाया व्यक्तित्वादायक शतकाया व्यक्तित्वादायक शतकाया
शतकाया व्यक्तित्वादायक शतकाया व्यक्तित्वादायक शतकाया
शतकाया व्यक्तित्वादायक शतकाया व्यक्तित्वादायक शतकाया

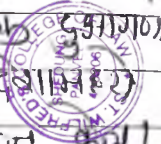
नयेच ग्रौरिक कार्याणि विहाए व गुणकारी अंशुपुत्रिका
अभिस्त्रिन अंशु जेवणिक, शिनिव दण्डुद देवा अशनीस
अस्वान नाही अश पु. ए. ए. एक अशना अशुच, अंशु
पुनितान केने आहे. ते अस्वान को गुण दे अशुपुत्रिका
क विधान आहे नी जैविक रिवाजी नाही.

अशुपुत्रिका अभिक अशुपुत्रिका पानाच
विषयक अशुपुत्रिका आशुपुत्रिके अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
विषयअशुपुत्रिका आशुपुत्रिके अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
शियाना आशुपुत्रिका अशुपुत्रिका ही एक आशुपुत्रिका आशुपुत्रिका
हाटना आहे हे दाखविण्या अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
व अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका
अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका अशुपुत्रिका

स्पर्धाकरी करव्याच्या मुदल्याला अनुवात केला गुन्हेगार सामाजिक स्पर्धिकरी देणारा तो पहिला गुन्हेगार आरज आहे. एखादी व्यक्ती तिच्या बायपणात जसा पखादा व्यक्ती शिकते. त्याचप्रमाणे गुन्हेगारी वतन शिकते लहसुंठय गुणवत्त असंठय चार योनी धातपणीय गुन्हे करव्यास सुकूनत असते त दुसऱ्यांच्या अनुकरणातून गुन्हेगारी वतन करतात सामाजिक अव्यवस्थेचे सिध्दांतः-

③

गतिशील समाजामध्ये निरंतरपणे सामाजिक बदल होत असतात, परी असे सामाजिक बदल वाढत तसेच तरी त्यामुळे असदभावना संघर्ष व सांस्कृतिक तिमिती होत असते. भारता आख्या विकसनशील देशामध्ये अन्य काळामध्ये विकासाचे मह्य गौठय्याचा पयजन केला जात असून तो साध्य करव्यासाठी औद्योगिकरीणदुटया पुगत समाज्य हाविकयाचा पयजन केला जात आहे.

PIMPRI CHINCHWAD EDUCATION TRUST
 ST WILFREDE'S COLLEGE OF LAW
 MEDHURGAON
 PUNE-411 005

दिनेदिने वर्गिन बाडवित अमान. बुद्धेवारी वर्गिन हे सामाजिक सांघर्षाच्या परिणामी बाडनात ग्रम हो निव्यारेवारा मानत.

1) समाज व बुद्धेवारी व बुद्धेवारीचा समाजशास्त्राचे अभ्यास एक वेगळे असायल्या वेगळ्या न्याया येना व असुनी या अदमान बुद्धेवारी व बुद्धेवारीचा समाजशास्त्राचे अभ्यास करत आंवा दुयरा जेवळ कोटिक सांघर्ष अक्षानिक सांघर्ष आर्थिक सांघर्ष लाभ व सांघर्षिक पुनर्र्माकम यांसारक्या सामाजिक सांघर्षाकालिय बुद्धेवारी कायकारण हाक आंघर्षा हे आन.

2) बुद्धेवारी :- अनुकरणाचा परिणाम :-

मानसशास्त्रात समाजशास्त्राचे हाककिया सांघर्षान बुद्धेवारीचे

निष्कर्ष काढने आहेत.

① गुन्हेगारी बतने सवयीने रिकामे पाने . ते काही नेहमी आनुवंशिक नसतात .

② गुन्हेगारीची संगत आणि त्यातील मित्रांच्या वागण्याची परिणाम होऊन गुन्हेगारी वर्तनासून खतपाणी मिळते .

③ गुन्हेगार व्यक्तीवर त्याच्या अगदी पळक्या मित्रांच्या परिणाम होत असतो .

④ विरुद्ध वर्तणूकीचे गट काही वेळा एकत्र येऊन वापर असताना तेव्हा एक गट दुसऱ्यावर मान करता आणि त्याच्या संघर्षातून अपराह उद्भवतात .

⑤ आर्थिक यशचढ आणि गरज यांचा संघर्ष होऊन येती जीवनाची धटक भागून अपराह उद्भवतात .

⑥ सामाजिक संस्था व गुन्हेगारी कार्याकारांमधून कुटुंब हा एक महत्त्वाची सामाजिक संस्था

PRINCIPAL
ST WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410305

विज्ञाननि हाडून येणाऱ्या वर्तनीना अक्षररथा मरुतून यीवाधाने
पान .

(4) विशदकारा वंशान व गुहेकारिः—

गुहेकारिचा सिद्धांत ही विशदकारि वंशानिगर
आधारानि असल्याने सुदरमाड यान पुनिपवन कुन याहे
प्याच्या आन कायद्यांचे उन्पेधान करुन्याने अनुक्रम असणान्या
व्याक्यपथे। उन्पेधान करुन्याने व्याख्याच्या आधिक वरुंत्त
थुळ म्हादा व्यक्ती अपुचारी (गुहेकार) वना. गुहेकार।
वननाचे स्तर व्यक्तीना विवेषन हे पविना। व्यक्तीना व
गारशी असणान्या परस्पर संबधानेन सिध्दयान्चे पुयान्से म्हणून
उपलक्षित करुन पान अस गुहेनेन हासन पान का कोणतीहे।
व्यक्ती अन्य हाटकापथे। आसणपथची संरुक्ती अपरिहाय पण।

आसणयान करुना .

गुहेकारिचा कारुणः—

व्यक्तिगत/सामाजिक किण्व व्यक्तित्वाच्या दृष्टीने व पुढील व्यवसायाच्या
व्यापकतेतून त्यांना दुरुप ज्ञान अथवा शिक्षण आहे दुरुप
व्यवसाय करणारे प्रशासनावर आधारेन असल्याच्या आकडेवारीचा
अभाव हो आहे.

साम व उपचाराने यांच्यामधील अंतर कमी
होणे दृष्टिकोनातून विचाराने होणे येतील येतील यांना
सन् 1938 मध्ये समाजसंघर्ष व्हावे असे ठरविले गेले
लोकाने सुत्रेन सुत्रेन आचार वारधर वसरे कुत्रेने
त्यातून नेर - वसरे उद्भावनेन भारतीय/भारतीयकार्य
नेर यातूनच म्हाण दिर-सुत्रममनेन यांच्यामध्ये वाढते दंड
होण आधारेन अपराध होत असतात.

क) गुन्हेगार आणि अपराधकार यांना दंड—

1) उद्योगासंबंधी वाढ आणि बरेच उद्योग—
होत असतात दुरुप व्यक्तित्वाच्या वाढने आधारेन.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

अभूत न समाप्तानि अत्रानि व्यक्तियं वनेन निर्याति
करना कुट्टे हेच व्यक्तिया पशानि रंफक क्षति
शांति न्याय आभाषित न्याय निर्याति-कन्द आनंतात्पुनः
भत वानकाच शुभभूत व्यक्तिभन्व क्षतिव्याभ्य कुट्टेभन्व।
शुभिका भस्मवाचा आहे. कौटुंबिक वातपत्रा र युद्ध।
शुद्धिगारा पुष्टतागारा कुराशुभत आहे शुद्धीगारा
वास्तव्या समाप्तपक्ष। दसान कुट्टेभानि पारवभुम। वातपत्रा
वाच्ये पारने परिणाम कुरता अमना. क्षानिक निर्याता व
आवादा वनेन शान्तिन शक्याच समाप्तपक्षाने। युप
शक्यता आहे. न्याय हे पक्षे निर्याति कुरवाभ्य
काले शुभभूत आस्था। अस्ति. पक्षि आस्था म्हाप्य
शर्वात्। भूय इति अशा क्षानि आस्था व्यक्त्या देता
शक्य नाहा क्षान हे कुरळ पुष्प व कुमकाड याम्भ्य

अमाकड समाजान अपाट्यान बदल होत
वेगेवेगळ्या संस्कृती एक यत्नात मतः भिन्नता होत त्यामुळे
अपराध होत असतात

4) समाजातील गटातील विषमताः—

काही गरीब गयना देनादेन गरजू पाहिले
देखील जासाचे होते. अड्यानी येनात त्यामधून सुटका होव्यकरता
गुन्हेगारीकड वळतात. त्यामुळे आपापट्टा परया व्यवसाय वा
भागान अपराध होत असतात. समाज मधील विषमता
कुमी इत्यादी तर अपराध देखील कुमी होतील. पक्षकार आले
वकील यांचे संबंध देखील विचारान ह्याच त्यागना

5) समाजातील वरिष्ठ वर्गः—

राजकीय पुढारी उद्योगपती इंपिनियस वेगरे
आपले बाह्य साहाय्यकरता इतर गरमागर्माचा वापर करतात
त्यात भ्रष्टाचार कर चुकविले अपराध होत असतात

PRINCIPAL
ST. PAUL'S COLLEGE PANVEL
SHEKHAR PANVEL

शास्त्रे परिणाम अणुव्याहारिण्या गुणित्वात् अत्रात्पर एवम्
अस्मान्

२) वर्तमानपत्रे आणि प्रसिद्धीः -

अस्मिन् . परस्पर एवम् अस्मिन्त्या अपराधार्थ्या वान्त्या वर्तमान-
पत्रान् यत् अस्मान् . आणि नवीन नवीन अपराध कृत्य
हास्मान् याच्या आदिना गुणित्वात् वर्तमान पत्रे दुर्येशानपुत्र
कथन राहिन

प्रकारावस्थाम् - वर्तमानपत्रे , एतः को रिनिमा वारः -

याच्या नादि परिणाम नष्टा अत्रात्पर न्याय एवम्
अस्मान् . अपराध वादन अत्रात्परः एतः को रिनिमा इ . मद्युज

कुरता अपराध हास्मान् पत्राच्या दुर्यु दारुणत्या यातान् . त्याचा
नादि परिणाम अपराध हास्मान् एवम् अस्मान् .

३) अस्मिन्त्यामहादिन वारुण्यताः वारुणावः -

काम 105 (2) च बरखण मिकून आराम सुरतम उपी
कोशिया इ पैकी उं२ अस निकामपत्र भागून दोन न्याय
मूर्तीनी विरुद्ध मतपदरीन केले आहे.

(7) औद्योगिक क्षेत्रात मात्मक मजूर तट ०-
कारखाने गिरण्या आणि इतर औद्योगिक क्षेत्रात
मात्मक विरुद्ध मजूर यांचे संबंध वतन मुदत्या संप करताना
आपल्या मागण्या माठय कुन छेतात

(8) रिज्या आणि नोकरी - व्यवसाय ०-
आर्थिक परिस्थिती रिज्यांचे रिदाता स्वतःपणाने
यांमुळे तरुण मुर्षी नोकरी व्यवसाय करताना भोक्केपणा
नवत विचार सरणी यामुळे कायामयानीम वरिष्ठ आदेशकारा
गेरफायदा होतुन मुर्षींची चेष्टा मूगत करुन पुसंगी अंतरासोवत
मागण्यापर्यंत पुकार छेतात त्यामुळे त्यांचे पवित्र कायामयान
दे खीत असुरक्षित झाले आहे.

PRINCIPAL
WILHELM COLLEGE OF
SALUNG-PANVEL 413205

८ वायुद्विज पुढारिणे -

या अंदाधाने दोन प्रतिवारिक वायुद्विज

अवरोध -:

९ कस प्रकारे -

५१.८६ नगरिसे शव = दि = सरकार) A.I.R

१९९८ एच.सी. २००६ सी.बी.आय.मह्य १९९३ महान्य
नाकुसभा निवडणुकीत न्या वेळच्या क्रिडिय (आय) सरकारना

प्रगत ५ महसुब्याच पाठवक आवश्यक होत. न्या वेळ

कारवाई होवती सोबाल्य चार खासदार १ मुख्य अंसन

२ रिजु वोरन ३. सायमन मराठी ५. बान्निंदर अहमो याना

आय। अक्रमची खुमार नोन कोटिची नाच देण्यात आणा

अवरोध. सी.बी.आय तिक कोटान आय.पी.सी कायन

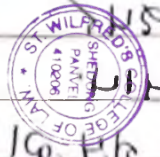
६२० व अडचार कायदा क्रम ७, १३, ११, २३ प्रमाण

अडचान भरव्यान आणा। होना परतु पुढे भा अल्पवदना

ਮੁਖਿਅਕ ਮੁਖਿ

ਬਿਨਿਅਤ ਖਾਸੇ ਹਿਸਾਬੀਯੋਂ ਨਿਰਪੇ ਚਿਕਿਤਸਾਤੋ ਮੁਖਿਯੋਂ ਨਿਰਪੇ
ਬਿਨਿਅਤੋਂ ਨਿਰਪੇ 'ਨਿਰਪੇ ਨਿਰਪੇ' ਚਿਕਿਤਸਾ ਚਿਕਿਤਸਾ ਬਿਨਿਅਤੋਂ

ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਮੁਖਿ ਮੁਖਿ

ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ
ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ

PRINCIPAL
SHEKHA PANT
FACULTY OF EDUCATION
UNIVERSITY OF JALANDHAR
JALANDHAR
410006

ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ ਮੁਖਿ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨਿਰਪੇ

5 आर्थिक बाधक :-

यदिमान आर्थिक शैक्ष्य आणि परिवर्तनीयता प्रारंभ अल्प आयन म्युलक अथवा आर्थी सुद्वाररी यथा शैक्ष्य निरिधनत्व आर्थिक वानाधकाराणि यानि येनी. आर्थिकीय आर्थिक शिखी पदना वादन अर्थिकता व आर्थिकीयता करी यामुलक शैक्ष्यकारण कुडुंयस्य देनादिन यिधन प्रारंभनाथिय आन आर. यानाकार्य पदसाधन र निशुंठा नादी यामुलक मरुठा यिदी वीकवीरुणुणु वादन. यामुलक मरुठा यून अरुधणु सुद्वाररीकड दवनान.

आर्थिक परिवर्तनीयता आर्थी सुद्वाररी :-

वशावाळ्या काळानिधन कारुणान्य नानदरु आन्य

करुणान की, आथराहाथी आर्थिक परिवर्तनीयता शरुंक शैक्ष्य

आदिना आदि,

आयुध के सांठक व कंडलेट यांच्या माहितीची
जान घाली देणाले जेवण करुवासास। असाही होत असतो तरी
आयुध गुन्हेगार या साहज्यांचा जिकिरात होताने व नसताने
बापर कुठले गुहे करताने या साहज्यांचा बापर करुन दुरुवणे
बनात्या न्हाय करणे, आख्यायिके हेरिरी करणे, स्यायुध
कपसामहेतुने संभावादराने व कमाहोषिते माहितीच्या पुनर्प
करणे जनकरातिके प्रोत्साहेतु करणे आरोग्या व चाणोच्य
अंकन यशके वी करणे. त्यानीच माहितीने फिरवाफिरवणे
करणे, सांठक घालना हे विविध करणे, दखानवादा करणे
करणे, हासका हेतुने, परम गुहे, डूकणवळणे आदिनांचा
वकायादराने बापर करणे व संभवा हेतुने वकायादराने
करणे असाही सांठक हे त्याचे आसा व साहज्याने वराने

PRINCIPAL
ST. WIFREDS COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

*

प्रतिबंधात्मक उपायचालना।

(2) व्याख्यार गुणे व षोडश गुंभर गुणे षषट करत ?

— व्याख्यार गुणे

शारिणी व नंजुणाचार्या विक्रमा वरीलरुच्य
अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि
वाडि अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि
गुण्डा अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि

शार्यार गुण्ड्याची व्याप्ति केवळ शाल्य
किंवा श्यापुत्राच्य अंशान्कषाि नाली नर अंशान्कषाि व अंशान्कषाि
वापर करुन अंशान्कषाि अंशान्कषाि वापर करुन ल्याची व्याप्ति
केवळ शाल्य किंवा श्यापुत्राची अंशान्कषाि नाली व्याप्ति यथाभार
परमरना आहे. व्याख्यार गुणे हे कार्याची अंशान्कषाि यथाभार
अंशान्कषाि अंशान्कषाि गुणे अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि अंशान्कषाि

अ) आर्या समाजक, समाजक यगो। त्रि। समाजक नदवर्क महिन

त्रि। पुवरा भिकविन

ब) आर्या समाजक समाजक यगो। त्रि। समाजक नदवर्क महिन

कोनदि आहार साभो।, समाजक आहार सामुदाय वस

त्रि। आरिनी अरवुन होइन कापी वरनि त्रि। यारा समाज

गावरा होइन कापी नयेव कुटुन होय। योय आरवण सभाम

आरिनी त्रि। आहार सामुदाय। हारा करिनि त्रि। समाजक योय

क) कोनदि समाजक, समाजक यगो। त्रि। समाजक नदवर्क महिन

कोनदि समाजक दुखिनक त्रि। समाजक चोदरन हुरवान

त्रि। हसविद्यानि चोदरा करिनि

द) कोनदि समाजक समाजक यगो। त्रि। समाजक नदवर्क महिन

अशा समाजकनि समाजक यगोनि त्रि। समाजक नदवर्क

महिन आहारसामुदाय समाजक आहारसामुदाय आहार त्रि।

अन कोनदि कायक यान। लुक्मान परवदान त्रि।

लुक्मान परवदान चोदरा वरान

इ) कोनदि समाजक, समाजक यगो। त्रि। समाजक नदवर्क

यारा अा करनि त्रि। अा वरान। चोदरा करनि

या गुह्यानां। पुनिवदं कुर्यात्सादि विधि
 आश्वर पौर्णसि राक्ष। अथाथन कर्म अमान नरिय
 सादिनी गंजान कथय २००० द्वाद या गुह्यारिय निमान
 कर्म ज्ञाने . र्यारार्दि कडक रिना कुनी पान याच्या नरगुदी
 पुढीन्युभागे आदिन :

कर्म ५३ संज्ञाक संज्ञाक संज्ञाक इ. न। बुकमान
 पालेन्यव्यावदन्य आरनी
 संज्ञाक संज्ञाक संज्ञाक आगे संज्ञाक संज्ञाक
 यांच्या भावक किंवा त्यांच्या गुणार्थ व्यक्ती यांच्या प्रथानागे-
 शिवाय पर पत्रादी व्यक्ती

21) ગુરુચરિત | પ્રધિકાર કરુણાચારી વિશેષ
આચાર પોતાની આજી વાનસ્ત કુલને સુખાનન ભરી-
મીરની નિંદાના કમલ નેવું રાણે 21 ગુરુચરિત વિચાર
કને વાને . ભાષાની કસ વિલા કુની વાને આવા ભરુદી
પુસ્તકાળો કારને :

કામ 43 સંભારક સંભારક સંભારક જી. ભી ગુરુચરિત
પુસ્તકાળો કારને

સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક
સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક
સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક

22) આજી સંભારક, સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક
સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક

23) આજી સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક
સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક

24) આજી સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક
સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક

25) આજી સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક
સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક

26) આજી સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક
સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક

27) આજી સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક
સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક સંભારક

Quising

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

५) सौभाग्य, सौभाग्य रचना किंवा सौभाग्य लेखक याचक याचक
 पुढील व्यक्तींमध्ये प्राथमिक क्रमाने कोणत्या कोणत्या व्यक्तींना
 कोणत्याही सांगून पुढील नाकारित किंवा नाकारण्याची
 व्यवस्था करीत

६) एखाद्या व्यक्तीने उपलब्ध करून घेतलेल्या सेवांचा आकार
 एखाद्या सौभाग्यमय सौभाग्य रचनेमध्ये किंवा सौभाग्य
 लेखकमध्ये असावा असा करून किंवा एखाद्या फेरफार करून
 दुसऱ्या व्यक्तीच्या ख्याती आकारित.

७) सौभाग्य वाचनस्थानीमध्ये उभयपक्षांनी कोणतीही साक्षी नसू
 करीत राहिल्या किंवा मिथ्या फेरफार करीत राहिल्या किंवा
 मुख्य किंवा उपस्थित, कमी करीत राहिल्या किंवा कोणत्याही साक्षीदार
 तिच्या दलितकारक रीतीने वाहा करीत

८) व्यक्ती उभयपक्षां वरिष्ठ व्यक्ती
 व्यक्तींना लक्ष्मीन असावे इत्यादी उभयपक्षां वरिष्ठ

Quisingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

कृष्ण ८९. संज्ञात्मक सामान्यता विकेंद्रित दर्शनत्वज्ञान
दृष्टावक कृते।

यौ कोणी संज्ञात्मक संज्ञात्मक शक्ति संज्ञात्मक
शक्ति किंवा संज्ञात्मक शक्ति रासात्री वाप्यज्ञान सामान्य
संज्ञात्मक सामान्यता कृते तौ साविकी उभोजन सामान्यता कृते
नुसार देवता किंवा ज्ञान कृते अथवाक असमानता सामान्यता
किंवा शैत्यक सामान्यता नैऋत कृते किंवा ज्ञान कृते
कौम किंवा शैत्यक किंवा सामान्यता कृते सामान्यता नैऋत
सामान्यता किंवा नैऋत कृते किंवा ज्ञान कृते कृते
सामान्यता किंवा नैऋत कृते सामान्यता कृते सामान्यता
शिक्षा किंवा नैऋत कृते सामान्यता कृते सामान्यता
दृष्टा शिक्षा किंवा दृष्टा शिक्षा सामान्यता।

हातकु पारठाम कुशात ना संगणकु यजणाचा अद (हाकुग)
करीत (2) जो कोणी संगणकु यजणा अद (हँकिंग) करीत
त्यात तीन वर्षाची कारावासाची किंवा दोन लाख रुपयांपर्यंतच्या
दंडाची किंवा या दोन्ही शिक्षा होतील.

कलम 67 अश्वीत मज्जूर इमेकॉनिक अवसुपान प्रसिद्ध
करो.

जो कोणी व्यक्ती सर्व संबंध परिस्थिती विचारान
होता जो कामुकभावना वाढवीत किंवा वैदिक भावना चाळवीत
किंवा त्यात अंतर्भूत असतेत किंवा त्यात समाविष्ट असतेत
मज्जूर वाचण्याचा पाहण्याचा किंवा शिकण्याचा संभव असतेत
व्यक्तींना अतिभ्रष्ट करणाचा त्यात प्रभाव अभाव असत तर
असे कोणतीही आहित्य इमेकॉनिक अवसुपान प्रसिद्ध करीत अशी
व्यक्ती अपराहासनाठी शिक्षेस देखील पात्र असत

— 3 years to the law for the first time

The first law school in India was established in 1919 at the University of Calcutta. It was a three-year program. The first law school in India was established in 1919 at the University of Calcutta. It was a three-year program. The first law school in India was established in 1919 at the University of Calcutta. It was a three-year program.

Quisingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

का संविधान के अंतर्गत निम्नलिखित प्रावधान हैं -

1. संविधान के अनुच्छेद 32 में उल्लेखित है कि राज्य को अपने अधिकारों का उपयोग करने में बाधा न डालने के लिए उचित कदम उठाने होंगे।

2. संविधान के अनुच्छेद 33 में उल्लेखित है कि राज्य को अपने अधिकारों का उपयोग करने में बाधा न डालने के लिए उचित कदम उठाने होंगे।

3. संविधान के अनुच्छेद 34 में उल्लेखित है कि राज्य को अपने अधिकारों का उपयोग करने में बाधा न डालने के लिए उचित कदम उठाने होंगे।

दो कठिन समत.

जे अपराध सामाजिक प्रतिष्ठित व उच्च
वर्गीय लोक कृतान र्थान् व्हॉट कॉलर अपराध
जखान " स्टारगॅस र्थ्या मने सामनेचा बुरखा पांडुन
अपराध केलें जातल.

व्हॉट कॉलर गुहेगारीची वैशिष्ट्ये—

- 1) हे अपराध स्तर अपराधापेक्षा वेगळे आसले हे अपराध
सामाजिक अभिन व प्रतिष्ठित लोक कृतान,
- 2) हे अपराध वैयक्तिक स्वार्थ, पैसाची लाभसा या हेतूने
केलें जातल.
- 3) हे अपराध व्यापारी व्यावसायिक दमाय इ. मंडळी कृतान.

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

4) या अपराधाचा सामान्य जननवर अपुत्याक्षी पर्याप्त हानि,
5) हे अपराध बोधण्याची यंत्रणा अयक्षम नसल्याने न
उघड करणे अवघड असते. कारण ते अगदी ताप्याळी इंध्याने
व व्यावसायिक तंत्राचा व गुणितांचा वापर करून करून
जानत

व्हॉडट कॉन्स अपराधाची करणे:-

नेहमीच्या सर्वसाधारण अपराधांपेक्षा वेगळे
असल्याने त्यांची करणे पुढीलप्रमाणे आहेत.

1) अधिक संपत्ती व पैसा मिळविण्याचा हक्क:- / हत्यासह
व्याभामिक व आर्थिक स्थिती उच्च असलेली
तरी अधिकाधिक संपत्ती व पैसा मिळविण्याचा प्रयत्न
पैसा मिळविण्याच्या हत्यासह लोकायुक्तीर मागून ना मिळविण्या
प्रयत्न केला जातो.

उदा:- करचुकीवगिरी, भेसक, सोडवणी

গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।

গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।
গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।

গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।
গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।

গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।
গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।

গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।
গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।

গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।
গণনা পদ্ধতি পুনরায় লিখা হয়েছে।

(20)

Quising

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

हार्डि कॉमर गुन्हेशारीचे विविध प्रकार :-
हार्डि कॉमर गुन्हेशारीचे विविध प्रकार
पुढीलप्रमाणे आहेत.

अ) व्यापार हार्डे उद्योग व वाणिज्य या क्षेत्रांनीच हार्डि
कॉमर गुन्हेशारी :-

① मान्य साठविण कळवाव्यार आणि भेसठ (Hoarding,

Black marketing - अल्प विक्री-पुस्तिकां) :- नफेखोरा
भ्रष्टाचारमध्य व्यापारी कर्तव्य शिष्टवर्तक नफेखोरा

आणि कळवाव्यार हे अपराह नर कार पुमणावर चालतात,
मोठमोठे व्यापारी मोठ्या पुमाणान् आहवादाथ, तेच, गुण याण
भेसठ करुन पुचेस पेस। मिळवितात पुढील प्रकार वापरत

पुमान

होकादायक रंगा जसे सॅकरीय, सॅकरीन वगिरे ज्यांचा वापर
आइस्क्रीम कुण्मिहय केना यानो.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

२) लमाटाग पपर, साप स्थान वापर पनारमह्य कला पान।
३) गोरु शरभज्योन, भातवाकोडा याचा वापर तिखट मसाल्यामह्य
केला पान।

भारतीय दंड संहितेच्या पुढील १५ मधील कलमे
२६८ ते २७७ वेगळे आणि असक प्रतिबंधक कायदा - अफ्र
कायदा आवद्य कायदा २० नसुदा आहेत
करचुकवपण।

२) कायद्यामधील किचकटणा आणि नांत्रिकपण
बामिके कर चुकीवण साप पान यान मुठयन ० वरचा वग
डॉक्टर वकाल व्यापारी उद्योगक वेगळे यतान या वगाकडून
नाममादा कर भरचा पान। आणि वहुतिक आग काळय पडाल्या
श्वरुपान नपविना पान। कारण निरिचन उपण्नीचा अंगाव
प्रागत नाही. कुस्मिकवपणाभिके देशाच फार मोठे आर्थिक
नुकसान हात.

काही व्यवसायातील व्हॉलंट ऑगर् कार्डम ४-

काही व्यवसायाच असे आहेत की त्यामध्ये कुत्र्याच सामानि तंत्रिक सुद्धे आनात आणि त्यामुळे मिळते. उदा. डॉक्टर डॉपटरी, इंजिनियर्स, खाजगी डॉपटरी

डॉपटरी ४-

यामध्ये खोटे दाखणे देणे, गर्भपातार देत करणे, संपन्न हून विकणे, पेशंट अगर केमिस्ट टुकनदाराना कोकमी जाताना नोकरींना रजा मिळ्याकरना खोटे उपाचारणा-ने दाखव दिव जातान.

व्यवसाय ०-

टुकदार आणि माम पुरविणारे याना खोटे दाखव कुन निवृत्त काम संमत केवी जातान तथा वाक्या वतमान त्रान वाचव्यास मिळतान किमी व्यवसाय ०

पूर्वी एकेकाळी वहीमी व्यवसाय ऊर मोठ मानचा आदाराचा समजना प्यान असे पण अल्पिकर् तथा परिस्थान

दया आपावनाया आह न्यायिक कृमा दयाच्या
ये प्रवेश करतान खोटे साक्षीदार तयार करणे बनावट
करण ६०

१०१ संख्या ४-

माथ्या प्रमाणावर सूत्र आढेन थांना सरकार
सोडोमाथ्या देणच्या मिळान त्या करिन खोटे
करण प्रवेशकरित देणच्या मोठ्या प्रमाणावर होतव्या

११९-

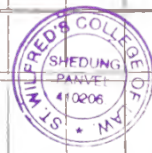
यान विमा उत्तरविणारा आणि विमा कंपनी
वापर फेसा मिळवनात.

क संगणकासंबंधी व्हाइट कॉपर करिम .

माहिती तंत्रज्ञान आणि इलेक्ट्रॉनिक मीडिया-
मध्ये विविध अपराह्ण हातान त्यांना सारखर क्रॉसि म्हणतात.
विविध प्रकारचे व्हायरस वापरणे जातान आणि मोठे
नुकसान केल जात रीच्या जनकान या कायरसमार्फत
विविध प्रकारचे अपराह्ण केल जातान पाकिस्तानने राज्य
भागाने भारताची व्हेरसाइट पुसुन टाकली नुकसान केल
नेरवक तारा कम्प्युटर सिस्टिम संदर्भाने मुब्यातः पुढील
प्रकारचे अपराह्ण होत आहेत.

- 1) फिकिंगा 2) इंटरनेट फ्रॉड्स 3) हॅकर्स 4) स्टॉकिंग
- 5) ई-मेल 6) सिक्न्युरिटी इन्धजन 7) मनी त्रॅडरिंग
- 8) सरा डीजिंग

व्हाइट कॉपर क्रॉसममध्ये आर्थिकदृष्ट्या पुर्चॉस
नुकसान होत त्या मानाने दारुद्र्या चोप्या या अपराह्णामध्ये
आर्थिक नुकसान केल असते उसे विसून येईल प्रभापार।

Quising

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

1. कक्षासभान माह्या पुमोविर व्हाईट कार क्रोममह्य
होन असना.

अपराध कमी करुयाकरता सुरवणेचे उपाय

① आपक पनपावती करणे

② स्वतंत्र न्याययंत्रणा उभारणे

③ फोर व पुमोवी कायदे करणे

④ सक्षम अवेधता यंत्रणा उभारणे

FOR EDUCATIONAL USE

5 करविषयक कायदे सुलभ करणे

6 प्रत्येक व्यक्तीच्या संपत्तीचे नियतकामिक बाहिर करणे

7 स्वातंत्र्य व विशेष न्याययंत्रणा उभारणे

8 भ्रष्टाचारान्त आळा बांधणे.

9 करसुक्ष्मेगिरिवर आळा बांधणे.

10 अशा अपराह्यांना कडक शिक्षा देणे

11 नवकरून राष्ट्रीय अपराध आयोग स्थापन करणे

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

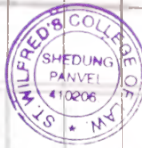
अखर यनतम आरुत राहुन सभास्यच नानकना उच्य
पानकवर नेमि पाहिल्य.

अद्यापुकारे वरीम उपाय सुचयिमेत्य आरुत

ज कु ③ पोमिस रंगणेची व्याख्या करा ?

खैमडमध्ये प्रथम सन 1285 मध्ये किंवा
1286 पहिल्या राने एडिफ वेस्ट मिनिस्टर नावाने आहिश्लाम
काटून मिळकतीचे मासक पुर्तुगेकी डॉमाराचा एक गट स्थापन
करणान आत्मा ज्योनि र्यांचा त्यांच्या पिनस्थान बांगन
शखण्याची गाबाब दारी दोयान आत्मी. हीच पद्धत ग्रेट ब्रिटनमध्ये
बरोच जातेक चालू होत पुढे अठराव्या जातकीन डंगडमध्ये
यु.क मध्ये बरीच गुन्हेगारी वाढली म्हणून 126 पोमिस-

शिपायाचा एक गट स्थापन करायान आत्मी. त्याची स्थापन
मिडलसेक्स पार्लिस जेन्ट पुमाणे आत्मी त्यानंतर 1767 मध्ये
पार्लिमंटमध्ये कायदा पास करुन कायदा सुव्यवस्था आर्थिपिसमबरा
स्थापन करण्याकरिता पोमिस दप्त स्थापन करायान आत्मी.
परंतु पुढे-पुढे लोकसंख्या वाढन चाम्पनी

Quingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF L
SHEDUNG-PANVEL 410206

आणि अखेर असाही गेव्ह वऱ्हे मागव्य शेवटे पोपु न्या
वेळचे इंग्लंडचे गृहमंत्रिचे यांनी पुर्वेच्या पोपिसु दमान वदम
कुमा आणि त्यानूच सन 1829 चा सेट्टोपोमोटीमे पोपिस
अॅक्ट" पासु आवा आणि त्याचु हानिवर सवत्रेच सुनाथरेड
किंगडममेचे [U.K] पोपिसु दमे स्वापनू करयान आम्हा
या दमानान पोपिसु शिपायांना राफिससु" पिसु द्या सर
शेवटे पामिच्या नावामु सवाशयान येथु त्याग्ये आणि रावकरव
पोपिसु शिपायांना आनीजु बोर्डीसु घ्णयान येथु त्याग्य
सर शेवटे पामिच्या कारकीर्दीन दान पोपिसु आयुक्त (C.P)
इमाने. आणि त्यांनी सशसु नसताना कायदा सुव्यावस्था पोपुव्या
सवाशयी पुणे केव

कृ 3) पोमिस रजिस्ट्रीचा व्याख्या करा ?

इंग्लंडमध्ये प्रथम सन 1285 मध्ये किंग एडवर्ड पहिला याने एडिक्ट्स वेस्ट मिनिस्टर नावाने आर्हीशनाम) काढून मिस्कीचे मागक प्रत्येकी जांभराचा एक गट स्थापन करण्यात आला आणि त्यांचा त्यांच्या चिन्हाताने जाणवत राखण्याची जबाबदारी देण्यात आली. हीच पद्धत ग्रेट ब्रिटनमध्ये बरीच जातेके चालू होती फुटे अठराव्या जातकून इंग्लंडमध्ये एक मध्ये बरीच गुन्हेगारी वाढली म्हणून 126 पोमिस शिपायांचा एक गट स्थापन करण्यात आला. त्याची स्थापन मिन्सिसेक्स पार्लिस अक्ट पुमाणे आनी त्यानंतर 1767 मध्ये पार्लिमंटमध्ये कायदा पास करुन कायदा सुव्यवस्था आर्थिंग्समध्ये स्थापन करण्याकरिता पोमिस दाय स्थापन करण्यात आनी.

परंतु फुटे-फुटे लोकसंख्या वाढत चालली आणि सोबत अपसाहा गुन्हे वाढी लागत रेव्हर्ट पीपुल त्या वेळचे इंग्लंडचे गृहसचिव यांनी पुर्विल्या पोमिस दमान वदम कुमा आणि त्यानूच सन 1829 चा सेट्रोपोमिंटीजे पोमिस अक्ट" पास आनी आठि त्याच धर्तविर सर्वत्रच युनायटेड किंगडमध्ये ए.क.व पोमिस दाम स्थापन करण्यात आनी या दमानत पोमिस शिपायांना "पोमिस" पिय द्या सर गॅव्हर् पोमिस नावाने संबोधण्यात येत त्यान्ये यांनी वापरत

Dusinh

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

सुखी (D.C.P.) कर्मिणः सिद्धिं प्र
प्राप्नुवन्ति ।

प्रिडिकामिनी पोलीस रीक्राफ्ट-

अन 1916 र्या डेप्युमिशन अंकरपुमो
खेड्यातीन प्रभुताम पोलीस प्रभुत केने रान प्रुट अन
1860 र्या पोलीस अंभोपान युनी परहन कायम डपून
र्यान काडी वदन सुवतिन पुदीमपुमो वदन केने.

पोलीस रीक्राफ्ट मकरापानून प्रुकरम खानेक कुउन र्यानी
सुनाकी अधिकार देवान अन

प्रुथेक इनाठान्या पोलीस प्रभुतान पोलीस महानिरीदक

[T.G.P] र्कान अमन.

पोलीस महानिरीदक पुनिक अंभोपाना वाना दान अन एने एने

पोलीस अधीक (D.S.P) विरुधारे पुामाना Collected
केने रानाठान अन

खेड्यातीन पोलीस रीक्राफ्ट पोलीस अधीकान्या निरुधारेवनी

Dusmish

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

• fete

FOR EDUCATIONAL USE

(२१)

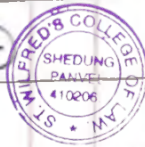
पोल्सिस दहाची कार्य किंवा कर्तव्ये-

१) गुन्ध्यास पुनिबंध करणे-

हे पोल्सिसांचे प्राथमिक काम असून गुन्ध्याची खबर मिळाल्यावर किंवा स्वता हेडिन गुन्ध्याच्या शकाची पोहचून गुन्ध्यास पुनिबंध हातणे आणि आवश्यक उपाय-योपना करणे.

२) आरोपिस अटक करणे -

दखमपत्र गुन्ध्यासहये पोल्सिस आरोपिस वॉटरारिवाय लाफाक अटक करताना त्यामुळे कायदा व सुव्यवशा शाखे प्रवामनास शक्य होणे अटक केल्यावर २५ तासांत न्यायालय समोर हजर करणे तागिने आरोपी करार जाणव

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

तर न्यायामयाच्या आदेशान त्याच) पुढीलयासार) आवश्यक
त्या उपाययोजना करणे

३) न्यायामयाच्या आदेशानच पाळन करणे :-

पोलिसांना न्यायामयाच्या आदेशानुसार
काम करणे लागते अरक पॉस्ट कार्डने, आरोपीची मातममत्ता
प्राप्त करणे इ. कामे संपोखा पूर्ण किंवा वापवी लक्षाचा वापर
करून करणे.

४) गस्त धामणे आणि सनियंत्रण ठेवणे :-

गुन्हेगारांवर तक्रार ठेवणे याकरिता खेड्यात -
शहरात गस्त धामणे गुन्हेगारांवर गुप्त नजर नपरकेद ठेवणे
आवश्यक असते ते तर महत्वाचे काम पोलीसांना करणे
लागत. खेड्यात देखीत गावकामगार, कोतवालय वेगळे यंत्रणा
गस्तीचे काम करत हे काम शहरात पारिभाषी पोलीस करताना
ज्या ठिकाणी ग्रामपंचायत असते. तेथे देखीत 18 न 24 वयाची
तक्रार मुद्दा या करिता स्वयंपूर्ण सहभाग घेताना सर्व ग्रामीण
भागान पोलीस स्थानची जबाबदारी असते.

5) पुनर्विहातक कारवाई (Preventive Action)

राकरिता फौजदारी प्रक्रिया संहिताच्या कलम 149 ते 153 मध्ये तरतूद केली आहे. पुढील कारवाइकरणा फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम 107 ते 110 मध्ये तरतूद केली आहे. तसेच असेल असाही काही ना सहाय्य न्याय नानेवाइकारण कळविण्याकरता अर्जांवर फौजदारी प्रक्रिया संहितेन कलम 50 अ नवीन हान्य आहे.

6) आरोपीची वधपात्रावर सारन सुटका-

आरोपीसु असेल कोषावर न्याय्य वधपात्रा तरतूदने सोडण्याकरता फौजदारी प्रक्रिया संहितेन कलम 436, 437, 438 आहेत. फौजदारी प्रक्रिया संहितेन कलम 50 पुढील आरोपी पर वामनि देन असेल तर वामनिपात्र गुन्ध्यान सोडता येते.

7) पोलिसांकडून तपस करणे-

तपसाचा इदेश पुरावा पत्ता करणे आणि आरोपीस

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

अटक करत आण कायान त्याच वेळी खाण्यासाठी पाठापोषण हा आहे. पोषिस्थाना मदन करणे हे प्रत्येकाचे कर्तव्य आहे. तपासाकमी विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे उत्तरे दिधी पाहिले जाकारिता फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कामे 160 ते 163 मध्ये नमूद आहे त्यात पोषिस्थाने अधिकार खाद्यदाराचे अधिकार याचा अविस्मर माहिती या कामामध्ये आहे.

तपास यंत्रणा पोषिस्थाने खाद्य खाणी शैल्यवस्था सागापारतून स्वतंत्र करावी त्यामुळे पोषिस्थाने संपूर्ण तसे तपासावर केटिन करता येईल, तपास पासत खाणाच्या होईल. २२२ कामापारतून त्याची सुटका होईल.

8) अपराधी आणि संशयिताची विचारपूस :-

पोक्सोचा अंतर्गत एक महत्त्वाचे काम म्हणजे अपराधी आणि संशयितांची विचारपूस करणे आणि अंगडपत्ती देणे, अपराधाची संशयितांची विचारपूस करणे अंगडपत्ती देणे हा महत्त्वाचा भाग आहे. सुरक्षितता म्हणून आवश्यक आहे.

क्यादद्याप्रमाणे जबाबदारी प्रक्रिया संहितेच्या कथम 162 प्रमाणे 8 कायदेशीर तरतूद आहे जबाबदारी प्रक्रिया संहितेच्या कथम 161

प्रमाणे कायदेशीर सूचिकार आहे पण त्याचा कोणताही

जबाबदारी प्रक्रिया संहितेच्या कथम 161 (2) प्रमाणे आहेत अशाप्रमाणे सूचक विधान सांगायची असून वृद्धान त्याचवेळी जबाबदारी प्रक्रिया संहितेच्या कथम 161 (1) प्रमाणे आहे.

9) अज्ञान आणि जपती (Severch vnd Shizpore)

पोक्सो न्यायान् घटकपत्ती घेण्याचा आणि

मुददमान वष करुण्याच कायदार आधकार पावसान कायदार
प्रक्रिया संहितेच्या क्रम 165-166-100-102 प्रमाण दिवसा
आहे काही वेळा पोपिसांना मॉक्सिकुल वॉरंट होऊन असता
होता येते त्याकरता कोवदारी प्रक्रिया संहितेच्या क्रम 93 त 97
मध्य तरतूद आहे.

न्यायाभ्याष्या आदेशाने असता चौकशी व पुसत-
पार करणे हे पोपिसांचे महत्वाचे कर्तव्य आहे, परिषद गुन्ध्याश
संबंधान असलेली वस्तुस्थिति जाधून कारण्याच्या दुट्टीने
संबंधित व्यक्तींची पुसतपार करू शकतात.

10) वाहनूक नियमिण करणे:-

शस्थावरील वाहनूकीचे नियमन करणे नी
शुक्कीत करणे अपहान टाळणे इ. करिता आवश्यक नी
उपायचोपना करणे

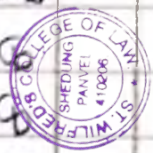
ମୂଲ୍ୟ ମୂଳକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ
 ଏକାଧାରରେ ମାତ୍ର ଏକ ଥର ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ

- ଶ୍ରୀମତୀ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ

ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ
 ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ

- ଶ୍ରୀମତୀ ମୂଳକ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୂଳକ

PRINCIPAL
 ST. WILFRED COLLEGE OF LAW
 SHEDDING PANVEL 410205

(13) आशीपाच्या आळख पटवण आहे -

हे महत्त्वाच्या मागे आहे. इतर वाढताने
दुर्धीन मूर्त्याची ओळख पथावा मागते त्या करत। अंगुली
मुद्रातज्ज बाराच व हाताचे दुसरे होताने D.N.R वेगळे
पहती वापराच्या मागतात. तसेच वाढतूक टुफिक सांभाळणे
ही नवीन जबाबदारी त्यांचेवर आम्ही आहे.

(14) वाढतूगुहगार समस्या आहे -

आता वाढतू च्याम्ही आहे त्या करिता स्वतंत्र
विभाग काढलेले आहेत पोलिस ज्युवेनाइलिस ब्यूस मेशापॉलिस
न शहराने मुंबई - मद्रास - कोलकाता मद्रास - दिल्ली वेगळे
ठिकणी स्थापन केले आहेत.

15) इतर कारणाकारी होण्याने
 हश्वान्या व्यक्ती अध्याप्याय काम पामिया
 ना कराय लागत त्या करत मोठ्या महानगर शहरान
 स्वातंत्र्य जाळा उघडण्या आहेत.

16) आपत्तीमिथ्य साहाय्या काम करणे
 पूर चक्रवादक अतिवृष्टी दुष्काळ वृक्षप रे.
 नैसर्गिक आणी, आग, इमारत कोसळणे, दंगल रे.
 भौतिक आपत्तीमिथ्य साहाय्या काम करणे अन्वपणी, उपर
 आवध पुरवितो, वैद्यकीय मदत पुरवणे सभा, ज्येष्ठ, सामाजिक
 व धार्मिक सण, उत्सव या पुरवणी गैद्विचि नियमन करणे
 व जातना आणी सुख्यवस्था राखणे, गरिभाय, गृहहारांवा
 सतनाचा संपर्क रे. कारणांमुळे पोष्यस्य संशान काले दाध
 किंवा कमतरना असामी तरे आयदा व सुख्यवस्था राखण्यात
 पोष्यस दान भौमिक ज्येष्ठ करणे हे मान्य कराव लागत

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

(17) आश्रनात्मा कारम्भार सुरक्कीतपणं चावविण्यामेभ्य स्वतितपेटी
भदत करण कायदा व नियमांच पाठन करणयामहय
सरकार्ना मदत करण.

Explain the value of people

नैतिक पेशेवर सत्य सच करा?

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

केवळींन साभाजन परन स्थान मिळवून देव्याडन।
अर त्यांना काळ पेशेवर गोळ्ळे कोन आन. अर त्यांन।
काही काळ साभाजन मिशळव्याची सैली दिली तर न
अव्य आहे. या करन त्यांना काही काळ पेशेवर गोळ्ळे
कोन पाडिन अर ज्याा गुंडोान सोडन पाडिन पून
दोन्हीमध्य पेशेवर गोळ्ळे करुं आरन दिनाच आहे.

ज्याा गुंडोान टपळें गेला मर्यादा आनिन पून पेशेवर
माका घुमोावर सोडन येन असे कोर्याने गुंडोावरिन
कसपण कमी होडिन नेधीन गर्दी कमी कमी पाडिन
एखाका आरोपीन त्याका दिल्लेनी शिक्षा पुर्णपणे सुटोानो आनि
सग तो वाडेर आना तर त्याचा रसन कपन होन की आपण
आपणा शिक्षेव पुर्णपणे कोन घान। नवीन गुंजे करव्यार

हुरकत नाही परन्तु ह्याआधारा त्याच्या आधुनिक-मार्जन काही दिवस
पश्चात्पर सोडून तर तरुण समाजाच्या हाकदायक ठरत नाही
सुधारणा होण्याच्या भागावर प्रवास करावा लागतो. पेशीय पहिली
वापण्यास दोन फायदे होताना एक समाजाची संरक्षण आणि दोन
त्याचे स्वतःचे पुनर्स्थापन.

ब्रह्मण सूटका (पेशीय) म्हणजे काय?

या संघर्षात प्रयुक्त जे. एम. गिब्रन म्हणतात
पेशीय म्हणजे मुसंग उगार सुधार सुधार महामार्जन, काही काळ सुटका
करण. काही काळ समाजाने आणि मानवात्मिकांमध्ये साहचारावर
त्याच्यावर काही सामाजिक चांगला परिणाम होतो का हे
अध्यासना येते. मुसंगाने वानावरण आणि शिरन इतकी
कडक असते.

त्याचा परिणाम होतो का हे अकरासमना येते. पुढागामीय
 वातावरण आणि पिरन इनको कडक असने को त्याचा
 परिणाम कुंदा सुधारण्याकरता होत नाही. पण पर त्याचा
 समाधान आणि त्याच्या नानेवाइकामधम काहे काळ
 बाह्यसंस्था संधी मिळाल्या तर निश्चिंतच फायदा होतो.
 पेशीमवर सुटका म्हणाय काहे काळ कुंदा
 शिक्षेपार्सून दूर राहणे आणि सशान अंदावर मोठ्ठा होतो.
 मुळ शिक्षित सुट मिळून नाहे शिक्षा कृपान कृपा पान
 नाहे. अकरा महिन्यांपेक्षा पारन शिक्षा झाल्या कुंद्यान
 फायदा मिळतो आरोधीया काहे शिक्षा आग्यानंतर
 म्हणजे 13 भाग पुरा झाल्यावर पेशीमवर सोडताना. काहे
 अटीमिदया पानान आरोपी शिक्षा आगन असताना त्याचा
 वतवळी पाहून पेशीमवर सोडना येते परास बोर्ड त्यावदम
 निजिय करत.

पेशीमवर बोड्याचा उददेश हेनु 8-

पेशीमवर सोडलेले कुंदा बाहेरच्या पगान वावरत असताना

॥ अस्कार ह्येवम हा मूळ हेतु आहे
संयुक्त मध्ये पुढील प्रमुख तीन उद्देश

विनाही त्यांनी प्रकृत्य ज्ये. त्यांना कुटुंबा-
रथा येनात

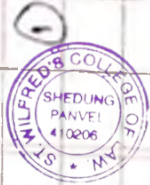
प्रशासन बाहून वाईट दुरुिगापासून ते

मस वाहून त्यांची सावि पविनात अस ह्याच
सुधारण। कुमिटीने परामखरीप आणखी
(Fuglance) श्री देवापी अस सुखविम आहे
विरिष्ट शिदा। मोगाव्यावर त्यांना काही
केवल्यापासूनसुमोक्तिक देवापी

पंजिनाखान व्यायसिखेचा दृष्टिकोन (Judicial Trend) समजाया करा। त्यांना विनाय न्यायनिर्णय विचारान ह्यावे लागतील म्हणजे त्यांचा दृष्टिकोन आपल्या सहाय पन्धान येतो. तर असे काही न्यायनिर्णय पाहू या दीर्घ भुदतीच्या शिक्षा झालेले गुन्हेगार :-

गुंडगामधून काही काळ मोठे कुत्रे कुत्रे त्यांना बसवापान मिसळू दिसल्यास तसेच कुठेकुठे प्रमाणा वातावरण काही काळ राहून आल्यास आणि परत कुठेही परतले तर हा काळ निश्चितच नवीन उमेद होतो। [पहाठ महाराष्ट्रान्त] मन्तिक . वि . बिहार राज्य AIR 1977 S. C. 2236]

(2) युनि आरोपीना पन्महेप झालेची होती :- त्यांना अडूनमधून पेशावर साठयान येने होणे त्यांमळे अडूनपणे तो कुठेवापारस। हेर फुकला गेला

PRINCIPAL
ST WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

नाहता आण त्यामुळे त्याला मानासुद्ध हाप मिळत होत. [५६%]
दामविर = वि = उ. प्रवेश" [१९७९] B.S.C.C ६५८

(३) मुकुगातीम गर्दि कमी होते ह-

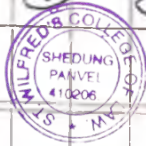
अवोच्च न्यायालयाने "सुरेंद्र चंद्र = पि - गुजराय
राज्य" [१९७६] १०५००० ६५५ मह्य म्हत्य आहे "पॅरासुके
गुन्हागारना वदन मिळता मुकुगातीम गर्दि जहा जाळ तरी
कमी होते"

(५) स्थानावहता केलेल्या कुदयाना उवावरायु आहे.

त्यामुळे ती समाप्यान मिसळतो आणि सुधारणा
होण्याकरता उपयोग होतो. मिसा कायदा (M.I.S.A) १९७१
कायद्याच्या कलम १५ प्रमाणे अशी तरतूद आहे [५६]
वाचुमान दास वि पश्चिम बंगाल राज्य" [१९७६] १०५०००

आदर्श पॅरोम पहळतीची आवश्क संज्ञे ४-

- ① पॅरोमवर सुट्यावर केव्यावर कडक नियंत्रण आवश्क आहे तसेच त्यास साक्षरनि करणे सुखेचे आहे
- ② केव्याची सुटका होण्यापूर्वी पॅरोमच्या सुदनीत त्याची मगारी कुठेन ब्यावी म्हाण्ये पॅरोम संत्रोवा त्याना सवय होईल
- ③ पॅरोम देण्याबाबत निवड करताच शिक्षेची सुदत किती आहे अग्नर त्याची स्तर परिस्थिती पूर्व इतिहास पाहू नये तर तो त्याचे पुनवसन होण्याकरिता कितीत योग्य आहे हे म्हासाव
- ④ पॅरोमवर सुटमग्या केव्यांना वहर गोम्यावर नाकरा व्यवसाय मिळून ब्याची खात्री द्यावी असे केले तर त्यांच्यामध्ये आत्मनि- बवास वटेल आणि आपण शिवा इतिहास गुन्हागार आहोत ही कुमोपणाची भावना कुमी होईल
- ⑤ पॅरोम बोडाने जनतेचे सहकार्य मिळवले पाहिजे की त्यांचे कडून उभा गुन्हागारांना सोमार्थून होतले पाहिजे.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

- (6) परीत्य बांड स्वतंत्र प्रवृत्तीचा असतात त्याचवर शपथकारण।
 मोक्यां दुबाव, पुसाव असता कामा नये त्यातील राजासद
 उच्च दप्ताचे असावेत
- (7) परीत्य बोर्डाचा कर्मचारी वर्ग देखील चांगल्या प्रशिक्षित असावा।

* परीत्य संदर्भात अटीः-

परीत्यचा मूळ उद्देश केंद्राच्या कामा शिक्षकता
 सुट म्हणून नसून त्याचे पुनर्पसन करणे हा प्रमुख हेतू आहे
 त्याकरता मुदत 8 दोन गोष्टी असतात

- 1) परीत्यवर सुटमेळ्या केंद्रावर त्या ठेवणे आणि मुदतीनंतर
 तो परत तुझांत परतत्या पाहिले
- 2) केंद्रास योग्य ते काम मिळवून देणे आणि त्याचेमध्ये
 आत्मविश्वास निर्माण करणे

या पद्धतीचे यश अगर अपयश पुढील गोष्टींवर अवलंबून आहे-

(1) मानवी शरिराविरुद्ध केलेले अपराध असले तर परोपचा परिणाम चांगला होतो मिळकतीच्या अपराधाकरता योग्य नाही.

(2) गुन्हेगारीची कौटुंबिक परिस्थिती कारणांवर गुन्हेगारावर कौटुंबिक जबाबदारी असले तर ती वास्तव जबाबदार असतो त्यामुळे त्यास परोपचार सोडणे हिताचे असते त्याउपट बर्खास्त करणे अगर ज्याचेवर कधीच कौटुंबिक जबाबदारी नसते त्याला परोपचार सोडून फायदा नसतो.

(3) न्यायविषय गुन्हेगार परोपचारा अटी पाळत नाहीत. आणि त्यांना परत मिळवण्यात तुरुंगाने आणविले जाणारे याउपट प्रथम अपराध करणारे केंद्री परोपचार सोडल्यास चांगले वागतात आणि बाहेरील समाजाशी जमवून घेतात.

(4) सुशिक्षित गुन्हेगार परोपचार सोडले तर नीट वागतात कारण अज्ञानक कारणांमुळे त्यांना अपराध केलेला असतो आणि त्यांचे मध्ये पर्यायान्तापाची भावना असते.

(5) काही समजूनदार गुन्हेगार आपण होऊन परोपचारा अधिकार नाकारतात.

(6) वास्तविक जे गुन्हेगार चांगल्या वर्तनाकडे झुकणारे असतात त्यांनाच परोपचारा फायदा द्यावा अगर जे गुन्हेगार फायदा आणि न्यायव्यवस्थेबद्दल वाद दाखवतात त्याला परोपचारा फायदा द्यावा.

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDDING-PANVEL 410205
PRINCIPAL

(2)

The first part of the paper is devoted to the study of the history of the law of contract. It is a very interesting and important subject. The law of contract is one of the most important branches of the law. It is the law which governs the relations between individuals and corporations. It is the law which governs the relations between the individual and the state. It is the law which governs the relations between the individual and the community. It is the law which governs the relations between the individual and the world.

Dusinh

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

1/20/19

1. The first part of the paper is devoted to a discussion of the
 various methods which have been used for the determination of
 the rate of reaction. It is shown that the method of initial
 rates is the most reliable and that the method of half-lives
 is only applicable to reactions of first order. The method of
 integrated rate laws is applicable to reactions of first, second
 and third order. The method of differential rate laws is
 applicable to reactions of any order. The method of
 half-lives is only applicable to reactions of first order.

कृ 6 गुन्हेगारी टोकी समजावून सांगा ?

Explain the Criminal gang?

संघटित गुन्हेगारी व्याख्या :-

दोन किंवा जास्त गुन्हेगार एकत्रित येऊन आपले लक्ष्य पूर्ण करताना. बकायदेशीर कार्य अथवा मागिने एकत्रितपणे पार पाडताना, डी वास्टर स्कॅमस यांच्या मत टोळीचा प्रमुख नायक (बॉस) कार्य पार पाडता आणि त्या कुमी त्याच मदतनीस सहासद हायड्रा स्थानाना क्रायुन सेंट्रीन यांच्या मत बकायदेशीर संघटना कुठून त्यामाफिन अथवा कार्य केली जाताना आणि उपशा मागिनी प्रचंड मोठ्या प्रमाणावर नफा - पैसा मिळवता यांना त्यामध्य पेश्य व्यवसाय नस्करा असण्या पदायचि ने - उाण अट्टा बाँटण प्रिकार विविध स्केट्स खेळण्या जाताना।

गिन्या दशकापासून संघटित गुन्हेगारी प्रकार सुरु आते इतर सर्वसाधारण व्यवसायाप्रमाणे संघटित गुन्हेगारी न हा

पहलन्कारपण शिरताम ह्या कु्या यान्त त्यामोग नाम्च म
शोयना तयार करते डोनाड ट्रेण्ट हा त्याच्या गुन्हेगारीशी पुस्तकान
उसे म्होने की अशा गुन्हेगारीमध्ये संघटित टोळ्या पहलन्कारि-
पण कामे करतात त्यात पुढारिपण शिरत, आबाहारकपण, इमानदार
बी, कामाच वाटप, सहकार्य नियोजन आखणी असने एचिविह
टोळ्या विशिष्ट इतर दुसथा पुकारा अपराह करत असतान
आणि त्यामध्ये टोळ्या इतर दुसरा अपराह करत असतान कराल्या
संघटनेमध्ये हस्तक्षेप करत नाहिन परंतू काही अपराह विरिष्ट
पुकारये असतान असे वेथ्या व्यक्ताय अमर्णपदार्य

FOR EDUCATIONAL USE

अन्वय देशांना मेडसावन आहे.

संबंधित गुन्हेगारी आणि अविसाधारण व व्यावसायिक गुन्हेगारी यांतील फरक -

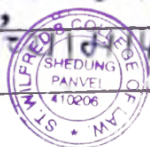
अविसाधारण गुन्हेगारीपारून संबंधित गुन्हे वेगळे आहेत. अविसाधारण गुन्हे व व्यावसायिक गुन्हे आणि संबंधित गुन्हे सामर्थ्य फरक आहे असे प्रतिपादन कॉन् ऑन्स मॅक कोक्ये यांनी केले आहे त्यांच्यामते अविसाधारण गुन्हे केवळ एखाद्या व्यक्तीद्वारे किंवा सहकारीद्वारे किंवा विशिष्ट कामासाठी तात्पुरत्या अरुपान राक्रे आलेल्या एखाद्या गटाद्वारे केले जातात. त्याचबरोबर व्यावसायिक गुन्हे नेहमी एखाद्या व्यक्तीद्वारे केले जातात. त्याचबरोबर व्यावसायिक गुन्हे नेहमी एखाद्या व्यक्तीद्वारे परंतु कमी अधिक व्यक्तींच्या सहकार्याने किंवा सहयोगी गटाच्या मदतीने केले जातात तथापि अनेक गट एखाद्या असाईक संदर्भाने एक स्वतंत्र गुन्हेगारीची संघटना असल्याचे दिसून येते. याउलट संबंधित गुन्हेगारी ही नेहमी तात्पुरत्या, मोजकी, स्थिर कर्मचाऱ्यांद्वारे चालविली जाते.

संबंधित गुन्हे अविसाधारण किंवा व्यावसायिक गुन्हेगारीच्या अधिक संबंधितच नसते तर विवेकपूर्ण संबंधित देखील असते असते. अविसाधारण व व्यावसायिक गुन्हेगारांच्या खेवळा सहकारी व विंगार - भागीच्या व्यक्तींच्या वापर करणाऱ्यांकडे काम असतो.

* संबंधित गुन्हेगारीची वैशिष्ट्ये -

① संबंधित गुन्हेगारीमध्ये एखाद्या विशिष्ट आकाराच्या व्यक्तीच्या गट असतो. हा गट दीर्घ काळासाठी नियमितपणे व नेहमी एखाद्या निश्चित काळावधीसाठी गुन्हेगारी उरविते अक्रिय असतो.

② राष्ट्रीय हजे किंवा सध्याच्या काळाच्या अंमलबजावणी करणाऱ्या यंत्रणा यांच्यामार्फत पश्चिम बायबिलियांगी ग्याची पहिली किंवा

2) अपराध संघटना [Crime Syndicate]

वंदी असताना बेकायदेशीर सेवा व वस्तु देणारी संघटना घात घेत. गरजू लोकांकडून मोठ्या पुरमाणावर पैसा होवून त्यांना सेवा दिली जाते म्हणून अशा संस्था अशा प्रकारची सेवा. स्विकारली जाते म्हणून अशा संस्था चालू आहेत. वंदी असलेल्या सेवा, जसे, जुगार, उंमली पदार्थाची वाहतूक करणे वेश्या व्यवसाय, नार कोटिक ओपवणे, अफ, चरस इत्यादी पदार्थ पुरविले जातात. पैसाची पुरवठे उभाटाय होवून अरपूर नफा मिळतो. त्यांचे बेकायदेशीर धंदे चालविण्याकरता गैरपुकारा चा वापर केला जातो. त्यात दमदाटी, दबाव आणि वेळपसंगी खून करणे याचा वापर केला जातो त्यात दमदाटी दबाव आणि वेळपसंगी खून याचा वापर होतो अशा टोळ्या शिरनतबद्ध कुशल असतात.

3) गुन्हेगारी स्वरुपाचे रिकेट्स-

गुन्हेगारी जगतामध्ये या पध्दतीने पध्दतीरीर- पो दडपणे आणले जाते तसेच अपायमा मिळकतीमा होका पोलेचविण्याची दह्यात निमाणे केला जाते. घात विविध प्रकारच्या पध्दती वापरल्या जातात अनेक प्रकारचे व्यवसाय चालू असतात. त्यात काम करणारा कामगार वर्ग महत्त्वाचा असतो.

बेकायदेशीर पैसे उकळणे म्हणजे रिकेटिंग ही क्रूरव्यभि- ना असते दह्यात कुन किंवा दडपणे आणून किंवा लकाचा वापर करून पैसे वसूल केले जातात तसेच अनैतिक व बेकायदेशीर धंदे करणारे लोक रिकेटिंगमा लोठी जातात.

4) राजकीय रिकेट्स -

निवडणुकीमध्ये हमखास यश मिळविण्या करता राजकीय पक्ष वेळपसंगी त्या त्या भाषाभाषीय आपल्या उमेदवार

निवडून आणण्याकरता गुन्हेगार लोकांचा वापर करतात आणि त्यांना निवडून आणताना दमदारी पैसे याचा वापर होतो. हादेवाइक मतदार अनेक मतदार केंद्रावर हजर होऊन मतदानाचे काम करतात. अशा प्रकारे मत विकत होताना जाताना गोकुल एन.आर. व्हेरा कमिटीचा अहवाल फोर ब्रोमका आहे हा अहवाल संसदेमध्ये दिनांक 3 ऑगस्ट 1993 मध्ये सादर्यात आला होता तसेच इकवाय मिरसा संघाना या मुंबईमधील 10 जानेवारी 1993 मधील पुढील आरोपा होत। याची माहिती व्हेरा अहवालात आली आहे सरकारकडे कडक इलाय करून देखील पुण्याहान राज्यकारणी गुन्हेगार आणि सरकारी यंत्रणा यातील संघर्ष पारत। गुन्हेगारी फोफावत आहे याचे उदा० दयावयाच म्हणाय पत होत। हाट काम पुकरा आणि बिहार पंचायत निवडणुकांमधील आक्रमक गुन्हेगारी

* संघर्षीत गुन्हेगारीची वैशिष्ट्येः-

सांगायची म्हणजे त्यांची एकपूट शिस्त बळकत। होय त्याचमुळे हाडसी गुन्हे यशस्वीपणे पार पडतात त्यामुळे या गुन्हेगारांचा जोड होणे हुडकून काढणे पोमिसांना कठीण जाते. वेळप्रसंगी ते मरण पावतात पण ते माहिती देत नाहीत. पळवतशीरणे कामाचे वाटप केले जाते कहीतर पाळत ठेवणाचा कुशाप्रमाण (Watch - Dog) लक्ष देऊन पोमिसांच्या हातचाभी गुन्हेगारांना सांगातात आणि ते पकडले जाणार नाहीत याची दखल। होतान अशाच प्रकारच्या इतर गुन्हेगारी टोळ्यांशी ते नीट मोगीच संबध ठेवतात कारण पार मतभेद, झगडा इत्यात्तर पोमिसांकडून पकडले जाण्याची शक्यता असते. तस्करी जमाती पदायाची वाहतूक संघर्षीत टोळ्यापर्यंत राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय पातळीवर याचमुळे चालते.

Quisingh
FOR EDUCATIONAL USE
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

न कृ प गुहेगारीशास्त्राची धरणात्मक आका स्पष्ट का ?

① पूर्व शास्त्रीय विचारपुणामी (Pre-classical School) वस्तुतः ही विचारपुणामी शास्त्रीय विचार पुणामीच्या आधी अस्तित्वात आली. या शरणीचा प्रभाव 17 व्या व 18 व्या शतकात होता.

या विचारपुणामीनुसार मानवाची कृती व वर्तन यांचे काही अधिमानवी शक्तिद्वारे नियंत्रण केले जात होते म्हणून जेव्हा एखाद्या व्यक्तिकडून एखादा अपराध होऊन जातो तेव्हा असे गृहीत धरले जात होते की त्याने असे कृत्य त्याच्या स्वतःच्या मुक्त वृत्तीने नव्हे तर काही बाह्य दृष्ट राक्षसी चैतन्याच्या प्रभावामुळे केले होते. या दृष्ट शक्तीच्या प्रभाव असल्याचे गुहेगारींनी मान्य होते आणि त्या व्यक्तीला नीपु यातना दिल्या की तिच्यातीस ही दृष्ट प्रवृत्ती बाहेर पडेल असे मानले जाते

या विचारपुणामी विकुक्ष विविध टीका कुश्यात आल्या

① गुहेगारी धरण्यासाठी कोणत्याही दृष्ट शक्तीची किंवा अधिमानवी शक्तीचा प्रभाव कारणीभूत नसतो. तर विविध सामाजिक मानसिक व नैतिक धटक देखील जबाबदार असतात.

② या विचार पुणामीत प्रतिपादन केलेले गुहेगारी धरण्याच्या कारणास शास्त्रीय वैधुदतिक आधार नाही

③ ह्या विचारपुणामीचा आधार हा भिन्न कृत्यभारंभक व गृहीतकृत्यात्मक आहे.

या विचारपुणामीपुन पुढे शास्त्रीय विचारपुणामी (Classical School) उदयास आली.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

७) शास्त्रीय विचारपुणाती (Classical School) या विचारसरणीचे पुरस्कर्ते व प्रणेते मार्चम डी पकारिया (1738-1794) व सिडनर बोनिसमा हे आहेत. पकारिया यांचा एसे ऑन क्लासिकल अँड पॉलिशमेंट हा ग्रंथ प्रसिद्ध असून त्यामुळे परिचिन्नाय समकालीन गुन्हे-शास्त्रीय विचारसरणीस मोठ्या प्रमाणात उत्तेजन मिळाले. पकारिया हे मुक्त इच्छा सिद्धांताचे पुरस्कर्ते होते.

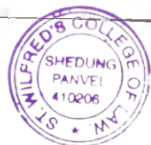
"Classical" म्हणजे शास्त्रीय किंवा शास्त्रिय किंवा उच्च श्रेणीचा गोष्ट श्री पकारिया याने आपले प्रतिपादन केले की मानवी वर्तनाचे सुख व दुःख याने नियंत्रण केले जाते या विचारपुणातीने गुन्हेगारापेक्षा गुन्ह्यांमा पारज महत्त्व दिने. योडक्यात गुन्हा (कृती) महत्त्वाचा असून त्याची करणे महत्त्वाची नाहीत. हे प्रवक्त गुन्ह्याकडे कायद्याच्या संदर्भात बघतात. गुन्हे हाडण्यासाठी इतर परिस्थिती नसत तर व्यक्तीची स्वच्छता असते. त्यामुळे त्याच्या कृत्यासाठी तो जबाबदार असतो. गुन्ह्यास प्रतिबंध होण्यासाठी शिक्षा आवश्यक असून प्रत्येक गुन्ह्यासाठी निश्चित शिक्षा दिव्ही पाहिजे. एकूण अपराधांसाठी सर्व गुन्हेगारांना सारखीच शिक्षा देण्याचे स्पष्ट केले. न्यायाधीशांनी स्वच्छदीपणे निकाल न देता कायद्याच्या चौकटीत निकाल द्यावा. या विचारपुणातीने गुन्हेगारांमध्ये एक आदर्श तत्व प्रस्थापित केले.

या विचारपुणातीमध्ये गुन्ह्याची विविध कारणे सांगितली असून त्यात समाजातील आर्थिक विषमता, मानाची दुष्टवृत्ती, आनुवंशिकता इ.

या विचारपुणातीने गुन्हेगार त्यांची परिस्थिती मानसिक अकष्टा यांना दुय्यम महत्त्व दिने अशी टीका केली जाते.

शास्त्रीय विचारपुणातीची वैशिष्ट्य पुढीलप्रमाणे आहेत.

Ansingh

FOR EDUCATIONAL PURPOSES

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

- ① गुन्हेगाराचे वैयक्तिक कृत्य महत्त्वाचे असते.
- ② गुन्हेगाराचा हेतू नव्हे तर गुन्हेगाराचे कृत्य विचाराने ब्याप
- ③ आरोपीला त्याने केलेल्या कृत्याचा परिचात्ताप होव्यासाठी शिक्षा आवश्यक आहे.
- ④ शिक्षा ही गुन्हेगारावर परिणाम करू शकते त्यापेक्षा अधिक पुढाळात शिक्षा नसावी.
- ⑤ शिक्षा देताना संबंधित गुन्हा टाळता आता असता का? याचा विचार केला पाहिजे
- ⑥ आरोपीस फास कठोर शिक्षा कु नये
- ⑦ फाशीची शिक्षा, मृत्युदेसाची शिक्षा बंद करावी
- ⑧ गुन्हे हाडण्यामागे व्यक्तीची स्वच्छता (free will) असल्याने त्याच्या कृत्यासाठी तो स्वतः जबाबदार असतो या विचारपुढाळीचे पूर्व क्यारिक्त रकूत (पूर्व शास्त्रीय पुढाळी) व न्यु क्यारिक्त रकूत (नवीन शास्त्रीय पुढाळी) असे उपपुकार आहेत.

③ नवीन शास्त्रीय विचारसरणी :- (Neo-classical school) वरील विचारसरणी फार काळ दिवशी नाही या विचारपुढाळी विरुद्ध टीका होऊ लागली. यानुषंग नवीन शास्त्रीय विचार पुढाळी अस्तित्वात आली या विचारसरणीच्या मते जर आरोपी वेडा असेल अजान असेल किंवा त्यात काही मानसिक विकृती (ब्यंग) असेल तर असमर्थ असेल तर अशा गुन्हेगारास कुडकु शिक्षा न करता सौम्य शिक्षा द्यावी या विचारसरणीची वैशिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे आहेत.

- ① हा शास्त्रीय दृष्टिकोन होता कारण श्याद आरोपी आपापयानि वेडसर असता तर त्याला आपल्या कृत्याचे स्वरूप योग्य की अयोग्य बरोबर की चुकीचे समजत नाही.
- ② प्रथमच गुन्हा करणारा गुन्हेगार उगाळी अट्टव

Ansingh

FOR EDUCATIONAL USE
PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

गुन्हेगार यांनीच फक्त उपाट करा.

- ③ नेहमीचा जालकार आरोपी आणि वेडमर अव्यवयी आरोपी यांचे कृत्यांमार्गे वेगवेगळी परिस्थिती असत
- ④ प्रथम गुन्हा करणारा आणि अट्टम गुन्हेगार यात जरी फक्त असत्या तरी दोघांना समाजांपासूनच दूरच ठेवणे पाहिजे
- ⑤ नेहमीचे गुन्हे करणारे आरोपी आणि अव्यवयीन वेडमर आरोपी यांत जरी फक्त केवा गेवा तरी आरोपींना सुधारव्यकरता पॅरोल-प्रोग्रॅम, सुबे गुगुंग ड० संस्था काढव्याकरता वाटचाल्य सुरु आनी.
- ⑥ कोणत्या परिस्थितीत आरोपीने गुन्हा केवा हे देखीव्य महत्त्वाचे आहे.

प्रथमच अपराध करणाच्या बक्तीच्या सामाजिक आर्थिक स्थिती केंद्रविक पार्लेभूमी ड० घटकांचा आणि अपराध करण्यास लाग पाडणाच्या कारणांचा व परिस्थितीचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे. अशा अपराध्यांना पॅरोल व शरीरव्ये मुक्त करावे व सुधारव्याची संधी द्यावी सुद्धासाळा वीरस्टम स्कूल वागवृह, खुमी कारागृहे येथे ठेवावे व त्याच्यावर उपचार करावा.

④ अकारात्मक विचारपुणात्पी (Positive School)

या विचार पुणात्पीस इटालियन विचार-पुणात्पी असे संबोधतात या विचार पुणात्पीत अपराध्याच्या व्यक्तिमत्त्ववार लक्ष केंद्रित केव असून पूर्वीची मुक्त इच्छा पद्धती फुटाकळी या विचार पुणात्पीच उद्गान सिखर लॉरेंसो (1836-1909) रॅफेले गॅरीफले (1852-1934) व एन्सिको फेरी (1856-1928) हे आलेत 19 व्या शतकासध्ये अनेक फॅच तत्त्ववेत्ते असे प्रतिपादन करीत की गुन्हेगार गुन्हा गुन्हा रवेच्छेन

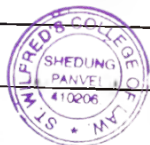
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

5) समाजशास्त्रीय विचारपणाची (Sociological school) ही विचारपणाची गुंहे घडण्याची कारणीभूत-सा समाजशास्त्रीय दृष्टीने करते या विचारपणाची नुसार गुंहे कुशाच्या व्यक्तीच्या वतनीवर सामाजिक परिस्थिती भावनामची परिस्थिती सामाजिक अनुकरण या धटकांचा रूप परिणाम देतो.

गुंविद्यतय रॉड हे विचार पणाचीचे पुरस्ते आहेत त्यांना समाजशास्त्रीय गुंहेशास्त्रीय पणाचीचे पितामह म्हणतात त्यांना गुंहेगारीचे शहरी व ग्रामीण असे वर्गीकरण केले असून शहारातीत्य अपराध फार गंभीर असल्याचे प्रतिपादन केले. समाजशास्त्राच्या विचारपणाची ज्या प्रक्रियेमुळे व्यक्ती गुंहेगार बनतात त्या प्रक्रियेची चिकित्सा केली आहे या विचारपणाचीन व्यक्ती त्याच्या भावनामच्या सामाजिक परिस्थितीमुळे गुंहे करतात.

6) नकाशाशास्त्रीय विचारपणाची (Criminological school) हे विचारपणगुंहे व नकाशाशास्त्रीय स्थित। यामध्ये समतोय साधतात त्यांना गुंहे हे जेथे पोषक परिस्थिती असते. जेथे लोकसंख्या दाह असते तेथे जास्त गुंहे घडतात तसेच व्यक्तीविरुद्धचे गुंहे उन्हाळ्यात तर मानमतेविरुद्धचे गुंहे हिवाळ्यात घडतात तसेच जेथे नैसर्गिक खाद्यनसंपत्ती विपुल आहे. अशा ठिकाणी गुंहेच्याचे प्रमाण कमी असते. असे प्रतिपादन केले आहे.

परंतु या विचारपणाचीवर अशा टीका केली जाते की नकाशाशास्त्रीय धटक हे केवळ एक कारण असूनच अन्य कारण देखील त्यामुळे आहेत केवळ भौगोलिक परिस्थितीचे कारणीभूत नसते तर व्यक्तीचे वतन मानसिक परिस्थिती सामाजिक परिस्थिती हे धटक देखील कारणीभूत असतात.

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
FOR EDUCATIONAL USE
SHEDUNG-PANVEL 410205

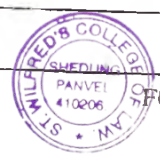
(7) समाजवादी विचारपुलायी (Socialistic School)
 या विचारवतांनी विशिष्ट समाजाच्या अधिक
 स्थितीवर गुन्हेगारीचे प्रमाण ठरत असे म्हटले व याकरिता
 अपातये असमान वाटप वगैरे संघर्ष सोडवायी मुले महिल्या
 व कामगार यांची वाढती पिळवणूक हे बरेच कारणांमून असेन
 उपायक नफा होण्यासाठी इतरांची पिळवणूक
 करणे सोडवायी कुसुन किमती भरवसार वाढवणे या स्वार्थी
 वृत्तीतून गुन्हेगारी वाढते असे विन्मय बेनार यांनी म्हटले
 आहे यामुळे गरीब लोकांची परिस्थिती खालावत व व्यसनाधी-
 नता भरकटगिरी, भिक मागणे हिंसा व वेगळ्यावरनाय उ.
 भाशे अपराध घडतात.

(8) जन्मजात गुन्हेगारी विचारपुलायी (Born Criminal
 theory)

गुन्हेगार ज्येष्ठेन गुन्हे करीत नसून त्याचे
 शारीरिक मानववंशशास्त्रीय बरेच त्यांना गुन्हे करण्यास प्रवृत्त
 करतात. ह्या विचारपुलायी त्याच पॉझिटिव्ह विचार पुलायी
 म्हणतात.

यांच्या मते गुन्हेगार हा शारीरिक शौंगोमिक
 मानववंशशास्त्रीय व मानसशास्त्रीय व सामाजिक बरेच
 अपाय आहे. गुन्हेगार हे जन्मजात गुन्हेगार असतात त्यांना
 गुन्हेगार बनवणे प्पात नाही यांनीच एन्रिको फेरीने गुन्हेगारांचे
 जन्मजात, अभिक, सराईत, मनोसुगण, बीबुडोपी व प्रासंगिक
 असे वर्गीकरणा केले.

यांपैकी जन्मजात गुन्हेगार हे गुन्हेगारीचे गुणधर्म
 जन्मतु हे भुन येतात संभावनात्मक्या परिस्थितीचा त्यांच्यावर
 कोणताच प्रभाव पडत नाही ते गुन्हे करणार हे पक्क असत
 त्यामुळे काहीही केले तरी त्यांच्यात सुधारणा होऊ शकत
 नाही

PRINCIPAL

FOR EDUCATIONAL USE COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

प्रश्न क्र ४ फाशीची शिक्षा स्पष्ट करा ?

Explain capital Punishment ?

शिक्षा देण्याचा मूळ हेतू त्या अपराहाने पुन्हा तसा पुन्हा करू नये आणि समाजातील कतरांनी जसा हाडा ह्यावा ही केलेल्या अपराधास कठोर शिक्षा होत असते हाच हेतू फाशी देण्यामागे आहे. गेली अनेक राने ही शिक्षा दिली जात आहे. या शिक्षेमागे केलेल्या फूर, हूना स्पद शिक्षा व होकादायक कृत्यांना त्याचप्रमाणाने पबखदस्त शिक्षा आवश्यक असते हे तत्त्व आहे जेव्हा एखादी व्यक्ती पवि होते। दुसऱ्याचा पवि होते तेव्हा त्या व्यक्तीचा देखील पवि होण्याचा समाजाच्या अपुत्यरूपेने अधिकार पोहोचतो फाशी दिली तरी फुटे अविच्य न्यायात्मयान अपील व सरकारी हस्तक्षेप यामुळे दया. पन्मठेपविर कमी करणे अनुच्छेद 62 अन्वये दया दाखवण्याचा राष्ट्रपतींना खास अधिकार असण्यामुळे फाशी क्वचितच अंमलात येते. असत्य अधिकार अनुच्छेद 161 अन्वये राज्यपालांना देखील आहे. पूर्वी इतरांना वचक वसावा म्हणून सार्वजनिक जागी फाशी दिली जात अस परंतु सार्वजनिक जागी फाशी देण्याची प्रथा आता बंद आली आहे

पूर्वीची देशांत (मृत्यूदंडाची) शिक्षा पद्धत :-

ही शिक्षा पूर्वी विविध प्रकारे दिली जात होती जसे खिळ्यांनी लाकडी फेमवर ठोकणे पाण्यात बुडविणे, जाळणे, तेथान उकळणे, शिरच्छेद करणे जांगली पाण्यासमार सोडणे आणि पवि होणे, दगडांनी ठेपून मारणे कानडी सोलून काढणे, अवयव तोडून जाणे, फास लावणे, गोळीबार करणे उपासमार करणे वेगळे परंतु नंतर सुधारणा होत या रानटी पद्धती बंद झाल्या आहेत तरीपण सवसाहारणपण जगात विविध देशांत मृत्यूदंडाची शिक्षा देण्याचे विविध प्रकार आहेत

FOR EDUCATIONAL USE

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

त्यात गिन्तीनेल (Guillotine) यंत्राने शिरच्छेद करणाऱ्या पद्धती इन्जेक्शन यंत्राने पुखर वीजपुवाह साड्या जाता लँडूकीने गोळीमार कुसुन मारणे, गॅस चेंबर, फास देणे, नेथान इन्जेक्शन देणे वेगवेगळे प्रकार आहेत. वीजपुवाहाची शिक्षा प्रथम 6 ऑगस्ट 1890 मध्ये न्युयॉर्कमधील ओवर्न स्टेट प्रिझनमध्ये वापरण्यात आली मृत्युदंडाकरीता सन 1972 मध्ये प्रथम फ्रान्समध्ये गिन्तीनेल ही यंत्राद्वारे शिक्षा देण्याची पद्धती सुरु झाली. पश्चिमात्य देशांत गॅस चेंबर पद्धतीने मृत्युदंडाची शिक्षा दिवली जात असे याने आरोग्यीय शूबीविर पद्धत्यांनी बांधले जात असे. लॅट् सोव्हीत सायनाइडची विषारी वाफ फोंडली जात असे.

भारतामध्ये सावधानिक जागी जखमी देणे ही बाब्यहटनेकिसुद्ध पद्धत असल्याचे सर्वोच्च न्यायालयाने (राजपमा देवी = वि = राज्यस्थान सरकार " (1986) (क. ल. नं. 364 वर म्हटले आहे. ती बाधेश रद्द करण्यात आल्या आहे कि. प्रा. फोड कसम 354 (4) मध्ये अमेरिकेमध्ये ओसायलोमा भागान सुरु झाली याने आरोग्यीय शिरमध्ये इन्जेक्शन टाचून मारण्यात येत Intenly Venus Injection मधील ऑपरेशन कुसुन कोशल्यान दिवले जाते ही चांगली पद्धत मानली जाते. कारण मृत्यू येतो आणि आरोग्यीय हातू होत नाहीत. यु. एस. ए. यु. के. कुन्डामध्ये ही पद्धत वापरली जात आहे.

भारतामधील देहदंडाची (फाशी) शिक्षा पद्धती :-

भारताचा प्राचीन कायदा पुष्कळ अपराधाकरिता फाशी देत असे महाभारत आणि रामायण काळात संदर्भ आहे. पद्धत म्हणजे शरीराचे भाग तडिते विविध रंगाचे प्रकार सांगितले आहेत त्यात साखळी हाथी दीडकाळ कुठ्ठास देवता

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410206

पधर्तुं आवश्यक असून ती शिक्षा च्यातून देवाची म्हणून राधा
 धुमत्सेन याने त्याचे समर्थन केले आहे. त्याचे म्हणणे जर
 अपराध्यांना कमी शिक्षेवर मोकळे केले तर अपराध सारखे
 पथाने वाढतच राहतील " त्याचे म्हणणे हेत " खरी अहिरा
 त्यातच आहे की अयोग्य व्यक्तींना मृत्यूदंडाची शिक्षा
 दाखवली पाहिजे आणि म्हणूनच मृत्यूदंड आवश्यक आणि
 समर्थनीय आहे. परंतु त्याचा मुलगा। सत्यकेतू याने वडिलांना
 विरोध केला आणि वडिलांना चेतावणी दिली की मानवाची
 नारा अशा पद्धतीने करणे समर्थनीय नाही. परंतु धुमत्सेन
 याने मुलाचा उपदेश म्हणणे ऐकत नाही. त्याचे म्हणणे हेत
 की दोष आणि गुण यांत फरक आहे. त्यामुळे पापी दोषी
 मानसे समाधानून काढून टाकलीच पाहिजेत.

तसेच अतिप्राचीन कायदेतज्ज्ञ मनु म्हणता
 "न्यायदानात् क्षीती दारा, हाक आवश्यक आहे. त्यांना
 खुलाच्या पापापासून दूर राहणे या करती देहदंड - मृत्यूदंड
 आवश्यक आहे. जर अशी शिक्षा देवली नाही. तर त्याच्यान
 वडिलां मायेस आणि पाण्यामधील मोठा मासा म्हणून माशास
 गिकतच राहते. तशी अंदाधुंदा मायेस वामपान दुर्बलांस
 नाहीस करतील भारतात मोक्षमहात्मनी राज्यात तर अधिकच
 पूर शिक्षा दिल्या जात होत्या त्यामध्ये म्हशीच्या। सोमेच्या
 कातड्यास आरोपीस वेद कुन उल्लत टाकले जाई तसेच
 भिंतीवर टाकून आरोपीस खिळे मारणे जात असत. म्हणून
 खून करणाऱ्यांना फाशी देऊनच न्याय मिळतच त्यामुळे
 भावी वर्तू टाकतील असा युक्तिवाद येथे सादर केला आहे.

Rusling

PRINCIPAL

FOR EDUCATIONAL USE
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

कृ. ① गुन्हेगारणा शिक्षाः-

Punishment of offenders-

प्राचीन भारतामधील शिक्षेचे प्रकार :-

- ① शक्ती ताकीद येतावनी (वाकदंड)
- ② प्रायश्चित्त
- ③ दंड (अर्थ - दंड)
- ④ कुद फाशी

अक्सिआरानपणे पळित्या आरोपीना ताकीद येतावनी देत आरान. इतर अपराध्यांना थोडीची कडक प्रायश्चित्त शिक्षा दिवनी आन असे पर मिळकतीचे नुकसान अगर मानसाला इला परतम केनी तर दंड अधिक गंभीर अपराध हत्या वेगरे असेल तर मृत्युदंड दिना जाइल

शिक्षेचे प्रकार :-

शिक्षेच्या प्रकारांमध्ये पुढील प्रमुख प्रकारांचा

समावेश होतो

- ① शारीरिक शिक्षा (Corporal Punishment)
- ② पाठ्या पाण्याची शिक्षा
- ③ देहांत / देहदंडाची शिक्षा (Capital Punishment)
- ④ कारावासाची शिक्षा (Imprisonment Punishment)
- ⑤ द्युयदंडाची शिक्षा (Fines)
- ⑥ मानसाला जप्त करणे (Forfeiture of Property)
- ⑦ हद्दपार करणे (Exilement)

भारतीय दंड संहितेच्या क्यम 56 ते क्यम 73 यामध्ये शिक्षेच्या विविध प्रकारांची तरतुद केलेली आहे. त्यानुसार विविध प्रकारच्या अपराधासाठी वेगवेगळ्या प्रकारच्या शिक्षा नविहित केलेल्या आहेत.

अ-भारतीय शिक्षा (corporal Punishment)
या शिक्षामध्ये भारतीय शारीरिक वेदना व पीडा
दिली जाते यामध्ये पुढील शारीरिक शिक्षांचा समावेश
होतो.

1) चाबकाने मारणे - (Flogging)
शारीरिक दुखापती करणे हा एक प्रकार
होता त्यात चाबकाने वरविणे प्रकार होता भारतामध्ये सन
1862 चा कायद्याने मान्य केलेला प्रकार होता नंतर त्याच
कायद्यामध्ये सुधारणा होऊन सन 1909 चा कायदा आला
आणि अखेर 1955 मध्ये कायदा रद्द झाला ही शिक्षा प्राचीन
काळात संप्रदायाच्या काळात केली जात होती ही अत्यंत
क्रूर शिक्षा आहे त्यात विविध प्रकारे फटके मारण्याची शिक्षा
दिली जाते विशिष्ट ठिकाणी जाहीर चौकाने उभे करु किंवा
कोठडीत चाबकाने फटके मारणे जातात.

अवयव छिन्ने -
या शिक्षेचा उद्देश अपराध्याच्या कायमचे
विकारांग करणे आणि पुन्हा पुन्हा गुन्हा करण्यापासून प्रतिबंध करणे
उदा. पुर्वीच्या काळी चारचे हात किंवा पाय तोडणे डोळे काढणे ही
शिक्षा केली जात फार जुन्या काळात भारतामध्ये ही प्रथा चालू
होती चोरी करणाऱ्याचे दोन्ही हात तोडले जात तर बलात्काराच्या
घटनेत आरोपी पुरुषाचे शिस्न (Penis) कापले जाई हीच पद्धत
इंग्लंड डेन्मार्क आणि युगोस्लविया देशांत प्रचलित होती.

3) डाग देणे (Branding)
कुही देशात गुन्हेगारांना तापविनेच्या
पदार्थाने पोखडी हत्याराने चटके देणे म्हणून काढले जाते असे
त्याचे डाग शरीरावर कायम राहत. आरोपीच्या कुपाळावर
विशिष्ट डाग खुण दिली जाते असे त्यामुळे उत्तर लोकांमध्ये
त्या आरोपीची ओळख राहत असे त्याचा अवमान होत असे

Dus Singh

PRINCIPAL
FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

(4) दगाडणे देणे (Stoning)

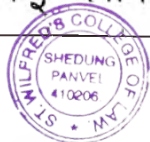
मध्ययुगीन काळात दिव्या जात असे अपराध केलेल्या आरोपीस जन्तकडून दगाडणे करून देऊन ठार केले जात असे अद्यापि काही मुस्लिम देशांमध्ये अशी शिक्षा चालू आहे विशेषतः पाकिस्तानमध्ये मोदी, अरेबिया, वेगवेगळे स्थान एक चर खड्डा खणवून जात असे त्यामध्ये आरोपी ज उभे करतात आणि बाजूला सर्व बाजूने जन्त उभे राहून असे. त्याच्यावर दगाडणे केले जाई त्याचा मृत्यू होविले दगाडणाचा मारा चालवत असे ही शिक्षा जरी अत्यंत क्रूर होविले असली तरी सियाविकुद्धचे अपराध आशेक्यात

(5) खिळे ठोकून मारणे (Lithotomy)

ही अत्यंत रानटीकूर पद्धत असे यामध्ये आरोपीस सर्व जन्तसमोर जोखंडीत चौकटीत उभे करून त्याचे डोळे हात त्यात धरून केले जाई की त्याचा हात यत नसे याच चौकटीत उपराह्यारत खिळ्यांनी देऊन मंतर दगाडणाचा मारा करून अगर गोळीबार करून ठार केले जात असे.

(6) काळ्या पाण्यावर पाठविणे (Translocation)

भारतामध्ये ब्रिटिश राज्यवैमध्ये राज्यकीय कुंधांना विशेषतः क्रांतिकारी संघटनांच्या सदस्यांना काळ्याकारी पाण्यावर पाठवण्याची शिक्षा ठेठावली जाई. त्याच्या क्रांतिकारी कार्यांना पुनर्विध बाजूने त्यांच्या स्वातंत्र्य चळवळी दडपण्यासाठी व इतरांनी त्यापासून दडा घेण्यासाठी ब्रिटिश राज्यवैत ही शिक्षा दिव्या जाई समाप्प अशा अनेक क्रांतिकारांना अंदामान निकोबार पोटि एवेअर येथील कुंजगाल स्थानबद्द केले जाई. समाप्पापासून दूर राहूनवासामध्ये व निजनिस्थळी पाठवून नेण्यात वानावरुन रोगट उगरे व अयोग्य परिस्थिती पुतिकुप्य आहे अशा ठिकाणी ठेवले जाई समाप्पापासून दूर राहून कुंजगाल कुंजगाल कुंजगाल कुंजगाल

पान सकर अन्न व स्वच्छ पाणी मिळत नसे अत्यंत हाय केले पान हाण्याचा जुंपले जाऊ अशा घातनेमुळे अनेक कुळांना तथेच मृत्यु येऊ ही अत्यंत कुठोर शिक्षा असल्याने शिक्षा काळ्या पाण्याची शिक्षा म्हणतात ही शिक्षा 1955 मध्ये बंद करण्यात आली स्वतंत्रपणे सापरकर यांना दिलेली काळ्या पाण्याची शिक्षा परिच्छेद आहे.

क) देहदंडाची (मृत्युदंडाची / फाशीची शिक्षा)

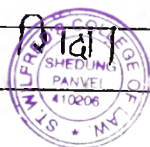
ही अत्यंत धोर कुठोर व क्रूर अशी शिक्षा असून सर्व शिक्षामध्ये मोठी शिक्षा आहे. प्राचीन काळापासून ही शिक्षा देण्यात येत गुन्हेगारांच्या अपराध करण्यापासून कायमस्वरुपी नष्ट करणे आणि इतरांना त्यांपासून हाडा देणे हा या शिक्षेचा उद्देश आहे देहदंडाची शिक्षा दिली की अपराह्याचे जीवन कायमचे नष्ट होत असल्याने तो अशा प्रकारच्या गुन्हा पुन्हा करू शकत नाही या प्रकारची शिक्षा विविध मागीना देऊन अपराह्याचे जीवन कायमचे संपविले जाते. ही अत्यंत निवारक व प्रतिबंध शिक्षा आहे. फाशी देऊन इमेक्रीनिक डॉक देऊन गिल्योटीनसारख्या हत्याराने गळी छारून शिरच्छेद करणे व विषपेयंग करून ही शिक्षा अंमलात आणायी जाते. या शिक्षेमध्ये जीवन पारंपर्यात म्हणजे मरणपर्यंत फाशी देण्याची पद्धत प्रचलीत आहे.

ड) कारावास :- (Imprisonment)

कारावासाच्या अपराहाच्या गंभीरतेनुसार वेगवेगळ्या कारावासाच्या शिक्षा दिल्या जातात त्यात पुढील शिक्षांचा समावेश होतो.

① साधा कारावास :- (Simple Imprisonment)

जे अपराध फारसे गंभीर नसताना अशा अपराधां- उद्दत्त ही शिक्षा दिली जाते. शिक्षेच्या तुटंगाने सर्वसाधारण जीवन

जगायत्या मिळणे हास्ये अन्न मिळते त्यात्या इतरांना अन्न दिवने पाने ही शिक्षा किरकोळ स्वरुपाच्या गुन्ह्यासाठी दिवली जाते.

(2) अश्रम कारावास :- (Rigorous Imprisonment)
केल्या कारावासाच्या शिंदेवरावरच त्याच्याकडून कठोर स्वरुपाची अक्षतमचुरीची कामे कुडन होतले पानान

(3) आजीवन कारावास :- (Imprisonment for life)
अपूर्ण जीवनभर कारावासान व्यतित्य करणे भाग पडते त्यामुळे अपराध करण्यापासून जन्मभरासाठी परावृत्त केले जाते. मृत्युदंडेला शिंदेरेवजी पयिची शिक्षा म्हळून दिवली जाते.

(4) एकान्तर परिवार (Solitary confinement)
या शिक्षेमध्ये अपराध्यास बाहरीत्यू जगापासून व इतर व्यक्तीपासून एकट्यात्याच तुडुंगानत ठेवले जाते सश्रम कारावास किंवा वेदंडाची शिक्षा या कडणमध्ये प्रकुवेळी सवग 14 दिवसापेक्षा अधिक काळ दिवली जात नाही. ही अन्याय कठोर शिक्षा असून कुड्याचा वसिचा जगाशी संपर्क न आल्यामुळे ती बेचने होतो.

(5) दुव्यदंड :- (Fines)
कार गंभीर नसलेल्या अपराधांना दंडाची शिक्षा देतानत विशेषता रक्षारी वाहतूक कुयदयाच्या भ्रंम महसुल्य कुयदया-संक्रमितित्य अपराधाची दाना दंडाची शिक्षा दिवली जाते आप्पकाळ जगातीत्यू बहुतेक देशीन दंडाची शिक्षा दिवली जाते दंडाची शिक्षा सामान्यपणे जुगार अफरातफर चोरी व बेविसत वतनि तसेच खोर खरये दाखल करणे वगरे अपराधाकरता देतानत दंड अगर नुकसानभरपाड बहुधा आय. पी. सी. पमाण पुटीत परिस्थितीत दिवली जाते (1) कुमी प्रकारचे अपराध

(2) कारावासा रोपजी दंड (3) कारावासासोषत जास्त शिक्षा आरोपीची अधिक क्षमता यक्षान होडुन्च दंडाची रक्षम ठरविणे हिताच असेने.

PRINCIPAL
FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

क) मानसिकता प्राप्त करने -
यासद्वारा आय. पी. सी मध्ये कथम 53 आर
पीनय कोडमध्ये दोन अपराध कथम 126 आणि कथम
169 दिलेले आहेत ते पुढीलप्रमाणे

1) आय. पी. सी कथम 126 :-
भारतशा मित्रांच्या संपर्क असलेल्या राष्ट्रांच्या
समिपेवर भ्रमण करणे यास सात वर्षांपर्यंत शिक्षा आणि दंड
आणि अशा अपराधांत जी मिळवून घेतलेली सरकारच्या
केपी जाडित्य

2) आय. पी. सी कथम 169 :-
मोठसेवकाने सरकारकडे दंडाच्या निष्ठापात
भाग घेणे बोली करणे यास मजिस्ट्रेट असतांना त्यात स्वतःच्या
नाववर उगार इतरांच्या नाववर भाग घेणे यास 5 वर्षांपर्यंत
शिक्षा उगार दंड उगार दोन्ही आणि जी मानसिकता खरेद
केपी ती सरकार च्या कथम केपी जाडित्य

ग) चांगल्या वर्तनाचा जामीन :- (Security Bond)
आरोपीकडून चांगल्या वर्तन ठेवण्याचा जामीन
घेणे ही अशी पुरी शिक्षा नसली तरी त्याला चांगल्या परिस्थितीत
आरोपीच्या हातचावीवर होतो त्याला सुधारणा करण्याकरता
चांगल्या उपयोग होतो त्याला सुधारणा करण्याकरता चांगली
उपयोग होतो आरोपीला चांगल्या नागरिक बनण्याकरता आणि
कायद्याचे पालन करणारा नागरिक बनण्यास मदत करतो

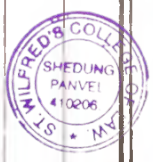
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410205

आय देशाबाहेर दूर ठिकाणी पाठवणे (Banishment)
जगातील पुढील देशात/राष्ट्रात ही पध्दत
कडक शिक्षा म्हणून वापरली जाते समाजापासून काढी घेऊन काढ
दूर ठेवण्याकरता अशा आरोपींना परदेशात पाठविते जाते
इंग्लंडमध्ये 3 युद्धकैदी (War, Criminal) दूर ठिकाणी अडवले

अरुण पञ्चानन आन। उल्लासदा। रद्द शास्त्र। आरे।

प्रायः हृदयपर करोठु- ५५

ग्राह्यिण काकी ही निदा। अरिगन्धान लेनी
या शिक्षामुक्त अपराधिरु किं। अपराह करुणारु उरुपिङ्गु
हरनीन अशा। व्यक्तनी। पिरिएट पुद्देशात्वा। विरुद्धात्तय
अभियेवाधारे पाठुन देण। य अपराह हाउयारु गुणितु
हान्णो दान्यसुदरुय परिस्थानिन दान्यकारुण। किं।
अपराह करुणाय। यराडिन अपराही व्यक्तनीरु हृदयपर
याडि हृदयपरिस्वहनि मुंबई गोमिस्व अरुण। १९८। कयय ५५, ५६
५७, ५७ अ मध्ये तरपुद केनी आरे।

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

आधिकृत ऑनिसिभल्ये पाठवन उपयत. अशा विधिने योग्यते

बाले वापरणे वातान परे देणावारे २ Transplantation ही प्रक्रिया

Barisment) Bakle outlay ४ वापराने आशारे ही प्रक्रिया

१ व्या आतकापराने वापर एका आशारे वाईट गुन्हेगार

२ वाक्रीय गुन्हेगारांज येथे पाठविणे वात असे नसले पळकरावले

३ पळून आलेल्या वातानां पाठवीने येथे पाठविणे गुन्हेगार

४ परत पिंपून येत नसत कारा नेशिने हातदार वांताताने मापान

५ फोफोलास्ये हेरी काज करत नसेच अल्प पावन ही शिक्षा

६ परी आजावा अरानी नरी शिथिल गारी कुरीयांच्या सानुभावा

७ अशा गुन्हेगारांना दूर ठेवण्याने इनर मोक सुराविते वारत अशा

८ शिक्षा स्वरुपाचा कारे खालिके पडत अस्य कारा स्वतंत्रा खच होत

Q 10 पुनर्वसन परिभाषित करा ?

Define Rehabilitation

पुस्तकना ०-

शिक्षा म्हणजे कायद्याच्या अधिकाराने एखाद्या व्यक्तीवर दोहाविषया कौणतीही दंड शिक्षेचा तावा आणि काही गुन्हेगारी गुन्हेयासाठी किंवा कायद्यान विहित केलेल्या दाखिल्याचे उन्मथन केल्यावद्वय, न्यायालयचा नियम किंवा शिक्षा - समाधान गुन्हा हाडण्यापासून बाहेरच्या एक मार्ग म्हणून पॅनोप्राजिस्ट्रम वेगवेगळ्या शिक्षेचे सिद्धांत तयार केले आहेत. जे सर्व कुवायतान की गुन्हा वाईट आहे आणि त्याला शिक्षा आनी पाहिले लक्ष्मिके विद्वान आणि पॅनोप्राजिस्ट्रम मत पुनर्वसन हा शिक्षेच्या सर्वात्म्य सिद्धांतपैकी एक आहे. मग पुनर्वसन म्हणजे काय? या शब्दाची सर्वांत स्वीकार्य व्याख्या म्हणून लक्ष्मिके कायद्याच्या बाबतकोशात त्याची व्याख्या केली आहे "एखाद्या व्यक्तीला त्याच्या सर्वांत मोठ्या क्षमतेपर्यंत पुनर्संचयित करा. मग ते शारिरीक, मानसिक, सामाजिक किंवा व्यावसायिकदृष्ट्या असो."

पुनर्वसन ही मखद्या व्यक्तीला पुन्हा एकदा येण्यासाठी किंवा एखाद्याला पूर्वीच्या दमपिर किंवा पदापर पुनर्संचयित करण्यासाठी मदत करण्याची प्रक्रिया आहे. शिक्षेसाठी एक गृहितक म्हणून पुनर्वसन असं म्हणते की शिक्षेचा उद्देश गुन्हेगाराच्या दृष्टिकोनात बदल घडून आणण्यासाठी त्याला समाजाचा फायदेशीर सदस्य म्हणून सुधारणे (मत्सेन पुस्तक) आहे. गुन्हा हाडल्याच्या वस्तुस्थितीमुळे गुन्हेगाराचा मानस स्वभाव बदलत नाही ज्याच्याची वागत्य पाहिले ज्या परिस्थिती त्याने गुन्हा केला आहे त्याची पुनरावृत्ती होण्याची शक्यता नाही. गुन्हेगारी हा एक मानस विकार आहे जो अनेक

Quisingh

FOR EDUCATIONAL USE

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

असामाजिक कृश्यांमुळे होतो परिणामी गुन्हेगारांना शिक्षा/ होण्याऐवजी मानसिक पुनर्वसन पुरेसे होईल न्याय दोषींना शिकवणे योग्य आहे आणि शिस्त लावणी आहे ते समाजात जबाबदारीने वागव्यास स्विकारून घ्यायलाय

पुनर्वसनाद्वारे शिक्षेमुळे पुनर्वसनाच्या उद्देशा पूर्ण होईल याचा खात्री करण्यासाठी फौजदारी न्यायप्रणाली तयार केली जाते परंतु तुरुंगात असताना दोषींना ज्ञान मिळोवे पाहिजे आणि त्याच्या कठी हस्तक्षेप/ व्यवसाय शिकवणे योग्य पाहिजे जेणे करून तो गुन्हेगार चांगले जीवन जगेल आणि एक जबाबदार आणि कर्तव्य पालन करणारा नागरिक बनेल हे गुन्हेगारांना छुप जयदेशीर हेतूची त्यांची तुरुंगातून भागल्यानंतरही आणि ते चांगले जीवन कसपू आणतात, ज्यामुळे ते पुन्हा गुन्हेगार भाग बनार नाहीत. पुनर्वसनामधे गुन्हेगारांच्या म्हणून समाजाचा एक मोठ्यातून अदस्य बनण्यासाठी निरोगी आणि आमंददायी वातावरण निर्माण करणे सामाविष्ट आहे गुन्हेगारी पुनरुत्पादन कमी करणे हे यशस्वी पुनर्वसन कार्यक्रमाचे अंतिम सूचक आहे.

शिक्षणात पुनर्वसन म्हणजे काय तर

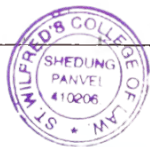
पुनर्वसन म्हणजे गुन्हेगार किंवा पिडीत व्यक्तीस पुन्हा समाजात सहभागी होण्यासाठी प्रयत्न करणे व एक मांडूस म्हणून जीवन जगण्यासाठी प्रेरित करणे. शिखादया स्वतः सामूहिक बलात्कार झाल्या आणि ती कुटुंबाच्यात आपल्या तर तिच्यावर तातडीने वैधकीय उपाचार करून व तिच्या मानसिक आजार देऊन तिचे संरक्षण करणे तिच्या सुरक्षित ठिकाणी किंवा महिमा गृहाने ठेवणे तिच्या व्यवसायिक उत्पादक रोजगारासाठी परिशोधन देऊन स्वावलंबी

PRINCIPAL
FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

बनवासाठी चात्मन देणे तिर्यातीस आत्मविश्वास
वाढवून तिच्या देणे सिमाप्रात सन्मानान राहता चाप
चासाठी पुत्रान करणे तिचे सामाजिक व आर्थिक
पुनर्वसन करणे.

थोडक्यात पुनर्वसन म्हणजे गुन्हेगार
किंवा पीडित व्यक्तीस गुन्हा पुन्हा समाजात सहभागी
होण्यासाठी प्रयत्न करणे व एक माणूस म्हणून जिवन
जगण्यासाठी प्रेरित करणे होय.

Ansingh
PRINCIPAL
FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

जबाबदार असून त्यांना समाज सामाजिक रास
या बाबतचा समाज होतो.

- ① समाज व गुन्हेगारांचा समाज
पर्यावरणिय दृष्टिकोनाचे दान
येताने एक म्हणे समाजाचे म्हणून त्यात
या बाबताने गुन्हेगारांचा समाज
करणे आणि दुसरा म्हणे कौटुंबिक संबंध
आर्थिक संबंध घेतलेत हात व आर्थिक
ज्या सामाजिक संस्थांमधीने गुन्हेगार
हे आहेत.

- ② गुन्हेगार-अनुकूलाचा परिणाम -
अज्ञान व हात ज्या
सामाजिक मानसशास्त्रात समाजशास्त्रिय
गुन्हेगार स्पष्टीकरण करून देणे म्हणून

पूरा

क 11

Explain the modern Sociological

आधुनिक समाजशास्त्रिय सिद्धान्त स्पष्ट

प्रश्नावली :-

समाजशास्त्रिय इटिकोन (Soc

Approach) द्विा पयवशी इटिकोन (

Approach)

व्यापितवदी इटिकोनामा विरोधान

इटिकोन वनित्या। हाउनेच गुन्हेचारी वनित्या

इटिकोनाच्या व्यापितमन्वाच्या वाहय हाउकां

अडोळी करतो या विचारसरणीच्या अने गुन्हे

गुन्हेचाराची व्यिक, मानसिक, व अन्य वैशिक

नशतान नर न्याच्या आरपुणवच समाजिक

Principle

PRINCIPAL
WILLIAMS & WILSON
SHELDON BARCEL 4102

निर्माण होत असत. भारतीयोंच्या विकसनशील दळामध्ये अशा
 काळामध्ये विकासाचे लक्ष्य गाठण्याचा प्रयत्न केला जातो. अशा
 ते अर्थ कुरव्यासाठी औद्योगिकीकरणदृष्ट्या प्रगत समाजात
 चा प्रयत्न केला जात आहे. तथापि या भौतिक बुद्धाणात
 अव्यवस्थित सामाजिक बदल करणे अपरिहार्य ठरते. अशा
 स्थितीत हाडून घेण्याच्या सामाजिक बदलांना एखाद्या
 प्रत्यक्षात म्हणून संघर्षात प्रोत्साहन.

औद्योगिकीकरणामुळे व शहरीकरणामुळे ग्रामीण
 पारंपारिक व्यक्तीय कुडाच्या रोजगाराच्या गोष्टीसाठी लोकांचे
 अह्रांकडे मोठ्या प्रमाणात स्थानांतर करणे आणि सामाजिक
 नातेसंबंधाची पक्कड दिव्ही आणि आणि सामाजिक नियम
 कुडी, समान मान्यता यांचा प्रभाव कमी झाल्या परंतु सामाजिक

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANZEL 2025

गुन्हेबाचे सामाजिक स्पष्टीकरण देणारा तो परिणाम गुन्हेबाक
जु आहे शई यास सामाजिक मान्यशाखाच्या पिन वरुणे
पान, समाजशास्त्रीय दृष्टिकोनातून गुन्हा हा वास्तविकता
असु बाकतो परंतु तो व्यक्तिवादी किंवा विकृतिपन्थ दृष्टिकोना
तून स्पष्ट करणो होणार नाही त्याच्या अने वनेन हे शिकण्या
प्रक्रियेचा परिणाम असून त्याचाच अनुकरण असो म्हणून
पान. एखादी व्यक्ती निर्या मान्यतांना पर्या एखादा व्यक्ती
शिकने त्याच्यामार्गे गुन्हेगारी वनेन शिकने. बर्दसहय शुर्गी व
असहय चोर यांनी मान्यतांचे गुन्हे करणारे मुख्याने केलेली
असून.

3) सामाजिक अवस्थेचे सिद्धांत :- (Social disorganization
Theories)

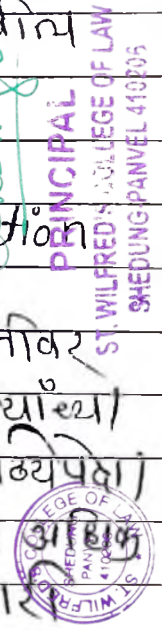
गणितीय अमान्यतेचे निरंतरणे सामाजिक
वदन होत असून. परी अस सामाजिक वदन वार्डि नकन
नी त्यामुळे असमान्यता अर्थात व सामाजिक दुर्भावना

आहे तसेच यामुळे मानवतावादा भावना व वाचन उपादान तळा-
गाळातील लोकांविषयीची जास्था कमी होत आहे उमेस असतो
तरी सामाजिक अव्यवस्थेच्या सिद्धांतावर काही टिका देखील
केली जाते.

६) विभेदकारी संगत व गुन्हेगारी (Differential association
and criminality)

गुन्हेगारीचा सिद्धांत हा विभेदकारी संगतीवर
आधारित असल्याचे सुदरमॅंड याने प्रतिपादन केले आहे. त्यांच्या
मते कायद्याचे उल्लंघन करण्यास अनुकूल नसलेल्या व्यक्तीपेक्षा
कायद्याचे उल्लंघन करण्यास अनुकूल असलेल्या व्यक्तीच्या
संस्पर्शामुळे एखादी व्यक्ती अपचारी (गुन्हेगार) बनते. गुन्हेगार
वर्तनाचे इतर व्यक्तींशी विशेषतः जीवितगु व्यक्तींशी व
गटाशी असलेल्या परस्परसंबंधांतून शिकण्याचे प्रयत्न म्हणून
स्पष्टीकरण केले जाते.

डॅनियल गॅमसेरच्या मते अनेक व्यक्ती
जीवन बगत असतात। गुन्हेगार तसेच गुन्हेगार नसलेल्या

विद्यार्थकारि वर्तनस्य समाप्तमान्यता यांचा पुंभावे कुमि ज्ञान्य।
परंतु सामाजिक विद्यार्थकारि पात्रावेद्वे हाताप्यामये सुद्वेवारी
कायद्यापेस। आदिक् पुंभावे असोद्वेरे सामाजिक निसिनियम
व समाप्तमान्यता यांचा पुंभावे कुमि ज्ञान्य। यागुनच सामाजिक
अव्यवस्था निभावे ज्ञान्य।

समाप्त्याच्या विविध हाटक्या वेगवेगळ्या
सुप्यावेद्वेनिच सांख्यनिज ही सामाजिक अव्यवस्था। निभावे ज्ञान्य।
हा सगळेच पुंभावे व नवी सुप्ये स्थानिक व आद्यान कुंजोनी सुप्ये
व पारंपरिक आरभाने व अन्य संस्थाणि नादगम्यि सुप्ये यामखीन
होता। या सामाजिक नूतनागुन्याच्या अमरव्येचा परिणाम न्य।
देशानिच सुद्वेवत्याच्या स्थानवेद्वे होतो सांख्यिक व नीसिक
कांतीसुळे स्वयंच्यनिचन सांख्यिक साधनांसुळे भारक दामना काठनी

प्राप्त न्याय प्राप्त समुपन ही महत्त्व आहे.

① कुरुष व बुल्बारी कायकाशाभाव :-

ने समाप्तायुनि कुरुष ही एक महत्त्वाची सामाजिक संस्था अस्तित्वात ह्या व्यक्तीचा धारणीय समाप्ताशी संपर्क बडविते. आता सामाजिक स्थान विचारिते करत. मातृशालाशाळांच्या सामाजिक सुभक्षण व्यक्तिसमूह बडवित्यामध्य कुरुषाची सुभक्षण महत्त्वाची असल्याने वातपणी न्याय कुरुषाचा प्रभाव पडत आहे या पध्दतीने कोणाचे कोणते नियंत्रणे आहेत. यांनी संलग्नपणे वातनी. आई - वडिल दोघ ही नोकरी करताने त्यांचे करियर नोकरी व व्यवसाय व्यापक न्याय सुभांकेत पक्ष देवाराय वेळ तरतुती परिणामी सुभांच्या कौटुंबिक व सामाजिक चारणा वेळ आहे। पानकाना वेळ तरतुती व सुभांकेत नियंत्रणे देवणे कोणत्या तरतुतीने सुभे वडिल संतानाचा मातृमन. विद्यार्थी ही. ही. ३ साधनांचा देखील न्यायकार प्रभाव पडतो.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDSUNG-PANVEL 416306

मिथेल एक गरुड रूपवापर मान केमि आनि न्याय्या संबधनि
अपराध उद्भवानाने ले आधिक न्णयण आनि गरुड याने
संबध हाडून येनी पविनायि चटक नागुन अपराध उद्भवानाने

5 सामाजिक संस्था व गुन्हेगारी कार्यकरणे भाषणे -
अपचारिणना व गुन्हेगारी वनिन यारुन सामाजिक्या

विविध संस्थाभन्ने आकर दिना याना प्ति व्यक्ती पुनरिणना
अपचारि (गुन्हेगारी) कुन्याके किंवा गुन्हेगारीके वकनयेनी
असने नी व्यक्ती सदस्य असनेच्या विविध सामाजिक आधिक
संस्थाने अपनये असने. वरुण सामाजिक संस्था व मानवी वनिने-

सामाजिक तंत्रासाठी
आर्थिक स्थित्यापत्तुन वेळ असून ते सामाजिक
वाक्यमन्वया वाचक्या संकानि सुन्वारी व
सुन्वारीना वाचक्या करत वान्दर सी.
कुन्वारी विवरी सांवा यी सिद्धान्तानुसार आ
वर्तन हा सामाजिक वेवत्वा आणि वाक्यमन्वया संद
अंतानि वाचक्यार विक्रम केवन्वा सव प्रकारच्या
परिणाम होना.

५) नर वरुड वाचकार/ वाक्यिक उन्वारीना
अरुनि वाक्य सन्व 1938 मन्व
वाच असनात ते वाक्यिन यरुन सुन्वया आवा र वा
वा यरुन करनात न्वाचक्य नर - वरुड उन्वारीना
नर वाक्यिन नरुवा विदु - सुन्वारीना वाक्यमन्व
वाक्यनात.

७) धार्मिक निर्याग
धार्मिक (Religious or Contract)

संघस्थान्ने सामाज्यशासत्रान्नां यूप आकुर्षा आरे
निधिरिनि कुरव्यामक्य काले भुनक्तुन अस्थानां
महोप्य स्वानि। मान्य हेइने अरां धाम्नां व्याव्य
धाम व अप्चारीना यार्व्यामहान्य अंतरसंघे दे
विचारान धाना येनीन्य पहिन्या महोप्य धाम्नि
अथानि विधायक नीतिकेन्वा स्थाित महोप्य विचार
अस्थारो धाम्नां अस्थानेन्या संघेन्य अन्य क्रोणां
निध्यांगप्रहा यूप वराका अरु शकन नाली महोप्य
अथानि अकना, परंतु अस्थान्य निर्यागां करार

Principals

PRINCIPAL
ST. WILFRED COLLEGE OF LAW
SHEWAN TOMES & CO. 206

७) सामाजिक निर्यागान्ने सिध्यांग —

मानव संसाधन विकास विभाग, दिल्ली
शिक्षण विभाग, दिल्ली
दिल्ली

Principle

PRINCIPAL

**ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206**

अधिकतर अधिकांश अपराधी अपराधपूर्ण होते.

अपराधी अपराधपूर्ण होते अपराधी अपराधी

अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी

अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी

अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी

अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी

अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी

अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी

अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी

अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी अपराधी

प ००
अपराधी अपराधी अपराधी

Causes of criminal behaviour

Quesing
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Quesing
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

28/11 2023
2023
सामाजिक शांति आणि सुशासन
चा संदर्भ

Relationship Between Police and
Prosecution.

→
शांति आणि सुशासन

सामाजिक शांति आणि सुशासन

सुशासन आणि सुशासन
चा संदर्भ

सामाजिक शांति आणि सुशासन

सामाजिक शांति आणि सुशासन

सामाजिक शांति आणि सुशासन

सामाजिक शांति आणि सुशासन

सामाजिक शांति आणि सुशासन

सामाजिक शांति आणि सुशासन

FOR EDUCATIONAL USE

Quinal

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

एतन्मया आदिभ्यो आदि स्वस्वो लुकिव्यादिभ्यो
पुनरिति कश्चि कश्चि तौ लुकिव्यादिभ्यो, निरुद्धौ
तौ च नाना भूतौ चतुष्टयौ च लुकिव्यादिभ्यो
अथवा अथवा चतुष्टयौ चतुष्टयौ चतुष्टयौ
कालिकायै स्वस्वो चतुष्टयौ चतुष्टयौ
तौ च पुनरिति चतुष्टयौ चतुष्टयौ चतुष्टयौ
अथवा चतुष्टयौ चतुष्टयौ चतुष्टयौ चतुष्टयौ

ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଚାଳକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ, ଚାହୁଁଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କ
ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସମାଜିକ ସୁଧାର
କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଚାଲାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ଅନୁରୋଧ
କରାଯାଇ ଚାହୁଁଛି। ଚାଳକଙ୍କ ସହଯୋଗ ଗ୍ରହଣ
କରି ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଚାଲାଇ ଦେବାକୁ
ଅନୁରୋଧ କରାଯାଉଛି। ଚାଳକଙ୍କ ସହଯୋଗ
ଗ୍ରହଣ କରି ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଚାଲାଇ
ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଉଛି। ଚାଳକଙ୍କ
ସହଯୋଗ ଗ୍ରହଣ କରି ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ
ଚାଲାଇ ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଉଛି।

Principal
St. Wilfred's College of Law
Shedung-Panvel 441305

9 95] Alcoholism] 2018 2019 2020]

Alcoholism :-

Alcoholism is a chronic disease of the brain.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

Alcoholism is a chronic disease of the brain. It is a complex condition that involves changes in the brain's chemistry and structure.

1. Substance Abuse - The use of drugs or alcohol in a way that is harmful to the individual or society.

2. Types of Substance Abuse -

- Alcohol Abuse
- Drug Abuse (Heroin, Cocaine, Marijuana, etc.)
- Prescription Drug Abuse

3. Effects of Substance Abuse -

- Physical Health: Liver damage, heart disease, lung problems, etc.
- Mental Health: Depression, anxiety, paranoia, etc.
- Social Problems: Family issues, job loss, legal trouble, etc.

4. Prevention and Treatment -

- Education and awareness programs.
- Support groups and counseling.
- Medical treatment (detoxification, therapy, etc.).

5. Conclusion - Substance abuse is a serious problem that affects millions of people. It is important to recognize the signs and symptoms and seek help as soon as possible.

1. Substance Abuse - The use of drugs or alcohol in a way that is harmful to the individual or society.

2. Types of Substance Abuse -

- Alcohol Abuse
- Drug Abuse (Heroin, Cocaine, Marijuana, etc.)
- Prescription Drug Abuse

3. Effects of Substance Abuse -

- Physical Health: Liver damage, heart disease, lung problems, etc.
- Mental Health: Depression, anxiety, paranoia, etc.
- Social Problems: Family issues, job loss, legal trouble, etc.

4. Prevention and Treatment -

- Education and awareness programs.
- Support groups and counseling.
- Medical treatment (detoxification, therapy, etc.).

5. Conclusion - Substance abuse is a serious problem that affects millions of people. It is important to recognize the signs and symptoms and seek help as soon as possible.

ଶିକ୍ଷଣ ସଂସ୍ଥାକୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥୀକରଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।

ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ.

211 ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕਰਮੀ ਪੁਲਿਸ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ.

੧] ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨਾ ਜਾਵੇ।

2] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੋਲ ਜਾਣਾ।

੩] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੪] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੫] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੬] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੭] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੮] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੯] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੦] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੧] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੨] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੩] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੪] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੫] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੬] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੭] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

੧੮] ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।

PRINCIPAL
WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDDING-PANVEL 410206

व्यक्ति को (ज्यादा) कायदा) को अंगीकार है।
कानून और (अभियोग) पक्षाद अंतरात्मा (मायका),
एक व्यक्ति की विषयक पदहातीमध्ये (१०/१२/२०२१) २०२१/१२/२१
दुखाने को भी (अभियोग) को कल्याणी दोषी मानते
हैं सिद्ध करवाया है और अंगीकार करवाया है।

आराम में दोषोपासक पदहातीचा वापस लेना जातो
त्यामुळे आरोपीच्या बाजूने असं घडता असातो की
त्याने अपराध कोणता नाही अशी प्रक्रियात्मक
विधयानुसार ए कायदाने विहित केलेल्या पुराव्या
नुसार सोप्यात अभियोगपक्ष सिद्ध करवातो तो
पर्याप्त त्याने अपराध कोणता नाही असा घडता
करते जातो आराम्य बाकी पुरावा प्रसिद्धिमात्र
तसे कमाविष्ट केले आहे.

विधयानुसार असातो तस त्याविषय
जीवण व ख्यातप्य बाब्यात असा असा दोषी
बाबती सुटल्या तरी चालागीत एरंगु एत विधाय
जावतो दोषी करवावयाचे आताचाच ए विधय आहे

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410305

2180

295

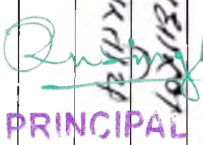
ଉତ୍ତମ ସାକ୍ଷିକ ସାକ୍ଷୀ ଦ୍ୱାରା ସାଧ୍ୟତା
[Nullum crimen sine lege]

ଏହା ଆମେରିକୀୟ ଆଇନର ଏକ ମୂଳ ନୀତି ଅଟେ । ଏହା କୁହେବ ଯେ କେହି କିଛି ଅପରାଧ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ନିୟମ ନାହିଁ ତେବେ ତାହାକୁ ଅପରାଧ ନୁହେଁ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏହା ଆମେରିକୀୟ ଆଇନର ଏକ ମୂଳ ନୀତି ଅଟେ । ଏହା କୁହେବ ଯେ କେହି କିଛି ଅପରାଧ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ନିୟମ ନାହିଁ ତେବେ ତାହାକୁ ଅପରାଧ ନୁହେଁ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ଏହା ଆମେରିକୀୟ ଆଇନର ଏକ ମୂଳ ନୀତି ଅଟେ । ଏହା କୁହେବ ଯେ କେହି କିଛି ଅପରାଧ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ନିୟମ ନାହିଁ ତେବେ ତାହାକୁ ଅପରାଧ ନୁହେଁ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏହା ଆମେରିକୀୟ ଆଇନର ଏକ ମୂଳ ନୀତି ଅଟେ । ଏହା କୁହେବ ଯେ କେହି କିଛି ଅପରାଧ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ନିୟମ ନାହିଁ ତେବେ ତାହାକୁ ଅପରାଧ ନୁହେଁ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

2. শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্য, শিক্ষা, শিক্ষা, শিক্ষা আৰু শিক্ষা

শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত
শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ ক্ষেত্ৰত

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Name : Shital Chandrakant Ingale

Subject : Labour Law

Semester : 1

Class : LLB-1st Year Roll No. : 47

Academic Year : 2023-24

Professor-in-Charge : _____

Department : _____ Head of the Department : _____

University : _____

**P
R
O
F
I
L
E**

CERTIFICATE

Class : _____ Year : _____

This is to certify that the work entered in this journal is the work of
Kumar / Kumari

who has worked for the 1st / 2nd / both Term(s) of the year
_____ in the college laboratory.

Professor-in-charge

Head of the Department

Qu Singh

PRINCIPAL

Date :

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

INDEX

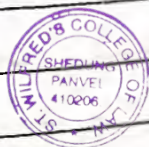
Expt. No.	Date			EXPERIMENT	Remarks Page
	D	M	Y		
				Module - I	
Q. 1)				Explain I.L.O & its significance to administrative interest of workers	1-2
Q. 2)				Explain collective bargaining	3-5
Q. 3)				Evaluation of growth of Trade Union in India post Independence	6-7
				Module - II	
Q. 4)				Define Industry	8-9
Q. 5)				discuss the relation between individual dispute & industrial dispute	10-11
Q. 6)				Define strike & types.	12-14
				Module - III	
Q. 7)				Labour Court & its powers	15-16
Q. 8)				Explain MRTU & PULP	17-18
Q. 9)				Explain Standing Orders	19-21
				Module - IV	
Q. 10)				Define Industrial Dispute and bring out its ingredients.	22-24
Q. 11)				Hazardous ^{Process} process	25-27
Q. 12)				Define ^{Principals} Apprentice and its powers and duties	28-30

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
PANVEL, 410205

INDEX

Sl. No.	Title	Page No	Rem
	Module - I		
1)	कामगारांच्या हितासाठी ILO (आंतरराष्ट्रीय कामगार संघटना) आणि त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.	1-2	
2)	भारतातील स्वातंत्र्येतर हेड युनियनची उत्पत्ती आणि वाढ	3-5	
3)	सामूहिक सोडेलोजीचे स्वीकारण द्या. त्याचे फायदे आणि तोटे लिहा.	6-7	
	Module - II		
4)	उद्योग निश्चित करण्यासाठी कोणते गुणधर्म आहेत त्याची व्याख्या लिहा.	8-9	
5)	वैयक्तिक विवाद आणि जैविक विवाद सामूहिक संवेध जोडून आणि चर्चा करा.	10-11	
6)	संपान्या (इंग्रज) तपशीलवार स्पष्ट करा. विविध प्रकारचे वर्गीकरण करा.	12-14	

D. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Title

Page No

Remarks

Module - III

- 6) कामगार न्यायामय आणि त्याचे समर्थन 15-16
- 7) अनुचित क्षम पद्धती 17-18
- 8) हेड युनियनला मान्यता देण्याबाबत शुल्की चर्चा करा. व त्याचे हक्क व धंदेन स्पष्ट करा. 19-21

Module - IV

- 10) कारखाना आणि कारखान्याचे वैशिष्ट्ये परिभाषित करा. 22-24
- 11) द्रोकादायक प्रक्रीया. 25-27
- 12) शिकाऊंची (Apprentice) व्याख्या करा. आणि शिकाऊंची काकी आणि कर्तव्य मिहा. 28-30

Qus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410205
FOR EDUCATIONAL USE

ST. MARTIN'S COLLEGE OF LITERATURE
SHEPUNG PANEVIL 410205

Principal
St. Martin's College of Literature
Shepung Panevil
Date: _____
To: _____
From: _____

Reference to the letter of _____
dated _____
is hereby acknowledged.

The _____
has been reviewed and found satisfactory.

The _____
is approved for _____.

The _____
is hereby approved.

The _____
is approved for _____.

The _____
is approved for _____.

कार्यदेवीर उडचणीच्या लेशेवरीने कारखानदारांचा विरोध
 एक मोठी उडचण होती. या विरोधा मुळे संघटना बनि
 कामात पुढाकार होणारा अनेक कामगारांना हा मउपेक्षा
 काढाव्या लागल्या. व काही काळ नोकरी साहीता मुकावे
 काही काळानंतर हा कारखानदारांचा संघटने विजयी वृष्टी
 वरमला. पण हे घडून येण्यासाठी पाचपन्नीस उवजे उत
 लागली. आणि एकेदर सामाजिक परिस्थितीत मूळभूत
 स्वरूपाचे बदल घडून यावे लागले. आणि
 सामाजिक न्याय व जागतिक शांतता प्रश्न
 पित करणे. आंतरराष्ट्रीय कायदा व त्याची कार्यवाही
 ह्यासाठी आचारसंहिता तयार करणे, आंतरराष्ट्रीय म
 प्रमाणे तयार करून ती करार व लक्ष्य शिकारशी यांच्या
 स्वरूपात मांडणे व त्यांवरून आंतरराष्ट्रीय समविषय
 आचारसंहिता बनविणे आणि जगातील मूळ कामगारांच्या
 समविषयक आचारसंहिता बनविणे हा हे जाल्याचे प्रमुख
 उद्दिष्ट्ये आहेत.

Sushil

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

सामूहिक सौदेबाजीचे फायदे आणि तोटे समजावून सांगणं.

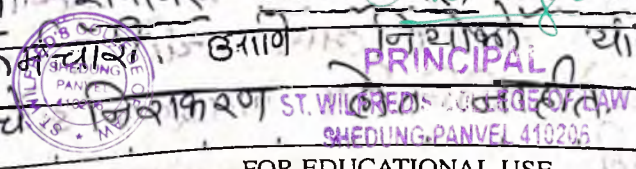
सामूहिक सौदेबाजी हे एक प्रमुख साधन आहे ज्यामुळे व्यापारे नियोजित आणि त्यांच्या संस्था आणि कामगार संघटना योग्य वेळी आणि कामाची परिस्थिती निश्चिपित करू शकतात. हे सुदृढ कामगार संबंधासाठी आधार देखील प्रदान करते.

क्र सामूहिक सौदेबाजीच्या फायद्यांची यादी (Advantages) :-

1) हे कर्मचारी समर्थक आहे :- सामूहिक सौदेबाजीच्या वकीलांचे म्हणणे आहे की सामूहिक सौदेबाजीमुळे कर्मचाऱ्यांना काष्ठकरी लोक म्हणून त्यांच्या हक्कांसाठी लढणे सोपे होईल. कामगार संघटनेचे सदस्य बनून त्यांना संघटनाच्या प्रतिनिधीमार्फत आपाप मिळे. ज्यांचे उद्दिष्ट अधिक वेळी, कमी कामाचे तास, सुरक्षित कामाची ठिकाणे आणि उत्तम आबोवयव सेवा यांसारख्या कर्मचारी सदस्यांच्या भाव्यासाठी काम करणे आहे.

2) हे अपमानास्पद कर्मचाऱ्यांना शक्यतेन ठेवते :- सामूहिक सौदेबाजीमध्ये ज्या कर्मचाऱ्यांना साधारणतः त्यांच्या हक्कांसाठी लढण्याचे साधन आणि आत्मविश्वास नसतो, तर ते हेड - युनियनचा भाग नसतील, तर त्यांच्या कडे किंवा अन्य व्यक्तीकडे असतील त्यांच्या कामगारांचा फायदा घेत असल्याने नियोजकांना आणत होतील.

3) हे कर्मचाऱ्यांना संपावर जाण्यापासून प्रतिबंधित करते :- जेव्हा कर्मचारी आणि त्यांच्या माठ्या समर्थक असतात त्यांच्या विश्वासू ST. WILFRED'S PANVEL LAW WEDDING, PANVEL 419206

तेव्हा कर्मचाऱ्यांसाठी संपादन जाणे हे एक लोकप्रिय आहे. या कृतीमुळे कामकाजत अडथळा येतो आणि व्यवसाय अपंग होतात. शेवटी त्यांच्या फटका घाहका बसतो सामूहिक सोदेलाजीने कामगाराना काम थोडक्यात गरज नाही.

4) हे सर्व कर्मचाऱ्यांना संरक्षण देते :- लोक सामूहिक सोदेलाजीच्या लाजून ते म्हणतात. फीडा नियोजक आणि कामगार संघटनेच्या प्रति स्वासरी केलेल्या करारांमध्ये, कंपनीतील सर्व कर्मचाऱ्यांना करारांमध्ये नमूद केलेल्या काफोणत्याही अटीचा तपायदा हे

हे सुरक्षा आणि स्थिरता पदाने करते :- कर्मचाऱ्यांच्या लाजून यामुळे त्यांना काढाची सुरक्षितता मिळवणे कारण त्यांना वेळोवेळी करणे वरून काढून टाकण्याची चिंता लक्षणीय नाही. जर ते असतील तर त्यांच्याकडो एक गिअरपेट सिस्टम कर्मचारी म्हणून त्यांच्या हक्कासाठी लढण्यासाठी प्रतिनिधी आहेत.

* सामूहिक सोदेलाजीच्या उपायांची यादी (Disadvantages)

1) हे असमानतेसाठी पवण आहे :- सामूहिक करारांच्या अंशकार म्हणतात. की हे सामूहिक नियोजक केवळ कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या आपात्रते पेक्षा कमी शकते नियोजकांच्या लाजून प्रतिनिधीत्व कमकुवत असणे व्यवसायाला जायत भरपार केवळ अत्याधिक फायद्यांमुळे प्रमाणात गमवावे. PRINCIPAL ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW SHAKYATA आहे. दुसरीक जर कर्मचाऱ्यांच्या प्रतिनिधीत्व कमकुवत असेल, तर त्यांना लागू शकत नाही.

७) हे नियुक्त्यासाठी पसपती असू शकते :- सामूहिक सोदवाजीच्या बाबत असलेले काही महत्त्वाचे युक्तीवाद करतात की ही प्रक्रिया कर्मचार्यांना - खूप शक्ती देते. आणि त्यांच्या व्यवसाय चापवण्याच्या बाबतीत नियुक्त्यांना हात लाडून सोडतात.

८) यास बसव वेळ (मागती) :- पुरोधा सामूहिक सोदवाजीने हाच कामता आणखी एक तोटा म्हणजे वारंवार पूर्णपणे नवीन आणि प्रत्यक्ष येण्यासाठी लागणारा वेळाने नोकरीसाठी बदल आणि प्रक्रियेत सामील असलेल्या लोकांचे काय करितात त्याबद्दल वा मतात.

९) हे वरील कर्मचारी आणि असदस्य कर्मचार्यांवर अन्यायकारक असू शकते :- जर मुद्दा विषय आणि फायद्याचा असताना तर वेतनातील समानता म्हणजे, एखाद्या संस्थेतील बसव वेळ पाहून काम करणाऱ्या कर्मचार्यांचा फायदा होत नाही तो कारण त्यांना त्यांच्या कनिष्ठ आणि निवृत्त सहकाऱ्यां सारखेच फायदे मिळतात. टीकाकारांसाठी हे योग्य नाही.

१०) हे नियुक्ती आणि कर्मचारी यांच्यातील वरी वाढू शकते :- जर सामूहिक सोदवाजीचे उद्देश्य व्यवस्थापन आणि कर्मचार्यांसाठी फायदेक्षीर उपायांसह आणणे आहे. परंतु उच्च कारणे आहेत. जिथे काहीही सहमत नाही. जेव्हा चर्चा निरर्थक ठरते तेव्हा परिस्थिती कमी होण्याऐवजी बिघडू शकते. पुरोधा गटासाठी हे कधी-कधी नियुक्ती आणि कर्मचारी यांच्यात निरोधी जाते सध्याचेच अडथळी निर्माण करू शकते.

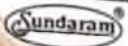
4. 3) स्वतंत्र झाल्यानंतर हेड युनियनची उत्क्रांती आणि वाढ

उ: - IITUC (भारतातली पहिल्या क्रमांकाची मध्यवर्ती कामगार संघटना) ची स्थापना मे 1947 मध्ये सरदार वल्लभ पटेल यांच्या नेतृत्वाखाली झाली. तेव्हापासून (IITUC) इंडिया हेड युनियन काँग्रेस वर कम्युनिस्टांचे वर्चस्व उत्पन्न होई. मजदूर समा 1948 मध्ये सोशलिस्ट पार्टीच्या नेतृत्वाखाली स्थापन झाली. नंतर ती समाजवाद्यांच्या प्रभावाखाली भारतीय मजदूर संघटना स्थापना 1955 मध्ये झाली. स्वातंत्र्यानंतर कामगार संघटना पक्षिय राजकारणाची जोडल्यामुळे त्यांच्या प्रादेशिक पक्षांच्या उदयामुळे संख्येत वाढ झाली आहे आणि प्रत्येक पक्षाने आपापसांत व्यापार निर्माण करण्याचा निर्णय घेतला आहे. तथापि 1990 नंतरच्या उदारीकरणानंतर त्यांच्या नेतृत्वावरील काहीसा झाला आहे. कामगार संघटनांच्या नेतृत्वाच्या विरोधात कामगार संघटना सुधारणा आणि किमान वेतन यांसारखे मुद्दे राजकीय तापदायक ठरले आहेत.

स्वातंत्र्यानंतर भारतात एक समान समष्टी सोडविण्यासाठी विविध संघटना एकत्र आल्याने देखील पाहिले आहे. त्यामध्ये 1974 चा शेवट संपता आणि ग्रेट इंडियन टेक्स्टायल स्ट्राइक, 1972 यांचा समावेश आहे. तथापि 1990 नंतर अशा संपाना कमी शार्वजनिक पाठीला मिळत दिसून आले. अनेक चारित्रिक मजदुरां वरही वाढीव भर आहे. मजदुरांवरही अधिक लक्ष केंद्रित केले जात आहे. कामगारांच्या विशेषतः अस्तरासित परिस्थितीमुळे आहे. संप कामगार संघटनांनी असंघटीत शैलीत सदस्य संख्या वाढत आहे.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410205

* इंडियनच्या वाढीस निहातमार लावणारे धरक :-

जुनी 1857 नंतर भारतात आधुनिक उद्योग उदयास येऊ लागले तरी 1920 पर्यंत कामगार संघटना उदयास आणू नव्हत्या. भारतातील कामगार संघटनांच्या चळवळीच्या वाढीस काशीसुत असभेस काही धरक खात्रीत प्रमाणे आहेत.

- 1) पहिल्या महायुद्धानंतर जीवनावश्यक वस्तूंच्या किमतीत वाढू लागल्याने कामगारांचे वेतन अपरीवर्तीत राहील असे आंतरराष्ट्रीय कामगार संघटना (ILO) ची स्थापना कामगारांच्या हित साठी झाली.

2) 1920 च्या दशकात भारतात समाजवादी विचारसरणीच्या उदयामुळे कामगार संघटनांची निर्मिती झाली.

R. Singh
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

प्र. 4) उद्योगाची व्याख्या मिहा. मिधारीत उद्योगासाठी समाये काय आहे ?

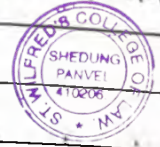
उ. 1) औद्योगिक कामाचे वावणीत उद्योग किंवा कारखाना पहिला महत्वाचा घटक आहे. त्यामुळे उद्योग शब्दाची समजावून घेणे गरजेचे आहे. औद्योगिक विवाद कायदा 1947 कलम 2 (ज) प्रमाणे 'उद्योग' याचा अर्थ मामकांचा कोणताही धंदा, व्यापार, उपक्रम वस्तू निर्मिती किंवा अजर्कि असा आहे. आणि यामध्ये कामगारांची कोणतीही आजीविका, सेवा, बेजगार हस्तव्यवसाय किंवा औद्योगिक व्यवसायांचा किंवा व्यवसायांचा समावेश होतो.

क उद्योग :-

मामक व त्याच्या कामगारांनी कामकाजाच्या सहकार्यांनी चालवलेली विसासह कार्यप्रणाली (मग असे कामगार त्या मामकांनी प्रत्यक्ष अथवा प्रति माफत ठेकरांसह नेमकीत ठेवलेले असतील.) जी वस्तू किंवा सेवांचे उत्पादन, पुरवठा किंवा वितरण मानवी गरजा किंवा इच्छांचे समाधान करण्यासाठी कार्यरत आहे. (अशा गरजा किंवा इच्छा फक्त अध्यात्मिक किंवा श्रवणाच्या नसतील.)

1) अशा कार्यप्रणाली च्यामुळे उपण्यासाठी काहीही भांडवल असो किंवा नसो.

2) अशा कार्यप्रणाली जी कोणताही नफा किंवा फायदा मिळवणे यासाठी चालवले असो किंवा नसो.

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

क गुणधर्म :-
 1) वस्तु किंवा सेवांचे उत्पादन व वितरण पद्धतशीलपणे मानवी इच्छा व गरजांची पूर्तता करण्यासाठी शक्यते केले जाते.

2) नियमित उत्पादन हा उद्योगाचा आणखी एक गुणधर्म होतो. अनियमित उत्पादन असल्यास तो उद्योग मान्यतायेणार नाही.

3) कार्यप्रणालीचे स्वरूप हा किंवा व्यापाराशी साधर्म्य असणारे पाहिजे.

4) छद्म, व्यक्तिगत सुरक्षासाठी चाफेव्यात उद्योगाची कोणतीही कार्यप्रणाली उद्योगात म्हणता येणार नाही.

5) मालक व कामगार यांच्या कामांमध्ये निर्माण झालेले नाते दिसले पाहिजे. परस्पर सहकार्य व वस्तूचे उत्पादन व वितरण करणाऱ्या कार्यप्रणाली पाहिजे.

6) मानवी गरजांची पूर्तता करणाऱ्या उद्योगा पाहिजे. साध्यात्मिक किंवा धार्मिक गरजा पूर्त करणाऱ्या उद्योगांना उद्योग शब्दाच्या व्याख्येत स्थान नाही.

xxx

Dus Singh
 PRINCIPAL

प्र. 5) औद्योगिक विवाद कायद्याख्यामीत "कामगार" म्हणजे का

उ. - औद्योगिक विवाद कायदा कलम 2 (एस) प्रमाणे कामगार शब्दाची व्याख्या सूचीम प्रमाणे सांगता येईल.

'कामगार' याचा अर्थ, "मी मागे किंवा इतर कोणतेही अंगमेहनतीचे अकुशल, कुशल, तांत्रिक, यंत्रकारकृती किंवा परकी काम करणाऱ्या किंवा कोणत्याही उद्योगात कामावर ठेवलेली कोणतीही व्यक्ती असू

१) कामगार :- कोणत्याही कारखान्यात नोकरीवर कोणतीही व्यक्ती जी -

- अ) कौशल्याचे अथवा विनाकौशल्याचे किंवा
- ब) श्यहशे किंवा
- क) देखरेखीचे किंवा
- ड) तांत्रिक किंवा
- इ) सिपिकाचे किंवा
- फ) यंत्र चालविण्याचे काम करण्यासाठी प्रकार किंवा अप्रकार इत्यादी सेवा मेहनताना किंवा मोहदला देण्यात येतो

२) कामगार या व्याख्येत अंतर्भूत असलेल्या व्यक्ती :-

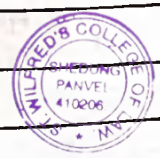
- १) रेल्वेच्या कोणत्याही प्रशासकीय जिम्हा किंवा उपविभागाच्या कार्यादरम्यान कार्यमश्वरुपी सेवेत नसलेले आणि रेल्वे मध्ये विजिदिए केलेल्या कोणत्याही समेत कामगार रेल्वे अधिनियम 1989 च्या कलम 2(34) मध्ये

अ) जहाजाच्या ताफ्यातील, मास्टर, सीमन किंवा इतर व्यक्ती,
 ब) विमानाच्या ताफ्यातील कॅप्टन किंवा इतर व्यक्ती,
 क) मोटार वाहनाच्या संबंधात ड्रायव्हर, होल्डर, मेकॅनिकल, प्लिगनर
 म्हणून किंवा अन्य कोणत्याही शमतेत मरती सामेली व्यक्ती,
 ड) त्याच्या कंपनीच्या विदेशातील कामासाठी मरती केलेली
 आणि अनुसूची सेवांमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रमाणे अशा
 कोणत्याही शमतेत मरतीवाहने कामावर असलेली व्यक्ती
 आणि असे जहाज, विमान किंवा मोटार वाहन किंवा
 कंपनीची मरती नोंदणी केलेले असलेले मरती

७) अनुसूची सेवांमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रमाणे अशा कोणत्याही
 शमतेत काम करणारी व्यक्ती, मग त्या वेळगाराचा करार,
 ह) अधिनियम संमत होण्यापूर्वी किंवा त्यानंतर केलेला
 असो - आणि असा करार, स्पष्ट किंवा छानित असो अथवा
 लेखी असो किंवा तोंडी असो किंवा

जो कामगार जखमी झालेला असेल अशा कामगाराचा
 मुख्य होतो तेव्हा अशा कामगारांचा विदेशातल्याच्या
 कोणत्याही अवसंविताच्या निदेशा म्हणून कामात जातो. तसेच
 जो कामगार युक्रेन उपधाताने जखमी होऊन मरतो
 तो त्या कामगाराच्या वावरील कामगाराच्या संज्ञेचा
 अर्थ विस्तारित केला आहे.
 वदली कामगार देखील कामगार आहे
 (निवेदन पोर्ट कॅंड हंडलिंग वॉकर को-ऑप सो. लि - वि -
 ध्यानबाकुमार २००१, १८८११६२९.)

Principals
 PRINCIPAL
 ST WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHREDUNG-PANVEL 410205

प्र. 6) औद्योगिक विवाद कायदा, 1947 या खासगी संपात्ती
राखे लंदीची तरतूद स्पष्ट करा.

उ:- संप (स्ट्रोक) :- औद्योगिक विवाद कायदा, 1947 काम
मध्ये संपालावत व्याख्या करण्यात आली आहे.

एखाद्या कारखान्यात काम करणाऱ्यासाठी नेमल्या
समूहाद्वारे हे कार्य करित असताना एकपुटीने
बंद करणे किंवा थांबविणे अथवा एखाद्या कारखान्यात
अशा व्यक्तीद्वारे - जे कामगार आहे व काम करी
तेत अशा व्यक्तींना काम करित असताना
काम करण्यास नकार देणे याचा संपात्ती म्हणजे

संपात्ती उद्देशाने कामगारांच्या विशिष्टद्वारे
दुसऱ्याच्या संमतीने अशा उद्देशाने कायदा
त्यामुळे कारखान्याच्या मातकावर या गोष्टीचा
पडसा पारहेजे आणि त्याने कामगारांच्या मागणी
स्वीकार केला जाणारहेजे. संप ही कृती कामगारांच्या
संबंधित आहे. संपात्ती पुकारण्यासाठी खासगी गोष्टी
अशा आवश्यक नाही.

- 1) एक उद्योग किंवा अनेक उद्योग,
- 2) एक मातक किंवा मातकांचा समूह,
- 3) उद्योगात किंवा उद्योगातह्या काम करणारे कामगार
- 4) काम बंद करणे किंवा काम करण्यास स्पष्ट नकार
- 5) कामगारांच्या एका समूहाद्वारे काम करण्यास स्पष्ट नकार देणे किंवा काम बंद करणे.

Singh

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

संपाचे प्रकार :-

- १) साधारण संप
- २) संपाच्या काळात काम न करणे.
- ३) संध्य गतीने काम करणे
- ४) सहानुभूतिदशक संप
- ५) नियमाप्रमाणे काम करणे.

या प्रकारांचे स्विस्तर वर्णन पुढीलप्रमाणे :-

१) साधारण संपात कामगार एका सार्वजनिक प्रयोजनात कामावर जाण्यास नकार देतात. ज्यावेळी कारखानदारास समवर्षी पासून वंचित करतात. संपात काम न करण्याच्या प्रसिध्दीला किंवा पध्तीला 'यंत्र बंद संप' म्हणतात. (Pen down & tool down)

२) संध्य गतीने काम करण्याच्या संपात कामगारांचे गुप किंवा समूह हे नियमितपणे कामावर उपस्थित राहतात. शिवाय हा कामगारांच्या गुप प्रत्यक्षपणे कार्य देखील करीत असतो. परंतु त्यांची काम करण्याची गती नेहमीपेक्षा संध्य असते.

३) काम बंद करणे किंवा काम करण्यास नकार देणे यामुळे खऱ्या अर्थाने संप म्हणतात. अहर्षितांसाठी काम बंद कोणत्या तरी न्याय संप म्हणता येते.

४) सहानुभूतिदशक संपाच्या बाबतीत शांतिविमोहेने काम म्हणजे संप नाही असे निकाम कामगार न्यायालयाने रिमोव्हे आहेत. कारण ज्या संपात व्यवस्थापना विरुद्ध संप पुकारण्याचा उद्देश नसतो.

५) नियमाप्रमाणे काम करून संप पुकारण्याच्या बाबतीत तो संप म्हटला जात नाही कारण काम शांतिविमोहेने नसते

* टाळेबंदी :- (Lockout) :-

टाळेबंदी याचा अर्थ, रोजगाराची जागा तात्पुरती बंद करणे किंवा काम स्थगित करणे नियोक्त्याने कामावर ठेवलेल्या व्यक्तीं पैकी कितीही रोजगार चासू ठेवण्यास त्याने नकार देणे असा

संप जाणे टाळेबंदी यांत फरक आहे. योजने टाळेबंदी म्हणजे कामगारांचे कामाचे ठिकाण बंद करणे किंवा काम थोडक्याने होय. तसेच कारखानेदाराद्वारे त्यांच्या कार्यत नियोजित संख्येपेक्षा जास्त असलेल्या कामावर ठेवण्यास नकार देणे. यामुळे सुद्धा टाळेबंदी म्हणतात. टाळेबंदी ही कृती मातकामाची संबंधित आहे.

* टाळेबंदीची आवश्यक तत्त्वे :-

- 1) कारखान्याच्या मातकाद्वारे कारखान्याचे किंवा कामगारांचे काम करणे याचे ठिकाण बंद करणे.
- 2) कारखान्याच्या मातकाद्वारे कामाचे निमंलन करणे. काम थोडक्याने.
- 3) कारखान्याच्या मातकाद्वारे अशा संख्येत अशा कामाची ज्यांना मातकाने काम दिलेले असते त्यांना चासू ठेवण्यास नकार देणे.
- 4) इच्छोगांतध्ये विवाद निर्माण झाला पाहिजे. टाळेबंदी म्हणजे केवळ कामाचे ठिकाण बंद करणे अंतर्भाव होतो. मात्र व्यक्तींचे बंद करण्याचा अंतर्भाव नाही. हा सर्वोच्च न्यायालयाच्या सुपरिचित निर्णय

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHREDUNG-PANVEL, GOA

औद्योगिक न्यायालयची रचना व कार्ये स्पष्ट करा. ?

MRTD PULP 1971 काम (मु) नुसार औद्योगिक न्यायालयाची स्थापनेबाबत तरतूद आहे.

रचना :-

काम ४ (ग) राज्य सरकार वाजपत्राल अधिसूचना प्रसिद्ध करून औद्योगिक न्यायालयाची स्थापना करील.

१) औद्योगिक न्यायालयात तीन पेक्षा कमी सदस्य नसतील त्यातील एक अध्यक्ष असेल.

२) औद्योगिक न्यायालयाचा प्रत्येक सदस्य त्या न्यायालयात येणाऱ्या तक्रारीविषयी संबंधित असणार नाही किंवा अशा तक्रारींशी निगडित कोणत्याही कारखान्याची संबंधित नसेल.

३) औद्योगिक न्यायालयाचा प्रत्येक सदस्य अशी व्यक्ती असेल की जो उच्च न्यायालयाचा न्यायाधीश आहे किंवा अशा न्यायालयाचा न्यायाधीश म्हणून नियुक्ती होण्यास पात्र आहे.

यातील एक सदस्य असा असेल की जो वारीसपुमाणे पात्र नाही. परंतु राज्य सरकारच्या मते त्या व्यक्तीकडे कामगार किंवा औद्योगिक तक्रारतातील तज्ज्ञ असल्याचे ज्ञान आहे.

D. Singh

PRINCIPAL

ST WILFRED'S COLLEGE OF LAW

SHEDUNG-PANVEL 410205

- * औद्योगिक न्यायालयची कार्ये :-
- अ) संघटनांनी मान्यतेसाठी केलेल्या अर्जावर निकाम देणे.
- ब) या अधिनियमानुसार मान्यता दिलेल्या संघटना इतर सारख्या एवजी अन्य संघटनांनी मान्यतेसाठी केलेल्या अर्जावर निकाम देणे.
- क) संघटनेला दिलेली मान्यता काढून घेण्यासाठी अर्ज शुद्ध करण्यासाठी इतर संघटनांनी अथवा मानकांनी केलेल्या अर्जावर निकाम देणे.
- ड) परिशिष्ट IV बाब - 1 मधील अनुचित कामगार पहली रें इतर अनुचित कामगार पहली बाबतच्या तक्रारीवर निकाम देणे.
- इ) कामगार संघटनांच्या सदस्यत्वाची तपासणी व अनुचित कामगार पहली बाबत केलेल्या तक्रारीच्या चौकशीकाम तपासणी अधिकार्यांकडे सोपवणे आणि त्याबाबत निर्देश करणे.
- फ) कोणत्याही दिवाणी / कोजदारी न्यायालयाने निकालासाठी पडविलेल्या कोणत्याही कायद्याच्या प्रश्नावर निकाम देणे.
- ग) काम 82 अन्वये अपिमांवर निकाम देणे.

Rusling

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410205

MRTU व PULP खातीम कामगार न्यायामयाची कर्तव्ये कोणती?

कामगार न्यायामयाची रचना व कर्तव्ये :-

महाराष्ट्र सरकारचा नियुक्तीचा अधिकार :-
एक किंवा अनेक कामगार न्यायामयांची स्थापना करण्याचा अधिकार महाराष्ट्र सरकारमा आहे.

न्यायामयांची न्यायकसा :-
महाराष्ट्र चारन वेळोवेळी राजपत्रात अधिसूचना प्रसिध्द करून स्थानिक सीमांची न्यायकसा ठरवून न्यायामये स्थापित करीम.

विहित पात्रता असलेल्या व्यक्तींची नेमणूक :-
भारतीय संविधानाच्या कानून 238 मध्ये न्यायिक सेवात प्रवेश मिळविण्यासाठी विहित केलेली पात्रता असलेल्या व्यक्तींची नियुक्ती करण्यात येईल.

कामगार न्यायामयाची कर्तव्ये :-
कानून व प्रमाण कामगार न्यायामयाने परिशिष्ट IV मध्ये नमूद केलेल्या अनुचित कामगार अपहाराची संबंधित तक्रारीवर निकाम द्यावा हाणि त्या अधिनियमानुसार शिस्त पात्र पुढ्याचे खरमे चालवावेत.

कामगारास काढून टाकणे अथवा कमी करणे :-
अ) वेळीच्या वेकरा करून
ब) शक्य भावने शिवाय परंतु मामकाच्या हक्क पापरून,
क) खोटे पगानी देऊन किंवा सगळ्यात पुशवा देऊन कोणत्याही कामगारास कोणत्याही खरत्यात गोवणे,

- ड) र्नाफ खोरथा कारगानी,
- इ) र्नेखिवाय गेर हजेरी इाम्याच्या खोरथा उतारेपावर
- फ) धाईगदीन किवा नैसगिक न्यायतत्वांना गुणवून कामकाज चोमवी करुन,
- ग) तांत्रिक स्वरुपाच्या गैरकृत्यावद्वाम, विशिष्ट गैरकृत्य किवा भूतकालीन सेवा शिहासावी संबंध नसून इ
- घ) क्कादायक उवाजवी विसा देऊन.

इ) संप फेडण्यासाठी नियमित स्वरुपाचे कामगारांनी काम काम केंतारी पध्दतीने देणे.

उ) व्यवस्थापन दोरणाच्या नावाच्या कामगाराची दुष्ट हे का ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी बदली करणे.

इ) कायदेविररीत्या संपावर असलेल्या कामगारांना वेयकित स्वरुपाच्या करारावर, कामावर हजर राहण्यापूर्वी पूर्वपर न्चून सही करण्यास भाग पाडणे.

ग) का गराच्या कामगारांना गुणदोलांशिवाय मेडामेद कर

घ) डोरयोगिक कामहावी संबंधित केणत्याही कार्यवाहीत किंवा चोमवीत कामगारांविरुद्ध दोखारेप दाखल करण्याची सोडून देणे.

ड) वेकायदेविर नसलेल्या संपकाळात कामगारांची नियुक्त

इ) चिपक, तडजेड अथवा फरार मजदुर मालात न जाणणे. कामगार PRINCIPAL मथांचे डोडिकार डोहेत.

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) अधिनियम, 1946 याचे उद्देश, व्याप्ती व वैशिष्ट्य स्पष्ट करा ?

औद्योगिक आस्थापनांमध्ये नोकरी करणाऱ्या कामगारांच्या रोजगारांच्या अटी व शर्तीमध्ये ठराविक पध्दती आणण्याच्या उद्देशाने, भारत सरकारने औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) अधिनियम, 1946 हा कायदा करण्यात आला.

* उद्देश :-

1) औद्योगिक आस्थापनांमध्ये काम करणाऱ्या कामगारांच्या नोकरीच्या अटी व शर्तीमध्ये ठराविक पध्दती आणणे.

2) औद्योगिक आस्थापनेमध्ये काम करणाऱ्या कामगारांच्या अटी व शर्तीमध्ये कर्मपत्रा व स्वयंपूर्ण आणणे.

3) मातृ व कामगार यांच्यामधील नोकरीच्या अटी व शर्ती कब्यारद्वारे ठरविण्याऐवजी कायद्याच्या आधारे ठरविणे.

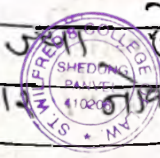
4) कोणत्या किमान अटीवर नोकरी दिली जाणार हे ठरविण्याचे बंधन कायद्याद्वारे मातृकावर घालणे.

5) कामगार व मातृका यांना आपले हक्क व जबाबदाऱ्या सुस्पष्ट व निःसंश्लेषणे समजाव्यात, हा या कायद्याचा उद्देश आहे.

6) प्रमाणित आदेशाद्वारे (स्टँडिंग ऑर्डर्स) कामगारांच्या सेवा शर्तीचे नियम तयार करणे.

* व्याप्ती :-

1) ज्या औद्योगिक आस्थापनांमध्ये 100 किंवा त्यापेक्षा जास्त कामगार नोकरीत आहेत त्या आस्थापनां हा कायदा लागू होतो.

Quisingh
PRINCIPAL
SHRI. S. S. SHINDE COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

ग) महाराष्ट्रमध्ये, मान्य पुढाऱ्यांच्या अधिक कामगार नोंद
आस्थापना औद्योगिक आस्थापनांना व मुंबई व इतर
आस्थापना अधिनियम, 1948 लागू असलेल्या कामगार
न कायदा लागू होतो.

ख) हा कायदा कोणता लागू होत नाही :-

काम 9 (8) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे -
1) ज्या औद्योगिक आस्थापनांना, मुंबई औद्योगिक अधिनियम,
1946 लागू आहे अशा आस्थापनांना हा लागू होत नाही.

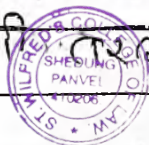
2) केंद्र सरकारच्या आस्थापना वगळून ज्या औद्योगिक
आस्थापनांना मध्य प्रदेश औद्योगिक क्षेत्रात अधिनियम
लागू आहे त्या आस्थापनांना हा कायदा लागू नाही.

3) ज्या औद्योगिक आस्थापनांमध्ये नोकरीत असलेल्या कर्मचा-
नागरी सेवा नियम लागू होतात त्या आस्थापनांना
लागू नाही अशा तरतूद काम 13 व मध्य आहे.

क) वैशिष्ट्य :-

1) औद्योगिक आस्थापनात नोकरीत असलेल्या
कामगारांच्या, वर्तवणीच्या व शिक्कीच्या नियमन करण्यासाठी
स्थायी आदेश तयार करण्याची तरतूद कामी आहे.

2) हा कायदा आगळ्याच्या हद्दीत, स्थायी आदेश
करण्यासाठी नमुना म्हणून केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकार
मॉडेल स्टॅंडिंग आर्डर (आदेश) स्थायी आदेश विधीत कर
करणी तरतूद काम 13 मध्ये कामी आहे.

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHREDUNG-PANVEL 410205

श्यायी आरेखा प्रमाणित करण्याची कार्यपधती या कायद्याद्वारे विहित केलेली आहे.

श्यायी आरेखा प्रमाणित करून प्रमाणपत्र देण्यासाठी प्रमाणित झाल्याची तरतूद केलेली असून त्याच्या आरेखाविरुद्ध अपील करण्यासाठी कोणत्याही देण्यासाठी अपील झाल्याची तरतूद केलेली आहे. (कामगार)

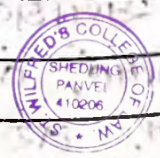
श्यायी आरेखामध्ये फेरबदल करण्याची कार्यपधती या कायद्याच्या कामगार मध्ये केलेली आहे.

मामकाने, श्यायी आरेखा हिराणित करणे व ते रद्द जागी लावणे, त्याच्यावर बंधनकारक केलेले आहे.

कामगारांची कोणतीही कृत्य गैरवर्तुकीची इतरांना त्या संबंधीची तरतूद या कायद्यात केलेली आहे.

कामगारांच्या गैरवर्तुकीसंबंधी कोणत्या शिक्षा देता येतात या संबंधाची तरतूद या कायद्यात आहे.

कामगारांच्या गैरवर्तुकाबद्दल चौकशी करण्याची पधती या कायद्यात विहित केलेली आहे.

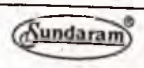
Quinugh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

प्र. 10) औद्योगिक विवाद याची व्याख्या द्या. (क) कामगार विवाद हा औद्योगिक विवाद होऊ शकतो काय ?

उ- औद्योगिक विवाद कायदा, 1947 कलम 2 (क) प्रमाणे "विवाद" व्याख्या पूर्वमप्रमाणे -
"कोणत्याही व्यक्तीचा रोजगार किंवा किंवा तिच्या रोजगाराच्या उरी किंवा मजूकीच्या शर्ती यांच्याशी संबंधित असणारे असा मामक - मात्मक किंवा मामक - कामगार-मधील किंवा कामगार-कामगार मधील तंटा किंवा मतभेद म्हणजे औद्योगिक विवाद"

या कायद्याचा हेतू व उद्देश लक्षात येण्यास औद्योगिक विवाद म्हणजे काय ते समजावून घेणे आवश्यक आहे. औद्योगिक विवादांचा शोध घेऊन मिष्टिण्याचा प्रयत्न या कायद्याद्वारे उभारण्याचा यंत्रणेद्वारा करण्यात येतो.

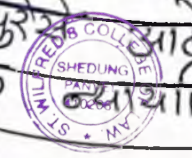
- * औद्योगिक कामगार किंवा विवाद म्हणजे -
 - (अ) मामक आणि मामक किंवा
 - (ब) मामक आणि कामगार किंवा
 - (क) कामगार आणि कामगार
- यांच्यातील कोणताही कामगार, विवाद, मतभेद जो कोणत्याही व्यक्तीशी
- 1) रोजगार किंवा लष्करी किंवा
 - 2) रोजगाराच्या उरी व शर्ती किंवा
 - 3) कामगारांच्या परिस्थितीबाबत संबंधित आहे.
- उद्योगामुळे औद्योगिक कामगार, तंटा किंवा मतभेद येतात. अशित्वात्मक असणारे तंटा किंवा मतभेद पक्षी आहेत नाही.

कोही मालवाच्या न्यायनिर्णयान्याच्या आधारे " औद्योगिक विवादांमध्ये कोणत्याही संकल्पनेचा उल्लेख नाही. त्याचप्रमाणे कोणत्याही कामगार संघटनेच्या आधिकारिता असल्याने त्यांच्या सेवा समाप्त करण्यात आलेल्या कामगारांच्या सेवांच्या श्रेणीची श्रेणी नाही. अशा निर्णय " औद्योगिक विवादांमध्ये कोणत्याही व्यक्तीच्या वाढत्या इतरांच्या न्यायालयाने दिला. यावरून औद्योगिक विवादांमध्ये कोणत्याही व्यक्तीची नव्हे तर समूहाची संबंधी असल्याने (दिमाकुची टी शर्ट - वि - दिमाकुची टी शर्ट) व्यवस्थापन (ए आय उर ग्रेपु ए एस सी डपुड).

यास असाही तर्क गृह्य च्या सुधारणा अधिनियमाद्वारे कामगार व त्यांच्या श्रेणीकरण करण्यात आला व त्याद्वारे एखाद्या कामगार व्यक्तीची एवढी कार्यमुक्ती, कामावरून कामी करणे, कामगार कपात किंवा नोकरी समाप्ती यातून उद्भवणारा विवाद देखील औद्योगिक विवाद म्हणून मानण्यात येईल अशा प्रकरणांमध्ये कामगार व त्यांच्या मातहत यांमधील विवाद किंवा मतभेद हा औद्योगिक विवाद असल्याचे मानण्यात येईल. मग अन्य कोणत्याही कामगार किंवा कामगार संघटना त्या विवादातील पक्षकार नसल्याने, हरकत नाही - अशी तरतूद करण्यात आली आहे.

(2) कामगारांनी त्यांच्या मातहत विवाद उपस्थित न करता कोणत्या समुचित सरकारकडे केलेली मागणी हा औद्योगिक विवाद ठरत नाही. तथापि कामगार 10 (1) प्रमाणे वाजवी धारणी अन्वयेने (सिंधू रिस्ट्रिक्टेड कॉर्पोरेशन लि - वि - न्यायाधिकरण) (एफ. एम. जे. डी.)

PRINCIPAL
ST. XAVIER'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410205

③ जो औद्योगिक विवाद, औद्योगिक विवाद खण्डों में तब
 युनियन किंवा बहुसंख्य कामगारों की ओर उपस्थित
 केमेला असली तथापि, कामगारों की बहुमताने
 उपस्थित करवाची आवश्यकता नहीं कामगारों
 आवश्यकता है तब केमेला भी वपणे विवाद
 संबंधित कसले पाहिले. त्यासाठी युनियनच्या
 पाठिंब्याची व निरंतर पाठिंब्याची आवश्यकता

④ वैयक्तिक कामगारही संख्येद्वारे काम देवता कामगार
 किंवा समाज संघटनेने उचलून घेतला तर ओर
 काम करतो. (इंडियन एक्सप्रेस न्यूजपेपरचे का
 AIR 1960 SC (30) व तशी सुधारणा 1965
 सुधारणा कायद्याने केमेला आहे

⑤ कंत्राटी पध्दतीने नेमेले कामगार हा औद्योगिक
 कामाचा विषय करमा.

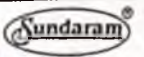
⑥ नोकरीवरील पुनर्स्थापना हा औद्योगिक कामांचे
 विषय होऊ शकतो.

⑦ सहकारी संस्थेच्या कर्मचाऱ्यांच्या सेवाशर्तीने केमे
 बदल औद्योगिक काम करतो.

Rusling

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG PANVEL 410206.

Hazardous process :-

नुकसान भरपाई तदान करणयाचे कारखाना मालकाचे दायित्व स्पष्ट करा :-

कारखानामालकाच्या नुकसान भरपाई बाबतच्या जबाबदाऱ्या स्पष्ट व निश्चित करण्यात आल्या आहेत.

- 1) उपघात कारखान्यात सामान आहे.
- 2) कामाच्या ठिकाणी काम करित असताना सामान आहे.
- 3) उपघात कामाच्या ठिकाणी सामान.
- 4) घटना कामगार काम करित असताना घडली.

काम उ नुसार कामगार औद्योगिक संस्थेत काम करित असताना उपघात झाल्यास उपाय त्यामुळे कामगारास दुखापत झाल्यास कारखानदाराने कामगारास नुकसान भरपाई दिली पाहिजे. परंतु दुर्घटना परिस्थितीत मालक नुकसान भरपाई देण्यास जबाबदार झालाही.

1) कामगार काम करित असताना सामान्या उपघातामुळे व दुखापतीमुळे कामगारास दुर्घटना दिवसांपेक्षा जास्त दिवस पुणे किंवा अंघात झाल्यास किंवा दुर्घटना राहिली नसता तर नुकसान भरपाई दिली जात नाही.

2) ज्याचा संबंध प्रत्यक्ष अपत्यसंपणे जोडला येण्याजोगा आहे. उदा. उपघात उपघातामुळे सामान्या कोणत्याही दुखापतीच्या बाबतीत - मृत्यू किंवा कायमचे अंगत्व सोडून स्वामीम कारण असल्यास कारखाना मालक नुकसान भरपाईस जबाबदार नाही.

3) कामगार उपघाताचे वेळी करित असताना, मालक दुर्घटना झाल्यास जबाबदार नाही. उदा. परिस्थितीत घडली.

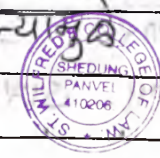
Rusinh
PRINCIPAL
ST. ANNE'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

2) कारखाना माफकाने सुरक्षिततेच्या हितकोनातून स्वच्छतेचे लेखी आदेशांच्या किंवा स्वच्छतेच्या नियमांचा कामगाराने जाणून घेऊन भंग केल्यामुळे किंवा ते न पाळल्यामुळे उपघात होऊ शकतो.

3) कारखान्यात काम करीत असलेल्या कामगारांच्या सुरक्षिततेसाठी कारखाना माफकाने कारखान्यात व साठी सुरक्षा-साधने घ्यावे. इतर नियंत्रणां ठेवून अक्षम आणि कामगारसंघाच्या पूर्ण कोमपनी साहाय्यी असून सुद्धा कामगाराने जाणून घेऊन साधने काढून घेतल्या असतील किंवा त्याकडे दुर्लक्ष करित असतील त्यामुळे उपघात होऊ शकतो. कारखान्याच्या माफक कामगार-नुकसान भरपाई इंध्यास जबाबदार मानले जाऊ शकते.

कारखान्यात वरील उपाय कारणांच्या मूळ साध्यास कारखानदारसो उपलब्ध नाहीत असत कामगारांच्या दुर्म उपघात होऊ शकतो. कारखानदार पूर्वित जबाबदार धरला जातो. आणि मृतापर अवमानित व्यक्तींना नुकसान भरपाई इंध्याची जबाबदारी माफकावर येऊ शकते. वरील तरतूदीनुसार कारखानदार नुकसान भरपाईसाठी खालील प्रमाणे जबाबदार आहे.

4) कामगारसंघ वैयक्तिक दुखापत सोमेली आहे आणि दुखापत उपघातामुळे सोमेली असली. 3) नुकती दुखापत त्याच्या नोकरीमुळे आणि नोकरीच्या काळात उपघात झाल्यामुळे सोमेली असली.

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW PANVEL 410206

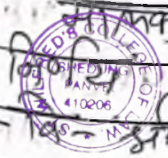

जारी या दुखापतीमुळे कामगारांच्या मृत्युसात मृत्यू
 नाही तरी, परंतु त्यामुळे कामगारांच्या मृत्यू
 हातभार लागणार आहे किंवा त्याची ती
 आहे. इतके इश्टीमे तर, हे प्रकरण या
 कामगारांच्या काम उर्याती मोडम, इत्यादि
 या प्रकरणी देण्यात आला आहे.
 कामगारी - वि - महिडा इश्टीमे कॅमि. 1988 F.C.L.R. 50

वैयक्तिक इजा :-

कामगारास वैयक्तिक इजा (जखम)
 आली पाहिजे, शक्यसाधनपूर्वक इजा (जखम) म्हणजे
 उपघाताने होणारी आत्मिक, बारीरिक किंवा देह विषयक
 इजा होय. या इजा या संज्ञेची व्याप्ती केवळ बारीरिक
 किंवा देह जखमेपुरतीच मर्यादीत नसते. यात चेलासख्या
 वडू पडणे किंवा मानसिक तणा यांचा देखील समावेश
 होतो.

(क) प्रकरणी कामगार प्रक्षीतन संयंत्रातील कक्षातून
 वारंवार उच्च कक्षात जात असून त्यामा न्युमेनिया झामा-
 व वाच दिवसानंतर त्याच्या मृत्यू झाला. या प्रकरणी
 न्यायालयाने इत्या निर्णय दिला की, या कायद्याच्या व्याप्तीम
 इजा ही केवळ बारीरिक इजा नाही. इजा या
 प्रकरणात शोमिती इजा ही काम करित असल्याने
 व या संघ कक्षातून उच्च कक्षात वारंवार जावे लागल्याने
 शोमिती असून त्याचे फलव्यु इनिवार्य कार्य होले.
 त्यामुळे नुकसान भरपाई देण्यास जाबाबदार आहे
 इत्या न्यायालयाने दिला. [इंडियन न्युज
 ऑनिकाम - 1982 - 1983 - 1984 - 1985 - 1986 - 1987 - 1988 - 1989 - 1990 - 1991 - 1992]

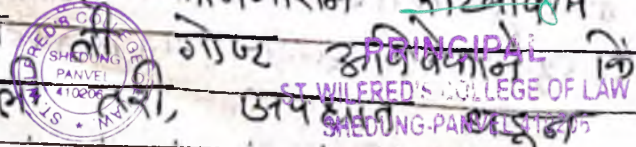
PRINCIPAL
 ST WILFRID'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410203

Define Apprentice & its powers & duties &

Q. 12) कामगार नुकसान भरपाईचा कायदा, १९२३ मध्ये तरतूद प्रमाणे कामातून उद्भवलेल्या व काम करणाऱ्याच्या ही संकल्पना स्वच्छ करा ?

उ:- कामगार नुकसान भरपाई अधिनियम, १९२३ च्या (१) मध्ये नुकसान भरपाई करणाऱ्याचा याविषयी तरतूद केले आहे. "कामगाराच्या कामातून उद्भवलेल्या आणि काम करीत असताना घडून आलेल्या अपघाताने" जर वैश्वस्य रजा (जखम) पोहोचली तर अशा कामगाराच्या मामक कामगारास नुकसान भरपाई प्राप्त (जबाबदार) ठरतो. तसेच त्यात विद्यमान असलेल्या मरणाच्या कारणामुळे जर अपघात घडून आल्यात त्याच्या इजेमुळे कामगाराच्या मृत्यू घडून गेला त्याच्या कायदा स्वरूपात संपूर्ण जपगत आहे. अशा परिस्थितीत मामक कामगारास नुकसान भरपाई देण्याची जबाबदारी नाही. अशा तरतूद या कामात (१) मध्ये केलेली आहे.

"कामगाराच्या कामातून उद्भवलेल्या आणि काम करीत असताना घडून आलेल्या अपघाताने" या विधानावरून अपघात सिद्ध करण्याची जबाबदारी नेहमी दावा (मागणी) करणाऱ्यावर म्हणजे कामगारावर ठरते. असे यातून स्पष्ट होते. रजा (जखम) झाली त्यावेळी आपण मात जखमाच्या किंवा घाटात काम करीत होतो. आणि लक्षात घ्यावे या वैयक्तिक कायदासाठी कोणतीही गोष्ट नव्हती. हे कामगाराने स्वयं किंवा पाहिले तसेच मग त्याने कोणत्याही प्रकारे किंवा आज्ञाभंग करून घेतलेली अपघात झाली गोष्ट का

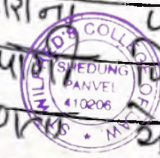

किंवा अपेक्षित होते किंवा कोस
 आवश्यक किंवा अपेक्षित होते किंवा कोस
 विचारात होता पाहिजे, इतर प्रतिपादन जात
 वि- विभागीय कामिण्यां, महामार्ग, कोसाकोड,
 II ILJ 233 या प्रकरणी न्यायालयाने केले
 उपधात व वेळगार यांचे मात इरचे नव्व
 असते ज्या वेळी व ज्या ठिकाणी कामगार
 करित होताना त्या वेळेच्या व ठिकाणाच्या
 मर्यादित जायम (दुरुवापत) सामोरी करावी.
 एखादी व्यक्ती तिच्या नेहमीच्या कर्तव्याची
 कसलेही कोणतीही बोट कोटकोरपणे करित नसेल
 तिच्या वैयक्तिक चारजा पूर्ण करित कसेम लेख
 इत्या इत्या सणी गरजा तिच्या वैयक्तिक इजा सामोरी तर
 इत्या इजा ही काम करताना व काम करण्याच्या
 उद्देशाने इजा असल्याचे समजण्यात येऊ
 नये. इत्या निर्णय (डिव्हिसन ऑन कं. - वि- वे. ५.)

जेव्हा श्येळ नकाशा तयार करणारा कार्यकारी
 अधिकार्याला दिशादर्शन करित असताना कार्याभ्यासाच्या
 तागावर सामोऱ्या उपधातात (का) निरीक्षकाच्या सूत्र
 इत्या या प्रकरणी न्यायालयाने मला निवृत्त रिमा को
 ता त्यांचे काम करिताना असताना त्यांच्या सूत्र सोला होते
 (कार्यकारी कामिण्यां, उद्योग व वाणिज्य विभाग - वि-
 एल. त्यागराजन मॅजिस्ट्रेट ऑन कं. - ए. इ. आर. १९५५ म. ५५)

कामगाराने पाणी पिण्यासाठी पुरविले जाणे
 कामगाराने पाणी पिण्यासाठी पुरविले जाणे
 कामगाराने पाणी पिण्यासाठी पुरविले जाणे
 कामगाराने पाणी पिण्यासाठी पुरविले जाणे

ST. VILFRID COLLEGE OF LAW
 PANVEL, MUMBAI
 410206

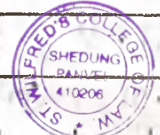
क्या नियम, विभागीय कार्मिक अधिकारी, दक्षिण दिग्ग
काशीयानी, (1926 I.C.L.R. 288). यह प्रकरण दिग्ग

"काम करीत असताना व कामाच्या जोखातून उ
अपघात" (absing, out and in the course of his
employment) हे तत्त्व 1926 च्या इंग्लिश कायद्या
द्वारे नुकसान भरपाईचा दावा करण्या
द्वारे त्या अपघाताच्या कामगाराच्या कामाची
काही तरी संबंध असता पाहिजे, आणि त्या कामाच्या
शुभंगाने काही तरी जोखीम असली पाहिजे

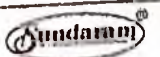
"काम करीत असताना व कामाच्या जोखातून उ
या शब्दांच्या कोटकोर व मुक्त रचने मधील
फरकाची उकम नेहमी उच्चारण्या जाणाऱ्या ह्या शब्दा
प्रकरणांमध्ये पुढील शब्दांमध्ये केले जाते. जर का
उघड केलेले कामाचे स्वरूप, कामाची स्थिती,
जबाबदाारी व धरना या कारणांमुळे नसलेल्या
घाव्यांमुळे अपघात झाला असे तसे, अपघात
काम करीत असताना उद्भवला आहे असे म्हणता
येईल.

जर माणकाच्या प्रेरणेने समाज विघातक धर्मा
केलेल्या हत्यांमुळे कामगारांच्या मृत्यू झाला असे म
मथत कामगारांच्या अवमोक्षितांना नुकसान भरपाई
केले पाहिजे असा नियम, (मोहनलाल - वि - का इंग्लिश
नाइटिंग कं.) (AIR 1960 Mumbai 557) या प्रकरणा
द्वारे मान्यतेने दिला आहे.

Quisingh
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDDUNG-PANVEL 410205

St. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

(Affiliated to the Mumbai University, Approved by Bar Council of India)

Shedung Toll Plaza, Old Mumbai-Pune Highway, Po. Shedung, Tal. Panvel, Dist. Raigad,
Navi Mumbai, Maharashtra - 410206.

Certificate

This is to Certify that Mr./Ms. RAKESH DALURAM MHATRE

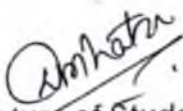
Hall No. 98 Semester 2nd Branch _____

has Conducted all practical work of the session subject Environmental Law.

as part of academic requirement of University of Mumbai and has completed all

exercise satisfactory during academic year 2023 to 2024.

Exam Seat No. _____

Signature of Student

Lecture Incharge

Internal Examiner

Head of Department

External Examiner

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

ACKNOWLEDGEMENT

I wish to express my deepest gratitude to Mr. Professor. Mrityunjai Pande sir for the subject Professional ethics without him the assignment could not have been completed with a great outcome like this.

I also thank my colleagues/ friends and family members for their suggestions and feedback throughout the accomplishment of the assignment.

I cannot forget your support and I hope I will receive the same love and guidance in my future endeavour as well.

STUDENT NAME: RAKESH D. MHATRE

SIGNATURE:

Q. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

DECLARATION

I RAKESH DALURAM MHATRE hereby confirm that this assignment is my own work and it is not copied or plagiarized without addressing effective citation and references. All the sources, from which information has been obtained for this assignment, have been referenced as per Harvard referencing format. The assignment has not been submitted previously as part of any assessment for this qualification. I further confirm that I have read and understood SEAL Educations rules and regulations about plagiarism and copying and agree to be bound by them.

STUDENT SIGNATURE

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Name:- Rakesh D. Mhatre Year:- 2023-24
 Subject:- Environmental Law Class:- 1st LLB
 Semester:- 2nd Roll No.:- 98

INDEX

Sr. No.	TITLE	Page No.	Remark
प्र. 1	टिपा लिहा - पर्यावरणीय स्नेहा शिक्का.	1-3	
प्र. 2	पर्यावरण संरक्षण कायदा अंतर्गत केंद्र सरकारचे पर्यावरण संवर्धन आणि संरक्षण संचालने विविध अधिकार सांगत.	4-10	
प्र. 3	टिपा लिहा - प्रदूषण करधाने भरपाई करधाने तत्व.	11-14	
प्र. 4	स्पष्ट करा - जोहन्सवॉर घोषणापत्र रॉम्पो घोषणापत्र स्थाळ होम घोषणापत्र	15-24	
प्र. 5	पर्यावरण संरक्षण अधिनियम अनुच्छेद 30 अ आणि अनुच्छेद 30 अ (जी) चे महत्त्व स्पष्ट करा.	25-27	
प्र. 6	तरतूदाचा चला करा - मूलभूत अधिकार मूलभूत कर्तव्य.	28-34	
प्र. 7	भारतीय दंड संहिता व फौजदारी प्रक्रिया व अपकृती कायदा भाषात्मिक तरतूदी परीक्षण करा.	35-49	
प्र. 8	जल प्रदूषण कायदा 1974 च्या अन्वये प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची रचना व कार्य सविस्तर लिहा ?	50-55	
प्र. 9			
प्र. 10			

R. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

प्रश्न ६. टिपा लिहा - पर्यावरणीय स्नेही विक्री (Eco-mark)

उत्तर :- जलदगतीने वाढणारे औद्योगिकीकरण, अनियोजित बागीकरण व बाह्यीकरण, आधुनिक विज्ञान व तंत्रज्ञानाचा वाढता वापर, वाहने पर्यावरण प्रदूषण, धावपळ व दगादगीचे जीवन, जीवनातील आहाराचा बदलना हाचा यामुळे जीवनाचा दर्जा उत्तम राखणे ही मोठी समस्या निर्माण झाली आहे. यामुळे स्वच्छ व पर्यावरणस्नेही तंत्रज्ञानाचा स्वीकार करून पर्यावरणस्नेही उत्पादने बनविण्यासाठी ग्राहकांचा दबाव होतो. परंतु पर्यावरणस्नेही किंवा पर्यावरणपूरक उत्पादने बनविण्याचे नियम कसे करावे आणि पर्यावरणस्नेही उत्पादने कोणती आहेत हे कसे ओळखावे हा प्रश्न होतो. याबाबत ग्राहकांची वाढती जागृती विचारात घेऊन भारत सरकारच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाने पर्यावरणस्नेही उत्पादने सहजपणे ओळखण्यासाठी एक योजना सुरू केली. या योजनेअंतर्गत त्याच्या आठवणीवर पर्यावरण स्नेही उत्पादनांची ओळख पटविण्यासाठी अशा उत्पादनावर किंवा लोखंडासाठी एक विशेष पर्यावरण चिन्ह (Eco-mark) चा Logo किंवा लेबल तयार केला.

पर्यावरणस्नेही उत्पादने कोणती हे निश्चित करण्यासाठी प्रथम त्याचा अर्थ समजून घेणे आवश्यक आहे. जी उत्पादने ज्या मागिने बनविले जातात, वापरले जातात किंवा त्याची विल्हेवार केली जाते, त्या मागिने पर्यावरणास होणारा धोका अन्य मागिने होणाऱ्या धोक्यापेक्षा खूपच कमी असतो तेव्हा अशा कोणत्याही उत्पादनास पर्यावरणस्नेही उत्पादने म्हणून समजले जाते. यात उत्पादन बनवितांनाच बरे तर त्याचा वापर व विल्हेवार लोखंडाच्या प्रक्रियेत देखील त्यामुळे पर्यावरणाची हानी होणे किंवा कमी प्रमाणात हानी होणे. त्याचि, भारताने तयार होणाऱ्या उत्पादनाचा

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
FOR EDUCATIONAL USE
SHEDUNG-PANVEL 410205

पर्यावरणावर काहीसा प्रभाव पडतोच परंतु पर्यावरणावर
मुळीतच प्रभाव न पडता-या किंवा कमी प्रभाव पडता-या
उत्पादनासाठी पर्यावरणाचिन्ह योजना वापरली जाते.
तथापि, अशा प्रकारचे पर्यावरणाचिन्ह (Eco-mark)
लोगो किंवा लेबल वापरण्यासाठी कोणते उत्पादन पात्र आहे
आसंबंधाने या योजनेत अशी सरतूद केली आहे की, जे
उत्पादन, प्रत्येक टप्प्यात त्याचे जीवनचक्र, त्याची निर्मिती
प्रक्रिया, कच्चा माल, उत्पादक वापर, पॅकिंग व विल्हेवाट
पर्यावरणास्नेही आहे अशा उत्पादनासाठीच केवळ
त्याच्या उत्पादकास, पर्यावरणाचिन्हाचा लोगो व लेबल
वापरण्यास परवानगी आहे. भारताने पर्यावरणाचिन्हासाठी
(Eco-mark) या योजनेत मातीच्या भांड्याची (Earthen
Pot) निवड केली आहे. मातीचे भांडे हे पर्यावरणास्नेही
असून ते द्योकादायक नाही, ते बनविण्यासाठी खूपच कमी
ऊर्जा लागते व ते नुसतीकच राहोय आहे. हे चिन्ह
परिचित असल्याने, लोकांमध्ये जागृती करण्यासाठी त्याच्या
मोठ्या प्रमाणात उपयोग होईल.

पर्यावरणाचिन्हाचा (eco-mark) लोगो किंवा लेबल
असलेल्या उत्पादनापासून पुढील उद्देशां सफल झाले पाहिजे :

- १) प्रतिशुद्ध पर्यावरण प्रभाव कमी करण्यासाठी
उत्पादकांना प्रोत्साहन देणे.
- २) पर्यावरणाच्या दृष्टीने जबाबदार असण्यासाठी ग्राहकांना
सजग करणे व सहाय्य करणे.
- ३) पर्यावरणास कमाल कमी द्योका असणारी उत्पादनेच
खरेदी करण्यासाठी ग्राहकांना उत्तेजन देणे.
- ४) पर्यावरणाचा दंग सुधारणे.
- ५) साधनसंपत्तीचा शाश्वत विकास करण्यास उत्तेजन देणे.

भारतीय मानक ब्युरोने (BIS)ने निर्धारित
केलेल्या गुणवत्ताविषयक बाबींचा पूर्तता करण्याबरोबरच

PRINCIPAL

ST. FRED'S COLLEGE OF LAW
FOR EDUCATIONAL USE
SHEDUNG-PANVEL 410205

विहित पर्यावरण निकषांची पूर्तता करणाऱ्या हारगुती व अन्य उत्पादनांवर पर्यावरणाचिन्हाचा लोगो किंवा लेबल लावण्यास परवानगी व अधिस्वीकृती दिलेली आहे. असे चिन्ह सारठा करणाऱ्या उत्पादनांमून पुढील वैशिष्ट्ये स्वतःच दिसतात :-

१) उत्पादन वापर व विल्हेवाट घ्यावयाऱ्या अन्य उत्पादनांच्या तुलनेत या उत्पादनात प्रदुषणाची अत्यंत कमी क्षमता आहे

२) अन्य उत्पादनांशी तुलना करता, हे उत्पादन पुनर्निर्माण केलेले आहे किंवा ते पुनर्निर्माण योग्य आहे किंवा ते पुनर्निर्माण केलेल्या किंवा अविकसित प्रामाण्य प्राप्त केलेल्या उत्पादनांपासून तयार केलेले आहे.

३) अन्य उत्पादनांच्या तुलनेत हे उत्पादन नवीकरण योग्य समजलेली साधन संपत्ती वाचविले

भारतान, पर्यावरणाचिन्ह योजनांशी, भारत सरकारच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाने सुमारे १९९६ ते १९९७ उत्पादने, पर्यावरणाचिन्हाचा लोगो किंवा लेबल लावण्यासाठी इंग्रजीतून दिली आहेत.

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

पर्यावरण संरक्षण कायद्या अंतर्गत केंद्र सरकारचे पर्यावरण
संबंधित आणि संरक्षणासाठीचे विविध अधिकार सांगा. 1986 ?

पर्यावरण (संरक्षण) कायद्यातील केंद्र सरकारचे
सर्वसाधारण अधिकार :-

६) पर्यावरणाचे संरक्षण व सुधारणा करण्यासाठी उपाययोजना
करण्याचा केंद्र सरकारचा अधिकार :-

यासंबंधान कलम ३ मध्ये पुढील -

प्रमाणे तरतूद केली आहे.

७) उपाययोजना करणाऱ्या अधिकार :-

या अर्थानिमयाच्या
तरतूदीस अधीन राहून, पर्यावरणाचे संरक्षण करण्याच्या
आणि त्याचा पत्रा सुधारणा आणि पर्यावरणविषयक
प्रदूषणास प्रतिबंध करण्याच्या, त्याचे नियंत्रण करण्याच्या
आणि त्याचे उपबन्ध करण्याच्या प्रयोजनार्थ, आणखी किंवा
इतर वारतील असे सर्व उपाय, योजण्याचा अधिकार केंद्र
सरकारला असेल, अशी तरतूद कलम ३(६) मध्ये केली आहे.

८) उपाययोजना करावयाच्या बाबी :-

विशेषतः आणि पोरकळम

(६) ज्या तरतूदीच्या सर्वसाधारणलेला बाधा न आणता, अशा
उपाययोजनांमध्ये पुढीलपैकी सर्व किंवा कोणत्याही बाबींच्या
संबंधानिल उपाययोजनांच्या समावेसा अर्थ वकिल, अशी
तरतूद कलम ३(२) मध्ये केली आहे.

i) राज्य शासनाचे अधिकारी आणि या अधिनियमाखालिल
किंवा ~~त्याच्या~~ त्याखाली केलेल्या नियमांखालिल किंवा या

Pr Singh

FOR EDUCATION PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

आधिनियमाच्या उद्दीष्टांशी ज्यांचा संबंध जोडता येईल अशा, त्या त्या वेळी अमलात आणण्या इतर कोणत्याही कायद्याखालील, इतर प्राधिकारी यांच्या कार्याचा समन्वय करणे ;

ii) पर्यावरणाविषयक प्रदूषणास प्रतिबंध करणे, त्याचे नियंत्रण व उपशम करणे यासाठी एक राष्ट्रीय कार्यक्रमा खाखो व त्याची अंमलबजावणी करणे ;

iii) पर्यावरणाच्या विविध स्तराच्या सर्वोच्चान दर्जाविषयक मानके विहित करणे ;

iv) कोणत्याही विविध साधनांपासून होणाऱ्या पर्यावरणाविषयक प्रदूषकांच्या उत्सर्जनासंबंधी किंवा निस्सारणासंबंधी मानके निर्धारित करणे ; परंतु, वेगवेगळ्या साधनांपासून पर्यावरण - विषयक प्रदूषकांचे जे उत्सर्जन किंवा निस्सारण होते त्याच्या दर्जा व धरकरचना लक्षात घेऊन, या खांडान्वये अशा साधनांकरिता उत्सर्जनाची व निस्सारणाची वेगवेगळी मानके निर्धारित करता येतील ;

v) कोणतेही उद्योग, कार्यचालन किंवा प्रक्रिया अथवा उद्योग, कार्यचालन किंवा प्रक्रिया यांचे वर्ग जेथे पार पाडता येणार नाही किंवा विवक्षित संरक्षक तरतुदीस अधीन राहून पार पाडता येतील अशा क्षेत्रातले निषेध घालणे ;

vi) ज्या ~~अपघातांमुळे~~ अपघातांमुळे पर्यावरणाविषयक प्रदूषण होण्याची शक्यता असते अशा अपघातांना प्रतिबंध करण्याच्या कार्यपध्दती आणि संरक्षण तरतुदी आणि अशा अपघातांवरील

Principle

सुसंरक्षित व पायबोलिंग विहित करणे ;

४) कोषाधीन पदार्थ हाताळण्याची कार्यपध्दती व पुरवठा तयारी विहित करणे ;

५) पर्यावरणविषयक प्रदूषणास कारणीभूत असे अनेक असे निमित्तपद्धती, सामग्री आणि पदार्थ यांची तयारी करणे ;

६) पर्यावरणविषयक प्रदूषणाच्या समस्यांशी संबंधित अन्वेषणे करणे आणि संशोधन करणे आणि त्याचा पुरस्कार करणे ;

७) कोषाधीन साठा, संयंत्र, सामग्री यंत्रमापत्री, निमित्त किंवा इतर प्रक्रिया, सामग्री किंवा पदार्थ यांचे निरीक्षण करणे आणि पर्यावरणविषयक प्रदूषणास प्रतिबंध करणे, त्याचे नियंत्रण आणि उपशम करणेचे उपाय योजण्याकरिता त्यास आवश्यक वाटतील अशा प्राधिकाऱ्यांना, अधिकाऱ्यांना किंवा व्यक्तींना अदिशाहारे असे निर्देश देणे ;

८) या अदिनियमांमध्ये, पर्यावरणविषयक प्रयोगशाळांकरिता आणि मंत्रालये सोपवलेली कामे वार पाडण्याकरिता अशा पर्यावरणविषयक प्रयोगशाळा व संस्था यांची स्थापना करणे किंवा त्यांना मान्यता देणे .

९) पर्यावरणविषयक प्रदूषणाशी संबंधित असलेल्या बाबींमध्येची माहिती गोळा करणे आणि तिचा प्रसार करणे .

१०) पर्यावरणविषयक प्रदूषणास प्रतिबंध करणे, त्याचे नियंत्रण व उपशम करणे यांच्याशी संबंधित नियमपुस्तिका, संविदा

किंवा मासिक पुस्तिका तयार करणे ;

खं) या अधिनियमाच्या तरतुदीची प्रभावी अंमलबजावणी करणाऱ्या प्रयोजनाकरिता, केंद्र सरकारला आवश्यक आणि समयोचित वारनील अर्बा इतर बाबी ,

(३) पर्यावरण नियंत्रण प्राधिकरणांची स्थापना :-

कलम (३) इ

मध्ये अर्बा तरतूद केली आहे की, या अधिनियमाच्या प्रयोज-
नाकरिता तसे करणे केंद्र सरकारला आवश्यक किंवा समयोचित
वारन असेल, तर त्यास, खासगीय राजपत्राने प्रसिध्द केलेल्या
आदेशाद्वारे, या अधिनियमाखालील केंद्र सरकारचे अधिकार
क कामे, कलम ५ अन्वये देण्याच्या अधिकारासह वापरण्याच्या
आणि पार पाडण्याच्या प्रयोजनाकरिता आणि त्या आदेशामध्ये
विनिर्देश करणाऱ्या अर्बा त्वाप्रमाणे पोरकलम (२) मध्ये
निर्देशिलेले बाबीच्या संवधान उपाययोजना करणाकरिता,
त्या आदेशामध्ये विनिर्देश करणाऱ्या अर्बा त्वाप्रमाणे पोरकलम (२) मध्ये
निर्देशिलेले बाबी त्वाप्रमाणे किंवा स्थायी प्राधिकरण किंवा प्राधिकरण
स्थापन करून घेतील आणि केंद्र सरकारच्या पर्यावरणाच्या
आणि नियंत्रणाच्या आणि अर्बा आदेशाच्या तरतुदीच्या
अधीनस्थे, जेणे करिता ते अधिकार वापरण्याची किंवा ते कामे
पार पाडण्याची किंवा अर्बा उपाययोजना करणाऱ्या अधिकार
अर्बा प्राधिकरणात किंवा प्राधिकरणात या अधिनियमाखाली
पुढील करणाऱ्या अर्बा अंमलाप्रमाणे अर्बा प्राधिकरणात किंवा
प्राधिकरणात त्या आदेशामध्ये निर्देशिलेले अधिकार वापरना
येतील, किंवा कामे पार पाडना येतील किंवा उपाययोजना
करता येतील .

भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २६ च्या

Pr Singh

FOR EDUCATIONAL USE

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

नरनुदीनुमार, भारतान्या प्रत्येक नागरिकांला जे मूलभूत हक्क दिले आहेत, त्यात प्रदूषणमुक्त, आरोग्यपूर्ण जीवन जगण्याचा हक्क आहे. या गोष्टीसाठी पुरक म्हणून राखणाले विविध कामे केले. जमून त्या खोलांचा योग्य समावेश करणारा पध्दती (संरक्षण) आधिनियम हा अतिशय महत्त्वपूर्ण असा अधिनियम आहे. या अधिनियमाद्वारे नागरिकांला दिव्यात आलेल्या संरक्षक तरतुदींचा अंग करून जर कोणी कायदाची पायमल्ली करित असेल, तर त्याविरोधात मंत्रिखात्याच्या अनुच्छेद ३२ अन्वये खटलात्मक उपायमोखला करण्याचा हक्कची मागणी करण्याचा हक्क नागरिकांला तर अर्हच तसेच एखाद्या समाजसेवी गटाले अशा हक्काची मागणी करणे, हेही कायद्याला अनुसरून आहे. असा निर्णय सुभाष कुमार वि. बिहार राज्य, ए. आय. आर. ६२६६ एस. सी. ४२०. या प्रकरणी, न्यायालयाने दिला आहे.

कलॉर मिटीसन वेल्फेअर फोरम - वि. भारत सरकार (१९९६, ए एम. सी. सी. ६७७७) या प्रकरणी, सर्वोच्च न्यायालयाने पध्दती संरक्षण व सुधारणा करण्यासाठी पध्दती (संरक्षण) अधिनियम, १९८६ याच्या कलम ३ मध्ये अपेक्षित असलेल्या प्राधिकरणाची लिमुक्ती दहा वर्षांनंतर देखील न केलामुळे राज्य सरकारने केले आणि या आवश्यकदुर्ग सरकारवर तारिरे कोहताला असे प्रतिपादन केले की, जे काय प्राधिकरणाने करणे आवश्यक आहे ते काम, सर्वोच्च न्यायालये व अन्य न्यायालये प्रत्यक्षात करील आहे. परंतु केप सरकारला त्याच्या वैधानिक जबाबदाऱ्यांची व कर्तव्यांची ६० वर्षांनंतरही जाणीव झाली नाही हे अपूच दुर्दैवी आहे.

सर्वोच्च न्यायालयाने, एक महिलाच्या ज्ञान अशा प्राधिकरणाची स्थापना करण्याचा आदेश या प्राधिकरणाकडे पध्दती संरक्षण अधिनियमाच्या कलम ५ अन्वये दिला

Ansingh

दोषाच्या अधिकारांसह आवश्यक ते सर्व अधिकार प्रदान करण्याचा आदेश, केंद्र सरकारला दिला.
या प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाने केंद्र सरकारला पुढील निदेश देखील दिले.

६) हे प्राधिकरण, 'शावधगिरीचे तत्व' व 'नुकसान करारा' अर्पाई करील हे तत्व लागू करील अमलान आणिले.

७) हे प्राधिकरण, पुढील दोन शिष्यांसाठी नुकसानअर्पाईची परिगणना करील :-

अ) परिस्थितिकीस प्रतिकूल परिणाम केल्याबद्दल,

ब) बाधित व्यक्तींना नुकसानअर्पाई प्रदान करण्यासाठी,

३) जर कोणत्याही उद्योगाने, नुकसानअर्पाईचे प्रदान करण्यास नकार दिला किंवा देण्याचे टाळले, तर प्राधिकरण असा उद्योग बंद करण्याचा निदेश देईल.

४) 'पर्यावरण संरक्षण विधी' या नावाने त्याच केलेल्या निधीमध्ये, प्रदूषण कंत्राटांच्याकडून वसूल केलेल्या नुकसानअर्पाईची रक्कम जमा करण्यात येईल. या निधीचा वापर, बाधित व्यक्तींना नुकसानअर्पाई देण्यासाठी व पर्यावरणाचे नुकसान अरुण काढण्यासाठी वापरण्यात येईल.

५) केंद्र सरकारने सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्देशानुसार, पर्यावरण संरक्षण (संवर्धन व नियंत्रण) प्राधिकरण स्थापन केले.

पर्यावरण (संरक्षण) अधिनियम, १९८६ हा पर्यावरणाच्या हितासाठी म्हणजे पर्यायाने आरोग्यपूर्ण नागरी जीवनासाठी केलेला कामदा आहे तसाच तो विकासासाठीही प्रोत्साहकच आहे. उद्योगधंद्याचा विकास हा पर्यावरणाचा विचार करूनच व्हा.

Ansingh

PRINCIPAL

FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

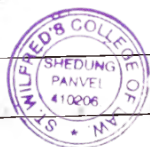

महान्नेत्र विकास आणि पर्यावरण संरक्षण यांच्या मध्ये घालणे हाच
या अधिनियमाचा उद्देश आहे असा निर्णय सर्वोच्च न्यायालयाने
वसंत आंश्ल लिमिटेड वि. हल्दर उत्कर्ष समिती, (ए. आय. आर.
२००४, १८४४ (२००४) २. एम. सी. सी ३१२) या प्रकरणी
दिला आहे.

बिड्डू सहजाल - वि - भारत सरकार (२००६) ए एम सी सी ६६३
या प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाने, महाराष्ट्रातील उद्योग तालुक्या-
तील लक्ष होणाऱ्या पर्यावरणाचे संरक्षण करण्यासाठी आणि त्या
क्षेत्रातील प्रदूषणाचे नियंत्रण करण्यासाठी केंद्र सरकारला
आदेश दिले.

एफ. बी. तारपात्रवाला - वि - बायर इंडिया लि. (२०१६)
ए एम. सी. सी. ५८

या प्रकरणी सी. आर. सेड. अधिसूचनेच्या
संबंधाने, सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्देशानुसार केंद्र सरकारने,
भारताच्या किनारी प्रदेशांमध्ये पर्यावरणविषयक कायदांची
मोठ्या अंमलबजावणी करण्यासाठी केंद्र व राज्य सरकार किनारी
व्यवस्थापन प्राधिकरणाची स्थापना केली.

Dus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
FOR DISTANCE EDUCATION

१३ टिका लिख - प्रदूषण करणाऱ्याने अरपाई करल्याचे तत्त्व (Polluter Pay's Principle) ?

१२ :- * प्रदूषण करणाऱ्याने अरपाई करल्याचे तत्त्व :- *

या तत्त्वानुसार, जो प्रदूषण करील तो त्याच्या नुकसानीची अरपाई करील. पर्यावरण प्रदूषण करणारी व्यक्ती किंवा संस्था, प्रदूषणामुळे झालेल्या नुकसानीची अरपाई करण्याचा जबाब प्रदान करण्यास जबाबदार असते असे हे तत्त्व मानले जाते. म्हणजे, या तत्त्वान्वये प्रदूषण करणाऱ्याने प्रदूषणाचा तब्ती पडलेल्या व्यक्तीला केवळ नुकसानअरपाईच प्रदान करणायाने नसते, तर पर्यावरण हासाची अरपाई करण्यासाठीचा परिचाय व जबाब फक्त प्रदान करणे आवश्यक असते. म्हणजेच पर्यावरणास झालेला हानीची अरपाई करण्याची जबाबदारी प्रदूषण करणाऱ्यावर असते. ही जबाबदारी शायनावर किंवा दुसऱ्यावर टाकता येत नाही. कारण ही जबाबदारी वासनाने उचलली, तर अनिमित्त त्याला जबाबचा भाद करणाऱ्यांवर पडतो व प्रदूषण करणारा जबाबानिराळा राहतो अशाप्रकारे प्रदूषण कारणाऱ्याने जबाबदारी टाकू नये म्हणून या तत्त्वानुसार पर्यावरणास झालेल्या हानीची व त्याची अरपाई करण्यासाठी केलेला अरपाई प्रदान करणाऱ्या जबाबदारी प्रदूषण करणाऱ्याची आहे.

सर्वोच्च न्यायालयाने देशील प्रदूषण करणारा अरपाई करील या तत्त्वास पुष्टी दिलेली आहे. एकदा का एखादे कार्य केले की, त्यामुळे उद्भवलेली जोशीम किंवा प्रसंजिहीन सोके यामुळे अन्ध कोणत्याही व्यक्तीला होणाऱ्या नुकसानीची अरपाई, असे कार्य करणाऱ्या व्यक्तीची असते, मग असे कार्य करणाऱ्या व्यक्ती काळजी घेतली होती किंवा नाही ही काळ महत्त्वाची नसते अशा प्रकरणी या

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

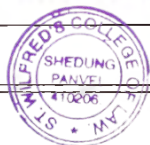
तत्त्वाद्वारे बिलदान दाखिल्व लादले जाते.

तथापि, या तत्त्वाचा नेमका अर्थ व व्याप्ती याबाबत जगान मरिदछता आहे. त्याचे निश्चित नियम तयार केलेले नाही. त्याची पूर्णपणे अंमलबजावणी केली जात नाही. त्याचा अर्थ लक्ष्मणाच्या बाबतीत संपूर्णपणे चुकीचा अन्वयाय लावला जातो. तोपयत उत्पादक त्याच्या पारोामासाठी भरपाई करीत आहे तोपयत मुक्तपणे पयावरण प्रदूषण करण्याची त्याला मुक्ता मिलते.

हे तत्त्व जगतील बहुसंख्य देशांनी स्वीकारले आहे. भारत सरकारने देखील हे तत्त्व स्वीकारले आहे. भारत सरकारच्या पयावरण व वन मंत्रालयाचे प्रदूषण कमी करण्यासाठी शारणात्मक निवेदन जारी केले. त्यात प्रदूषण कमी करण्याच्या बासनाच्या शारणाचे मूलभूत उद्दिष्ट म्हणून प्रदूषण करणारा भरपाई करील या तत्त्वाचा स्वीकार केला आहे.

प्रदूषण करणारा भरपाई करील या तत्त्वान्वये लक्षकम प्रदान करण्याच्या आदेशाच्या अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने लोक दाखिल्व विमा अधिनियम, १९८६ हा कायदा अधिनियमित केला असून या कायद्यान्वये २ लाख किंवा त्यापेक्षा अधिक भाडवल असणाऱ्या सर्व उद्योगांसाठी, या अधिनियमान्वये त्यांच्या विमा उतरविणे बंधनकारक आहे.

द्वारिपन काउन्सिल फॉर एनव्हायरमेंट लीगल अॅक्शन वि. भारत सरकार, (ए.आय.आर. १९९६ एस.पी. १४४६) या प्रकरणी, भारताने प्रथमच प्रदूषण करणारा भरपाई करील या तत्त्वाचा वापर करण्यात आला. या प्रकरणी, त्याचालयाने पयाविरणाची पुनः स्थापना करण्यासाठी प्रदूषण करणाऱ्याकडून उपाययोजनात्मक व स्वच्छताविषयक शाच वसूल करण्याचा आदेश देण्यात येऊन प्रदूषण

PRINCIPAL

ST. FRED'S COLLEGE OF LAW
FOR EDUCATIONAL USE
SHEDUNG-PANVEL 410205

करणाच्याने वाचिन जावक्यांना लुकसानभरपाई प्रदान करणाच्या दिवशीक आदेश दिला.

* राजनी पुरेक वि. नागरिक उपभोक्ता मार्गदर्शक मंच (२०००) ३ एशजीसी २९] :-

या प्रकरणी, सर्वोच्च न्यायालयाने या तक्रारचा पुनरुच्चार केलो. प्रदूषणकाराने केलेल्या प्रदूषणामुळे झालेल्या पर्यावरणाच्या लुकसानीची भरपाई करणाची जबाबदारी पुरवण करणाच्याची आहे असे न्यायालयाने प्रनिपादन केले. या प्रकरणी, भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २६ चे उल्लंघन झालेले असल्याने, केवळ परिस्थितीकी संतुलनाचे पुनः स्थापन करणासाठीच नाही तर, असा अपहाराच्या बकी पडलेल्या चावनीसाठी दिवशीक लुकसानभरपाई देणाचा आदेश न्यायालयाने या प्रकरणी दिला.

* वेल्कोरा सिटीजन वेल्कोअर फोश्म :- वि. - भारत सरकार (१९९६ एम. सी. २०६५) १ -

या प्रकरणी, लुकमान झालेल्या पर्यावरणाची सुधारणा करणे हो राष्ट्रवत विकासाचा भाग असल्याने, त्यामुळे ज्यांना परिणाम सहन करावे लागले असा व्यक्तींना आधी परिस्थितीकीची भरपाई करणासाठी भरपाई थत् प्रदान करणास प्रदूषण करणारा जबाबदार आहे, असा निर्णय सर्वोच्च न्यायालयाने दिला.

* एम. सी. मेहता वि. भारत सरकार ((१९९७) २ एस. सी. सी ४३५] :-

या प्रकरणी, सर्वोच्च न्यायालयाने करणास चर्माद्वोगावर प्रत्येकी

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

DATE:

रु. 50,000 इतका प्रदूषणकारी दंड लादला. त्याचप्रमाणे
विजयसिंह पुनिया वि. राजस्थान राज्य [ए.आय.आर.
2004 राजस्थान 5] या प्रकरणात, राजस्थान उच्च
न्यायालयाने, प्रदूषण करणारा भरपाई करील या
बाबानुसार, प्रत्येक प्रदूषणकारी युनिटाने, त्याच्या
उत्पादनाच्या 5% टक्के रक्कम नुकसानभरपाई म्हणून
प्रदान करण्याचा निर्देश दिला.

Qus Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

SHEDUNG PANVEL 410206

FOR EDUCATIONAL USE

तीन आंतरराष्ट्रीय प्रणाली सुट करी? (International Regime).

- १) जोहन्सबर्ग घोषणापत्र,
- २) रीओ घोषणापत्र,
- ३) स्टॉकहोम घोषणापत्र.

१) जोहन्सबर्ग घोषणापत्र :-

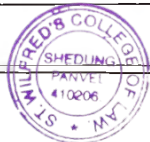
हे एक राजकीय घोषणापत्र असून त्यात शाश्वत विकासाची अंमलबजावणी करण्यासाठी राष्ट्रांच्या प्रमुखांनी केलेल्या ठरावांच्या त्यात समावेश आहे. यामध्ये ३७ घोषणापत्रे असूनच ते खूपच व्यापक आहे. परंतु त्यात पर्यावरण संरक्षणाच्या ज्वलंत विषयावर खूपच अल्प मांडणी केली आहे. परंतु या घोषणापत्रामध्ये पूर्वीच्या आंतरराष्ट्रीय परिषदांमध्ये घेतलेल्या निर्णयांच्या बांधिलकीबाबत पुनरुच्चार केली आहे.

घोषणापत्र १५ मध्ये आर्थिक विकास, सामाजिक विकास व पर्यावरण संरक्षण हे धरक स्थानिक, प्रादेशिक, राष्ट्रीय व जागतिक स्तरावर शाश्वत विकासाचे परस्परालंबी व परस्परान अंमलबजावणी करण्याचे धरक आहे.

घोषणापत्र १६ मध्ये कारिद्रय मिमूलन, बदलता उपभोगता व उत्पादक आकृतिबंध आणी शाश्वत विकासाचे एक सर्वोच्च उद्दिष्ट व अन्यायपूर्ण गरज म्हणून आर्थिक व सामाजिक विकासासाठी नैसर्गिक साधनसंपत्ती आधारित संरक्षण व व्यवस्थापन भावर भर दिला आहे.

घोषणापत्र १६ ते १७ मध्ये, प्रामुख्याने शाश्वत विकास साध्य करणेसाठी आळाने सांगितली आहे तसेच घोषणापत्र १७ ते ३० मध्ये शाश्वत विकासासंबंधीची मानव जातीची बांधिलकी नमूद केली आहे.

घोषणापत्र १६ मध्ये, भुकेलेपण, कुपोषण, परकीय अवसाय, सशस्त्र संघर्ष, बेकायदेशीर झोपीची समस्या,

PRINCIPAL

FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

संघटीत सुल्लेखारी, कृष्याचार, फरशानवाद, मनुष्यांचा अपत्यापार, निरम्काराची भावना, असाहिष्णुता, रोगशई, विवोधन, विकामाच्या एच साम वी / एड्स, मेलरिया व समय यांसारखे रोग, आंमद शाश्वत विकासात उभारि दिका असल्याचे मान्य केले आहे.

होषणापत्र २२ मध्ये स्वच्छ पेयजल, स्वच्छता, पर्याप्त निवारा, ऊर्जा, शररोग्यांची काळजी, अन्नसुरक्षा व जैवविविधतेचे संरक्षण यांसारख्या मूलभूत गरजा प्रागविद्येसाठी जलदगतीने वाट करून शाश्वत विकास मार्ग करव्याचा प्रयत्न केला आहे तर त्याच वेळी, क्लितीय साधन संपत्ती आढाव्यामध्ये आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर पाठी अर्थविक्रिक विकास करव्यासाठी तंत्रज्ञानाचे हमालरण, मनुष्यवर्गाचा विकास, शिक्षण व प्रशिक्षण याची खात्री केली आहे.

होषणापत्र २२ व २३ मध्ये, सुबोची सलद व आंतरराष्ट्रीय कायदा यांची लल्ले व प्रयोजने याप्रती आगतिक ~~संरक्षण~~ लोकांच्या वांछिलकी निर्माण होव्यावाचन पुतच्चार केला आहे. एक वैश्विक व आगतिक प्रतिनिधिक संघटना म्हणून संयुक्त राष्ट्र संघाच्या (मुने) नेतृत्वाच्या अर्थविक्रिक पाठीला पराविना प्रयुक्त शाश्वत विकासात चालना देव्यासाठी ती उत्तम स्थान आहे आणि शाश्वत विकासाची कोणे व बददीष्टेन आरथ करव्याकरिता निरमित काळातरीने प्रयत्नांचे संनिमंत्रण करव्याआगेचे तिचे स्थान योग्य आहे.

होषणापत्र २७ मध्ये शाश्वत विकासाची आपली सामाईक प्रवेक्षा फलद्रूप होव्याची खात्री करव्यासाठी खापण निर्धार केला आहे.

२* रिजो २ होषणापत्र ४-

या परिषदेने, परविरण व विकास

Qusindh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

२०
 ग्रामसवधानातील दायजापत्र स्वीकारल्यानंतर आले या दायजापत्रात
 पत्रात उर्दकलेम दायजापत्र पुन्हा पुन्हा देण्यात आली
 आली पर्यावरण व विकास ग्रामसवधान मार्गदर्शन करतारी
 २० तत्वे विशद केली आहे.

राष्ट्र समाजाची प्रमुख क्षेत्रे व लोक चांच्यामध्ये
 संकटाची त्वीण पातकी निर्माण करत त्याद्वारे एक प्रमत्तान्य
 वैशिक मार्गदर्शक निर्माण करण्याच्या दृष्ट्याने या दायजापत्राप्रत्ये,
 राष्ट्राची अनुपालन करावयाची २० कायदेशीर तत्वे निर्धारित
 केली आहे. या दायजापत्राद्वारे, पर्यावरणाच्या दृष्टीने महत्त्वाची
 ग्रामसवधान त्वीण तत्वे निर्धारित केली आहे व शाश्वत
 विकास या संकल्पनेस एक त्वीण आग्राम देण्याचा प्रयत्न
 केला आहे.

तत्त्व क्र. १०-

मानव प्राणी हा शाश्वत विकासाच्या संवधानाच्या
 केंद्रबिंदू असल्याने, निसर्गाशी सुसंबाद साधून आरोग्यदायी व
 उत्पादन जीवन जगण्यास तो हक्कदार आहे.

तत्त्व क्र. २०-

संयुक्त राष्ट्रांची मानवी हक्काची सनद व
 आंतरराष्ट्रीय कायदांच्या तत्वे आनुसाद, स्वतःचे पर्यावरणविषयक
 व विकासविषयक धोरणे आनुसाद त्यांच्या स्वतःच्या साधन
 क्षमतेच्या उपयोग घेण्याचा त्यांना सार्वभौम हक्क आहे. तथापि,
 आपल्या अधिकार क्षेत्रातील व निर्ममणातील कार्यामुळे अन्य
 राष्ट्रांच्या किंवा राष्ट्रीय अधिकारक्षेत्राच्या सीमेबाहेरील क्षेत्राच्या
 पर्यावरणास हानी पोहोचणार नाही याची सुनिश्चिती करण्याची
 जबाबदारी संवधाने राष्ट्रांची आहे.

DATE: _____

* तल्ल क. पु. :-

आमचो आंतरराष्ट्रीय समाजनेचें तल्ल समाविष्ट केले घाटे. आ तल्लालुमार, विकासाच्या तळक अवा प्रतिकार वापरका पारिजे की, सध्याच्या व गांवि पीढीच्या विकास व पर्यावरणविषयक उरजा समव्याचपणे आशिल्ले जाले.

* तल्ल क. पु. :-

अव राबडे, राहणीमानाच्या दृष्टीने तळकाने कमी करपाच्या दृष्टीने जगतिक बडूसंख्ये कोकान्या उरजा प्रायिक न्गांल्यायुकोरे आगविष्याच्या दृष्टीने बाश्चत विकास प्रक्याकरिता व राहणीमानाच्या दृजा अन्वाव्याकरिता आदारिय निमुक्तन करपासाठी सरकार्य करनील.

PRINCIPAL

* तल्ल क. पु. :-

पृथ्वीच्या परिस्थितीकी पध्दतीचे आरोध व एकान्तता गांचे मवर्धन संरसा व पुनस्थापन करपासाठी

वाशक भागदारीच्या तत्वाचे राष्ट्र सहकार्य करतात.

* तत्व क्र. ७ :-

राष्ट्र पर्यावरणविषयक प्रभावी कायदे करतील व पर्यावरणाच्या दृष्टी राखतील.

* तत्व क्र. ९ :-

पर्यावरणाच्या संरक्षणासामध्ये सामान्य नागरिकांचे महत्त्व विचारात घेता, सर्व संबंधित नागरिकांच्या सहभागानून त्या त्या स्तरावर पर्यावरणाचे प्रश्न अधिक चांगल्या प्रकारे हाताळता येतील. माहितीचे मूल्य व अशी माहिती मिळवण्याच्या नागरिकांच्या हक्क विचारात घेता, राष्ट्रीय स्तरावर प्रत्येक नागरिकास, होकादायक माहित्य (पदार्थ) व समाजातील

DATE

Handwritten text in Devanagari script, appearing to be a letter or report. The text is mostly illegible due to blurring and bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text in Devanagari script, appearing to be a signature or a note at the end of the document. The text is mostly illegible due to blurring and bleed-through.

Quisingh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

प्रश्न १०. ६५ :-

किसी व्यक्ति का आय १०,००० रुपये है। यदि वह २०% का बचत कर देता है तो उसे कितना पैसे बचत करेगा ?

प्रश्न ११. ६६ :-

एक व्यक्ति का आय १०,००० रुपये है। यदि वह २०% का बचत कर देता है तो उसे कितना पैसे बचत करेगा ?

के लिये क. ५८ :-

आपको जो राशियां प्राप्त करने के लिये
आपको प्राप्त होने वाले अर्थ, इसी को आप
आपको प्राप्त होने वाले अर्थ, इसी को आप
आपको प्राप्त होने वाले अर्थ, इसी को आप

के लिये क. १९ :-

आपको जो लक्ष्य को आप ही, आप ही,
आपको जो लक्ष्य को आप ही, आप ही,
आपको जो लक्ष्य को आप ही, आप ही,

के लिये क. २० से २३ :-

आपको जो लक्ष्य को आप ही, आप ही,
आपको जो लक्ष्य को आप ही, आप ही,
आपको जो लक्ष्य को आप ही, आप ही,

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Dusing

* तत्र क० २४ व २५ ०-

अव प्रकारची मुख्य हे वास्तव
 विकासाचा करारा अमुकाने सोमनेच्या गरजेवर भर द्यावा
 राष्ट्रांनी त्यांचे अव पर्यावरणाविषयक विकार दौलतने आदि
 संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या संदर्भावर आडवावे.

३) स्टोकहोम घोषणापत्र :-

६९७२ मध्ये स्टोकहोम येथे
 आलेल्या मानवी पर्यावरणाबाबतच्या संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या
 परिषदेमध्ये स्टोकहोम घोषणापत्र स्वीकारण्यात आले. स्टोकहोम
 घोषणापत्र हे आधुनिक आंतरराष्ट्रीय पर्यावरणाविषयक
 कायद्याचा आधार म्हणून समजले गेले.

या परिवर्तनाचे बहुरंगीय स्वरूपातील, जागतिक, राष्ट्रीय व ग्रामीण स्तरावरील समुदायांचे कृती करणाऱ्याही विद्यार्थ्यांच्या केंद्राच्या वैश्विक मान्यता असल्यामुळे मुलभूत तत्वांचे एक दृष्टीकोन असते यावर आर दिसा, परंतु त्याचवेळी कठिण मान्यते देता. दोन्ही असे ठरविण्यात आले की, या दृष्टीकोनातून प्रत्येक ठिकाण व उद्योगिक क्षेत्रात अत्याधिक प्राथमिक सुविधांचे स्वीकारण्याच्या दुसऱ्या दस्तऐवजात अविभक्त रूपात कार्यरत असतील असावा परंतु या दृष्टीकोनातूनही सर्वसाधारण स्तरावर कोणत्याही कायदेशीर कक्षाने टाकण्यात आली नाही. या दृष्टीकोनातून, पर्यावरणाच्या संवर्धन कायदा, कंत्राट, शास्त्रीय पालन कायद्यांचे अर्थसाधारण मार्गदर्शक तत्त्व म्हणून काही तत्त्वे स्वीकारण्यात आली. या दृष्टीकोनातून आली आहे तसेच अंतर्गत आणि

या दृष्टीकोनातून फक्त म्हणजे या दृष्टीकोनातून तत्वांचा विशिष्ट पर्यावरण प्रबल कोटिवाच्या अंतर्भावित करारांमध्ये तसेच पर्यावरण संरक्षणाच्या आणि पर्यावरण

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

प्रदूषण प्रतिबंध व नियंत्रण करणाऱ्या अखंडित संस्थांना
केवळ स्थानिक कायद्यांमध्ये या लक्षाचा अंतर्भाव करून घ्यावा
आणि किंवा या लक्षाचा अंमलबजावणी करणाऱ्या संस्थांना
पर्यावरणविषयक कायदे केले. भारताने देखील स्टॅकट्रोम
दोषणाप्रतानाल लक्षाची अंमलबजावणी करणाऱ्या दृष्टीने, वायू
(प्रदूषण प्रतिबंध व नियंत्रण) अधिनियम, १९८६, पर्यावरण
(संरक्षण) अधिनियम, १९८६ व राष्ट्रीय पर्यावरण व्यावहारिक
अधिनियम, १९८५ हे कायदे अधिनियमित केले आहे.

या दोषणाप्रतानाचे व्यवस्थापन म्हणजे, जर
पर्यावरणाचे संरक्षण करावयाचे असेल, तर जगातील सर्व लोकांनी
एकत्रितपणे काम केले पाहिजे. यामुळे माणसांना दिली होती. त्या
दृष्टीने, त्याच्या प्रसावनेन पर्यावरणाचे संरक्षण व अखंडित

करण्यामध्ये केवळ विविध शास्त्रांच्या आकारांनीच जेणे कर
जगानीले असे लोकांनी एकत्रितपणे प्रयत्न करण्याचे आवाहन
केले होते. या बोधोपक्रात असेही नमूद केले आहे की मनुष्य
को पावरण घडविणारा व विघडविणारा आहे. माणसाचे नैसर्गिक
व मानवसंसाधिक पयवरण हे माणसाच्या कुशलमंगलतेसाठी
आणि मूलभूत मानवी हक्कासाठी अन्यायशून्य आहे.

श्रीरामेन बोधोपक्राच्या तत्त्व हे मध्ये असे नमूद
केले आहे की माणसाकडे प्रलिष्ठापूर्वक व दोमकुशलतापूर्वक
जिवित जगण्याची मुभा देण्याचे जेदार पयवरणामध्ये स्वान्त्य,
समन्यायता व जिविताच्या पर्याप्त स्थितीचा मूलभूत हक्क
आसल्याने, सध्याच्या व आकी पिढीसाठी पयवरण संरक्षण व
सुधारणा करणाऱ्या एकमेव जबाबदारी मानवाची आहे.

तत्त्व हे मध्ये असे स्पष्ट केले आहे की ह्या जल

डामन, वनस्पता व प्राणी जैव ग्रान्यासह पृथ्वाची लसागक
अपत्ती यांचे काळमापूर्वक नियोजन व व्यवस्थापन करून
विद्यमान व आवी पिढीच्या लक्षासाठी संरक्षण केले पाहिजे.

सत्त्व इ. मध्ये असे नमूद केले आहे की, सर्व
राष्ट्रांचे पर्यावरणविषयक धोरण असे अलेले पाहिजे की, जे
विकासास शस्त्राची विकास क्षमता वाढविले. त्यांच्या विद्यमान
व आवी विकास क्षमतेवर प्रतिकूल परिणाम करणारे नाही.

सत्त्व इ. मध्ये असे नमूद केले आहे की, पर्यावरणाचे
जतन व सुधारणा करण्यासाठी साधनसंपत्ती उपलब्ध असावी.
जे करताना विकसनशील देशांची परिस्थिती व विशिष्ट
राश्या विचाराने जाल्या पाहिजे, आणि कोणत्याही परिस्थितीत,
त्यांचे विकासविषयक नियोजन करताना आणि ती उपलब्ध
करताना, पर्यावरणविषयक सुरक्षा करण्याचे टाळू नये.

सत्त्व इ. मध्ये असे स्पष्ट केले आहे की, 'नियंत्रण'
पर्यावरणविषयक दम्यांचे नियोजन, ~~...~~, व्यवस्थापन किंवा नियंत्रण

करण्याचे काम अद्येचिन राष्ट्रिय मंन्धकेडे सोपविले पाहिजे.
तत्त्व इ८ मध्ये सावधागिरीचे, तत्त्व समाविष्ट केले
असून स्थान असे नमूद केले आहे की, देशाच्या आर्थिक व
सामाजिक विकासासाठी महत्त्वाचे योगदान असलेल्या विज्ञान व
तंत्रज्ञानाच्या पर्यावरणाची जोखीम ओळखण्यासाठी, ती टाळण्यासाठी
केवळ नियंत्रण करण्यासाठी आणि पर्यावरण समस्येचा उपाय
व्यापार्यासाठी आणि मानवजातीच्या आमाईक हिलासाठी
वापर केला पाहिजे

तत्त्व २० मध्ये असे स्पष्ट केले आहे की, राष्ट्रिय
वैशेष्य आंतरराष्ट्रिय व्वा दोन्हीच्या पर्यावरणविषयक समस्थांच्या
वैशेष्य वैश्वानिक संशोधन व विकास यांचे सर्व राष्ट्रामध्ये,
विकासन व विकसित राष्ट्रामध्ये प्रचालन केले पाहिजे.

तत्त्व २२ मध्ये असे नमूद केले आहे की, राष्ट्राच्या
वैशेष्यवैश्वान व नियंत्रणान असलेल्या कार्यामुळे त्याच्या
संविधानिक पर्यावरणाचे दुकसान होणार नाही याची खात्री
करणे ही राष्ट्राची जबाबदारी आहे. या तत्त्वामध्ये, पर्यावरण-
विषयक प्रदुषणासाठी लागू असलेल्या मर्यादीन प्रादेशिक

PRINCIPAL
SHRI. M. V. PANVEL COLLEGE
PANVEL
MAHARASHTRA

सावधानतेच्या तत्वास मान्यता देता आहे. हे तत्त्व आंतरराष्ट्रीय
त्यायालये व न्यायाधिकरणे यामध्ये वापरले जाते. या तत्वांनुसार
राष्ट्रांना त्यांच्या स्वतःच्या संपत्तीचा वापर करण्याची सावधानते
आहे.

तत्त्व दर मध्ये, आंतरराष्ट्रीय क्षेत्रामध्ये प्रदूषण करणारा
भरपाई करील या संकल्पनेचा विकास केला असून राष्ट्रांनी
त्यांच्या अधिकार क्षेत्रामधील व नियंत्रणातील
कार्यांमुळे त्यांच्या अधिकार क्षेत्राबाहेरी क्षेत्रातील प्रदूषणाच्या
बळी पडलेल्यांसाठी व अन्य पर्यावरणविषयक नुकसानीसाठी
दायित्व व नुकसानभरपाईसाठी आंतरराष्ट्रीय कायदा आणखी
विकसित करण्यासाठी सहकार्य करण्यास सांगितले आहे.

तन्त्र २४ मध्ये, पर्यावरणविकासाक मंजूरता व मुदतारता कड्यावरी मर्यादीत असणारी आंतरराष्ट्रीय प्रकल्पे, सर्व मर्यादीत असण्याच्या आपलेले जोडविकी पत्रिजे, सर्व मोठी व छोटी वाळे समान असली पाहिजे.

शाश्वत विकास ही संकल्पना, सॉकरोम, होथोना - पत्रांमध्ये प्रथमतः उदयाम आली असून सॉकरोम होथोनापत्राने, एकविभागात ज्ञानकांची परवलीची अंजा अखलेल्या वास्तविक विकासाचा पाया उभ्याने काम केले आहे. 'शाश्वत विकास' म्हणजे, आपला स्वतःच्या गरजा भागविनाही माली पिढीच्या आनंदवाचत कोठानीही लडजोड करू न करता मंड्याच्या गरजा भागविणे हेच. आरतीय व्यायामांनी सॉकरोम होथोना - एकत्रित तत्वाचा वापर करून पर्यावरणविषयक अनेक प्रकल्पांमध्ये नवीन अन्वयाचे लोक क्रांतीकारी स्वभावाचे निर्माण दिले आहेत.

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Sundaram

224

FOR EDUCATIONAL USE

प्रश्न ५ पत्राचारण संरक्षणामध्ये अनुच्छेद ४८ अ आणि अनुच्छेद ५९ अ (जी) चे महत्त्व स्पष्ट करा ?

- अनुच्छेद ४८ अ ० - (Article 48 A) :-

६९०६ मध्ये फेजेच्या भारतीय संविधानामध्ये ४८ व ५१ हातून दुकस्पाव्ये भारतीय संविधान अनुच्छेद ४८ अ समाविष्ट केला आहे. यासथे पत्राचारण संरक्षण व संवर्धन करणासाठी आणि वने व वन्य जगाचे रक्षण करणाकरिना राज्य (सरकार) प्रमुखवाले रहिले अशी तरतूद केला आहे. अशा प्रकारे, पत्राचारण संरक्षण व संवर्धन करणासाठी व वने व वन्य जगाचे रक्षण करणासाठी कायदेरहित व अर्थ उपाययोजना करणे व त्याची प्रभावापणे त्मादृष्टीने योग्य निव्विन करणे व त्याची प्रभावापणे

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEUNG WAN, 410006

आमलगावणी ~~संस्था~~ करण आंध्याच (मदर)
अनुच्छेद ४८ अ दुवे सरकारला देयान कोले आहे.

मुभाषकुमार वि. बिहार राज्य, [एआय आर. १९९३]
एस सी ४२० (१९९३) एस सी सी ५२८] आ
पुकरणी, सवाच्य न्यायालयाने असे प्रतिपादन केले आहे
की, अनुच्छेद १४, २१ व अनुच्छेद ४८ अ च मनुष्यांना
वाचन कोले पाहिजे.

डॉ. कामोदर राव वि. विशेष कार्य अधिकारी, द्राजाद महानगरपालिका.

आ पुकरणी, न्यायालयाने असे प्रतिपादन केले
आहे की, पत्राचार, संरक्षण करणे हे केवळ नागरिकांचे कामच
नाही तर, न्यायभ्रतोंसह सरकारचे देखील दायित्व आहे.

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
PANAJI
GOA
ESTD. 1986
PRINCIPAL

केन्द्र सरकारने पयविरण संरक्षणाच्या दुकिने कायदेशीर
क्षयाभोजना करणासाठी विविध कायदे लयाड केले आहेत.
पयविरण (संरक्षण) अधिनियम , १९८६ याच्या कलम ३
अन्वये एक प्राधिकरणाची स्थापना केली आहे. आणि या
प्राधिकरणास, परिस्थितीकी हाडक, सागरी क्षेत्र, सागड किनार,
जल क्षेत्र इत्यादीमधील परिस्थिती हाताळण्यासाठी आवश्यक
पिडलल आहेत .

* अनुच्छेद ५६ अ (Article 51 A) :-

यामध्ये भारतीय नागरिकांना पालन
करावयाची ६६ मूलभूत कर्तव्ये समाविष्ट केली आहेत. ही
कर्तव्ये , मूलभूत हक्काप्रमाणे अनुच्छेद ३२ व अनुच्छेद ३२६
द्वारे प्राखिलेखाद्वारे अमलात आणले जाऊ बाकल नसका
तरी त्यांचे ती हाडनात्मक ~~करणे~~ कर्तव्य असल्याने
त्यांचे पालन करणे आवश्यक समजले जाते .

या मूलभूत कर्तव्यांपैकी अनुच्छेद ५६ अ च्या शब्ड
(जी) मध्ये पयविरण संरक्षणाच्या संबद्धी मूलभूत कर्तव्याची
तरतूड केलेली आहे. शब्ड (जी) मध्ये अशी तरतूड केली
आहे की, वन, सरोवरे, नदमा व वन्यजीवन यासह नैसर्गिक
पयविरणाचे संरक्षण करणे व त्यात सुधारणा करणे आाकी
सजीव प्राणीमात्राबद्दल दयाबुद्धी बाळगणे हे प्रत्येक भारतीय
नागरिकाचे कर्तव्य असेल अशी प्रकार वन , सरोवरे ,
नदमा व वन्यजीव यासह नैसर्गिक पयविरणाचे संरक्षण
करणे व त्यात सुधारणा करणे आणि सजीव प्राणीमात्रा-
बद्दल दयाबुद्धी बाळगणे हे प्रत्येक भारतीय नागरिकाचे
मूलभूत कर्तव्य असले व त्याची संकल्पिने अमलबजावणी
करणासाठी हाडनात्मक तरतूड केलेली नसका तरी, या संबद्धी

Scanned with OKEN Scanner

व्याजालयाने व उच्च व्याजालयाने, या मूलभूत कल्पनांचा
द्वितीय लक्षणांना जी व्याजालयाने सक्रियता दाखविली
आहे. त्याद्वारे अनुसूचित पुर क्रा मधील बँड (जी) मध्ये
मूलभूत केल्ले पवारणे संस्थांना संघटनेचे उच्च मूलभूत
काली लार पाडणे व त्यामधील उद्देश्ये साध्य करणे
साध्यकर करून घ्यावेत याच निषेध दिलेले आहे.

P. Singh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

प्रश्न ६ भारतीय राज्यघटनेतील पंचावरा संरक्षण संवैधानिक तरतुदीचा उदाहरण करा? (प्रस्तावना (Preamble), मूलभूत अधिकार (fundamental rights) आणि मूलभूत कर्तव्य (fundamental duties)).

उत्तर :- (अ) पंचावरा संरक्षणाशी संबंधित असणाऱ्या घटनात्मक तरतुदी :-

पंचावरा संरक्षणाशी संबंधित असणाऱ्या घटनात्मक तरतुदींमध्ये पुढील महत्त्वाच्या तरतुदींचा समावेश होतो.

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF ARTS, SCIENCE & COMMERCE
SHEDUNG PANVEL 410206

उद्देशिका :-

सत्ता संप्रदायाचा अंशकाला कला साधनाचा आत्म
धर्म स्थापना. उद्देष्टिकांमध्ये सामाजिक, आर्थिक व राजकीय
त्याच देवाची विचार, अभिव्यक्ती, विज्ञान अर्था व
उपासना आंचे स्वातंत्र्य देवाची आणि देवा व देवाची
समानता निश्चितपणे प्राप्त करून देण्याची आणि व्यक्तीचा
प्रतिष्ठा व काळजीची एकता व अर्थसत्ता आंचे आख्यालन
देवारी बंधुता प्राप्त करून देवाची पुढे ही दिवली आहे.
त्यामध्ये व्यक्तीस ख्या अर्थाने प्रतिष्ठा प्राप्त करून
देवाची ही देवामाठी व्यक्तीला राध्यालाठी आरोप्यगती
वातावरण निर्माण करणे महत्वाचे आहे. व्यक्तीला प्रतिष्ठापूर्व -
कणो जीवन जाग्याचा मूलभूत एक प्राप्त होऊ शकिले.
भारतामध्ये या व्या दारनादरसलीद्वारे १९७६ मध्ये समाजवादी
हा वळ उद्देष्टिकेत समाविष्ट करण्यात आला. अर्थाने देवा
व राक्षसिमान आंमधील कासामन्ना कमी करणे हे समाजवाद
परतनीने ख्येय अर्थाने. कष्टकरी लोकांना प्रतिष्ठात जीवन
राक्षसिमान दुल्लभ्य करण देणे व खुशहा पुरवणे आणि

उत्पादनाचे सामनाय तारप करणे. हे सामाज्यादी गम्य पध्दतीचे
 उदाहरण आहे. जागतिक प्रनिष्ठापूर्वक व संयुक्त अणिस
 गणना आहे हा सामाजिक उद्दिष्टा असून त्यासाठी सुरक्षित
 वानावरण व प्रदुषणमुक्त वायावरण उपलब्ध करून देणे
 नितात कायमक असते.

2) मूलभूत हक्क :-

भारतीय संविधानामध्ये स्वच्छ, निरोधित
 व प्रदुषणमुक्त वानावरण मिाण करण्याखालनेचे सुस्थळ
 मूलभूत हक्क वसले तरी, भारतीय व्याज्यानी, भारतीय
 संविधानाच्या अनुच्छेद 32, 33, 34 व 35 व 36 चा अन्वयाथ
 अतिवानी, निरागि वानावरणाचा हक्क हा अनुच्छेद 32
 खालील प्रनिष्ठापूर्वक नीतिन जाल्याचा हक्कान समाविष्ट

होसि आस निरास दिल्ल आस. मातून प्रदुषण मुक्त आरोग्यदायी वातावरण विकसिल करणे व प्रदुषाकार, जाल्जिस प्रनिबध हाल्ल्याची कुमिका मांडलेली आहे.

अ) अनुच्छेद ६४ :-

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ६४ मध्ये कायदामुळे सभानता हा मुलभूत हक्क प्रदान केला आहे. त्याद्वारे राज्य, कोणत्याही व्यक्तीस, भारताच्या राज्य क्षेत्रातील कायदामुळे सभानता अथवा कायदामुळे सभान संरक्षण किंवाची हमी दिली आहे. या अनुच्छेदाल हमी दिलेल्या सभानतेच्या हक्काच्या अन्वयाथ लोभाना सौवाच्य व्याचालयान परावरण संरक्षणाच्या दृष्टिसे विचार केला आहे.

परावरण संरक्षणाच्या संदर्भान एक महत्वाचे प्रकार म्हणजे, एम.सी. मेहता वि. भारत सरकार (१९६७) २ एस सी ७३५) हे आहे. या प्रकारा मधील न्यायालयाने,

प्रत्येक परिस्थिती ही अनन्यसाधारण अवस्थामे, एका लष्काराने
वाशकाम कायदा लालेला निवेद्य अनुच्छेद ३४ चे उल्लंघन
करणे हा मुक्तीवाद नकारलेला आहे व असे निवेद्य
विद्योग्राह्य असल्याचा निर्णय दिला आहे.

माउल्ट, केंद्र सरकारने आपला वैधानिक

अधिकारांचा वापर करताना, मॅजूर केलेला ऐवजी प्रदुषणाच्या
निग्रमाच्या अंमलबजावणीसून मूट देण्याचा मजदित अधिकार
अवाजवी नाही तर, मूट देण्याचा अधिकार हा जनहिनादी
केलेला वाजवी निवेद्य आहे असा निर्णय फोरम,

प्रिक्न्सल ऑफ एकायमेन्ट मंड साईड पेल्लेबान वि. आन
मरकाड, (ए आय आर २००६ एम. सी. ३४८) या प्रकरणी
सर्वोच्च न्यायालयाने दिला आहे.

अर काही क्षेत्रामध्ये काही कालावधीसाठी

शाणूकामू केले जाण असले तरी, काही क्षेत्रामध्ये शाणकाम
कायदा करणाऱ्या आदिका, दिव्यामूले अनुच्छेद ३४ चा

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

आसा हाचि नाडी आसा (नोटीय मवात्त) व्यायामांत, आसात
विवाह व हक्कदारी केंद्र, डेहरादून वि. उत्तर प्रदेश राज्य,
आ पुकरणी दिला आह.

अनुच्छेद 53 :-

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद 48 द्वारे
प्रामिष्यकर्त्री स्वतंत्राच्या हक्क प्रदान केल्ल्या असून त्यान
माधो व अभिव्यक्ती स्वतंत्र्य, जांतले व निष्कासणो
एकत्र जमव्याचा, अखिंदध किंवा अथ बनविण्याचा, भारताच्या
शास्त्रसंज्ञान मुक्तपणे संचार करव्याचा, राहण्या व स्थानिक
होषव्या आगि कोणतरी पेक्षा, व्यवसाय, मा. सर्वेच्य
व्यायाम्याने, पत्रावरो मरसणा संवर्धी महत्वाचे निर्णय दिलेले
आहेत. आ अनुच्छेद 14 मध्ये प्रदान केल्ल्या मूलभूत हक्कांचा

वापर करताना, पर्यावरण प्रदूषण होत असले तर, त्यांचा वापर करण्यावर बंधनकारक निर्बंध लादणे व त्यांचे नियमन करणे योग्य असल्याचे निर्णय देण्यात आला. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेले आदेश.

प्रसिद्ध एम. सी. मेहता वि. भारत सरकार (एअयआर १९८८ एस. सी. १०३७) या प्रकरणी, गंगा प्रदूषणाच्या संदर्भात निर्णय देताना, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने असे प्रतिपादन केले आहे की, चामड्यावर प्रक्रिया करताना गंगा नदीत प्रक्रिया व केलेले सांडपाणी सोडले जाते त्यामुळे गंगेचे पाणी प्रदूषित होते. त्यामुळे योग्य वा कारखान्यांतून सोडल्या जाणाऱ्या पाण्यावर शुद्धीकरण करण्यासाठी कायमस्वरूपी संशोधन वसविल्याची व्यवस्था केली जात नाही. योग्य हे कारखाने बंद करण्याचा आदेश दिला होता.

क) अनुच्छेद २१ :-

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २१ अन्वये जीवन व व्यक्तिगत स्वातंत्र्याचे संरक्षण करण्याचा एक प्रदान केला असून कायद्याद्वारे प्रस्थापित केलेली कर्तव्यता अनुसरून नागरिक, कोणत्याही व्यक्तीस तिचे जीवन किंवा व्यक्तिगत स्वातंत्र्य यांपासून वंचित केले जाणार नाही अशी तरतूद केली आहे. मा. सर्वोच्च न्यायालयाने, अनुच्छेद २१ यातील जीवन व व्यक्तिगत स्वातंत्र्याचे संरक्षण करण्याच्या मूलभूत हक्काचा अन्वयार्थ लावताना, या हक्कामध्ये प्रदूषण मुक्त पर्यावरणाचा व स्वच्छ, शांत व निरोगी वातावरणाने जीवन जगण्याचा हक्काचा समावेश होत असल्याचे अनेक प्रकरणी निर्णय दिलेले आहेत.

प्रसिद्ध एम. सी. मेहता वि. भारत सरकार (एअयआर १९८८ एस. सी. १०३७) या प्रकरणी, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने

D. Singh

PRINCIPAL
FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

असा निर्णय दिला आहे की, पुढील मुक्त वातावरणाने जीवन जगणाऱ्या हक्क हा, अनुच्छेद 25 खालील जिवित व व्यक्तिगत स्वातंत्र्याच्या हक्काने मोडतो.

तसेच वातावरणाने हक्के खाणीमुळे ह्या प्रदूषित होते व त्यामुळे शब्द व ताजी ह्या मिळ्याच्या हक्कास चाला घेते. परिणामी अनुच्छेद 25 खालील जिवित व व्यक्तिगत स्वातंत्र्याच्या हक्कांचे उल्लंघन होते. त्यामुळे अशा प्रदूषणकारी वगडशाणी बंद करणे योग्य आहे. असा निर्णय, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने, एम. सी. मेहता वि. भारत सरकार, [(1984) 2 एस. सी. 246] या प्रकरणी दिला आहे.

ड) राज्य होरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे :-

प्रारंभिक संविधानाच्या भाग-चार मध्ये राज्य होरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे या विषयी तरतूद केली आहे. सामाजिक - आर्थिक उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी सरकारने होरणा अखताना, कोणकोणत्या गोष्टींना प्राधान्य दिले पाहिजे. याविषयीची मार्गदर्शक तत्त्वे यात समाविष्ट केली आहेत. जरी मार्गदर्शक तत्त्वांच्या अंमलबजावणीसाठी न्यायालयाने जाताना येत बसले तरी, देशाचे शासन करताना विचाराने ध्यानाधी ती मूलभूत मार्गदर्शक तत्त्वे आहेत आणि कायदे कर्तव्य आहे. असे असले तरी सर्वोच्च न्यायालयाने अनेक प्रकरणी, मार्गदर्शक तत्त्वांच्या दृष्टीकोनातून मूलभूत हक्काचा अन्वयार्थ लावला होता. तस्तुतः मूलभूत हक्क व मार्गदर्शक तत्त्वे ही परस्पर पूरक आहेत.

Pr Singh

PRINCIPAL
FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

अनुच्छेद ४८ अ :-

१९७६ मध्ये केलेल्या भारतीय

संविधानाच्या ४२ वा धरणा दुरुस्तिल्ले भारतीय संविधानाने अनुच्छेद ४८ अ समाविष्ट केला आहे. यामध्ये पर्यावरणाची संरक्षण व संवर्धन करण्यासाठी आणि वने व वन्य जीवांची रक्षण करण्याकरिता राज्य (सरकार) प्रयत्नशील राहिले अशी तरतूद केली आहे. अशा प्रकारे, पर्यावरणाची संरक्षण व संवर्धन करण्यासाठी व वने व वन्य जीवांची रक्षण करण्यासाठी कायदेशिर व मूल्य उपाययोजना करणे व त्यादृष्टीने धोरण निश्चयित करणे व त्याची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करणे याविषयीचे निदेश अनुच्छेद ४८ अ द्वारे सरकारला देण्यात आले आहेत.

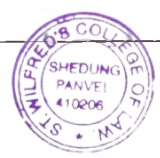
ब) मूलभूत कर्तव्य :-

१९७६ मध्ये भारतीय संविधानाच्या

४२ वा धरणा दुरुस्तिल्ले भारतीय मूलभूत कर्तव्ये मासंबंधी भाग-चार समाविष्ट केला आणि त्यातील अनुच्छेद ५१ अ मध्ये, भारतीय नागरिकांना पालन करायच्या ११ मूलभूत कर्तव्ये समाविष्ट केली आहेत. ही कर्तव्ये, मूलभूत हक्कांप्रमाणे अनुच्छेद ३२ व अनुच्छेद २२६ द्वारे प्राचलित्याद्वारे अमलान आणली जाऊ शकत नसली तरी, त्यांचे तसे धटनात्मक कर्तव्ये असल्याचे त्यांचे पालन करणे आवश्यक समजले जाते.

आ मूलभूत कर्तव्यापकी अनुच्छेद ५१ अ च्या शेंड (जी) मध्ये पर्यावरण संरक्षणाच्या अखेरीस मूलभूत कर्तव्याची तरतूद केलेली आहे. शेंड (जी) मध्ये अशी तरतूद केली आहे की, वने, सरोवरे, नद्या व वन्यजीवन यांसह नैसर्गिक पर्यावरणाचे संरक्षण करणे व त्यात सुधारणा

Dus Singh

FOR EDUCATIONAL PURPOSES
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

आणि सजाव प्राणीमात्रावृत्त दमाबुद्धी दाखविणे हे प्रत्येक भारतीय नागरिकाचे मूलभूत कर्तव्य असले व त्याची अंमलबजावणी करणाऱ्याची दारनात्मक तरतूद केलेली नसली तरी, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने व उच्च न्यायालयांनी या मूलभूत कर्तव्याचा अर्थ लावताना जी न्यायालयीन सक्रीयता दाखविली आहे, त्याद्वारे अनुच्छेद १९ अ मधील गांड (जी) मध्ये अंतर्भूत केलेले पर्यावरण संरक्षण संबंधी उक्त मूलभूत कर्तव्य याद पाडणे व त्या मधील उद्देश्ये साध्य करणे आवश्यक असल्याबाबत विविध न्याय निर्णय दिलेले आहेत.

जरी मूलभूत कर्तव्यासंबंधीच्या तरतूदीची रिट प्राप्तिलेल्याद्वारे अंमलबजावणी करता येत नसली तरी, संविधान कायद्याचा अन्वयात लावताना, त्याचा वापर केला जाऊ शकतो. असा निर्णय मुंबई कायदा मंडळ वि. अण्णुलभाई (एआयआर १९७६ एससी १३५५) या प्रकरणी दिला असून तेथे एखाद्या अधिनियमाच्या दारनात्मकतेस द्रावण दिले जाणे तेथे, न्यायालय, न्याय पुढी देण्यासाठी अनुच्छेद १९ अ कडे लक्ष वेधू शकताना, असा निर्णय मोहन वि. भारत सरकार, (एआयआर १९९२ एस.सी. ६ : (१९९२) एसीसी ८८१) या प्रकरणी दिला आहे.

Ansingh
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 FOR EDUCATIONAL USE
 SHEDUNG-PANVEL 410205

प्रश्न 6 भारतीय दंड संहिता व फौजदारी प्रक्रिया व अपवृत्ती कायदा यांमधील तरतुदीच्या संदर्भात पर्यावरण संरक्षणार्थ टिकात्मक परिक्षण करा ?

उत्तर 6- भारतीय दंड संहितामधील पर्यावरण संरक्षणविषयक तरतुदी :-

भारतीय दंड संहिता, 1860 याच्या प्रकरणा चौदाव्या भागातील 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

६) सावजनिक उपद्रव (Public Nuisance) :-

या संदर्भात कलम 261 मध्ये तरतूद केली आहे. ज्या कृतीमुळे जनतेला किंवा आजू-बाजूला राहणाऱ्या किंवा तेथील मालमत्तेच्या हिकाणी वाहिवट असणाऱ्या अथवा लोकांला सरसकट सामाईकपणे लुकसान, रोक्या किंवा त्रास होईल किंवा सावजनिक हक्कांच्या वापर करण्याच्या प्रसंगी अशा व्यक्तीला कोणतेही लुकसान, अडथळ, धोका किंवा त्रास होतो अथवा अशा व्यक्तीला कोणतेही कृती करणारी किंवा अशा कोणत्याही वेळामध्ये कृतीबद्दल (illegal commission) दोषी असणारी व्यक्ती, सावजनिक उपद्रवाबद्दल दोषी असलेले तसेच सामाईक उपद्रवामुळे कोणताही त्रास किंवा फायदा होतो या कारणावळीत असा उपद्रव मान्य केला जाणार नाही अशी तरतूद केली आहे.

अशा प्रकारे, उपद्रव दोन प्रकारचा असतो, एक

Dus Singh

PRINCIPAL
FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

१९०१जे सार्वजनिक उपद्रव व दुसरा खाजगी उपद्रव होय. जो कोणी या संहितेप्रमाणे अन्यथा शिक्षापात्र नसलेल्या प्रकाराी, सार्वजनिक उपद्रव करील व जर असा सार्वजनिक उपद्रव कलम २६८ मधील असले तर त्या व्यक्तीला २०० रुपयांपर्यंत द्रव्यदंडाची शिक्षा होईल अशी तरतूद कलम २९० मध्ये आहे. जर एखाद्या विशेष कायद्याप्रमाणे सार्वजनिक उपद्रव शिक्षापात्र असला तरी, तो भारतीय दंड संहितेव्यये देखील शिक्षापात्र होऊ शकतो. मात्र सार्वजनिक उपद्रव करणाऱ्या व्यक्तीला वाजु मांडण्याची सधा दिली पाहिजे असा निर्णय, ओनूराम वि. लॅमेसॉर (१९६८)९ डब्ल्यू. व्हीर. ७० या प्रकरणी दिला आहे.

३* जीवितास धोकादायक असलेल्या रोगांचा पसरविण्याचा
संभव असलेली ह्यगथीची कृती करणे :-

या संबधाल कलम २६९ मध्ये फाही तरतूद केली आहे की, ज्या कृतीमुळे जीवितास धोकादायक असलेला कोणताही संसर्ग पसरण्याचा संभव असून, ते स्वतःला सहित आहे, अगर तसे समजण्यास कारण आहे - अशी कोणताही कृती जो कोणी वैकायदेविरुध्द किंवा ह्यगथीने करील त्याला सधा महिलांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीची कोणत्याही एका प्रकारच्या कारावासाची किंवा द्रव्यदंडाची शिक्षा किंवा या दोन्ही शिक्षा होतील. संसर्गजन्य रोगाचा फैलाव होऊ नये, म्हणून या कलमान्वये प्रलिवेधात्मक तरतूद आहे. समाजाचे स्वास्थ्य सुधारणे हे राज्याचे प्रथम कर्तव्य असते.

३* जीवितास धोकादायक असलेल्या रोगांचा संसर्ग पसरवण्याचा
संभव असलेली धातकी कृती करणे :-

PRINCIPAL

ST. FRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

आसंवादी, कलम २०० मध्ये अशी तरतूद केली आहे की ज्या कृतीमुळे जिवितास हानिकारक झालेल्या कोठ्याही शेताला संसर्ग पसरवणाऱ्या संशय आहे, हे शतःला मशिन आहे, अगर तसे समजण्यास कारण आहे अशी कोठ्याही कृती जो कोणी धानकीपणाने (तकलीफनाश) करील त्याला, दोन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीची कोठ्याही एका प्रकारच्या कारवासाची शिक्षा, किंवा प्रत्येदाची शिक्षा, किंवा या दोन्ही शिक्षा होतील.

हे कलम घाईच्या कलम २६९ प्रमाणेच आहे, परंतु कलम २६९ मधील कृती व्यंग्याची असते, तर या कलमातील कृती धानकीपणाची म्हणजे हानिकारक परिणामाची परी न करता केलेली असते. आरोपीचा असे धानकीपणाचे कृत्य करण्याचा निश्चित इरादा असतो.

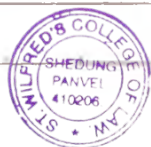
* पृथकवासाच्या (स्वतंत्र ठेवणे) नियमांचे उल्लंघन करणे :-

कोठ्याही जलयान पृथकवास स्थिति (QUARANTINE) ठेवण्यासाठी अगर अशा स्थितीमधील जलयानांचे किताशाही किंवा इतर जलयानांवी जे दळ्यावळी चालते त्याच्या नियमनासाठी, अगर ज्या ठिकाणी सांशर्गिक रोग फैलावला आहे ती ठिकाणे आणि इतर ठिकाणे यांच्या मधील दळ्यावळीच्या नियमन करण्यासाठी शासनाने केलेल्या आणि जारी केलेल्या कोठ्याही नियमांचे जो कोणी जाणिवपूर्वक उल्लंघन करील त्याला सहा महिन्यांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीची कोठ्याही एका प्रकारच्या कारवासाची, किंवा प्रत्येदाची, शिक्षा किंवा या दोन्ही शिक्षा होतील. अशी तरतूद कलम २०९ मध्ये केली आहे.

Qu Singh

PRINCIPAL

FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

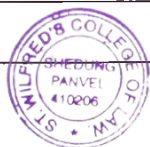
५) सार्वजनिक जलाशयांचे किंवा झऱ्यांचे पाणी धावा (दूषित) करणे :-

कोणत्याही सार्वजनिक झऱ्यांचे किंवा सार्वजनिक जलाशयांचे पाणी अवैधसामान्यपणे ज्यासाठी वापरण्यात येते त्या कारणांकरिता त्याची योग्यता कमी होईल अशा प्रकारे जो कोणी इच्छापूवक ते दूषित करील (Corrupts or pollutes) किंवा धावा करील त्याला, तसेच महिलांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीची कोणत्या तरी एका प्रकारच्या कारावासाची शिक्षा, किंवा पाचशे रुपयांपर्यंत इतक्या द्रव्यदंडाची शिक्षा या दोन्ही शिक्षा होतील अशी तरतूद कलम २७७ मध्ये केली आहे. भारतीय दंड संहितेच्या कलम २७७ या अन्वये सार्वजनिक जलाशयांचे अगर झऱ्यांचे पाणी धावा अगर दूषित करणे हा अपराध आहे.

सार्वजनिक जलाशय किंवा झऱ्यांचे पाणी धावा अगर दूषित करणे यासाठी प्रत्यक्षान काही आर्थिक कृती आवश्यक आहे. केवळ खालच्या जमातींमधील स्त्री पाणी होतले म्हणून अपराध होत नाही, असा निर्णय, आगी (३५००) व मुंबई ला रिपोर्ट २०७८ या प्रकरणी पिला आहे. परंतु पाणी पिण्याच्या तळावान आंघोळ करणे म्हणजे पाणी धावा करणे होय, तो अपराध आहे. असा निर्णय मुदियाल (६८२७) व वर्थ २२२ (लायट गांचे ला ऑफ ऑफेन्सेस) या प्रकरणी पिला आहे.

६) वातावरण आरोग्यास अपायकारक करणे :-

एखाद्या ठिकाणाचे वातावरण आसपास राहणाऱ्या किंवा कामधदा करणाऱ्या किंवा सार्वजनिक रस्त्यावरून जाणाऱ्या सरसकट सर्व व्यक्तींच्या आरोग्यास अपायकारक होईल, अशा प्रकारे

PRINCIPAL
FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

जे कोणी इच्छापूर्वक ते दुषित करित ताच्या याचि
 कायद्याचीन अशु बकिल इच्छया इच्छादेवनी शिक्षा देईल,
 अशी तरतूद कलम २५४ मध्ये केळी आहे

आ कलमांतलेंगे कलाकरा इच्छायाम अजायकारक
 काणो हा गुन्हा दुरुकिया आहे अर्किकडे इच्छाकाय्याचो मध्ये
 पय्याचो प्रदुषता व पावलाका इच्छया आ संवसर्गिन
 कल्पना अक लागल्या आहेत. पयेंतु अशी पुर्वीदिका
 २६ वा कानकन्या पूर्विकांत आनीच २६ इच्छिनेना अशुदा
 तयार हीन दामनाच, आ विश्वावर अक्यास अजा इच्छा
 हे लक्षान दिव्याअशे आहे

७) विधारी पदाधीनत्व स्थायीतें तनिम करीत :-

जे कोणी, विधारी पदाधीनत्व अशी कृती
 करील की, ज्यामुळे मानवी जीविन शिक्क्यान घेईल; तसेच
 कोणाच्या व्यक्तीला दुखायत किंवा दुकसल पोचय्यास
 संभव आहे इतक्या वेवकारपणे किंवा अज्ञानीत तशी कृती
 करील अथवा आपल्या कळ्यामधील कोणाच्या विधारी
 पदाधीनते मानवी जीविनास पोचय्या कोणाच्या संभव
 रोव्यापयल मुरसित शक्यास जावपी वेवकारक कल्पने
 अज्ञानीतपुर्वक किंवा अज्ञानीत रकले, त्याका अश
 महिचोपयत अशु बकिल इतक्या कोणाच्या एका प्रकारच्या
 कारावासाची शिक्षा किंवा एक हजार रुपयांपयत अशु
 बकिल इतक्या प्रत्येकाची शिक्षा किंवा आ देवरी शिक्षा
 देईल, अशी तरतूद कलम २५५ मध्ये केळी आहे.

आ कलमाप्रमाण, प्रत्येकान हाकादायक परिणाम
 होव्याची किंवा अश्याची जारन नाही, तर केवळ संभव -
 शक्यता (LIKELY) (PROBABLE) पुरेची आहे, असा

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

निर्णय 'हुमेल बेग' केस (१८८२) पी. आर. क. १८८३ चा
इह पैमाने रेकॉर्ड्स (१८६२-१९६५) चा प्रकरणी
दिला आहे.

८) आगा बगर ज्वालाग्राही पदाय यांच्याबाबत ह्यगयिचे
वर्तन करणे :-

ज्यामुळे मानवी जीवन होव्यात येईल, अगर अन्य कोणाच्याही व्यक्तीला दुखापत, किंवा
नुकसान पोचव्याचा संभव असेल शक्या बेकरकारपणे
किंवा ह्यगयिचे जो कोणी आगाबाबत किंवा कोणाच्याही
ज्वालाग्राही पदायाबाबत कोणाही कृती करील, अथवा
आपल्या कब्जातील कोणाच्याही आगीमुळे किंवा ज्वालाग्राही
पदायामुळे पुरेसा इतका बंदोबस्त करण्याचे जाणिवपूर्वक
किंवा ह्यगयिचे राकिले, त्याला सहा महिन्यांपर्यंत असू
शकिले इतक्या मुदतीची कोणाच्याही एका प्रकारच्या
कारावासाची शिक्षा किंवा एक हजार रुपयांइतकी प्रत्य
दंडाची शिक्षा किंवा दोन्ही शिक्षा होतील, अशी तरतूद
कालम २८५ मध्ये केली आहे.

९) स्फोटक पदायांच्या बाबतीत ह्यगयिचे वर्तन करणे :-

ज्यामुळे मानवी जीवन होव्यात येईल. अगर अन्य
कोणाच्याही व्यक्तीस दुखापत, अगर नुकसान पोचव्याचा
संभव आहे, इतक्या बेकरकारपणे किंवा ह्यगयिचे जो
कोणी कोणाच्याही स्फोटक पदायाबाबत कोणाही कृती करील,
अथवा आपल्या कब्जातील कोणाच्याही स्फोटक पदायांमुळे
मानवी जीवनाला पोचव्याचा कोणाच्याही संभाव्य होव्यापासून
सुरक्षित राहण्यास पुरेसा इतका बंदोबस्त करण्याचे जाणिवपूर्वक

किंवा हयगामीने टाळिले, तर बाला सहा महिन्यापर्यंत असून
बाकेल वनकशा मुदतीची कोठान्हाही एका प्रकारच्या
काशवासाची शिक्षा, किंवा एक हजार रुपये पेडाची
शिक्षा किंवा दोन्ही शिक्षा होतील अशी तरतूद
कलम २८६ मध्ये केली आहे.

हे कलम आधीच्या कलम २७३ व २८५ प्रमाणेच
आहे. ती कलमे अनुक्रमे विधारी पदाय आणि आग -
ज्वाळाग्राही पदार्थाकरिता आहेत, तर हे कलम २८६
स्फोरक [EXPLOSIVE] पदार्थाकरिता आहे, हे
लक्षण होतले पाहिजे.

Q. Singh

PRINCIPAL

FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

* ब) कोजदारी प्रक्रिया संहिताशास्त्र पर्यावरण संरक्षणविषयक तरनुदी :-

कोजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या प्रकरणा १० मधील " व. सार्वजनिक उपद्रव " या उपप्रकरणातील कलम १३३ व १४४ मध्ये पर्यावरण संरक्षणविषयक तरनुदी केलेल्या आहेत.

१) सार्वजनिक उपद्रव दूर करण्यासाठी सक्षम आदेश देणे :-

शासबंधान् कलम १३३ मध्ये तरनुद केले आहे, जेव्हा जेव्हा जिल्हा दंडाधिकार्याला किंवा उपविभागीय दंडाधी- कायाला किंवा शासबंधान राज्य शासनाने विशेष अधिकार प्रदान केलेल्या कोणत्याही कार्यकारी दंडाधिकार्याला, पोलीस अधिकाऱ्याच्या अवाहलानुसार किंवा अन्य खबर मिळाल्यावर किंवा त्याला योग्य वाटेल असा पुरावा घेतल्यावर पुढील उपाय योजना करण्यासाठी, दंडाधिकारी, असा अडथळा किंवा उपद्रव करणाऱ्या किंवा असा व्यापार किंवा व्यवसाय करणाऱ्या किंवा असा कोठारातील माल किंवा व्यापारी माल ठेवणाऱ्या अथवा अशी इमारत, तंबू, बांधकाम, पदाथ, तलाव, विहीर किंवा शोधकाम यांची मालकी असणाऱ्या, मालकी कब्जा असणाऱ्या किंवा त्याचे नियंत्रण करणाऱ्या किंवा अशी जबाबदारी अथवा साई यांची मालकी किंवा मालकी हक्क असणाऱ्या व्यक्तीला, आदेशाने विहित केलेल्या मुदतीत असा अडथळा किंवा उपद्रव दूर करव्यास किंवा त्या संबंधाने अन्य उपाययोजना करव्यास सक्षम आदेश देऊ शकेल.

अ) कोणत्याही सार्वजनिक स्थळातून अथवा लोक यांच्या कामेदेखीलरूपे वापर करताना किंवा करू शकतील अशी

D. Singh

FOR EDUCATIONAL USE

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

कोणत्याही उन्हातून, तंदीतून किंवा जळमार्गातून कोणत्याही वेळानेदेखील अडथळा किंवा अपडव पुर करव्यासाठी ; किंवा

ब) उन्हादा व्यापार किंवा व्यवसाय चालवणे अथवा उन्हादा माल किंवा व्यापारी माल ठेवणे हे समाजाच्या आरोग्याला किंवा शरीरस्वास्थ्याला अपायकारक आहे आणि परिणामी, अशा व्यापार किंवा व्यवसाय करव्यास मनाई करव्यासाठी अथवा अशा माल किंवा व्यापारी माल हलविण्यासाठी अथवा तो ठेवण्याबाबत नियंत्रण घालण्यासाठी ; किंवा

क) ज्यामुळे आगडोंब उमळण्याचा किंवा स्फोट होण्याचा अंश वाढे असे कोणत्याही इमारतीचे बांधकाम करव्यास किंवा त्या प्रकारे कोणत्याही पदार्थाची विल्हेवाट करव्यास प्रतिबंध करव्यासाठी किंवा ते थांबविण्यासाठी ; किंवा

ड) कोणत्याही इमारत, तंबू किंवा बांधकाम अथवा कोणत्याही झाड, ले पाडण्याचा आणि आसपास राहणाऱ्या किंवा हांडा करणाऱ्या अगर तेशूळ ये-जा करणाऱ्या व्यक्तींना ज्यामुळे अशा पोचण्याचा संभव आहे अशा अवस्थेत असून, परिणामी, अशा इमारत, तंबू किंवा बांधकाम हलवणे, दुरुस्त करणे किंवा त्याला आधार देणे अथवा असे झाड हलवणे किंवा त्याला आधार देणे अशा पाडण्यासाठी ; किंवा

ड) अशा कोणत्याही रस्त्यालगत किंवा सार्वजनिक स्थळा - लगत असलेला कोणत्याही तलाव, विहीर किंवा खांदकाम ज्यामुळे लोकांस उद्भवणारा धोका टाळणे अशा रीतीने त्याला कुंपण घालण्यास लावण्यासाठी ; किंवा

P. Singh

PRINCIPAL

FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

फ) केशलेली शोकादायक जन्नावर लब्ध करण्यासाठी, कौटुंबिक
ठेवण्यासाठी किंवा त्याची अन्य प्रकारे विलेवणे
लावण्यासाठी.

२) अशा अर्थाने आदेशाने निश्चित केलेल्या मुदतीत
पुढील उपाययोजना करण्यासाठी वैधानिकीरि क्रमांक रिकेल :

एक) अशा अर्थाने किंवा उपरोक्त दूर करण्यास ; किंवा

दोन) अशा अर्थाने किंवा व्यवसाय करण्याचे थांबवण्यास
किंवा निवृत्त करण्यात येईल अशा शितीने तो दूर
हलवण्यास किंवा विनियमित करण्यास, अथवा असा
माल किंवा व्यापारी माल हलवण्यास, अथवा तो
ठेवण्याबाबत निदेशित करण्यात येईल त्या शितीने
विनियमित करण्यास ; किंवा

तीन) अशा अर्थाने किंवा प्रतिबंध करण्यास
किंवा ते थांबवण्यास अथवा अशा पदार्थाच्या विलेवणे-
टीच्या प्रकाराने फेरवटल करण्यास ; किंवा

चार) अशा अर्थाने, लंबू किंवा बांधकाम हलवण्यास किंवा
त्याला आधार देण्यास अथवा अशा आडे हलवण्यास
किंवा त्याला आधार देण्यास ; किंवा

पाच) अशा अर्थाने, विहीरीला किंवा खोदकामाला
कुंपण हाकण्यास ; किंवा

सहा) उक्त आदेशाने तरतूद केलेल्या शितीने असे

शोकादायक अलावर लष्ट करव्यास , त्याला कोर्टून
डेवव्यास किंवा त्याची विवेधार लावव्यास .

ड) या कळमाश्याली देडाधिक्याने रीतसर दिलेल्या कोणत्याही
आदेशास कोणत्याही दिवाणी न्यायालयात आव्हान
देता येतार नाही .

ड) " सार्वजलिक स्थळ " या मंहेत राज्याच्या मालकीची
मालमत्ता , विबिराच्या जागा आणी आरोग्यविषयक
किंवा विहारविषयक प्रयोजलाकरता मेळळ्या देवलेल्या
जागा मांशाही समाविश आहे .

Ansingh

PRINCIPAL

FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

* नुकसानाच्या कायद्याखालील पर्यावरण संरक्षणाविषयक
सुरतुदी : (Law of tort's)

०० नुकसानाच्या कायद्याखालील पर्यावरण संरक्षणाच्या
संबंधाने प्रभावी उपाययोजना केल्या जातात, या कायद्याखाली,
पर्यावरण प्रदूषणास प्रतिबंध करण्यासाठी मनाई हुकूम
काढण्यासाठी व नुकसानभरपाई मिळवण्यासाठी न्यायालयाने
दावा दाखल करण्याची तरतूद आहे. नुकसानाच्या कायद्याखाली
उपद्रव (Nuisance), निष्कारकता व कारेकारे दायित्व
या तीन प्रकारांनी प्रदूषणाची समस्या सोडविण्यासाठी
प्रयत्न केला जातो.

३) जबाबदारीचे तत्त्व (Principle of liability) :-

सुप्रसिद्ध एम. सी. गेहता वि. भारत सरकार,
३९८३ या प्रकरणी, आधुनिक काळात जबाबदारीचे (liability)
नविले तत्त्व निर्धारित करण्याची आवश्यकता असल्याबाबत
सर्वोच्च न्यायालयाने प्रतिपादन केले. आधुनिक काळात
आर्थिक प्रगतीमुळे खालील उद्योग स्थापन करण्यात आले.
आधुनिक यंत्रांची भर पडली तरी शेवट्याची बाबत
देशील वाढल्यामुळे रेल्वे वि. फ्लेचर या प्रकरणी निर्धारित
केलेले जबाबदारीचे तत्त्व आधुनिक काळात लागू करणे
आग्य ठरवावे नाही, असे प्रतिपादन करण्यात आले. या
प्रकरणी निव्ववाद जबाबदारीचे तत्त्व (absolute liability)
निर्धारित करण्यात आले. या तत्त्वाप्रमाणे, आपण आवश्यक
ती जबाबदारी घेतली व उपाययोजना केली होती तरी
अपघात घडला, त्यामुळे सदर घटना आपल्या निष्कारकता-
पणामुळे घडली नाही असा बचाव करता येत नाही व

आपली जबाबदारी टाळता येत नाही. या प्रकरणी, त्यापालथाने असा निर्णय दिला की जी कंपनी एकादायक स्वकपाचे उत्पादन करित आहे व निव्व्या उत्पादन प्रक्रियेमुळे झालेल्या अपघाताने दुसऱ्यास नुकसान झाले तर किंवा विधारी वायू जकतीमुळे नुकसान झाले तर, अशी कंपनी, नुकसानभरपाई देण्यास लिबिवाटपणे बांधील असते. ती कंपनी ही जबाबदारी दुसऱ्यावर टंकळू शकत नाही.

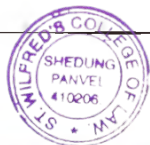
त्यांमंर, एम.सी. मेला वि. कमललाय (२०००) व एस.सी. सी. २६३ या प्रकरणी, नुकसानसि कारणीभूत ठरलेले पर्यावरण प्रदूषण ही दिवाणी अपकृती असल्याने, ती संपूर्ण समाजाच्या विरोधाने बदलेली चुक असते. अशा प्रकरणी, नुकसानभरपाई बरोबरच अशा अपकृतीस जबाबदार असलेली व्यक्ती किंवा कंपनी देवाती नुकसानभरपाई प्रदान करण्यासाठी देखील पात्र असेल जेव्हाकडून कोणत्याही प्रकारे प्रदूषण करणाऱ्यांवर वचक बसेल.

२) उपद्रव (Nuisance) :-

अपकृतीच्या (नुकड) या कायद्याव्यये उपद्रव ही एक महत्त्वाची अपकृती मानली जाते. उपद्रव याचा अर्थ, कोणाच्याही व्यक्तीच्या वैध अधिकाराना बाधा येईल असे गैरकृत्य करणे म्हणजे उपद्रव होय. उपद्रव याचा अर्थ, दुखाविणे, मनस्ताप देणारी, त्रास देणारी कृती करणे होय. उपद्रव ही व्यक्तीच्या स्वभाव व परिस्थिती यावर अवलंबून असतो. उदा, गोंगाट.

उपद्रवाचे प्रकार :-

Ansingh

FOR EDUCATIONAL USE
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

१) सार्वजनिक उपद्रव :-

जी व्यक्ती, जन्तेका दुशावगारी, रजा करगारी, धोकादायक किंवा मनस्ताप देगारी कृती करते किंवा बेकायदेशीरपणे एखादी कृती करल्याचे टाकले तेला त्या कृतीला सार्वजनिक उपद्रव म्हणतात.

सार्वजनिक उपद्रव हा व्यापक स्वरूपाचा असतो, त्यामुळे सार्वजनिक हक्कांना बाधा निर्माण होते. परिश्रानेक व्यक्तींना त्रास होतो, त्यांच्या सार्वजनिक सोयींना बाधा व अडथळा निर्माण होतो. त्याचे आशय, सुरक्षितता, मुख्यसोयी माना धोका निर्माण होतो.

उदा. - दुर्गंधीमुक्त वास, कर्करा आवाज, ज्वाळागृही पदार्थ इ.

२) शाजगी उपद्रव :-

शाजगी उपद्रव हा एखाद्या व्यक्तीपुरता मर्यादीत असतो. एखाद्याची मालमत्ता वापरणे व वापर देणे यामुळे दुसऱ्या व्यक्तीस उपद्रवकारी होणे पोहचते, मनस्ताप होतो, तिच्या मुख्यसोयींना बाधा येते व गैरसोय होते.

उदा. - वादीच्या आंगठे कचरा टाकणे, बातता अंग करणे, स्वच्छ हवा व सूर्यप्रकाश मिळण्यास अडथळा करणे, धूर करणे, दुर्गंधी करणे, गॅस सोडणे, पाणी सोडणे, इत्यादी कृतीमुळे शाजगी उपद्रव होतो. त्यामुळे वादीला झालेल्या नुकसानीची भरपाई मिळण्यासाठी शाजगी उपद्रव करणाऱ्या व्यक्तीविरुद्ध दावा करता येतो. उपद्रवकारी कृत्य थांबविण्यासाठी मजई इकुम आणता येतो. शाजगी उपद्रवामुळे वादीच्या मालमत्तेचा वापर करणाने व उपक्रमे घेण्यात येण्या प्रमाणाने

Handwritten signature in green ink.

1. Principles of Law
 2. Legal System
 3. Law and Justice
 4. Law and Morality
 5. Law and Economics
 6. Law and Society
 7. Law and Religion
 8. Law and History
 9. Law and Philosophy
 10. Law and Literature
 11. Law and Art
 12. Law and Music
 13. Law and Science
 14. Law and Technology
 15. Law and Environment
 16. Law and Human Rights
 17. Law and Gender
 18. Law and Disability
 19. Law and Elderly
 20. Law and Children

3) Principles of Law (Negotiation) :-

1. Principles of Law

प्रश्न (८). जलप्रदूषण कायदा 1974 खालील प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची रचना व कार्य सविस्तर लिहा ?

उत्तर :- (अ) केंद्रिय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची रचना :-

शासकीय कर्म

३ मध्ये पुढीलप्रमाणे तरतूद केली आहे.

(१) केंद्रिय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची स्थापना :-

केंद्र सरकार

या कायद्यान्वये त्याच्याकडे दिलेला अधिकार वापरण्यासाठी व त्याच्याकडे सोपवलेल्या कार्याचे पालन करण्यासाठी खासकीय राजपत्राने प्रसिद्ध केलेल्या अधिसूचनेद्वारे नेमून देईल अशा तारखेपासून केंद्रिय प्रदूषण नियंत्रण मंडळ या नावाचे केंद्रिय मंडळ स्थापन करील अशी तरतूद कलम ३ (१) मध्ये केली आहे. तथापि, हा अधिनियम आसाम, बिहार, गुजरात, हरियाणा, हिमाचल प्रदेश, जम्मू व काश्मिर, कर्नाटक, केरळ, मध्य प्रदेश, राजस्थान, त्रिपुरा व पश्चिम बंगाल या राज्यांत व्हावी सध्या राज्य क्षेत्रात अमलात आल्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांपेक्षा नंतरची नसेल अशा तारखेपासून केंद्रिय मंडळ स्थापन करण्यात येईल.

(२) मंडळाचे सदस्य :-

कलम ३ (२) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे, केंद्रिय मंडळाने पुढीलप्रमाणे सदस्य असतील.

(अ) एक पूर्णकालिक अध्यक्ष :-

जि पर्यावरण संरक्षणाची संबंधित बाबीच्या सर्वेधाने विशेष ज्ञान किंवा प्रत्यक्ष अनुभव

झालगारी व्यक्ती हाते किंवा जी उपरोक्त बाबींच्या संस्थान
कार्य करणाऱ्या संस्थेच्या प्रबन्धनाचे ज्ञान आणि अनुभवधारक
हात माली केंद्र सरकारने नामनिर्देशित करावयाची व्यक्ती
संस्थेत असेल.

(ii) शासनाने प्रतिनिधित्व करणाऱ्या केंद्र सरकारने
नामनिर्देशित करावयाचे पाचपेक्षा अधिक नसतील
अशा संस्थेतल वधारी.

(iii) केंद्र सरकारने, राज्य मंडळाच्या मदत्यामधून नामनि-
र्देशित करावयाच्या पाचपेक्षा अधिक नसतील अशा
यापेक्षा दोनपेक्षा अधिक नाहीत इतक्या व्यक्ती या
कलम ४ च्या पारकलम (२) च्या खंड (क) मध्ये
निर्दिष्ट केलेल्या व्यक्तींमधील असतील.

(iv) केंद्र सरकारने नामनिर्देशित करावयाच्या कृषी, मत्स्य
व्यवसाय किंवा उद्योग किंवा व्यापारी यांचे
प्रतिनिधित्व करणाऱ्या किंवा केंद्र सरकारच्या मते ज्याचे
प्रतिनिधित्व करणे आवश्यक असले अशा इतर कोणत्याही
हितसंबंधाचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या तीनपेक्षा अधिक
नसतील अशा संस्थेतल कर्मचारी नसलेल्या व्यक्ती.

(v) केंद्र सरकारच्या मालकीच्या, त्याच्या नियंत्रणाखाली
असलेल्या किंवा त्याच्या व्यवस्थापनाखालील कंपन्यांचे किंवा
निगमांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या त्या सरकारने नाम-
निर्देशित करावयाच्या दोन व्यक्ती.

(vi) अध्यक्ष - सचिव :- विज्ञान, अभियांत्रिकी किंवा व्यवस्थापन

शासकीय प्रदूषण नियंत्रण संस्थेची अर्हा, क्षमता आणि अनुभव असताना, केंद्र सरकारने नियुक्त करावयाची व्यक्ती पूर्णकालिक सहाय्य - सचिव असेल.

(३) केंद्रिय मंडळ हे उपरोक्त नावाचा निगम निकाय समेल, त्याला अर्थात परंतु आणि सामाजिक मोहोर असेल आणि मालमत्ता संपादन करणे, ती दारण करणे आणि तिची विल्लेवाट लावणे आणि करार करणे यासाठी त्याला या अधिनियमाच्या तरतुदींच्या अधिनियमेने असतील असे अधिकार असतील आणि ते उपरोक्त नावाने पावा लावण्यास किंवा त्याच्यावर दावा लावला जाण्यास समर्थ असेल.

(ब) केंद्रिय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची कामे :-
शासकीय
कलम ६६ मध्ये पुढीलप्रमाणे तरतूद केली आहे.

(६) राज्याच्या विविध क्षेत्रांमधील प्रवाह व विहिरी यांच्या स्वच्छतेची काळजी घेणे हे या अधिनियमाच्या तरतुदींच्या अधिनियमेने, केंद्रिय मंडळाचे मुख्य कार्य असेल अशी तरतूद कलम ६६ (६) मध्ये केली आहे.

(७) कलम ६६ (२) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे, विशेषतः आणि पूर्वगामी कामांच्या सर्वसाधारणतेस बाध न येऊ देता, केंद्रिय मंडळ पुढीलपैकी सर्व किंवा त्यापैकी कोणतीही कामे पार पाडील :

(i) जलप्रदूषण प्रतिबंध व प्रदूषण नियंत्रण करण्याशी संबंधित असलेल्या कोणत्याही बाबतीत केंद्र

सरकारला सल्ला देणे ;

(ii) राज्य मंडळाच्या कार्यक्रमांचे समन्वय करणे आणि त्यांच्यामधील विवाद सोडविणे ;

(iii) राज्य मंडळांना तांत्रिक सहाय्य व मार्गदर्शन करणे आणि जलप्रदूषणविषयक समस्या आणि जलप्रदूषणास प्रतिबंध त्याचे नियंत्रण व ते कमी करणे या संदर्भातील अन्वेषण व संशोधन करणे आणि ते पुरस्कृत करणे ;

(iv) जलप्रदूषण प्रतिबंध, त्याचे नियंत्रण आणि ते कमी करणे या कार्यक्रमात कामावर असलेल्या किंवा कामावर लावायच्या व्यक्तींसाठी केंद्रीय मंडळ विनिर्दिष्ट करील अशा अटी व शर्तीवर प्रशिक्षण आयोजित व संधीत करणे ;

(v) जलप्रदूषण प्रतिबंध व त्याचे नियंत्रण यासंबंधीचे व्यापक कार्यक्रम जन प्रचार माध्यमांद्वारे, आयोजित करणे ;

(vi) कलम 57 च्या पोटकलम (2) अन्वये काढलेल्या आदेशांमधील विनिर्दिष्ट करण्यात आलेली असतील अशी राज्य मंडळाची इतर कोणत्याही कामे पार पाडणे ;

(vii) जलप्रदूषणाचे प्रभावी प्रतिबंध व नियंत्रण यासाठी भोजलेल्या उपायसंबंधीची तांत्रिक व सांख्यिक आकडेवारी गोळा करणे, ती संकलित करणे आणि प्रसिद्ध करणे आणि मलप्रवाह

आणि हद्दच्यातील निःसृत गाव प्रक्रिया करणे आणि त्याची विल्लेवाट लावणे यांच्याबद्दी संबंधित नियमावली, संविना किंवा मार्गदर्शिका तयार करणे.

(viii) संबंधित राज्य शासनाशी विचाराविलिभय करून, प्रवाह किंवा विहीर यासाठी मानले जाऊन देणे, ती सुधारणे किंवा रद्द करणे, परंतु, पाण्याची गुणवत्ता विचाराने सेकन एकाच प्रवाहासाठी किंवा विहीरीसाठी किंवा वेगवेगळ्या प्रवाहासाठी किंवा विहीरीसाठी प्रवाहाच्या किंवा विहीरीच्या प्रवाहाचे वेळीष्ट्ये आणि अशा प्रवाहाचे किंवा विहीरीचे किंवा प्रवाहाचे किंवा विहीरीच्या वापराच्या स्वरूपानुसार वेगवेगळी निर्धारित करणे येतील.

(ख)

(ख) जलप्रदूषणाबाबत प्रतिबंध, त्याचे निर्माण किंवा ते कमी करणे यासाठी शाब्दिक कार्यक्रम आयोजित करणे आणि तो पार पाडण्याची व्याख्या करणे.

(ग) विहीन करण्यात येतील अशी इतर कामे पार पाडणे.

(घ) केंद्रिय मंडळात, या कलमाखालील त्याची कामे अधिक कार्यक्षमतेने करणे बाबत कोव यासाठी आणि लसेच, कोठालाही प्रवाह किंवा विहीर यांमधील पाण्याचे नमुने आणि कोठालाही मलप्रवाह किंवा हद्दच्यातील निःसृत यांमधील नमुने यांचे विश्लेषण करण्यात आले मंडळ एक किंवा अनेक प्रयोगशाळा स्थापन करू शकेल किंवा त्याला किंवा त्यांना मान्यता देऊ शकेल अशी तरतूद कलम ३६ (३) मध्ये केली आहे.

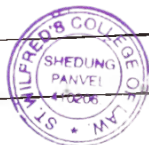
कोनपूर चर्मसंस्करणिमंडळ गंगेमध्ये सोडवण
येणाऱ्या हद्दच्यातील निःसृतात ते बाहेर सोडवणाऱ्या प्रक्रिया

करणे आवश्यक आहे. मग सर्वा प्रक्रिया करण्यासाठी ते
उद्योग आर्थिकदृष्ट्या यशस्व असणे वा यशस्व; कारण
प्रक्रिया न करता उद्योग जर असे लि: सून प्रवाहान
मोडयान आहे, तर त्यामुळे सामान्य जनतेच्या आरोग्याला
होका पोहोचू शकतो व त्याचे महत्त्व उद्योगांच्या आर्थिक
क्षमतेपेक्षा अधिक आहे. म्हणून त्यामुळे चर्मसंस्करण बंद
आल्यामुळे त्याच्या मालकावर आणि कामगारांवर होणारा
परिणाम कमी महत्त्वाचा ठरतो, असा निर्णय एम. सी. महता
वि. युनिव्हर्स ऑफ इंडिया, ए. आय. आर ५३८८ एम. सी
२०२७. या प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाने दिला आहे.

Ansingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
FOR EDUCATIONAL USE
SHEDUNG-PANVEL 410205

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

Practical Assignment

LAND LAW

Under the Guidance & Supervision

of

PROF. DR. MRITYUNJAI PANDEY

Principal

PROF. KAMILA BEIG

Professor - LAND LAW

Submitted

by

Rohini Raghunath Sarode

LLB 2ND YEAR - 4TH SEMESTER

Examination Seat No.

SESSION: 2023-24

AT: SHEDUNG, OLD MUMBAI-PUNE HIGHWAY, PANVEL, NAVI MUMBAI 410206

www.stwilfredslaw.in

Principh
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

DECLARATION

By

STUDENT

I, Rohini Sarode, LLB 2nd Year-4th Sem Student, hereby declare that this assignment of "LAND LAW" is been submitted as my own original work.

I further declare that this project has not been submitted for any other course, neither has it been copied from any others work and nor any part of it has been published before.

This original work of mine is been submitted for partial fulfilment of my Degree of Law at St. Wilfred's College of Law, Navi Mumbai

Rasode
(Rohini Sarode)
Student - LLB 2nd Year-4th Sem

Date: 01/05/2023

Place: Navi Mumbai

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

CERTIFICATE

TO WHOMSOEVER IT MAY CONCERN

This is to certify that Rohini Sarode
Session 2023-24 Seat no. is regular student of L.L.B. 2nd
Year-4th Sem.

The assignment entitled "LAND LAW" was carried out under
my supervision and the entire work is original. This study is been
submitted for the fulfilment of the Degree of Law at St. Wilfred's
College of Law, Navi Mumbai.

PROF. KAMILA BEIG

LAND LAW

Prof. Dr. Mrityunjai Pandey

Principal & Supervisor

St. Wilfred's College of Law, Navi Mumbai

Date: 29/05/2023

Place: Navi Mumbai

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

3)

पर ३५ जमान के १००५ काय (१००५२-
११-१६

पञ्चमये काय रसायिक आरे।

अरुणपाण कायदानेर्णि जमिनिधि

व्याख्या करा।

वाजार क्षेत्र परिभाषित करा।

"संरचनात्मक इकरनी" चापर संश्लिष्ट
१०-१६

रिप लिहा।

महाराष्ट्र जमीन महसूल कोड अंगरेजों
२०-२२

कृषि ५०, ५१ इण्ट करा।

महाराष्ट्र डाइक्री आणि शेेतजमिनि
२३-२५

कायदा १९६६ इंग्लिश वर्णन केव्याप्रमाणे

शेतजमिनिच्या विनिबरोल निर्धारणाची

तर्का करा।

मानकमाडे (समाणआरे) कर ११३
२६

सोश्लिष्ट रिप लिहा।

२१-आर-इमेड-महो परवानगी नसलेल्या
२७-३२

१०)

३)

७)

५)

३)

Quisingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

जमनि-विद्यार्थक-पुस्तक
INDEX

No.	Date			पृष्ठ सं.	Signature
	D	M	Y		
1)				9-2	
2)				3-8	
3)				5-6	
4)				9-99	

पुस्तक

अधिकांश शीघ्र लिखित. MASTER Act

9666 अंगण "नियोजन शासिकरण."

भारतशब्द पुस्तकनिर्माण व शोध विचार

अभिनियोग 9666 (उदाहरण) या अपस्थापना

'भोगवशासक' जावर शीघ्र लिखित.

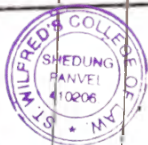
अधिकांश शीघ्र लिखित - भारतशब्द जमनि

भारतशब्द शीघ्र लिखित 9666 अंगण अभिनियोग

की.

अधिकांश शीघ्र लिखित - भारतशब्द पुस्तक

पुस्तक 9666 अंगण "अभिनियोग."

D. Singh

PRINCIPAL

**ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206**

1987 9/81

राष्ट्रिय शीघ्र निध - MRTP ACT 1966
प्राधिकरण.
Write short Note - Planning Authority Under
MRTP ACT 1966.

उत्तर

प्रस्तावना:- MRTP कायदा 1966 हा त्या कालावधी

रक्षायण केल्यामुळे प्रदेशात्मकता सुभाषित विकार आता
बाह्य कुर्याताने नियोजन कुर्याताने आता ही प्रादेशिक
नियोजन प्रकल्पाने स्थापनेसाठी परतून बाह्य कुर्याताने
रक्षायण कालावधी आता आहे. कालावधी त्या कालावधी आता
कुर्याताने कालावधी नियोजन विकाराने कालावधी कुर्याताने

नसलेल्या काळावधीत लोकोपेक्षेने हरकत। आणि सूचना
मागवल्या जातील. विशेष नियोजन प्राधिकरण, त्याच्या
वारल्यास, मसुदा प्रस्तावांमूळे प्रभावित झालेल्या
व्यक्तींना वैयक्तिक सूचना देऊ शकते.

3) विशेष नियोजन प्राधिकरणाच्या प्राप्त झालेल्या
हरकती किंवा सूचनांच्या योग्य विचार करून, जर
कोही झाले तर आणि अशा मसुदांच्या प्रस्तावा-
मूळे बाधित झालेल्या व्यक्तींना ऐकून घेण्याची
संधी दिव्यानंतर आवश्यक असल्यास, त्याचे प्रस्ताव
सुधारित करू शकतात आणि नंतर वापर करू शकतात
राज्य सरकारच्या मान्यतेसाठी. अशा प्रस्तावांना
मान्यता देणारे राज्य सरकारचे आदेश अधिकृत
राजपत्रात प्रसिद्ध केले जातील.

एकतर मातृकीची किंवा निव्यातर गिनि उपोत्पत्ती किंवा आशियातिल किंवा प्रस्तावित अरबोव्या जातिविधी विकारप्रसादी ल्याचे परताव रीतर कुरेल. उदा. ११६
 इन्वये आशियातिल कुले जातीला आणी राज्य स्वरकार, नगररचनेा संस्थानवृथी शाल्यापरतलन केंस्थानगंर, आशा प्रस्तावनांग परवलानगद किंवा।
 ल्याशियाय मान्वाला देऊ साकले.

२) रोज्य स्वरकारकड प्रस्ताव रीतर करुयायुवी, लिथोल नियोजन प्राक्षिकरण एक रनेक्षण कुरेल आणी ल्या धोनाचा विरथाज धूवापर नकाशा नगर कुरेल आणी ल्याच्या आक्षिकारकोजातीला जगिनिंसादी प्रस्तावित धरुया नकार कन परिषद कुरेल, स्वरकारा रीजापडनांग आणी र्गानिकु वल्लपयांगक्य आशा पदकतीने विशेष नियोजन प्राक्षिकरण करू शकत, आशियेन रीजापडनांग र्गुधना प्रिस्थान्या नाररणपरुन नीन गिलरनापेधना जासन

- व्यक्ता.
- ब) जमिनीचा ठिकाण इमारतीचा भोगवटा करणारा किंवा अन्यथा निचा वापर करणारा मालक
- क) कोणत्याही जमिनीचा ठिकाण इमारतीचा आडेमाक आडकरी
- ड) कोणत्याही जमिनीचा ठिकाण इमारतीचा भोगवटा करणारा लायसेन्सधारक व
- ई) कोणत्याही जमिनीचा ठिकाण इमारतीच्या नापराखाठी व भोगवट्याखाठी मालकास नुकसानभरपाई देण्यास पात्र असणाऱ्या कोणत्याही व्यक्ती.

केस कायदा

लडमीलाई शेठ - वि - गुलाबबाई लोबले १९९८

या प्रकरणात असे आढळून आले की भोगवटा करणारी अशी व्यक्ती असू शकते जी वर सूचीबद्ध केलेल्या प्रपंती कोणत्याही कोणीसहजे समाविष्ट आहे. तथापी नर दारिदार केवळ संयुक्त व्यवसायात असेल तर हे स्वतःच ती

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDDING-PANVEL 410205

प्रश्न २२१

भारतार्क गृहनिर्माण व इंधन विभाग अधिनिर्माण १९६६ (१९६३) या कायद्याखाली 'भूगोबदादर' यावर दिव्य लिखा. नरोच भारतार्क प्रादेशिक व नगरस्वना अधिनिर्माण १९६६ या कायद्याखाली 'भूगोबदादर' यावर दिव्य लिखा.

→ गोलखन कुलग व (२५) गरी नरगूड केसी उादे.

भूगोबदादर (केसा नरगारा):

"भूगोबदादर" या र्चान पुढील खालनिंधं र्चानोषे होतो.

अ) ज्या गोलखलन खाडे दिले जान अरोल किना

देरा अरोल उाषा गोलखिचे किना। इमारनिचे खाडे

किना गारायाचा कोनाही उाषा त्या त्या केकीभाळकाय

देन खालेली किना देवमान पाअ खालेली कोनाही

अभूत व्यवस्था - आगवत्यासह या सजत

अ) आडेकरी

ब) जमीन ताव्यात असलेला किंवा तिचा अन्यथा वापर करणारा मालक

क) कोणत्याही जमिनीतील आडेमुक्त कुठ

ड) थोड्याच जमीन वापराला इतले व आगवत्यासह मालकास अरपारि देण्यास पात्र असलेला अशी कोणत्या जमीन वैधरित्या ताव्यात असलेला कोणताही इसम या व्याख्येत आंतर्भूत आहे.

Principal

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDDING-PANVEL 410305

ज्यावन्तः एते आदिभ्यः, जगन्तः नास्ति. हे ज्ञानुजोगे उपपत्त्यानां च
 शरीरानां प्रकृतौ उपरु शक्ति एव अस्ति ज्यवन्तः मी
 एते आदिभ्यः उपरुत्वादि द्वावतुल्य शक्ति जेतुं नरुत्तानि
 एतेषु कथयथा नरुत्तानि शोचनवद्वारु भान्ते जातु शक्ति नास्ति.

शेवराष्ट्र प्रोदशिशु व नगररुत्तानां आशिनियुक्त प्रकृतः,

कथयथाशक्तानि शोचनवद्वारुः:-

कथं एतेषु वा जगन्तः आदिभ्यः, जगन्तः नास्ति
 उपरुत्तानां शिवा निम्ना शब्दाणां वापरु करुणाशु भावुक्त,
 कोणान्तादी जगन्तानि ज्यवन्तुक्तं कुरुत्तानि जगन्तानि
 चापराधरुत्तं व शोचनवद्वारुत्तं भावनाशु उपरुत्तं शोचन
 वाच उपरुत्तं अस्ति कोणान्तादी जगन्तः वेदशिरुत्तानां नास्ति
 उपरुत्तानां कोणान्तादी शिवा, वाचानां शोचनवद्वारुत्तं नास्ति.

जमीनच्या मालकांना न्याय्यता प्राप्त करून देणे आहे

कालान्तर्गते जमीन मालकांचे निगमन करण्यासाठी
विद्यमान उमालेला कायदा जमिनीचा वापर करणाऱ्या
व्यक्तींचे मालकीच्या स्वरूपानुसार नोंदवून देण्यात
आणि ते ज्या उद्देशासाठी जमीन वापरणारे आहेत त्यावर
बंद करीत देणे.

झाडिकाराने जमीनीचे महत्व -

सहाराज्द जमीन महसूल रीति १९५६ महत्त्वे देण्यात
नसूरी महसूल विमुख उद्योग, अल्पकालीन कालातील जमीन
महसूल हा राज्याच्या उत्पन्नच्या महत्त्वाचा स्रोत बनला
तो, ही नोंद महत्त्वाची कारण ती एकत्र झाली
दाखिल्यांनी नोंद आहे.

उद्योग आणि व्यापाराने स्वतंत्र अर्थव्यवस्थेची विकास
आल्यानंतर, शहरीकरणामुळे होणारे देखील वाढले
आहे परिणामी जमिनीचे मूल्य वाढले. लोकांना रिडॉल
इतरे हे गुंतवणूकियाही एक विश्वासार्थ ठिकाण वापने.
झाडिकाराने रेकॉर्ड व्हे झडिकाराने न्याय्यता प्राप्त
महत्वाचे दत्त एवज बनले

Prising

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNGIPANVEL 410205

अनुसूची

राज्यीय वित्त विभाग - राजस्व अधिकार विभाग में जारी
पेरेट शीट पर अधिप्राप्ति के
White Sheet Note, record of rights under

The Maharashtra Land Revenue Code, 1958.

→ अधिप्राप्ति के (अनुसूची 980)
अधिप्राप्ति की देवनागरी शब्दांश अधिप्राप्ति

शेडिंग विधिगत रूप से जारी हुआ है। ये

के राजस्व विभाग के अधिकार क्षेत्र में आती हैं।

राज्यीय वित्त विभाग द्वारा जारी की गई हैं।

जिनके अधिप्राप्ति के अधिप्राप्ति अधिनियम

अधीन जारी की गई हैं। अधिप्राप्ति

अधीन जारी की गई हैं। अधिप्राप्ति

The first part of the paper is devoted to the study of the history of the law of contract. It starts with the Roman law and goes on to the English law. The second part of the paper is devoted to the study of the law of contract in India. It starts with the Indian Contract Act, 1872 and goes on to the various provisions of the Act. The third part of the paper is devoted to the study of the law of contract in the various states of India. It starts with the law of contract in Andhra Pradesh and goes on to the law of contract in West Bengal. The fourth part of the paper is devoted to the study of the law of contract in the various countries of the world. It starts with the law of contract in the United States of America and goes on to the law of contract in the United Kingdom.

Quisingh

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

Students have to take up the following
work as assigned to them

Chapter 8 Public Administration

Write short notes on the following
topics: (a) Public Administration
(b) Public Administration
(c) Public Administration
(d) Public Administration
(e) Public Administration
(f) Public Administration
(g) Public Administration
(h) Public Administration
(i) Public Administration
(j) Public Administration

Princip

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

एकद एडुकेसन एवंचा आनख्यो जाणतः जेद एरब्यादर
शुद्धिनाकाय एरुज नसे जाणतेद आक्षिकारनाचो जादी
नास जादीना ज्ञाने एरुवे कुळ्ये जासत.

आक्षिकारनाचो जादीनास जादी खुकीचो अक्षिकार.

अक्षिकार जादीनास एरुशा-चो अक्षिकारि आणले उतराचो
अक्षिकार जासत. आक्षिकारनाचो जादीनास जादी उरब्यादर

जा जादीना. इ. आक्षिकार एरुवा जाययनाचो अक्षिकार
उरुवे जाययनाचो अक्षिकार जासत. आक्षिकार जासत

अक्षिकार एरुवा जासत. आक्षिकार जासत जासत जासत

अक्षिकार जासत एरुवा अक्षिकार जासत जासत

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

FOR EDUCATIONAL USE

अथवा लायला साधर रूपेण] जिल्हाधिकारी हे उच्च
(असल्यास) निश्चित करतील किंवा अनुभवी 1 चे
कलम न्याया डोंतर्गत] त्याच्या निर्णयामध्ये, साधन
आकारणीयोग्य आहे.]

२) या उद्देशासाठी जिव्हाशिका-याला साधनाची
एवरी प्रत किंवा] गोषवारा, तसेच असे प्रतिज्ञा
किंवा इतर पुरावे सादर करणे आवश्यक आहे ज.
सिद्ध करण्यातील आवश्यक ताटतील की सर्व लक्ष
आणि परिस्थिती नोर्जेले सिधेवर परिणाम करण.
इयुहीसर इन्हेजेर किंवा शुल्काची रक्कम, जावर शुल्क
आकारले जाते, त्यामध्ये पूर्णपणे आणि खरोखर नमूद
केले आहे आणि [अशी खरी प्रत किंवा गोषवारा]
आणि त्यानुसार पुरावे सादर होईपर्यंत अशा कोणत्या
अर्जावर पुढे जाण्यास नकार देऊ शकतात
जर का -

(ख) या कलमान्या अनुषंगाने सादर केलेल्या कोणत्या
पुरावा कोणत्याही व्यक्ती विसरू कोणत्याही दिवाणी
कार्यवाहीमध्ये वापरला जाणार नाही, ज्याबाबती संबंधित

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

श्रीगिरि-विभागा

श्रीगिरि-श्रीगिरि-मार्ग - १९५६ श्रीगिरि-श्रीगिरि-
Mare Share Note - Adjudication Under
- the Maharashtra Stamp Act 1952.

श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- (कलम 39)

1) श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- - श्रीगिरि-श्रीगिरि-
श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- श्रीगिरि-श्रीगिरि-
श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- श्रीगिरि-श्रीगिरि-
श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- श्रीगिरि-श्रीगिरि-
श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- श्रीगिरि-श्रीगिरि-
श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- श्रीगिरि-श्रीगिरि-
श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- श्रीगिरि-श्रीगिरि-
श्रीगिरि-श्रीगिरि-श्रीगिरि- श्रीगिरि-श्रीगिरि-

विषय आहे असा मानण्याचा कारण असल्यास
• याच निवाड्यासाठी त्याला प्राप्त झाले, त्यात खरोखर
जमूद केलेले जागे, पुणे, मुद्रांक शुल्काचे मूल्यांकन
करण्याच्या हेतूने, कायदे संप (मालमत्तेच्या) वर
बाजारमूल्याचे निर्धारण) नियम प्रत्येक महत्त्वाचे जमूद
केल्याप्रमाणे अशा मानगत्तेचे खरे बाजार मूल्य
निश्चित करेल.

४) जेव्हा जिल्हाधिकार्यांकडे न्यायनिवाड्यासाठी
आधान आणले जाते -

१) राज्यात अशा आधानाची अंगलबजावणी किंवा
प्रथम अंगलबजावणी झाल्यापासून एक महिन्याच्या
आत, किंवा

२) जर, असे इन्स्ट्रुमेंट या राज्यात प्रथम प्राप्त
आल्यापासून तीन महिन्यांच्या आत, राज्याबाहेर
अंगलबजावणी आणले किंवा प्रथम अंगलबजावणी

काल ३० दिवसे मुद्रांक शुल्क प्रारब्ध नोंदालेदार
द्वारे केलेल्या व्यक्तीने जिल्हाधिकार्याने ठरवलेल्या मुद्रांक

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL #10206

शासन अर्थात् शासनशास्त्रे इति एतत् अर्थान्तरं क्रियात्मिका
शासनाधिकारः इति।

एतत् प्रत्येक जातनी ज्ञाने इत्यादि क्रियात्मिका प्रयोगे एते
केवा इति, नी इति अर्थान्तरं इति, एतन्नाम
ने अर्थान्तरं शासन अर्थात्, शासनशास्त्रे इति, एतन्नाम
शासनशास्त्रे एतन्नाम अर्थान्तरं इति, एतन्नाम
इति। एतन्नाम अर्थान्तरं इति, एतन्नाम
इति। एतन्नाम अर्थान्तरं इति, एतन्नाम

इति

3) एते उपरान्त 9 इति 3 इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं

इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं
इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं
इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं इति अर्थान्तरं

शुद्धतायाः संरक्षणं जागृयन्ति चेदपि शिक्षणोपायान्
साह चिन्तयन्त्ये आग ने प्रारब्धे योगेन . मर आशा
व्यवस्थिते वा कुशलवस्थितिं जागृयति क्वचित् युवांसु

शुद्ध प्रारब्धान् उपाश्रयन्ती अन्तर्गत , तथा नारदोपायान्
यस्यैव शक्तिराशयै किंवा लोकात् कौडी शान्तिराशयै,
युवांसु शुद्धतायाः क्वचित् जागृयन्त्ये एतेन एवमेव दशाने

दंड प्रारब्धे योगेन . अशा शान्तिराशयै उपायान्शान्तिराशयै
किंवा यथाशक्तियेन , राशयान् अशा शान्तिराशयै परि
प्राप्तनी शिक्षणोपायै नारदिये ७ एतरे, कौशल्योपायै परि शिक्षणै
दशाने रचयन् युवांसु शुद्धतायाः क्वचित् प्रारब्धे

जागृयन्त्ये युवांसु जागृयति शान्तिराशयै

या कुशलान् अशा शिक्षणै क्वचित् आदे की, एतदशा

द्वापयुगपंचाशतीने निगंती कुब्जानंतर किंवा लखाणा
 गावान द्वापयुगात वल्क्यास इत्या गावानीत पीट
 रविवाशोपेक्षी कुगिनगमी एव चतुर्पक्षी रविनाशोपी
 आज कुब्जानर निष्कारिकारी त्याची योग्य ती
 त्पिकेरी चकन निरन्तरचकन सुधारण करील.

निस्तारपत्रकान तयूद करहाकारा जेवी

कलम प्रदर मध्ये निस्तारपत्रकान तयूद करावयाचा
 जेवी तयूद कळा असून त्या युगलप्रमाणे आहेत.

- १) गावानील गुरे चारुवास ज्या इशिवर न जालीवर
 परवानगी देणान येईल त्या इशे न जाली
- २) गावानील कोवळारी इशियाशाय ज्या इशिवर न

क्षेत्रात आण त्या गंधाद पथान -

i) लाकूड, उभारती लाकूड, स्तरपण किंवा संज्वानी किंवा इतर कोणतीही उत्पादने.

ii) मूक, कंकर, वाळू, माती, चिकणासाठी, रसाद, माती कोणतीही इतर दुय्यम खनिज मिश्रण, रसाद, रसाद, रसाद व गंधाद.

iii) इतर चारवाळू रसाद आणि पॅट्रिस्ट व गंधाद मूक - रसाद व रसाद गंधादवाचन आगा-गंधाद नियामक इतराच्या अनुषंगाने.

iv) निरंतरपथान जोड इतर आचरणाक उल्लेख इतर कोणतीही इतर वान.

कधी खालीची निरंतरपथान तय्यर इतर:

कला प्रदर नुसार पुरील विनाक्षिन कोळीची निरंतरपथान तय्यर केलेली पारिजे

i) कोळीलाही उपयोग केला कोळीला तय्यर कोळी चारद
ii) कोळीलाही उपयोग केला कोळीला तय्यर कोळी चारद
उपयोगासाठी पुरिल तय्यर कोळी जोला तय्यर.

व) कोळीलाही उत्पादन

द) दुय्यम खनिज

FOR EDUCATIONAL USE

iii) शेड व ग्रामो मधुद कुलेल्या वस्तू जावानिज कायमिमा
त्योच्या नोंदयाकडिना होउन जाण्यारानी देयावयाच्या
रखवनी.

गावानिज पडिन जमिननिरील अधिकार

गावानिज पडीक जमिननिरील अधिकार व्याप्त
कख्यारानी कलम २६३ मध्ये पुढिलप्रमाणे नदरुद उावे
१) कोणत्याही गावानिज पडीक जमिनि डायरी पडन डारे
त्यारानी लोकरिनाम्या इत्यीने कार्यावाही करणे आवश्यक
उावे डारे जिहादिकाकात्याल जोर ले तेव्हा तो जोज्य
ती नोकराी ऊकन जोडेर तेव्हा नुगणे त्या डारे शान
विशिष्ट कुलममपकत काजमभादेपगन त्या गावच्या
दरिवाशाने जोजारच्या गावाग जुरे चारग्याचा अधिकार
राहीत

२) जोजारच्या गावाग किना सरकारी जंगलात जुरे चारग्याचा

R. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG PANVEL 410205

आधिकार असलेल्या एखाद्या जागेतल दोहोतासान) अस।
आधिकार नसताना यावा यासाठी जाण्यायेण्याच्या अधिकारा
मोद करव्याकरीता जिल्हाधिकाऱ्याकडे डान करता येईल.
अवरील अज्ञावरील चौकशी करून आवश्कता नसल्यास
जाण्यायेण्याचा अधिकार इतर ल्यांना द्यावेरी देईल
म्हणाने द्या अलापर तो अधिकार नसताना येईल
त्या शर्ती नसू करील.

४) जिल्हाधिकारी प्रोगवत नसलेल्या अमिनीमधून जाण्या-
येण्याचा मार्ग ररगिल म्णाने तो मारी ज्या गावातून
जातो त्या गावाच्या ररिवाशांना म्णीतुमी गोरसेरिवा
होईल म्णीतुने त्यावर निर्वक्ष ह्णालेले.

५) जिल्हाधिकाऱ्यास योग्य मसे वोटल त्या म्णाल्या हदकीनी
आखणी करता येईल.
६) जिल्हाधिकाऱ्याने दिलेले आदेश निश्चारपत्रकान
मोद विरयत येनील.

The first part of the paper is devoted to the study of the
 various forms of the verb 'to be' in English. It is
 shown that the verb 'to be' is a copula and is used
 to connect the subject and the predicate. It is also
 shown that the verb 'to be' is used to form the
 present and past tenses of the verb. The paper
 also discusses the use of the verb 'to be' in
 the passive voice and in the infinitive form.

Qu Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

photosynthesis is highly dependent on the amount of light available
and, therefore, the rate of photosynthesis is directly related to
light intensity. The rate of photosynthesis is also affected by
- the amount of CO₂ available

Therefore, the rate of photosynthesis is directly related to
the amount of light available and the amount of CO₂ available.

Factors affecting photosynthesis

1. Light intensity

Photosynthesis is a light-dependent process. The rate of
the reaction increases as the light intensity increases. The
rate of photosynthesis is directly proportional to the light intensity
up to a certain point. After this point, the rate of photosynthesis
does not increase further. This is because the other factors, such as
the amount of CO₂ available and the temperature, are limiting factors.

2. Temperature
The rate of photosynthesis is also affected by temperature. The
rate of photosynthesis increases as the temperature increases. The
rate of photosynthesis is directly proportional to the temperature
up to a certain point. After this point, the rate of photosynthesis
does not increase further. This is because the other factors, such as
the amount of light available and the amount of CO₂ available, are limiting factors.

3. Concentration of CO₂
The rate of photosynthesis is also affected by the concentration of CO₂.
The rate of photosynthesis increases as the concentration of CO₂ increases.
The rate of photosynthesis is directly proportional to the concentration of CO₂
up to a certain point. After this point, the rate of photosynthesis
does not increase further. This is because the other factors, such as
the amount of light available and the temperature, are limiting factors.

4. Water availability

FOR EDUCATIONAL USE

पुरन दवा "नैरचमालाक दुकस्नी" चावर संश्लिपि लिखा
write a short note on Structural Repeals.

उत्तर "संस्थानात्मक दुकस्नी" ची व्याख्या महाराष्ट्र हाकिमिंग
अंड ओरिचा डेव्हलपमेंट अॅक्ट (1984), प्रसक्त च्या
कलम 2 (इछ) डान्चये डेव्हलपि आरे प्रकरण दशारी
"संस्थानात्मक दुकस्नी" म्हणजे, स्थानात्मक दारक लाग

अंगणी होतान

जे दुकस्नी

जे गाल वदलणे

1) उभारन किता द्याचा आग

2) कुजालोचा किवा अंगोसोचा माल बदलणे

3) उभारनीची किंवा निव्या कळी आगाची दुकस्नी किंवा

माल बदलणे.

4) ज्या किंवाणी तथा उभारनीच्या, नोबेपारस समान नेने

Quingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

जीना अने, उदा. मज्जा, पतंग, हीन, इ. - ठिकाणचा दुसरा

किंवा सात व्यक्ती

७) लोड विडलिंगचे आर. सी. सी. वी. वर ~~खूप~~ अचूक मध्ये रूपांतर करणे किंवा पोषाचे प्रिजन करणे.

अशी इकरणी किंवा मान बदलणे, हे लोडिंगचा अर मानरीने केले जाते. तर इमारत किंवा निचा सांग कोरणे बदलणे

आन नमोवाच्य मूकशी जोडलेल्या वस्तूची इकरणी वा बदल केलेल्यासूच करणे लोडिंगचे बदल वा दुकरीतरी अनाम. आन केवळ टारिन्स बदलणे अने नशि याव अने पाठम बदलणे अने, आन इमारतीचा जोडलेल्या हीन अली बदलणे अने. तर अशा अेरचनाला इकरणी वा बदल इत्यादी जाते, तर इमारत अेण इत्यादी हाका इकरणी अनाम.

जेव्हा लोडिंग अशी इकरणी केली जाते, तेव्हा या काळा उद्यानी इमारतीची रचना बदलणे इकरणी अने अनाम अने.

2) न्याय व अतिक्रमण आत्मत्याग इमारतों। इत 2018
 3) मने दूरान होर या अरका आमीन मीना पावसाणी
 जाय अरका अरके नाने व लानर अमीन इमारत, निवास
 इति, मीराण वा कोराणी होने अने कुमाना, एत
 इमारतीन आमी किनी अरिवाशी नारग होने. एमाच
 अमाने किगट रुवा इति. इमा लायिल इतिवेला
 इतिमांका मन्तुरा निकायानी योन करणे
 4) अ-वा व मीरकरीय आत्मत्याग इमारतीन, इमा अरिवा
 मने एका मन्तुरानाक इरका आत्मत्याग आमीन, एत
 इमा मना इरका मीरकरीय आमीन किना इति
 इरके इमा इरका उरकडयामारक मीरिग, लान
 पावसाणी अने अरका अने व एमा अरिवा
 इमा, निवासणी, आरका वा नारक मने इम
 कुला, वा इमारतीन आमी किनी अरिवा अने
 मने, एमा अरका किगट रुवा इति, इमा अरिवा
 आत्मत्याग इमारतीन मन्तुरा निवासणी अने इरके

FOR EDUCATIONAL USE

न जोतीव्यतिरिक्त अन्य कारणांसाठी उपयोगात आणणी
नाग असल्यास सुमारे २००० - पर्यंत रुग्णांना रुग्ण
तसेच नव्वू फेरीने विकृत असताना फिरा निधीकृतीत
आसताना पकडवेली व्यक्ती ही जिल्हाधिकारी दरमिती
आशी पन्नास रुपयांसुन आशिक नसेल इतकी दंडाची
रक्कम देण्यास पाय असेल

३) जिल्हाधिकारी या कुलमानुसार योग्य शेतीने नोटीस
दावावून कोणत्याही नमिनीवरील अनित्तमणास प्रविष्टीस
करतील किंवा ते वेद करव्यास किंवा इर करव्यास
सांगतील व नोटीसगत ताजवी मुक्त देऊन ती नोटीस
च्या ताखेस अमलात येईल ती नोटीस हरवील

Principals

४) नोटीस अमलात येण्यासाठी हरविलेल्या ताखेगेतर
अनित्तमण च्यास हवेच्यान आले असेल तथा प्रत्येक
दिवसास जिल्हाधिकारीच्या २-व-विनेकानुसार शेतीकाला
साठी केलेल्या अनित्तमणासाठी ३ पंचवीस पर्यंत व इतर
बाबतीत ३ पञ्जास पर्यंतच्या दंडास पाय होईल.

५) जिल्हाशिक्षा-याने तथा कुलमान्वये दिलेल्या आदेशा-

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205
PRINCIPAL

वक्रम अपात्म व करनपासणा ठाड इरुम

६) पोटकलमे १ ते ६ मधील कोशासाठी गोपनीयते
कोषात्याही व्यक्तीस वा अशिनियमानुसार अंतिम
डादेशान्य तारवेषासून सहा महिन्मोच्या आन रिवाणी
न्यायालयान त्याचा हक्क प्रस्थापित करण्यास प्रतिबंध
होणार नाही.

महाराष्ट्र जमिनी महसूल ब्रोड अंतर्गत कलम ५१

कलम ५१ नुसार जिल्हाधिकारी आनिक्राने इरात्या
व्यक्तीची इच्छा झाले तट त्या जमिनीच्या किगतीच्या
पाचपट रक्कम धोकन व त्या जमिनीवरील अर्गसाधारण
वार्षिक जमिनी गेरुलाच्या पाचपट आकारणी निरमिग
ककन त्याला जमिनी देऊ शकतो. तसेच जोग त्या आटीव

FOR EDUCATIONAL USE

FOR EDUCATIONAL USE

किताबानाका उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
किताब निव्याकडे उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
(उमाना उमाना उमाना उमाना) उमाना उमाना, १९६१
(१९६१-७२) उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना

उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना
उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना उमाना

FOR EDUCATIONAL USE

राष्ट्रीयतास्य आधारणा नास्ति, किंवा
 स्वातंत्र्याची गरज देवदेव्या मान्यतेने उच्च
 स पितृमां जाईन इशा व्वावणीन कोणती
 किंवा सामील हितलेखक इशा व्यक्ती
 कोणते हे कोणत्याही प्रकारे असणार नाही.

व्यायक्तिक न्याय किंवा राज्य व्यारिनामे स्वातंत्र्य
 केलेल्या दाखिल्याचाय विरुद्ध करणारा येतो
 तोवर इशा गिरी करणे, देवाती देणे,
 करणे इत्यादीपद्धतीने देणे किंवा गणणे देणे
 परवानगी देता येईल.

20) - प्रत्येक प्रसिद्धीसार्थ "जेतकरी"
 ज्या व्यक्तीची जमीन कोणत्याही स्वीजगिरी
 र्थ, जमीन स्थापन केल्यामुळे, इशा स्थापनाद्वारे

PRINCIPAL
 ST. WILFRED COLLEGE OF LAW
 SHEDS, PANVEL, MUMBAI

जमिनाचा कुट्या या तारखेपासून दर्यात आला
त्या तारखेपासून दहा वर्षांपेक्षा जास्त नराल
नालावधीदरीना जी भूमिहीन इतली इतलेल मना
आही व्यक्तीचा समावेश होतो.

जानीस अधीन रडून, दर्यातून कुठ्यास परवानगी
आली असेल असा कोणत्याही राज्याचे इच्छेन
आल असेल त्या व्यक्ती, ज्या जमिनीचा
आशी परवानगी देण्यात आली होनी ती जमीन,
दुक च्या तालुक्यात (समपहण) केली जाणाल
होईल.

कलम (२) इच्छे जमिनीचे कोणत्याही प्रकारे
दर्या परवानगी देण्यात आली असेल
व्यक्ती, त्यानंतर इशा जमिनीचे दर्यात इच्छेने
दर्यातून पोटकलम (२) च्या तरतुदीस अधीन असेल.
व्यक्ती जेतमातूर खिवा कोरागीर आहे किता कोरागीर
न जोडचेंदर नुरणारी व्यक्ती आहे इशा व्यक्तीच्या

जाने चारुणा दशची किंवा तिच्या विकासाची किंवा त्यास
 लाभून असलेल्या कुटुंबाची जमिनीची निधी करणे, ती
 देणगी म्हणून देणे, तिची उपलब्धता करणे किंवा ती
 जाडपेहयाने देणे भारत या कॅम्बोडिया कोम्युनिकोन्सि-
 मुल प्रतिबंध होतो असे मानण्यात येणार नाही.

प्र) सरकारी संस्थेने दिलेल्या कुटुंबावर तारण म्हणून
 अशा संस्थेच्या प्रीत्यर्थ, कोणतीही जमीन किंवा
 तिच्यातील वितरनेबंध गणण देवण्यास किंवा हेवर्ड
 कुम्वार हेतकरी आराध्य अधिनियम, १९६७ (१९६७
 आ हेवर्ड २२) याचा कूलम २४, डोवये न्यायालयाने
 अहण म्हणून माहिर केल्ल्या कोणत्याही हस्तांतरणास
 या कलमातील कोणतीही जोडत बाध होणार नाही किंवा
 बाध होते असे समजाण्यात येणार नाही.

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

६) उत्पन्न क्षेत्र में मध्याह्न कोठारास बाण, पारकलाज (७) मण्डल
उत्पन्ना कोठारास विज्ञान आर उत्सवार् बरि।

FOR EDUCATIONAL USE

पुस्तक सवा

मानक आड्यावर एक सोपिल दीय मिरा,
Write a short note on Standard Rent;
प्रमाण आडे (मानक आडे) Standard Rent. -

महाराष्ट्र आडे निर्णयण आधिनिगम १९९९ च्याच्य
नुसंग न मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे (Standard Rent)

क्याना अर्थ कोठाव्याही परिवाररूचा खेबेहाग -
(आ) जेणे मुंबई आडे निर्णय आधिनिगम, १९२२ चिंवा
मुंबई आडे, होटेल दर न बाजिंग हाकल दर (नियंत्रण)
आधिनिगम, १९४४ चिंवा मुंबई आडे, होटेल न लॉजिंग
हाकल दर निर्णयण आधिनिगम १९४७ चिंवा मध्य प्रांत
न वनराड निवापन्यामे आड्याने देव्याने मिनिचगन
आधिनिगम, १९४६ च्याने काहलेला मध्य प्रांत न वनराड

D. Singh

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

पु.सं. 90ना

सीआरझेडमध्ये परतानागी नसलेल्या क्रियाकमपांचे ग्रेडिअरपणे विश्लेषण करा. (क्रिनारी नियम सोन) Critically analyse the activities which are not permitted in CRZ (Coastal Regulation Zones).

→ अ) क्रिनारी नियमन क्षेत्रासहिल गनार्ड केलेली प्रगिबंधा-लाक दुग्ते :-

क्रिनारी नियमन प्रक्षेगामह्ये पुब्लिक कामे करउगार प्रगिबंध ठारसल्याचे द्योषिन केले आहे.

एक) अन्य प्रकारचे नवीन उदयोग सुमारणे न विदयमान उदयोगाचा विरवार करणे;

इ) जे उदयोग घेट जल आढाडीशरि (वॉटरफ्रंट) र्बिबंधीन आलेन क्रिना र्ब्येना घेट क्रिनारी प्रदेशाची गरज आगि

Principle
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

अशा उद्योगांवरून;

- ब) उभूऊर्जा विभागाच्या प्रकल्पांखेरीज; (रुथाची उादेश रुमाक - ३२९ (ई) दि. १२.४.२००१ द्वारे दाखल)
- क) माहिती - तेजसान क्षेत्रातील बिगूट - प्रकुषणकारी उद्योग आणि विशेष व्हायर्किंग प्रकल्पांच्या (एस ३ डी) किनारी नियमन प्रसेसामधील अन्य दोषा उद्योग यांखेरीज अन्य प्रकारचे वीवीन उद्योग उांमारणे व उांस्तित्वाने उासलेल्या उद्योगांचा विस्तार करणे (रुथाची उादेश रुमाक ५५० (ई) दि. २). ५.२००२ द्वारे दाखल)
- दोन) शोकादायक पदार्थांची निर्मिती, ताताळणी, साठवणूक किंवा विल्हेवार लावणे :-

- पथविरण व नन मीनालय, रुमाक - एस हूनो. ५४९ (ई) दिनांक - २२ जुलै, १९९९ - एस - ओ. ४६६ (ई) दिनांक - २० नोवेंबर, १९९९ आणि सी. एस. आर. १०३५ (ई)
- दिनांक - ५ डिसेंबर, १९९९ मधील आरग सरकारचा टाचिपुचनेमधीले विनिर्दिष्ट केलेल्या शोकादायक पदार्थांची

Pr Singh

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 419206

FOR EDUCATIONAL USE

जिर्मिनी करणे किंवा ठानावणी करणे किंवा शासनपूक करणे किंवा त्याची निव्वेवाट ठानणे.

"बंदर सेवामधील जहाजांनुन वेदराडे, वाहनतळाकडे किंवा स्टुडिओदरुण कारखान्याकडे आणि परग जहाजाग जशा रीतीने ह्योकादाचक प्रदायीचे हुरजांतरण करणे याखेरजि

परंतु, आरग सरकारच्या प्रदाविद्यम व गैसगीड वायू सेवामधील लेल अयोग सुररुता संचालजालयांले

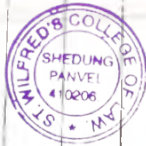
दिल्ल्या मार्गदर्क तत्वांसेह व पयविरण व वन सेवामधियेन दिल्ल्या मार्गदर्क, तत्वांसेह सुरइतविलयकड निनिद्यमांची

डॉमलबजावणी कुरव्याच्या अध्यानेने इयाणि पयावरणाच्या सेवेंद्यातील दियेती सुधारविलयकड व पुनः रचापिग इरमा-

विलयकड उपाययोजनांची डॉमलबजावणी कुरव्यायाही इतारग सरकारच्या पयविरण व वन सेवामध्याकडून

करारनिगिहट कुरव्याग सेनील इाशा इाणव्यी इती व जालीन इाधीन राह्ले, किनारी नियमनप्रडिमेने - एक

(क) इासे करीकरण न कलेल्या सेवामधील उक्ता प्रसेवामध्ये च्या इाधियुक्तेसेस जोडलेल्या जोडपन - तीजमधे

Quiningh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

विनिर्देशक संसल्ल्या पेशालियम पदाध व हाकडणी नसतनाक
वायु प्राप्त करुन्याच्यो न त्याची सावतूक करुन्याच्यो
सुविधा करुन्यातारी ड्यागि रुविमून नैसगिक वायुचे
पुनर्वायुकरणे (रिटोसिफिकेशन) करुन्याच्यो सुविधा
करुन्यातारी परवानगी देता अर्दल (ल्याथी डायर)
रुमोड इरड (ई) फिनांक १२-४-२००१ डारे दाखळ
(तीन) वखारिंसद मरुच्यप्रक्षिया युनिटांची डभारणी डरो

व त्याचो विस्तार करणे :-
(परवानगी मिलेल्लो इन्जान्दमे डखणी करुन नैसगिक
रीतीने माये रूकुवणे हे नगळून)
" परंतु डाकडनिकीबुरो करुन्याच्यो प्रमोजनार्थ, निदमान
मरुच्य प्रालिया युनिटांस निदबमान चार्ड शेज निशानकार

FOR EDUCATIONAL USE

कुरव्यार्यागळी आराल त्याखराज आडपाठा व निःस्पृह
जालाची निलेवार आनव्यापनीची युनिराप्ती / अंत्रणेची
उभारणी उरणे न त्यांच्या विस्तार उरणे.

पांच) उदयोग, शहर किंवा जगेर वांगेसून झाणि डाव्य
मानकी वरच्यागळून प्रक्रिया न केलसे आडपाणी व
निःस्पृह आल आरणी, विद्यमान पध्दती, कोणतीही
आरल्यास टप्यारप्याने कोडून टाक्यार्यारी संकेदिन
प्राधिकरणाकडून वा अधिसूचनेच्या तारखेपासून तीन
वेर्षापेक्षा डाखिळ नरेल इतक्या वाजवी कालावधीन,
योजना शलविषयान येतील;

सहा) जमिनीवर आरान टाक्यार्याणि किंवा डाव्य प्रमोर्जा-
र्याणी शहरानिल किंवा जगरानिल कुचरा वाक्य्याची,
कोणतीही न्हायल्याय, रयध्यानी सुधा, या डाखिरुचनेच्या
तारखेपासून तीन वर्षापेक्षा डाखिळ नरेल इतक्या वाजवी
कालावधीनि टप्यारप्याने वाहीरी उरय्यात येईल.
सात) कोषिळ उर्जा केंद्रानिल शक्य किंवा कोणतेही रानाडु

Dusinh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

FOR EDUCATIONAL USE

Scanned with OKEN Scanner

जाणगे:

डॉ. लोकराणे, लार्जस्ने, होरया धननमाने (जेडी) धननमाने
 लोकराणे धननमाने (केन), गोप्रीनिल उताराने (इमीप वे)
 पुलांचे डाणी सगुड जोड्यापे लोकराणे करुणयाकराने। डिना
 लोकराणे डाणुनिडीकरण करुणया इस्ता डिना त्यांचा विस्तार
 करुणयाकराने डाणी आ डाणुनिडीकरणे डाणुनिडीकरणे
 असलेल्या कायद्यासाठी डिना डिना-याची दूप निमित्त
 करुणयाकराने डाणी नलभार्ग, काळने व लोकराणे डाणी
 परिष्करण डिना रनच्छता करुणयाकराने डिना नारुणया
 असलेल्या प्रतिकेध करुणयाकराने डिना लोकराणे निमित्त
 करुणयाकराने, वादळी जलाने निरस्तारण करुणयाकराने
 डिना पनारयुक्त पाण्याच्या पुनशास प्रतिकेध करुणयाकराने
 डाणी जोड्या पाण्याचे पुनभरण करुणयाकराने लोकराणे
 लोकराणे करुणयाकराने डाणुनिडीकरणे डाणुनिडीकरणे डाणुनिडीकरणे

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

रुद्रावस्था करुण्यकारणात् न आवस्यत् इत्यल रथा वराज
जामिनीचे पुनः प्रापण करणे , लोधाळादिर-नी करणे किंवा
संभुत जलाच्या नैसर्गिक प्रवाहात आडवाळी जमिणीतून
परतून इकामे व राहनिगि) सडुले (हो) रेल्व व मनोरंजन
दामे आसारख्या वाणिज्यिक प्रयोजनासाठी पुनः प्रापण
करण्यास परवानगी असणार नाही. (रुद्राची आदेश)

रुद्रांत रवड (ई) कि. १२.४. २००१ कारे वाचवणे
नैतिक किंवा नियमन प्रसिद्धाच्या वारेर मिळत नसपी
आशा दुर्मिळ खनिजांखेरीज (ख) तेल व नैसर्गिक वायू
समन्वयण न कुळबनन करुण्यारवेरीज) नाक, खाडक व
अन्य निम्नस्तरीय पदार्थांचे खणकाम करणे (रुद्राची
आदेश रुद्रांत रवड (ई) कि. १२.४. २००१ कारे वाचवणे)

परतून : अंदाज - निकोबार बेट संघराज्य डीमागपचे ,
डोमान - निकोबार बेटांच्या नायब राज्यपालांनी दारित
केलेल्या अतितीक्ष्ण वाहूच खणकाम करुण्यारवाणी परवानगी

FOR EDUCATIONAL USE

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

Practical Assignment

LAND LAW

Under the Guidance & Supervision

of

PROF. DR. MRITYUNJAI PANDEY

Principal

PROF. KAMILA BEIG

Professor - LAND LAW

Submitted

by

Priti Dattatray Shelke

LLB 2ND YEAR - 4TH SEMESTER

Examination Seat No.108.....

SESSION: 2023-24

AT: SHEDUNG, OLD MUMBAI-PUNE HIGHWAY, PANVEL, NAVI MUMBAI-410206

Quisingh
PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

DECLARATION

By
STUDENT

I, Pishi Dattatray Shalka, LLB 2nd Year-4th
Sem Student hereby declare that this assignment of "LANDLAW"
is been submitted as my own original work.

I further declare that this project has not been submitted for
any other course, neither has it been copied from any others work
and nor any part of it has been published before.

This original work of mine is been submitted for partial
fulfillment of my Degree of Law at St. Wilfred's College of Law, Navi
Mumbai

P. Dattatray
Pishi Dattatray Shalka
Student - LLB 2nd Year-4th Sem

D. Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

Date 29 / 05 / 2023

Place Navi Mumbai

CERTIFICATE

TO WHOMSOEVER IT MAY CONCERN

This is to certify that Pooja Dattatray Shetty,
Session 2023-24 Seat no. ...138..... is regular student of L.L.B. 2nd
Year-4th Sem.

The assignment entitled "LAND LAW" was carried out under
my supervision and the entire work is original. This study is been
submitted for the fulfilment of the Degree of Law at St. Wilfred's
College of Law, Navi Mumbai.

PROF. KAMILA BEIG
LAND LAW

Prof. Dr. Mrityunjai Pandey
Principal & Supervisor
St. Wilfred's College of Law, Navi Mumbai

Date: 29.. /05/2023

Place: Navi Mumbai

Qu Singh
PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

Page No.	
Date	

EXPERIMENT

1. ध्वनि स्रोतों व ध्वनि-संवेदन यंत्रों से ध्वनि की तीव्रता को मापने का प्रयोग करें।

1

Page Signature

2. ध्वनि तरंगों के प्रतिबन्धन के प्रयोग से ध्वनि तरंगों के प्रकीर्णन का प्रयोग करें।

4

3. ध्वनि तरंगों के प्रतिबन्धन के प्रयोग से ध्वनि तरंगों के प्रकीर्णन का प्रयोग करें।

4

4. ध्वनि तरंगों के प्रतिबन्धन के प्रयोग से ध्वनि तरंगों के प्रकीर्णन का प्रयोग करें।

11

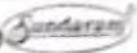
अद्युक्त नवीन बाह्य विकास प्राधिकार आणि निमोदन
 निमोदन प्राधिकार (आपत) कलकत्ता प्रदेशामध्ये
 जमिनीचा विकास आणि बाह्य कार्याचे निमोदन
 कालाच्या उद्देशाने बाह्य विभाग मध्ये MATP
 नाम देला आहे.

निमोदन प्राधिकार (कलम 2(5e))

मा अर्थ्याचा अर्थ - स्थानिक प्राधिकार आहे.
 त्यात अतिनिमोदनाच्या कलम 70 अन्वये 2012 मध्ये स्थापन
 नियुक्त किंवा नियुक्त केलेले / मानले गेलेले विशेष निमोदक

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

* ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିନର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ
ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ
ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ
ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ
ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ
ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ
ଅଲଗା ଅଲଗା ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205
PRINCIPAL

Principal

प्रमाणित अर्थ: अनुसूची युक्ताने भरताना अर्जात
थर वगणाने धातुयुक्ते क्षेत्र अधिनियम १९७७ च्या
अनुसार व न अर्जात नियुक्त क्षेत्रात अनुसूचित
युक्ताने अधिनियमात अन्वयेत येत.

अर्थानुसार अधिनियम नमबर १७७७ (युद्ध क्षेत्रात
युक्त) निकात अधिनियम १७७७ च्या अन्वयेत अन्वयेत
आहे अन्वयेत अन्वयेत क्षेत्रात नियुक्त क्षेत्रात
नमबर १७७७ च्या नियुक्ती येथी आहे.

यादीदीक अन्वयेत अधिनियम (City & Industrial Develop-

ment Corporation of Maharashtra. Ltd) अधिनियम
आहे. युद्ध क्षेत्रात अन्वयेत अधिनियम
अन्वयेत अन्वयेत अन्वयेत अधिनियम (१७७७).

आज न केवल ही प्रशासक प्रतिनय करार,
राज्य शासन राज्य विद्यालयों का ही समर्थन
नहीं है बल्कि अन्य,

2) राज्य शासन उन सदस्यों को उपस्थिति नियुक्त
करता है।

3) अगर रचना अधिकारी या प्रादेशिक मंत्रालय सही
है।

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

24. Biogeochemical cycles maintain ecosystems and life on Earth.
They are the processes by which chemical elements and compounds move through the biotic and abiotic components of the ecosystem.

Biogeochemical cycles are essential for life on Earth.

1) It is the process by which chemical elements and compounds move through the biotic and abiotic components of the ecosystem.

They are the processes by which chemical elements and compounds move through the biotic and abiotic components of the ecosystem.

They are the processes by which chemical elements and compounds move through the biotic and abiotic components of the ecosystem.

They are the processes by which chemical elements and compounds move through the biotic and abiotic components of the ecosystem.

They are the processes by which chemical elements and compounds move through the biotic and abiotic components of the ecosystem.

They are the processes by which chemical elements and compounds move through the biotic and abiotic components of the ecosystem.

७] जमीनिया किंग इमारतिया अंगवत करवात /

अन्यथा निया वापर करवात मानक

क] कोवत्यहि जमीनिया / इमारतिया अंगवत /
अंगवती .

ड] कोवत्यहि जमीनिया / इमारतिया अंगवत करवात
वापरमेन्स धाकत व

इ] कोवत्यहि जमीनिया / इमारतिया वापरमेन्स
व अंगवत्यामहि मानकान मुकमान आपर
देव्यास पात अंगवती कोवत्यहि व्यक्ती .

केस कायदा -

व्यक्तीवाइ सेडे - वि - शुभावसाइ वीथे २२६ म।
प्रकरणत असे आइवक आले की अंगवत्या अशी
व्यक्ती अमु शकते जी वर मुची लक्ष केवत्या इपकी

Principal

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410203

समता १९९१ साल.

Sundaram

Quint

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SMEDUNG-PANVEL 410205

FOR EDUCATIONAL USE

5^{वा} कक्षा कोठान्तरि श्रेयसिधायनं यथागिरि कारे. तथापि एत
कवच समुक्तं कार्यागामि अनेन तत्र हे लोकाः यी
नै व्यक्ती एत - वाडकान् वानन गीरि. हे अगुर्वाय
वापरायाम् यथागिरि लुकोज् अयम् शकन. एत अत्रा
वानी नै स्तुतकान् आत्मान् याम् शकन
वनेन तत्र निवासं भवति कामयमानानि अत्रोपलभात्
भानने एतन् शकन गीरि.

श्रीगोपबन्धु - कालम् २. (१९६६) या यज्ञेयि अर्चका, जमीन
तच्छान् आत्मान् / निष्ठा अन्वया वात्
उत्तोल्लो भानक कोठान्तरि एतन्निमित्तम् अर्चकम् आत्मा
एतन्निमित्तम् वापरायाम् व अत्रोपलभात्मान् भानकान्
वापरा यो यत्ना अनेन अत्रा कोठान्तरि एतन्नि
वैद्यस्य निष्ठाया आत्मान् कोठान्तरि अत्रा याम्

२११७ - तथुना वात / वात :-

२११८ - तथुना वात / वात हा भुकायिन तथुना
आयुज तो पुढेला देान आगान विजातानेला आसन

११ तथुना वात

२२ २११९ तथुना

३१ हे देाने तथुने भुकायिनने देान

जानान. २११८ तथुना - वात हा देाना लागुना व

२११९ तथुना - वात हा लागुना, लागुना आसन

२१२० - तथुना वात हा आसाय भुकायिनने २११९

तथुना आसाय तद एकानेला निरुवा पुना

असन. वा २११९ - तथुना वात देना विकोना

पडीन जमिनीया व मीना विनेना मुशीया

असने. माना पिकोनायाने ऑर देना आसन, सासाय
वेदान

Quingh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

शक्ति अधिनियम भारत विरुद्ध विरुद्ध

शक्ति अधिनियम

शक्ति अधिनियम 1962
शक्ति अधिनियम 1962

शक्ति अधिनियम 1962
शक्ति अधिनियम 1962

शक्ति अधिनियम 1962
शक्ति अधिनियम 1962

शक्ति अधिनियम 1962
शक्ति अधिनियम 1962

शक्ति अधिनियम 1962
शक्ति अधिनियम 1962

शक्ति अधिनियम 1962
शक्ति अधिनियम 1962

भातकी माध्यम कक्षा
ए.आर. पी.सी.

च.श.म. वि. वि. वि. वि.

9.20.00

0.54.0.80.0009)

Handwritten signature

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

कक्षा 1.20.00

कक्षा 1.20.00

कक्षा 1.20.00
कक्षा 1.20.00

FOR EDUCATIONAL USE

गाना बरगुला बान। बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला

गाना बरगुला बान

बरगुला बरगुला बरगुला

[भारतक ललित भेदक बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला]
[बान बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला]
बरगुला बरगुला बरगुला]

गाना : बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला

बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला

गाना

226 गाना बरगुला बरगुला

गाना बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला बरगुला

FOR EDUCATIONAL USE

1. Physical Education is the study of the physical aspects of human performance and the application of these principles to improve physical fitness and overall well-being.
 2. Physical education is the study of the physical aspects of human performance and the application of these principles to improve physical fitness and overall well-being.
 3. Physical education is the study of the physical aspects of human performance and the application of these principles to improve physical fitness and overall well-being.
 4. Physical education is the study of the physical aspects of human performance and the application of these principles to improve physical fitness and overall well-being.

Principal

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

विकास (सहकारी युक्त)

रॉफ (रुप) 0.8000
रॉफ (रुप)

कुल 0.40.00 (9)

द्वितीय कृषि
विकास विभाग

आजकाल 0.94
एकी जिन विवेक अजाली

गांव वसुधा गांव
विशाली गांव

(सहकारी वसुधा गांव विकास आयोग) अजाली अजाली अजाली (सहकारी वसुधा गांव विकास विभाग) अजाली अजाली अजाली

अधिकार (अधिकारवादी तपशील (कलम 30C)

Principal

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL #10204

प्रत्येक शासकालास्य अधिकार अधिकृत्य वेवच्या
पैतिय व अशा अधिकार अधिकृत्य
पुढील तपशील .

क) वा व्यक्ती जमीन धारण करील
आगारा कोठारा मालक तिय अर्ब / महसुल
आपल्या नाव वर धराल्या आगरी अर्ब
तरी व्यक्तीचा नाव.

ख) शासकीय पत्तार म्हाळ / म्हाळीन कुठ व्हावता
अधिकृतनीली कुठ धरल नाव.

अथार शान्तमत्तया एकानि एतन् शिष्यान्विति यन्ति २

एते अथापि वाक्ये प्रथम शिष्यानि यानि
अथ शिष्या एते (३) शिष्या एते कुतश्च शिष्यानि
नि शिष्यानि कुतश्च शिष्यानि शिष्यानि - ६
शिष्या कुतश्च एतन् एते शिष्यानि - ६

(६) (३) शिष्या प्रथम शिष्यानि अथापि -
एतन् शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि
शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि

अथार शान्तमत्तमनि शिष्यानि ६

शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि

शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि

शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि

शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि शिष्यानि

FOR EDUCATIONAL USE

[Handwritten signature]

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL

7) सौ अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात्
अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात्

8) सौ अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात्
अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात्

9) अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात्
अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात् अर्थात्

शुद्ध आकांक्षीय एवं लक्ष्य साधकालय
 मन होयाला आणि कोणता आणि 300 रू 20का
 शुद्ध वृत्त त्या लक्ष्यीन शिष्टाधिकारी आणि
 निर्णय राखीनुसा त्या लक्ष्यीन आकांक्षीय
 अतले शुद्ध किंवा अनुभवी मुकाबला कोणावर
 अनुभवान्वय व शुद्ध आकांक्षीय लक्ष्य
 ते निर्धारित करी.

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

2) या प्रयोजनाची शिष्टाधिकार्यात त्या संलक्षणाने
 यत्न पुत / उत्तर आणि लक्ष्य त्या
 लक्ष्याच्या शुद्ध आकांक्षीय / लक्ष्य
 आकांक्षीय अतले शुद्धाच्या रक्षेवर
 परिणाम होईल आणि लक्ष्य व
 परिणती संपूर्ण व सत्यपणे त्या
 नमुद करी आहे. असे सिद्ध करण्यासाठी त्यांना
 आवश्यक पाल्य असे प्रतिज्ञापत्र / पुरावा आहे

20/4

മൂലം മൂലക ന്യൂനതയിൽ മൂലകങ്ങൾ ചേർന്നിരിക്കുന്നു
ചെയ്യാൻ സാധ്യമാണ്.

ചെയ്യാൻ കഴിയാത്ത 39 നമ്പർ സൂത്രം വേർതിരിച്ചിരിക്കുന്നു.

മൂലക മൂലകങ്ങളിലെ ചേർന്നിരിക്കുന്നു. (അനുബന്ധം 39)

1) മൂലക മൂലകങ്ങളിലെ - 39 നമ്പർ സൂത്രം കടന്നു

ചെയ്യാൻ കഴിയാത്ത 39 നമ്പർ സൂത്രം കടന്നു
ചെയ്യാൻ കഴിയാത്ത 39 നമ്പർ സൂത്രം കടന്നു

മൂലക മൂലകങ്ങളിലെ ചേർന്നിരിക്കുന്നു. (അനുബന്ധം 39)

മൂലക മൂലകങ്ങളിലെ ചേർന്നിരിക്കുന്നു. (അനുബന്ധം 39)

മൂലക മൂലകങ്ങളിലെ ചേർന്നിരിക്കുന്നു. (അനുബന്ധം 39)

2) ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଶେଷତାକୁ ଅନୁକୂଳିତ କରିବା ପାଇଁ
ଅନୁକୂଳ ସମାଜ ସୂଚକ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର
କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ସମାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

(ପଠ) ଏହା ବିଶେଷତାକୁ ସମାଜ / ସମାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

ସମାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

(ପଠ) ଏହା ଏକ ବିଶେଷତା / ବିଶେଷତା ଅଟେ ଏବଂ ଏହା ଏକ ବିଶେଷତା

ଅନୁକୂଳ ସମାଜ ଏବଂ ଏହା ବିଶେଷତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

3) ବିଶେଷତାକୁ ସମାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏବଂ ବିଶେଷତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

ଏହା ବିଶେଷତାକୁ ସମାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏବଂ ବିଶେଷତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

ସମାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏବଂ ବିଶେଷତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

ଏହା ବିଶେଷତାକୁ ସମାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

St. Wilfred's

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

Qus Singh

PRINCIPAL

**ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206**

प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।

प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।
 प्रमाणित करके देना है।

D. Singh

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410206

प्र. 5

राज्य की प्रतीक चिह्न

एक ही प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

कहा जाता है। प्रतीक चिह्न प्रयोग करने वाले राज्य (राज्य) को ही

गणित (Mathematics) का अर्थ (Meaning) है कि गणना (Counting) करना (Doing)।

1) अंकगणित (Arithmetic) - जो कि अंक (Numbers) के (With) अर्थ (Meaning) को (With) समझना (Understanding) और (And) उन (Those) अंक (Numbers) को (With) जोड़ना (Adding) और (And) घटाना (Subtracting)।

गणित (Mathematics) का (The) अर्थ (Meaning) है कि -

1) अंकगणित (Arithmetic) और (And) ज्यामिति (Geometry) का (The) अर्थ (Meaning) है कि -
गणित (Mathematics) का (The) अर्थ (Meaning) है कि -

1) ज्यामिति (Geometry) गणित (Mathematics) का (The) अर्थ (Meaning) है कि -
ज्यामिति (Geometry) का (The) अर्थ (Meaning) है कि -
ज्यामिति (Geometry) का (The) अर्थ (Meaning) है कि -

Principle

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

5) लोकप्रियता अथवा प्रसिद्धि प्राप्त करना ही मनुष्य का सर्वोच्च उद्देश्य माना जाता है।

c) निष्ठा अथवा विश्वास के बिना सच्चा निष्ठा असंभव है।

अ) यदि एक व्यक्ति अपना व्यवसाय अपना सर्वोच्च उद्देश्य माने तो उसके आचरण में निष्ठा अवश्य है।

ब) निष्ठा अथवा विश्वास के बिना सच्चा निष्ठा असंभव है।
अथवा यदि एक व्यक्ति अपना व्यवसाय अपना सर्वोच्च उद्देश्य माने तो उसके आचरण में निष्ठा अवश्य है।
अथवा यदि एक व्यक्ति अपना व्यवसाय अपना सर्वोच्च उद्देश्य माने तो उसके आचरण में निष्ठा अवश्य है।

Pr Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

১) অর্থ সাহায্য
২) মানবিক সহায়তা

১) মানবিক / অর্থিক সহায়তা - আইন ব্যয়
২) মানবিক / অর্থিক সহায়তা - আইন ব্যয়
৩) মানবিক / অর্থিক সহায়তা - আইন ব্যয়

১) মানবিক সহায়তা
২) মানবিক সহায়তা
৩) মানবিক সহায়তা

১) মানবিক সহায়তা / অর্থিক সহায়তা
২) মানবিক সহায়তা / অর্থিক সহায়তা
৩) মানবিক সহায়তা / অর্থিক সহায়তা

Quishing

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

ମାଗଣିତ ସମ୍ବଳଣ କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ :-

ଆ ପ୍ରଥମ କ୍ରମ ୨୫୦ ମଧ୍ୟ ମାତ୍ର ଦିଏ ପ୍ରଥମ
ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ କ୍ରମ ୨୫୦ ମଧ୍ୟ ମାତ୍ର ଦିଏ
ପ୍ରାକାଶନ କୋର୍ସ ବିନା ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ସମ୍ବଳଣ
ସମ୍ବଳଣ କୋର୍ସ ମାତ୍ର ୧୦୦୦୦ ପ୍ରାପ୍ତ
କୋର୍ସ ଲିଖିତ କାମ ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର କାମ
ପଞ୍ଜୀ କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ।

୧) ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ କୋର୍ସ ୨୫୦୦ ମଧ୍ୟ ମାତ୍ର ମାଗଣିତରୁ ପ୍ରାପ୍ତ
କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ।

" ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ / ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ କୋର୍ସ

କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ

କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କୋର୍ସରୁ ପ୍ରାପ୍ତ

FOR EDUCATIONAL USE

Principa

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

सामाजिक प्रपञ्च असत्य अस्य कान्ताहा भाग
 हे कुजले असतीत. त्यांना तगा गेला असत, जे
 नमनीत अशा आत्मवेवणी तत्त्व साहित्याचे /
 साहित्याचे / वेगवेगळ्या साहित्याचे / साहित्याचे
 नवीन धर्क धर्क आग धर्क कव्यात
 आलेली व मजकूर्या मेरे जी कुलली / जे लपत
 तातगीने कव्यात आलेले नाहीत ता रमात
 ित्या असा कान्ताहा भाग कौलकव्याचा
 पंथक प्रसंग असा कुलली व पुनः स्थापना
 आणि साधनात्मक कुलली या शैल्य प्रयोगात केलेल्या
 काव्याच्या कुलल्याच्या / पुनः स्थापनाच्या परिणामी
 कुलली आणि कुलली / पुनः स्थापनाचि लले
 आवश्यक असलेल्या सर्व बाबीच्या कुलल्या /
 पुनः स्थापना आणि पत्नी त्याच प्रमाणे साधनात्मक
 कुलल्याबाबत त्याच वेळी कुलली / पुनः स्थापना केले

Brij

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി -

(കോഡ് 2034)

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

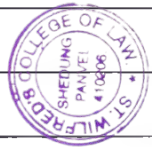
ചരവണിത ഗുണവ്യാപ്തി വ്യാപ്തി വ്യാപ്തി

Quing

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 41020F

FOR EDUCATIONAL USE

1) भारत का शक्ति का अनुमान 200 to 400 million
 है. यह आबादी का 20% है.
 इस क्षेत्र का शक्ति का अनुमान 200 to 400 million
 है. यह आबादी का 20% है.
 इस क्षेत्र का शक्ति का अनुमान 200 to 400 million
 है. यह आबादी का 20% है.

2) भारत का शक्ति का अनुमान 200 to 400 million
 है. यह आबादी का 20% है.
 इस क्षेत्र का शक्ति का अनुमान 200 to 400 million
 है. यह आबादी का 20% है.

B.7

शेत्यादे लक्ष्मीन शेत्यास कोड अंकिनि करण 50.51 असा
करा.

→

शेत्याकर कर्ण 50 शेत्ये लागू करी आहे.

① शेत्ये बांधणी करीत असताना शेत्या कर -

नासल्या प्रवासा अक्षय सुटिका-मास्य शेत्या कर

वा शेत्या करीत असताना शेत्या कर अक्षय अक्षय

करासताना शेत्या कर करण अक्षय शेत्या कर

शेत्या कर अक्षय करण अक्षय शेत्या कर

शेत्या कर अक्षय करण अक्षय शेत्या कर

शेत्या कर अक्षय करण अक्षय शेत्या कर

शेत्या कर अक्षय करण अक्षय शेत्या कर

अक्षय

FOR EDUCATIONAL USE

Dusink

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDDING-PANVEL 410205

अतिपट्टेच्या विल्याजक / जमीन धारण करणारा
 महाराष्ट्र शेतजमिनी (जमीन धारण) कृषि मण्डल
 अधिनियम १९६९ (१९६९) चा मंडल २७) अन्वये
 विधीनि, कठोर आत्मता कठोरता शिवाय
 २० पैकी अधिक असेल इतकी जमीन धारण करणारा
 जो व्यक्ती शेतजमिनी आहे अशा व्यक्तीच्या
 प्रत्येक -

अ] कोठ्याही जमिनीची / नीच्यातील हितसंबंधाची
 कोठ्याही विक्री दिलावी व्यापारपात्राच्या दुरुमगाम
 अंमलात आणता. केलेली विक्री / जमीन महसुलाची
 थकवाची वस्तु कठोरता / जमीन महसुलाची थकवाची
 आत्मताप्रमाणे वस्तु कठोरता आत्मता रकमा
 वस्तुची कठोरता वस्तुची केलेल्या विक्रीने
 करावी.

PRINCIPAL
 ST WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

अशा तपासणे करिता तिच्या जमिनीच्या
 उच्च्या ज्या ताबड्यातून १० वर्षांपेक्षा अधिक
 नसले अशा कामावधीकरिता जी भूमिती
 असा असेल अशा कोठावरि व्यक्तीच्या
 यमावेशे रते.

Quizing

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410006

२) ज्या इतिलि अर्थाने यदून, एल्हात, काव्यात
 पवावगी देव्यात आसा अलेल अशा कोठावरि
 इतिलि उल्लेखन कळ्यात आसा असेल
 त्या वावतीत, ज्या जमिनीच्या खंड्यात अशा
 पवावगी देव्यात आसा होती ती जमिनी

कलम ८२ - कक ज्या तळुपीतुसा (८२५४८०)
 केसी काव्यात पत्रि होइल,

ए] एत एतानी गतल देवनेन। सवधनेन।

दुसल गतलएतलन नलत ललनन सतल नलननन

एतनी नननननन लननन नलनननन नलननन

अतल एतनननन गतल देवत हे नलननननन

अननन नलन

नतु नलननननननन / सतल अनननन

अनननन नलनननन नननन अनननननन नलन

कलननन नलनन. अतल अनननन अननन नलन

कलननन देवतल देव, अनननननन दुसत अननननन

न देव, / अननन देवत अननन नलनननन

नन नलन

अनननननन -

अन नलनननननन / अनननननन अननन

अन अननन एत अनननन लननन. अननननन

5) खेती (कृषि) कृषिपाल ताव
 मंगल अशा मंगळ्या जिन्या कोणतीही जती
 निर्यातीस शिखर गडाव खेव्यात जिया
 मुंबई कर्करा (बोकरी) मद्य अघिकि
 ३२६ (३२६) च्या मुंबई २८) याच्या कलम
 २२ अन्वये नापायवान गडाव मंगळ
 जाहीर केलेल्या कोणत्याही एकापासून
 या कलमातील कोणतीही गोष्ट पाहू
 होवा नाही.

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF L.
 SHEDUNG-PANVEL 410205

6) कलम ६३ की मधील कोणतीही याच
 प्रकलम (1) अन्वये केलेल्या कोणत्याही
 विनाय मंगळ अन्वये नाही

"बिना" "वेराना" अकारणक. व "गएरा" या
 खेराणा जाकमेसिने सपली हएनाएरा
 आधिनियम १८२ याच कलम ५०, ६८
 (क), ११८, १२५ आद. या आधिनियमान
 वापालेने, पाठु जाक्या ग कुलेल जाल व
 शक्यप्रमाण याका सपली हएनाएरा आधिनियम
 १८२ मएव जो अशे नैमुक दिला आनिता तेष
 अशे जामेल.

Risingh

PRINCIPAL
 ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
 SHEDUNG-PANVEL 410205

o dard lagatikon shiksha karon. o lagat
dard ya shiksha karana shiksha shiksha o dard
lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha

shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha

shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha

shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha

shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha

shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha
shiksha karana lagatikon shiksha karana lagatikon shiksha

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410206

व) अनुसूची निम्नलिखित पुस्तकधारी (बुकची) अर्थात
क्रमांक - 320 (ई) दि. 12-1-2005 द्वारे वापर

क) माहिती - नारायण लेखनिय विद्या - प्रकृतज्ञान
उद्योग आणि निम्न अर्थिक प्रयोगांच्या किंमती
निपटण प्रयोगांमधील अर्थ सेवा उद्योगां या
अर्थिक अर्थ प्रकारचे नवीन उद्योग उभारणे

(खेग) लोकसाम्यक पदाध्यायी किंमती, हाताळणी, वाढणू
किंवा विस्तार पावणे.
परिणत व वन लेखांच्या क्रमांक
अर्थ - अ. 188 (ई) दि. 26 नोव्हेंबर 1976
आणि पी.सल. आर 1036 (ई) दि. 5 जून
1976 मधील भात हाताळण्या पदाध्यायी किंमती कोणे

विद्युत प्रवाह धाराएँ (E) को प्रतिरोध
काम में लाया जाता है।

→ विद्युत प्रवाह धाराएँ को प्रतिरोध
काम में लाया जाता है।

विद्युत प्रवाह धाराएँ को प्रतिरोध
काम में लाया जाता है।

(E) को प्रतिरोध धाराएँ को प्रतिरोध
काम में लाया जाता है।

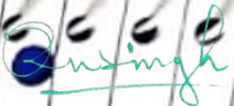
यदि E को प्रतिरोध धाराएँ को प्रतिरोध
काम में लाया जाता है।

यदि E को प्रतिरोध धाराएँ को प्रतिरोध
काम में लाया जाता है।

यदि E को प्रतिरोध धाराएँ को प्रतिरोध
काम में लाया जाता है।

ଅନେକ, ଖାଲି ଏକ ସମ୍ପର୍କ ଅଟେ। ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ତେ ଏହି
ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି, ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ସମ୍ପର୍କ
ନୁହେଁ। ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ତେ ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।

ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।
ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଘଟଣାକୁ ମନା କରନ୍ତି।

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW

SHEDUNG-PANVEL 416295

(3) वास्तविक मालमूल्य युक्ति

माला माला काल

प्राप्तगी माल

काल वा वास्तविक माल माल मूल्य

प्राप्त, वास्तविक माल माल

वास्तविक माल माल मूल्य

वास्तविक माल माल मूल्य

माला माल माल मूल्य

माला माल माल मूल्य

माला माल माल मूल्य

माला माल माल मूल्य

(सात) औष्णिक ऊर्जा केंसनीय शब्द / कोठारेची टाकाऊ पदार्थ टाकणे.

(आठ) लवतये, हबिचे, धोटेय) शब्दाचे (शब्दाचे) लोटीच्या शब्दाचे गोदीतील उत्पत्त्य पुलाचे आणि संस्कृत जडशब्दांचे शब्दकाम कव्याकृति / त्याचे आधुनिककृति कव्याकृति त्याचा विस्तार कव्याकृति आणि या अधिपुचनेत अन्यथे अनुबोध आम्हाला कायमिदि / किनाऱ्याची धूप निपंति कव्यामिदि आणि जन्मानि कामव व हांदे मांचे पाठक / स्वरुत। कव्यामिदि / वाक्या अर्थकपात प्रतिबंध कव्यामिदि / त्यांचे नियम कव्यामिदि - वाक्यी जन्माचे नियम कव्यामिदि / त्यांचे नियम कव्यामिदि - वाक्यी जन्माचे नियम कव्यामिदि हात्सुक पाठ्याच्या प्रवेशान प्रतिबंध कव्यामिदि।

PRINCIPAL
ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

(पुस्तक सुदार्ढ्य) . श्वेत / लाले आभारुण आदि रंगाना प्रयोग
 व रचनामधुन प्रक्रिया न केवल सुगुणानि न वि. कु
 नन्य योजने . निवृत्तान मधुवर्णानि कोवर्णानि आभारुण
 एताना सुगुणानि काङ्कन देवक्यामनि शोभित प्रतिकारणान
 या आभारुणानुसूचना नाव्यवहारुण सुवर्णिकाना शुद्धि कर्तव्य
 संशयाना यानि कानावर्णानि आभारुण शोभितवाना
 यन्ति.

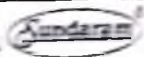
(पुस्तक) नमिनीवर श्वेत रङ्गव्यवहारी / अन्य सुवर्णकानामिदि
 श्वेतवर्णानि / लालवर्णानि कथंता देवक्यामनि , कोवर्णानि
 आभारुण , एताना सुवर्ण , या शुद्धिअनुसूचना नाव्यवहारुण
 व नववर्णाना शुद्धि कर्तव्य संशय काना कानावर्णानि
 सुवर्णवर्णानि कानावर्णानि कानावर्णानि यन्ति.

कल्याणकारिता आणि गोंयचा पाण्याचा पुरवठा
 कल्याणकारिता लान्यन्यात्मक बांधकाम कार्यासाठी
 अत्यानवृत्त आरंभ त्या योजने अजय सुविधा
 कल्याणकारिता ते आनंदपुत्र आरंभ त्या योजने
 जाडिनिये पुनः प्रावण करणे, उर्वरकदिनी करणे,
 समुद्र जलाच्या नैसर्गिक प्रवाहात अचघडी निमित्त
 करणे, पुस्तु दुकाने व स्थलनिमित्त लक्षणे, हॉटेमन
 व समोर्जन कामे आसाच्या पाणीपुत्रे प्रशासनासाठी
 मनः प्रापण करणान पावनाती असणार आहे.

(लेक) क) तिनती निपमन प्रसेनाच्या बंदर तिनत नन्नीय
 अशा कृमिंत स्थानांखेरीत.

(ख) तेल व नैसर्गिक वायुचे समन्वयन उ उच्चगठ
 कल्याणकारिता वाकू, अक व अन्य निमालरीये
 पदायचि खाणकाम करणे.

अदमान - निकोबार बंदे मंगराय क्षेत्रांमध्ये अदमान
 निकोबारच्या लोपात शाल्यपांशुनि घटित केलेल्या
 समितीकडून वाकून्ये खाणकाम कार्यासाठी पावनाती
 देण्यात येईल. या समितीत मुख्य-सचिव सचिव
 पथविळा विभाग सचिव - सर्वजनिक बांधकाम
 विभाग यांचा समावेश असेल समिती 30 लक्षा
 2002 पर्यंतच्या काळावधीसाठी प्रकृतिदाय निपमन
 केलेल्या रीतीत निवडक जागी बांधकाम कार्याच्या
 प्रयोजनाथी र्हात न आलेल्या क्षेत्रांमध्ये वाकून्ये
 खाणकाम कार्यात पावनाती देणे इतिम

Quinn

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

असोभित्या लोकात्मक राज्य शासनाने अद्यत्वे लक्ष्य प्रशासनात
पदनिदर्शित केनेच्या प्राधिकार्याकडून वाढ्यात येतील असा
आमरी (जमाच्या) अधिप्रमाणासुद्धा वाढित आनेच्या लोकात्मक
भावश्यक वारतील अशा निवडित आधीन शूल अनेक
कारण्यात परवानगी असेल.

(अध्याय) या अधिसूचनेच्या जोड्या मळ मध्ये विनिर्दिष्ट
अनेक त्याचेशीच किती प्रियमण प्रलेन मळ मध्ये वाढकाम
(अध्याय) आदेश क्रम ३२५ (२) दि. १२.५.२००९
वाचनी

(आ) निष्ठा पाठि व मांडणी प्रक्रिया कडून सुरुवात
आडव्यासुद्धा करवात येतात। सुविधा त्रेन, गॅस, व तापम
पारिपामर्नये शतकरा करवाच्या। पयोजनस सुरुवात पाणि व
सुविधा आणि या अधिसूचनेमध्ये अडणेष असेल। कामे करवा।
साठी आवश्यक असलेल्या सुविधा। याचेशीच निम्नतम भरती असे
शेष उच्चतम भरती ओढीच्या शेषा या दरम्यान कोणतीही वाढकाम

PRINCIPAL
ST. VINCENT COLLEGE OF LAW
SHELDON, RAJIV GANDHI
410205

८६९) उत्तमम शरी - शीतलिका २०० मी आकारे

शुभ्राती अक्षत करी / ने ठाकी आणि लाजली संत रत्ना करी २००
ने ३०० मी प्र क्षेत्राचे क्षेत्रागादी / फर्मात्वा / वतागदी / शीतलिका
व आवायत्तवारा। शरी हाताने आपल्या विविध प्रकार कळ्याआदीच
करी पक्षमादी रेषात शीतलिका परंतु पोटा क्षेत्रात / शरीत / वापरात।
प्रयोगात पत्थार कोनैत आकार अक्षत शरीत रत्नावातीत आणि
पोटा हाताने आपल्या विविध प्रकार कळ्या जाताने / हात पर
व्याताने हाताने कोट्टा शरीत अक्षतार व शरीतुत्तलिका। शरीताने
उत्तमम शरीत शरीत शरीत शरीत २०० मी या रत्नाताने
शरीताने शरीत शरीत शरीत व प्रयोगात शरीताने उत्तमम
शरीत शरीत शरीत २०० मी या शरीत शरीत शरीत शरीत

मेरा ध्यान सुविधाओं, सन्तुष्टि, समान लक्ष्योन्मुखी सुशोभित करने
संलग्नता करी व ज्ञान प्रत्येक प्रयोगनाम सुदृश्य व समुचित वादना
देखना केवल नैतिकी केवल प्रत्येक संस्कार करने, तब केवल
करने

Pr Singh

PRINCIPAL

ST. WILFRED'S COLLEGE OF LAW
SHEDUNG-PANVEL 410205

